Száguldás az Árpád hídon

Sebességmérést tartottak az angyalföldi rendőrök január 7-én 19 és 22 óra között az Árpád hídon. Az akció során összesen 127 jármű sebességtúllépését rögzítették, a csúcstartó a megengedett 70 helyett 130 km/órával közlekedett. A jármű vezetőjét 78 ezer forint közigazgatási bírsággal sújtotta a hatóság. POLICE

Ősi halotti maszkokat találtak

1800–4800 éves sírokat tártak fel Egyiptomban, a nyughelyekből több színes maszk és egy istenszobor is előkerült. A színes múmiamaszkok valószínűleg a római korból, az i. e. 29. és i. sz. 641. közötti periódusból származnak. NATGEO

Emlősöket fertőz a madárinfluenza

Először találtak madárinfluenzával fertőzött emlősöket az Antarktisz közelében. A kórokozót elefántfókákban és medvefókákban mutatták ki, de dominikai sirályokban és sarki csérekben is megtalálták. A kutatók szerint a vírust a Dél-Amerikából érkező vándormadarak hurcolhatták be, és azóta más madárfajokra és a sziget fókáira is átterjedt. BEREK

Sikerült kinyitni a Bennu mintáinak tartályát

FOTÓ: NASA

MEGOLDÁS A NASA-nak három és fél hónap kellett az OSIRIS-REx űrszonda kisbolygómintáit tartalmazó doboz kinyitásához. A NASA közleménye szerint „a houstoni Johnson Űrközpontban sikeresen eltávolították a mintavevő fejből azt a két rögzítőelemet, amelyek megakadályozták a Bennu mintaanyagának maradékához való hozzáférést”. A minták egy erre a célra fejlesztett és megépített egység tartalmaként kerültek a Földre, ám október közepén kiderült, hogy a tároló tetejét rögzítő 35 speciális záróelemből kettőt nem sikerült eltávolítani az erre rendszeresített szerszámokkal.

A makacs problémát végül egy külön erre a feladatra tervezett és legyártott célszerszámmal január 10-én sikerült megoldaniuk a NASA mérnökeinek. A hivatalos közlemény szerint a teljes minta kinyerése és vizsgálata előtt még hátravan pár napnyi a tároló teljes szétszereléséig.

Az OSIRIS-REx űrszonda által beszerzett minták egy részét a NASA már tavaly októberben bemutatta a nagyközönségnek. Bill Nelson, a NASA igazgatója akkor azt nyilatkozta, hogy ez „a legmagasabb széntartalmú minta, amelyet valaha űrszonda a Földre visszahozott, és még a jövő generációknak is elegendő muníciót ad ahhoz, hogy a bolygónkon kialakult élet eredetét vizsgálhassák”. NÉPSZAVA

Egy külön erre a feladatra tervezett és legyártott célszerszámmal sikerült a makacskodó két rögzítőelemet is eltávolítani

EGYEDI

BILL NELSON
Ez a legmagasabb széntartalmú minta, amelyet valaha űrszonda a Földre visszahozott

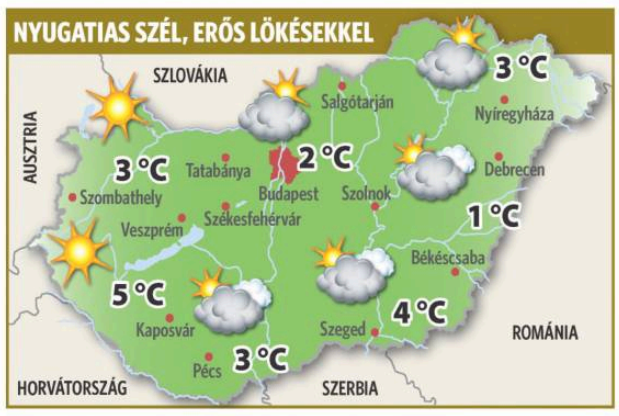

Boldog névnapot, Vera!

A Vera a magyar nyelvben a Veronika önállósult beceneve, de a szláv nyelvekben önálló név, a jelentése hit, remény.

KENÓ — Január 12.

1	2	11	12	17	18	31	34	38	42
43	44	45	54	58	59	67	70	77	78

Átlátszó tévé a sláger

CES Las Vegasban véget ért a Fogyasztási Elektronikai Áruk Show-ja, ahol az iparág hasznos és kevésbé hasznos termékei vonultak fel, megmutatva a jövőbe vezető utat. Ami a kiállítás legfőbb tanulsága: a mesterséges intelligencia mindenhol megjelent.

VARGA PÉTER

Minden évben januárban, Las Vegasban rendezik a Fogyasztási Elektronikai Áruk Show-ját (CES), a világ legnagyobb ilyen tematikájú eseményét, ahol szinte minden valamire való gyártó megjelenik. Ebben az évben 4000 kiállítót és 130 ezer látogatót vártak, miközben rengeteg vendég online is részt vehetett a kiállításon. A bemutatott eszközök tömegéből a hasznos és a haszontalan újdonságokra is kerestünk példákat.

TÉVÉKÉSZÜLÉKEK

A hétköznapi fogyasztók számára leginkább érdeklődésre számot tartó elektronikai eszközök a tévék. Ma már nem a képernyő méretének, felbontásának vagy fényességének növelése áll a középpontban, az QLED, OLED, OLED+ technológiák már minden hétköznapi igényt kielégítenek, viszonylag elfogadható, de akár horror áron is. Az egyik legnagyobb újdonság a Samsung MicroLED-es, egy centiméteres vastagságú, átlátszó képernyőjű tévéje, aminek semmiféle kerete nincs. Szerencsére azt a kérdést, hogy mindez mire jó, még nem kell feltenni, mert annyira drága, hogy csak nagyon kevesek engedhetik meg maguknak. Egy 280 centiméteres átmérőjű, átlátszó MicroLED-es tévé 150 ezer dollárba (50 millió forint) kerül. A MicroLED technológia, mint a neve is mutatja, a milliméter ezredrészébe tartozó mérettartományú LED-eket használ, itt nincs szükség háttérvilágításra, és a színek is közvetlenül jelennek meg, ráadásul gyorsabban.

A másik szenzáció a C Seed legújabb tévéje, ami ugyan nem átlátszó, ennek ellenére tökéletesen láthatatlanná tud válni, amikor éppen nem használják. Az N1 névre keresztelt készülék ugyanis több MicroLED-panelből áll össze, így a tévé a kikapcsolás után egyszerűen összehajtogatja magát, majd visszahúzódik a leginkább egy absztrakt műalkotásra emlékeztető talapzatába.

ELEKTROMOS AUTÓK

A nagy gyártók, a Ford, a GM és a Toyota ezúttal némileg háttérbe vonultak, a többiek azonban kitöltötték az űrt. Megjelentek a Honda EV-k és a Hyundai repülő taxija, közös jellemzőjük a mestersége intelligencia (MI) térhódítása a „szoftvervezérelt” járművek képében. Utóbbi azt jelenti, hogy az autók az évek során a szoftvereiken keresztül fejleszthetők, a mechanikájukhoz nem kell hozzányúlni. A nagy visszatérők a 2024-es CES-re a hidrogénmeghajtású járművek voltak. A hidrogén valóban tiszta üzemanyagként vehető számba, alkalmas lenne az akkumulátoros autók kiváltására, a technológia azonban számos nehézséggel küzd. Energiaigényes a hidrogén előállítása, és a tárolása is nehéz. Ennek ellenére a kiállításon jelentős volt a felhozatal hidrogénhajtású, elektromotoros járművekből a Nikolának, Hyundainak és a Boschnak köszönhetően. Az amerikai startup, a Nikola január 4-én jelentette be, hogy szeptember óta már 35 hidrogénmeghajtású – üzemanyagcellás – kamiont adtak el. A technológia fejlesztése ebben a szektorban térülhet meg igazán, hiszen itt óriási kapacitású akkumulátorokra van, illetve inkább lenne szükség. A Nikola a Bosch FCEV Class 8 üzemanyagcelláját használja, ezekben a hidrogén és oxigén egyesítésével nyerik az energiát, aminek a végtermékeként víz keletkezik. Ezekkel 800 kilométert lehet egy feltöltéssel megtenni és 356 lóerősek. Akkumulátorok ezekhez is kellenek, hiszen az energiatermeléshez (fordított elektrolízishez) szükség van elektromos áramra, így ezek az autók csak akkor igazán zöldek, ha az is megújuló forrásból származik. A Hyundai bemutatta legújabb, Supernal S-A2 nevű repülő taxiját, ami néhány személyes, helyből felszálló, elektromos meghajtású repülő pár tíz kilométeres hatótávval, de forgalomba kerülésének idejéről még nincs hír.

FOTÓ: HYUNDAI

A Hyundai legújabb, Supernal S-A2 nevű repülő taxija néhány személyes, helyből felszálló, elektromos meghajtású repülő

ROBOTOK

A kiállításon eddig is robotok seregét mutatták be, de messze nem mindegyik került közülük vásárlókhoz. Nyilván nem mindegyikük humanoid, tehát próbál valamilyen módon emberre hasonlítani, de a lényeg itt is az MI egyre nagyobb jelenléte. Visszatért 2020 után a Samsung Ballie nevű robotja, kivetítőjével szórakoztat, de házőrzési feladatokat is el t u d látni. Viszonylag kicsi, gömb alakú, körbejárja – gurulja – a lakást és a házat, megeteti a kutyát – kinyitja neki a táptároló ajtaját –, receptet vetít a konyha falára a pult fölé, és hasonlók. Ára és megjelenési ideje azonban még nincs. Viszont 800 dollárért (277 ezer forint) hamarosan megvehető az Oro kutyatárs, ami nemcsak foglalkozik a házi kedvenccel, hanem egészségi, hangulati állapotára is figyel. A Yarbo hernyótalpas robotját kimondottan a ház körüli munkák elvégzésére, például hó- és levél eltakarítására tervezték, ezért kifejezetten időjárásálló. A kínai Kepler humanoid robotja – a neve Forerunner (előfutó) – 178 centiméter magas, 85 kilós, ügyesen, folyamatosan mozog, és mozgatja végtagjait, ujjait, tud féllábon állni, gyorsan futni, beszélgetni emberekkel és más robotokkal. Általános célokra tervezték, minden olyan feladatot el tud látni, ami egy ilyen szerkezettől elvárható. A generatív MI-nek köszönhetően a robotok egyre többet tudnak, egyre kevésbé függnek az előre megírt programoktól.

Oro, a kutyatárs, ami nemcsak foglalkozik a házi kedvenccel, hanem egészségi, hangulati állapotára is figyel

NÉPSZAVA
Szocialdemokrata napilap • Alapítva: 1873-ban

Főszerkesztő: NÉMETH PÉTER
Főszerkesztő-helyettes: HORVÁTH GÁBOR, VARGA DÓRA

Fejtő Ferenc 1909-2008; Andrassew Iván 1952-2015
Online főszerkesztő: ÁGOSTON ZOLTÁN • Szerkesztő: MARKOTAY CSABA • Rovatvezetők: BODA ANDRÁS (belpolitika), HÁRS KATALIN (fotó), HOMPOLA KRISZTINA (kultúra), MUZSLAI KATALIN (mozaik), N. KÓSA JUDIT (publicisztika), RÓNAY TAMÁS (külpolitika), TÖRŐ ANDRÁS (gazdaság), VARGA T. RÓBERT (sport) • Mellékletek: BALASSA TAMÁS, BÁLINT ORSOLYA (Visszhang), RÁCZ I. PÉTER (Nyitott mondat), SIMON ZOLTÁN (Szép Szó) • Főmunkatársak: BALOGH GYULA, CZENE GÁBOR, DANÓ ANNA, GÁL MÁRIA, MARNITZ ISTVÁN, SZALAI ANNA. Internet URL-cím: http://www.nepszava.hu; e-mail cím: nepszava@nepszava.hu

Kiadja a XXI. Század Média Kft. (1191 Budapest, Vak Bottyán u. 75/A–C Központi telefon: 06 1 477-9000) • Felelős kiadó: a kft. vezetője • Előfizetéssel kapcsolatos ügyek: 06 1 477 9008 / 06 1 999 9508, terjesztes@nepszava.hu • Hirdetés: 06 1 999-9528 / 06 1 489-8811, hirdetes@nepszava.hu. • Előfizetési díj egy hónapra 7950 Ft, negyedévre 23 550 Ft, fél évre 46 200 Ft, egy évre 91 200 Ft • Árusításban terjeszti: Lapker Zrt. • Előfizetésben terjeszti: Médialog-DMHM Zrt. (mlog.hu) 06 1 999 9689 vagy 06 1 460 2753 ugyfelszolgalat@mlog.hu • Nyomdai előállítás: Mediaworks Hungary Zrt. www.mediaworks.hu • ISSN Bp 0133-1701 ISSN • Vidék 0237-3785. • A NÉPSZAVA példányszámát a MATESZ hitelesíti.

Partnereink: IMEDIA OBSERVER

Alapítók: Ignotus Pál és József Attila

SZÉP SZÓ

A NÉPSZAVA kulturális és társadalomkritikai melléklete

MARABU RAJZA

A Kína felé fordított orosz gazdaság

SZ. BÍRÓ ZOLTÁN

Ma már a korábbiaknál is világosabban látszik, hogy alaptalannak bizonyult az a feltételezés, mely szerint a nyugati szankciók megroppanthatják az orosz gazdaságot, és a putyini rezsimet a háború gyors befejezésére kényszeríthetik. A szankciós politikák történetével foglalkozó szakértők már a háború korai szakaszában figyelmeztettek erre. Szerintük az orosz gazdaság túl nagy ahhoz, hogy büntetőintézkedésekkel – még ha azok átfogóak is – meg lehetne törni Oroszországot, kiváltképp a globalizációnak azon a szintjén, ahová a világgazdaság a XXI. század elejére eljutott. Ennek ellenére nem kevesen voltak azok, akik a szankciók következményeit tényleges hatásuknál jóval nagyobbra várták, többek között arra hivatkozva, hogy Oroszország jelentős importszükséglete (a háború előtti évben ez 304 milliárd dollárt tett ki, ami az orosz GDP 16,5 százalékának felelt meg) kritikus mértékben teszi sebezhetővé az országot. Akik bíztak a szankciók komoly hatásában, azt feltételezték, hogy Moszkva nem tudja majd gyorsan pótolni a büntetőintézkedések nyomán elérhetetlenné vált, korábban főként nyugaton beszerzett termékeket. Erre már csak azért is számíthattak, mert a háború előtt a szankciós politikához csatlakozó országok biztosították az orosz import 51 százalékát, míg az orosz export ennél is nagyobb arányát, 56 százalékát vették fel. Harmadrészt abból adódhatott a szankciókhoz kapcsolódó indokolatlan derűlátás, hogy sokan bíztak abban: a másodlagos szankciók és a nyomásgyakorlás egyéb módszerei elégségesek lesznek ahhoz, hogy a putyini Oroszország iránt megértést mutató államok jelentősen korlátozzák a Moszkvával fenntartott kereskedelmi kapcsolataikat. Ám ezek a remények – hiába figyelmeztettek erre a szakértők – illuzórikusnak bizonyultak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a bevezetett büntetőintézkedések ne növelték volna meg a háború orosz költségeit, s ne okoztak volna különböző problémákat Oroszországnak – de arra alkalmatlanok voltak, hogy Moszkvát a háború gyors befejezésére kényszerítsék.

Azoknak, akik az orosz import látványos korlátozásában látták azt a fegyelmezőerőt, amely meghátrálásra kényszerítheti Moszkvát, annak ellenére csalódniuk kellett, hogy ez előre tudható volt. Leginkább azért, mert az orosz import nagyságának jelentős ingadozása a háború előtt sem számított szokatlannak. Nem egy példát találni erre. Ilyen volt a 2008–09-es időszak is. Míg 2008-ban az orosz import értéke 289 milliárd dollár volt, addig egy évvel később már csak 184 milliárd. De ez a volatilitás nem csak a globális válság éveire volt jellemző. Néhány évvel később – nyilván nem függetlenül a Krím félsziget annektálása nyomán elrendelt szankcióktól – mindez megismétlődött. Míg 2014-ben az orosz behozatal 308 milliárd dollárt tett ki, addig a következő esztendőben annak nagysága már csak 193 milliárd volt. Az orosz gazdaság azonban mindkét esetet túlélte anélkül, hogy az ország vezetésének változtatnia kellett volna politikai irányvonalán. Már csak eme korábbi tapasztalatok miatt sem okozhatott különösebb problémát, hogy a háború első évében az import értéke 280 milliárd dollárra esett vissza. Olyannyira nem jelentett ez gondot, hogy tavaly már sikerült némiképp növelni is a behozott áruk értékét. Az előzetes számítások szerint a 2023-as orosz import értéke a 300 milliárd dollárt is meghaladta. Ugyan az importált áruk mennyisége és minősége valamivel kisebb, illetve némileg rosszabb lett – kiváltképp vonatkozik ez a fejlett technológiákra –, mint a háború előtt volt, de ezek a változások mégsem jártak drámai következményekkel. Moszkvának még azt is sikerült elérnie, hogy a gépek, berendezések és közlekedési eszközök behozatala – vagyis épp azon termékeké, amelyekre a háború folytatásához Oroszországnak a leginkább szüksége van – tavaly jelentősen növekedni tudott.

KENTAURBESZÉD

Mindez jórészt azért volt lehetséges, mert Moszkvának sikerült a nyugati piacokat viszonylag rövid időn belül keletiekre cserélnie. Ez a változás azért sem okozhatott meglepetést, mert Oroszország ezt az átállást már csaknem egy évtizede megkezdte. 2014-től – vagyis attól kezdve, hogy Oroszországot a Krím elcsatolása és a kelet-ukrajnai megyék fellázítása miatt a nyugati államok elkezdték szankcionálni – Moszkva figyelme egyre inkább kelet felé fordult. Ezt pontosan mutatják a külkereskedelmi adatok. Míg a tízes évek első felében az orosz import még csak alig negyede származott a ma „baráti országokként” emlegetett államokból, addig ez az arány 2021-re már épp a duplája lett. Ha csak Kína részesedését nézzük, akkor azt látjuk, hogy annak aránya a teljes orosz exporton belül 2008-ban még csak 11 százaléknál tartott, míg tíz évvel később már a kétszerese volt, 2021-ben pedig a kivitel negyedét tette ki. De a folyamat a következő két évben sem állt le. Épp ellenkezőleg: a háború következtében még inkább felgyorsult. Ennek eredményeképpen 2023-ban az orosz import 41 százalékát kínai termékek tették ki. Egészen más volt a helyzet a Covid-járvány előtti évben, 2019-ben. Akkor még az orosz import 36 százaléka az Európai Unió országaiból származott, értéke pedig 92 milliárd dollárra rúgott. Mára teljesen megváltozott a helyzet. Tavaly Kína már csaknem 30 milliárd dollárral nagyobb értékben szállított árut Oroszországba, mint az EU országai. A háború két éve alatt Peking 60 százalékkal tudta növelni Oroszországba irányuló kivitelét, aminek közel kétharmadát gépek, berendezések és közlekedési eszközök teszik ki. Vagyis mára Kína az orosz gazdaság működésének meghatározó elemévé vált. Fordítva azonban nem ez a helyzet. Kína számára Oroszország gazdasági tekintetben távolról sem olyan fontos, mint amennyire ez fordítottan fennáll. Kína teljes külkereskedelmének csak alig 3,9 százalékát adja Oroszország (az exportból 3,3 százalékkal részesedik Moszkva, míg az importból 5,1 százalékkal). Mindeközben az ázsiai óriás kereskedelmi kapcsolatrendszerében az orosznál továbbra is jóval nagyobb szerepet játszik az Európai Unió, az Egyesült Államok, Japán, Dél-Korea, Tajvan, de még Ausztrália is. Mindebből jól látható, hogy Moszkva és Peking egymásrautaltsága egyre aszimmetrikusabb. Kína számára csak egyetlen vonatkozásban fontos Oroszország, a személy- és teherautók kivitelében. Az előbbi 37, míg az utóbbi 45 százaléka kerül az északi szomszédhoz. Minden más tekintetben fordított a függés, vagyis egyre nyilvánvalóbb Moszkva növekvő kiszolgáltatottsága.

Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a Szibéria Ereje 2 gázvezeték hányattatott sorsa. Moszkva számára létfontosságú lenne a második Kínába tartó gázvezeték mielőbbi megépítése. Ez kiváltképp azok után vált fontossá, hogy a Gazprom – elhibázott üzletpolitikájának és nem a nyugati szankcióknak köszönhetően, merthogy ilyenek nincsenek – lényegében kiszorult az európai vezetékesgáz-piacról. A cég öreg kontinensre irányuló szállításai tavaly 55,6 százalékkal csökkentek, így azok mennyisége 28,3 milliárd m^3-re zuhant. Ez a mennyiség 2022-ben még 63,8 milliárd m^3 volt, a háború előtti évben pedig 155 milliárd. Mindez annak következtében állt elő, hogy Oroszország úgy döntött, Európába csak két útvonalon szállít gázt. Előbb – még a háború előtt – a Jamal–Európa-vezetéket zárta el, majd néhány héttel annak felrobbantása előtt felfüggesztette szállításait az akkor még működő Északi Áramlat–1 csövön is. Ezek után már csak az ukrajnai szakasz, valamint a Török Áramlat balkáni ága maradt meg szállítási útvonalként.

Vagyis nem az történt, hogy az EU országai elkezdték volna bojkottálni az orosz gáz vásárlását, hanem Oroszország hozta meg azt a döntést, hogy elkezdi visszafogni európai szállításait. Tette ezt abban bízva, hogy Európa – félve attól, hogy „megfagy” – jóval megértőbb lesz Moszkva igényei iránt, és a háború kitörését követően nem mer majd szankciókat hozni, ahogy Ukrajna támogatására sem szánja el magát.

FOLYTATÁS A 3. OLDALON ➔

Vakcinagyártás embargó idején

Kubáról, rizsporos parókák mellőzésével

A közelmúltban egy különös bírósági tárgyaláson vettem részt Brüsszelben, az Európai Parlament Antall Józsefről elnevezett termében. A per különössége abból adódott, hogy a bíróságnak – joghatósága nem lévén – csupán az igazság kimondása volt a feladata a Kubát több mint hatvan éve sújtó gazdasági blokáddal kapcsolatban, illetve az, hogy szélesebb körben megismertesse az ENSZ-közgyűlés tavaly november másodikán tartott szavazásának eredményét: 190 országból 187 az Egyesült Államok által Kuba ellen 1960-ban bevezetett gazdasági és kereskedelmi embargó ellen szavazott, míg kettő – az USA és Izrael – a szankciók fenntartása mellett voksolt, Ukrajna pedig tartózkodott. Az embargó ellen szavaztak az Európai Unió tagállamai, köztük Magyarország. A különös bíróság bíráit, valamint az ügyészeket és a tanúkat az európai, karibi, latin-amerikai neves jogászok, tudósok, civil közéleti személyiségek és hivatásos politikusok közül választották ki a per szervezői, baloldali aktivisták, illetve a termet is biztosító Egységes Európai Baloldal/Északi Zöld Baloldal európai parlamenti frakció tagjai. Rizsporos parókák, talárok és más bírósági kellékek nélkül zajlott a tárgyalás. Hiteles és szomorú beszámolókat hallhatott a telt házas terem nemzetközi közönsége.

Talán a legérdekesebb előadást a kubai Belinda Sánchez Ramírez biokémikus, a havannai Molekuláris Immunológiai Központ (CIM) igazgatója tartotta. Tanúvallomásából kiderült: százezrek életét mentette meg, miután munkatársaival – a szankciók ellenére – két Covid-19 elleni vakcinát fejlesztett ki. Latin szokás szerint hangzatos nevűeket, a Soberanía de Cuba (Kubai Függetlenség) I-et és II-t.

Belinda Sánchez Ramírez azon kubai tudósok nevében szólalt fel a tárgyaláson, akik a tudomány és a gyógyszergyártás területén szenvedték el az országukkal szembeni amerikai gazdasági blokád hatását. Elmondta: több mint harminc éve dolgozik a Molekuláris Immunológiai Központban, a rákos betegek kezelésére szolgáló innovatív gyógyszerek fejlesztésével és gyártásával foglalkozó intézményben. A BioCubaFarma üzleti csoporthoz tartoznak, amely harminchárom biotechnológiai és gyógyszeripari vállalatot tömörít, csúcstechnológiás gyógyszereket, berendezéseket és szolgáltatásokat – köztük exportképes termékeket – állítanak elő.

– A blokád miatt gyakran kénytelenek vagyunk igen távoli országokból beszerezni a szükséges reagenseket és alapanyagokat, amelyek az Egyesült Államokból származnak – mondta Belinda Sánchez Ramírez. – Ez késedelmet okoz, és húsz százalékkal is emelheti az árat. Nem vásárolhatunk legalább tíz százalékban észak-amerikai alkatrészeket tartalmazó kutatási és gyártási berendezéseket sem. A szabadalmak és tudományos publikációk meghirdetése és közzététele szintén akadozik, mert az amerikai és más, az amerikaiak által sakkban tartott bankok nem fogadják el a kubai bankoktól érkező átutalásokat. A szabadalmak kifizetésének elmulasztása közvetlen következményeként az adott területen elveszítjük a szabadalmat, ami azt jelenti, hogy lemásolhatják őket, tehát elveszíthetjük a piacainkat. Ez a publikáció visszavonásával is járhat, ráadásul a szerzőket eltiltják attól, hogy ott újra publikáljanak. Ezzel ki kellene dobnunk az emberi egészséget célzó többéves kutatásokat. Csak az én intézményemben jelenleg 24 publikáció esetében vagyunk elmaradásban a rák immunterápiája területén, közülük néhánynál már több mint négy éve. Az amerikai és más vállalatok kockázati megítélése a Kubával való üzleteléssel kapcsolatban folyamatosan erősödik. Ez hat a kiváló minőségű kubai biotechnológiai termékek exportjára, amelyek emberek millióinak egészségi problémáit enyhíthetnék a világon, beleértve az USA-t is. Pedig Kubának olyan egyedülálló termékei vannak, mint a CIMAvax-EGF tüdőrák elleni vakcina, vagy a Heberprot-P, a cukorbetegség okozta érszűkületes lábak kezelésére készített gyógyszer. Ezek kizárólag azért nem jutnak el azokhoz, akiknek ma szükségük lenne rájuk, mert kubai eredetűek – mondta Belinda Sánchez Ramírez.

FOTÓ: CENTRO-FACEBOOK

Belinda Sánchez Ramírez biokémikus százezrek életét mentette meg a Covid–19 elleni vakcinával

DROPPA GYÖRGY

A kutató arról is beszélt, hogy a Kubába való utazási tilalom miatt csökken azok száma, akik kubai egészségügyi szolgáltatásokat kaphatnak. De az embargó miatt ottani tudósoktól is megtagadják a vízumot az USA-ba, így nem tudtak részt venni olyan rendezvényeken, mint például az ASCO Meeting, a legfontosabb nemzetközi rákkongresszus. Ez a tilalom az amerikai tudósokat is érinti: gyakran ők sem tudnak részt venni kubai konferenciákon.

Belinda Sánchez Ramírez tanúvallomásában külön hangsúlyt adott annak, hogy a kubai tudósok elszigeteltsége a halálos következményekkel járó Covid-járvány idején tovább növekedett. Kuba pedig elkezdte a saját útját járni.

– 2020-ban már érett biotechnológiánk volt, több mint harmincéves tapasztalattal a vakcinák előállításában, valamint felkészült humán potenciállal – mondta. – Így, annak ellenére, hogy Kuba nem tudott időben hozzájutni a kutatási szakaszban szükséges összes reagenshez, a termeléshez nélkülözhetetlen alapanyagokhoz, képesek voltunk három vakcinát és két vakcinajelöltet kifejleszteni a Covid–19 ellen. Ez lehetővé tette a teljes felnőtt lakosság és minden gyermek védelmét kétéves kortól. Sokat segített az emberek szolidaritása is. Természetesen a blokád nélkül hamarabb elértük volna a célt, több életet menthettünk volna meg – tette hozzá.

Itt érdemes felidézni a Johns Hopkins Egyetem Orvostudományi Központja által végzett mérések egyes adatait. A Magyarországénál lényegesen nagyobb lakosságú Kubában (több mint tizenkétmillióan vannak) a hazai 2,2 millióval szemben csak 1,1 millió regisztrált Covid-megbetegedés volt, 8530 halálesettel. Magyarországon ugyanez a szám: 48 762 halott. Kubában a lakosság 94,73 százalékát oltották be, nálunk a 66,47 százalékát.

A tárgyalás után beszélgetésre kértem Belindát.

– Gondolom, gyorsan el kellett dönteniük, hogy saját oltóanyagot készítenek – kezdtem a beszélgetést.

– Igen... Első emlékem a Covid–19-ről, amikor Kubába is megérkezett a fertőzés, a határtalan ijedtség. Egyszerre kellett átélni a kór gyors terjedését és az elszigeteltséget. A blokádot ugyanis a járvány idején sem korlátozták. De voltak képzett szakembereink, volt technológiánk... ugyanakkor nagyon szűkösek voltak az erőforrásaink. Néhány szükséges anyag a kelleténél nyolc hónappal később érkezett meg Kubába, amikor a vakcinák a klinikai vizsgálatok első fázisához már készen álltak. Látnunk kellett: ha a teljes kubai lakosságot be akarjuk oltani, de más országok vakcináira várunk, akkor túl sok lesz a bizonytalanság. Heti rendszerességgel szerveztünk egyeztetéseket társintézményekkel, több projektet is kidolgoztunk. Végül az ország elnökével, Miguel Díaz-Canellel való egyeztetésünk után született meg a gyártásra vonatkozó döntés. Bíztunk munkacsoportunk professzionalizmusában. Hónapokig nem aludtunk, gyötrődtünk és dolgoztunk. Több százan voltunk, az elismerés sokakat megillet. Elsőként a Soberana-projekt vezetői kapták meg a védőoltást. Nem éreztünk félelmet.

– A világjárvánnyal érkező világpánik első időszakában Kubával kapcsolatban sok nyomasztó hírt lehetett olvasni az interneten – vetettem közbe.

– Az álhírekre a tömeges oltások eredménye adta meg a feleletet – mondta Belinda. – Adatokkal és tudományos bizonyítékokkal válaszoltunk. Nem hagytuk magunkat provokálni. Az idő és a vakcinák sikere bebizonyította, hogy jó utat választottunk. Kuba volt az első ország a világon, amely beoltotta gyakorlatilag a teljes lakosságot a Covid–19 ellen. A Soberana-vakcinákról egyébként tizenhárom publikáció jelent meg tekintélyes tudományos folyóiratokban, és ezekből is kitűnik, hogy a kubai vakcinák biztonságos platformokon alapulnak.

Belinda Sánchez Ramírezt életútjáról is kérdeztem. Elmondta: azt tervezte, hogy tanár lesz, majd mégis a biokémia felé fordult. Egyetemi évei alatt már bekapcsolódott a Génmérnöki és Biotechnológiai Központ kutatásaiba, ott készítette a diplomamunkáját. Innen már kellő szakmai munícióval került a Molekuláris Immunológiai Központba, majd 1991-ben az akkor létrejött Országos Onkológiai és Sugárbiológiai Intézetbe. Ott a rákkutatás és az oltások témája felkeltette a figyelmét.

– Fontos mozzanat volt – emlékezett Belinda –, hogy Fidel egy nap meglátogatta az intézetet, és rákérdezett a terveinkre, majd azt mondta: ez a csoport többet érdemel ennél. Akkor született meg a döntés: létrehozzuk a mostani központot. Kutatásaink jelentős hányada a rákbetegséggel kapcsolatos. A rák mint krónikus betegség kezelhető, de nem mindig gyógyítható. Az általam irányított területen számos kutatási projekt folyik, de nem mindegyik lesz sikeres. Ám vannak jelentős eredmények. Például az egyik szabadalmaztatott vezető termékünk egy monoklonális antitest, amely bizonyos típusú daganatokban felismer egy olyan molekulát, amely szorosan összefügg a tumor növekedésével. Ez a termék évek alatt számos klinikai vizsgálaton ment át, és több mint harminc országban regisztrálták. Ma Kubában ötféle rák kezelésére használják – biztonságos, s csak enyhén toxikus. Vannak más, hasonló célú termékek a világon, de azok toxicitása nagy. Mindezeken kívül a nem kissejtes tüdőrák kezelésére is gyártunk vakcinákat. És itt van egy kivételes dolog: a bejegyzett CIMAvax-EGF nevű vakcina a Roswell Park Intézettel folytatott üzleti kapcsolat alapja volt, így született meg az első, Marielben található kubai–amerikai vegyesvállalat.,

Ez talán még rímelhet is arra a gondolatra, amit Belinda a beszélgetésünk során fejtegetett: oly sok rátermett ember keresi a világon a megoldást a rákbetegségre, együttműködve sikeresebbek lehetnénk.

Fidel Castro a havannai Molekuláris Immunológiai Központ (CIM) avatásán

Elhúzódó háború

KISS ANDREJ

Találgatások, fokozódó bizonytalanság, hónapok óta nem tapasztalt hevességű orosz rakétacsapások és meglepő pontosságú ukrán válaszok indították 2024-et. A háború minden területén jelentős változásoknak, hangsúlyeltolódásoknak vagyunk tanúi. Miközben a front donyecki és zaporozsjei szakaszain a megszálló orosz csapatok próbálnak újabb területeket elfoglalni, addig Herszonban, a Dnyeper bal partján az ukránok igyekeznek annyira kiszélesíteni a kontrollált sávot, hogy biztonságos folyami átkelőt létesíthessenek nehézfegyverzetüknek. Heves harcokról szólnak a beszámolók, de komoly eredményeket egyik fél sem tud felmutatni. Igazuk lett azoknak a katonai elemzéseknek, amelyek szerint a frontvonal befagyott. Egyik fél sem képes megindítani egy a háború menetét alapvetően befolyásoló támadást. Így maradnak az egyre hevesebb kölcsönös rakéta- és dróncsapások, csak most már más célpontokkal.

Az oroszok következetes kegyetlenséggel támadnak lakóépületeket átalakított Sz–300-as, eredetileg légvédelminek tervezett rakétákkal. Maguk a támadások senkit sem leptek meg. Sejteni lehetett, hogy a másfél hónapos viszonylagos rakétacsendet a készletek felhalmozására használta Moszkva. Módosulni látszik a rakétákkal elérni szándékozott célok listája. Egy éve télen a rakéták és drónok többsége a polgári infrastruktúrát, a villamos hálózat létesítményeit, transzformátorállomásokat, hőközpontokat célozta. Ezzel szemben most iparvállalatokat, raktárbázisokat, hadiipari gyárakat próbálnak eltalálni. Az okok között lehet az is, hogy előző télen nem bizonyult eléggé hatékonynak a villamos hálózat megbénításával próbálkozó taktika.

A napok óta hullámokban ismétlődő, 100-120 rakétával és drónnal végrehajtott támadásokkal Moszkva fokozni kívánja a nyomást az ukrán lakosságra és a nyugati közvéleményre. Az orosz katonai tervezés nem titkolt célja az is, hogy kimerítse a védekezésre használt lőszer- és rakétakészleteket. Valós kockázatról van szó. A légvédelem és leginkább a Patriotok és IRIS-T SLM rendszerek rakétái darabonként 5-6 millió dollárba kerülnek, és lassan hiánycikké válnak a világpiacon. Hasonló gondokat jeleztek az ukránok a hagyományos tüzérségi lőszerekkel kapcsolatban. Hogy milyen patthelyzet alakult ki tüzérségi fronton is, jól jelzik a beszerzési források utáni kényes kutatások. Moszkva kénytelen volt leleplezni önnön gyengeségét. A hagyományos tüzérségi lőszerek gyártását még meg tudták oldani házon belül. Jelentős hadiipari kapacitásokat mozgósítottak, háborús gazdálkodásra átállítva Oroszországot. Ebben Moszkva mindig is jó volt. Nem úgy a drónok és a rakéták terén. Ezekért olyan országokkal kellett alkut kötnie, mint Észak-Korea és Irán.

Ukrajnának és a főbb támogatóinak más okokból, de máig nem sikerült megnyugtatóan megoldani a tüzérségi lőszerek és egyes rakétatípusok utánpótlását. Az európai és amerikai katonai raktárak mára kiürültek. A készletek gyors pótlására nem lehet számítani, mivel a nagy hadiipari képességekkel rendelkező multinacionális konzorciumok az elmúlt 30 évben teljesen leépítették a hagyományos tüzérségi lőszerek és eszközök gyártását. Európa nem készült háborúra, a NATO stratégiai tervezői meg úgy tekintettek a tüzérségre, mint egy idejétmúlt, muzeális eszközre. Most aztán lehet kapkodni.

Téved, ha valaki azt gondolja, hogy a NATO tagállamaiban pénz sincs ezekre az „elavultnak” hitt játékszerekre. Finanszírozás és szaktudás bőven lenne, gond a demokratikus döntéshozatallal és a magántulajdonra alapozott piacgazdasággal van. Az orosz típusú birodalmi diktatúrában az egy személyhez kapcsolódó döntéshozatal nem bíbelődik jogi, pénzügyi vagy választójogi huncutságokkal. Ezzel szemben Európában és az USA-ban közel egy teljes évet vesztegettek el az előkészületekre. Így pont az egyharmadát tudták leszállítani az Ukrajnának beígért egymillió darab lőszernek.

Jelenleg éppen azok a folyamatok zajlanak a politikai boszorkánykonyha díszleteinek hátterében, amelyek az újratervezést, a lépések felgyorsítását szolgálják. Nemcsak az európai országok lakosainak, de a kormányzati döntéshozóknak, valamint az olyan nagy nemzetközi szervezetek vezetőinek is, mint az Európai Unió és a NATO, át kell állítani a gondolkodásukat, mivel ez a háború Oroszországgal a reméltnél sokkal tovább fog tartani. Nem könnyíti ezt a folyamatot, hogy idén júniusban kontinensünk több mint 400 millió választópolgára járul az urnákhoz az EP-választáson. November 5-én pedig megválasztják az Egyesült Államok elnökét. Az eddigi jelek azt mutatják, hogy a választási előkészületek nem bénították meg az euroatlanti politikusok tisztánlátását.

Az amerikai törvényhozás demokrata és republikánus képviselői a legutóbbi hírek szerint megkötötték egymással a szükséges kompromisszumot. Ennek eredményeként nem bénul le ideiglenesen sem pénzügyileg az amerikai kormányzat, és megszavazzák az Ukrajnának, Izraelnek és Tajvannak szánt 106 milliárd dolláros csomagot. Ebből 61 milliárd dollár jutna Ukrajnának. De ez is csak egy része, sőt a kisebbik része mindannak, amit Ukrajna kap a mögötte felsorakozott szövetségeseitől. A Ramstein-csoportba tömörült államok összesített kimutatása szerint az eddigi ukrajnai költségvállalásból Washingtonra 40 százalék jutott. Biden elnök csapatának erős érve a választók felé, hogy az Ukrajnának folyósított amerikai adófizetői pénzek 80 százalékát az USA-ban költötték el, amerikai munkavállalók által előállított termékekre.

És hogy milyen tartalékok vannak még e téren? Az egy lakosra jutó költéseket nézve az USA a támogató államok rangsorában nincs az első húszban. A gazdag Európának a többi támogatóval együtt még Washington nélkül sem lenne drámai megrázkódtatás a 160 milliárd dolláros éves ukrán háborús számla kifizetése. Az pedig különösen ideges reakciókat váltott ki Moszkvában, hogy amerikai kezdeményezésre, európai pénzügyi és jogi szakemberekkel egyetértésben kidolgozták a technikáját, miként adhatják át Ukrajnának a külföldön zárolt 300 milliárd dolláros orosz vagyont.

Magyarországról nézve felfoghatatlanul nagyok ezek az összegek. Úgy tűnik, a budapesti kormány politikája miatt egyre kevésbé számítanak a magyarokra a közös erőfeszítésekben az európai barátok. A nagyok sorra hoznak magukra nézve sokatmondó döntéseket. Norvégia, mint a világ egyik leggazdagabb állama, például január elsejével módosított a kezelésében levő szuverén pénzügyi alap működésének szigorú szabályain. Az 1600 milliárd dolláros vagyon előző évi nyeresége 120 milliárd dollár volt. Most az oslói kormány megszüntette azt a korlátozást, amely megtiltott minden olyan befektetést, támogatást vagy egyéb finanszírozást, amely háborúban álló országra vonatkozott. Az indoklás szerint ez a megnövekedett európai és ezen belül a norvég háborús fenyegetettség miatt vált szükségessé. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy Norvégia fogja egyedül finanszírozni Ukrajna honvédő háborújának költségeit. Azt viszont igen, hogy nem fognak kimerülni a NATO-tagállamok pénzügyi lehetőségei, s hogy lesz miből ellensúlyozni a nagyon profin működtetett orosz háborús propaganda, dezinformációs gépezet hatását.

Hogy mindez mit jelent? Például azt, hogy ez a háború nem fog véget érni idén. Az ukrán hadsereg teljes, minden fegyvernemre vonatkozó megerősítése a késlekedés miatt el fog húzódni 2024 végéig. A folyamat zajlik, Ukrajna megkapja a több mint száz F–16-ost (Magyarországnak 14 darab JAS 39 Gripen vadászgépe van), a közepes hatótávolságú rakétákat, az összes igényelt tüzérségi lőszert, drónrendszereket – mivel Oroszország hosszú háborút és még hosszabb hidegháborút hirdetett meg. Ismerve a birodalom viharos történelmét, pontosan tudhatjuk azt, hogy Vlagyimir Putyin most már nem Oroszország gyarapodásáért, hanem személyes életben maradásáért küzd.

Az orosz elnök a korához képest láthatóan jó egészségnek örvend. Ez nem mondható el a teljes kínai függésbe süllyedt orosz gazdaságról. Így 2024 másik nagy kérdése az, hogy melyikük bírja tovább...

Belgorod térségéből Harkiv felé kilőtt orosz rakéta. Következetes kegyetlenséggel támadnak

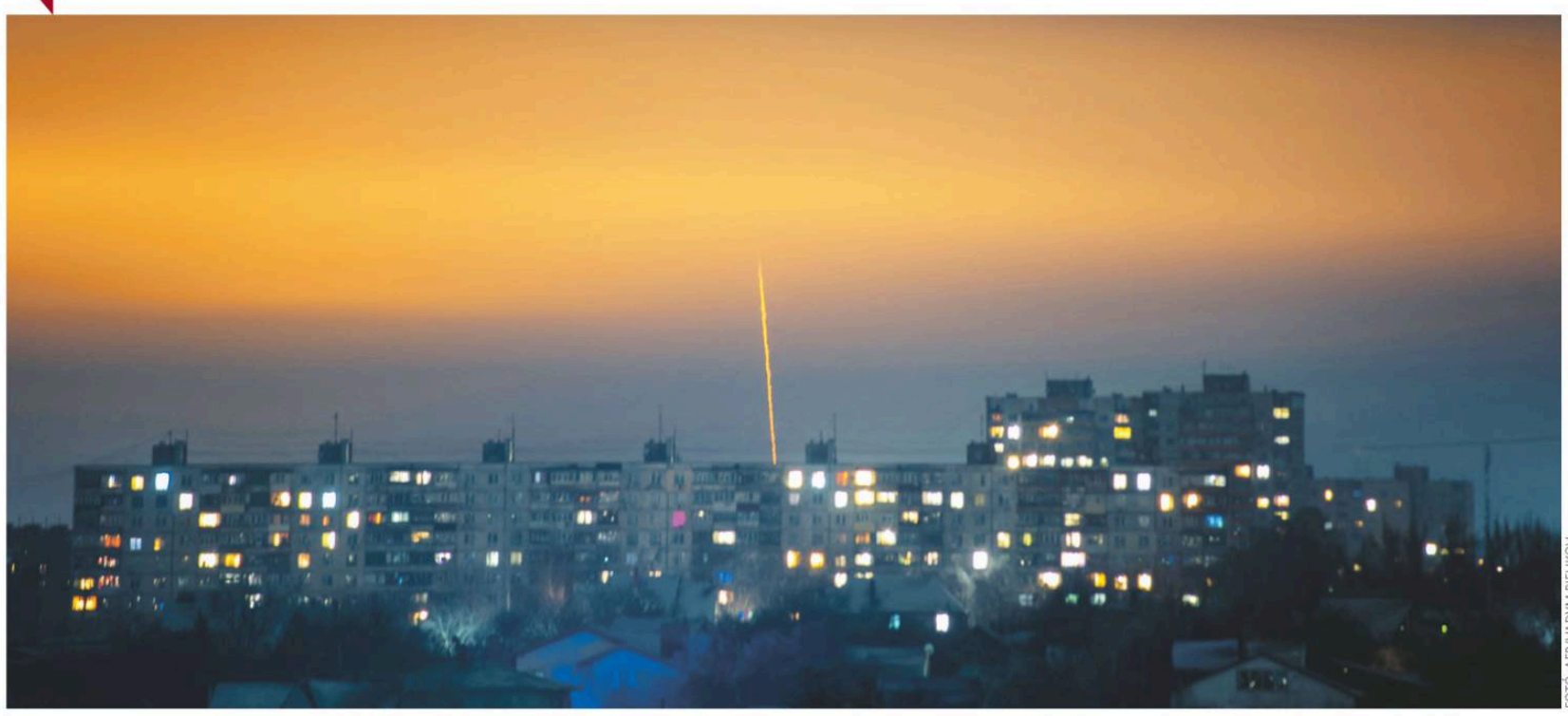

FOTÓ: AFP/VADYM BIELIKOV

A Kína felé fordított orosz gazdaság

➔ FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

SZ. BÍRÓ ZOLTÁN

Európa azonban nem „fagyott meg”, sőt rövid időn belül – ha nem is teljes mértékben – le tudott válni az orosz vezetékes gázról. Ennek pedig az lett a következménye, hogy a Gazprom vezetéken történő szállításai – amelyben az európain túl benne van a Kínába és Törökországba szállított mennyiség is – már a háború első évében jelentősen, mintegy 46 százalékkal estek vissza, ami azt jelentette, hogy a vezetékeken szállított teljes mennyiség 100,9 milliárd m^3-re csökkent. A visszaesés azonban 2023-ban is folytatódott, aminek következtében a vezetéken exportált orosz gáz teljes mennyisége tavaly már nem volt több 70 milliárd m^3-nél. Ebből Kína 22,5 milliárd m^3-t vett meg, míg a többit az EU-országok, Törökország és a FÁK-térség államai vásárolták meg. Az orosz gáz visszaszorulásának mértéke kiváltképp akkor válik láthatóvá, ha a most szállított mennyiséget összevetjük a Gazprom által exportált vezetékes gáz 2018–19-es mennyiségével. Az utóbbi akkor még 175-180 milliárd m^3-t tett ki, aminek nagy részét az EU országai vették meg. Ma már kevesebb mint 30 milliárdot vesznek csak át. Ilyen körülmények között nagyon is érthető, ha Moszkva szeretne egy újabb kínai vezetéket megépíteni, és a feleslegessé vált gázt Pekingnek eladni.

KENTAURBESZÉD

A kínai vezetés azonban kivár. Ők ugyanis tudják, hogy az idő nekik dolgozik. Nem kizárt, hogy a vezeték egyszer majd mégiscsak megépül, de a kínai feltételek nagyon kemények lesznek, és tovább növelik Oroszország kiszolgáltatottságát. Úgyhogy az orosz gazdaság keletre történő elforgatása az átmeneti előnyök mellett komoly kockázatokkal is terhes. Kína ugyan Oroszország számára jórészt helyettesíteni tudta Európát és Amerikát, ám fordítva ez aligha fog bármikor is megtörténni: Oroszország soha nem tudja majd kiváltani Kína számára Amerikát és Európát. Ez olyan súlyos aszimmetria, amit Moszkva képtelen leküzdeni. Mindezt tetézi, hogy a nyersanyagok világpiacon történő beszerzése sokkal könnyebben helyettesíthető, mint az ipari termékeké, ami egyben azt is jelenti, hogy Kína a nem baráti országokból származó ipari termékek beszerzésétől jóval inkább függ, mint az oroszországi nyersanyagok importjától. Ha pedig ez így van, ahogyan ezt a moszkvai Gajdar Intézet kutatói egyik friss elemzésükben állítják, akkor a másodlagos szankciók segítségével jelentősen korlátozni lehetne a Kína és Oroszország közötti kereskedelmet. De megvan-e ehhez a Nyugat kellő politikai akarata? Hiszen ha nem lesz ilyen akarat, akkor Oroszország még hosszú időn át folytatni tudja Ukrajna elleni háborúját.

Egy szép család, avagy a diszkréció bája

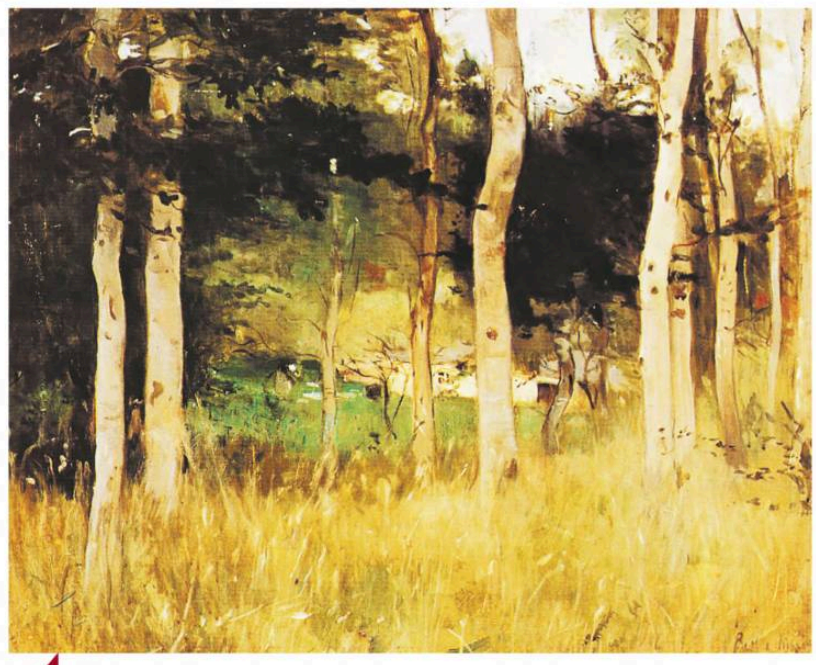

FOTÓK: WIKIPEDIA

Berthe Morisot Chaumière en Normandie című képe és Caravaggio Lantosa is a családot gazdagította

RÉDEI JUDIT

Csak a lovait akarta visszaszerezni Sylvia Roth Wildenstein, aki elindította a lavinát, amely a világ legtekintélyesebb műtárgy-kereskedő-dinasztiájának végzetét okozhatja. Sylvia néhány héttel férje halálát követően, több mint húsz esztendővel ezelőtt fordult egy párizsi ügyvédnőhöz, sérelmezve, hogy kedvencei nem az ő, hanem a mostohafiai cégének neve alatt futottak a legutolsó derbin. Zavarosan előadott történetéből kiderült az is, hogy előzőleg lemondott az örökségéről, miután elhitették vele, férje, Daniel Wildenstein vagyon helyett adóssághegyet hagyott maga után. Ez azért némi kételyt ébresztett a nem teljesen tájékozatlan ügyvédnőben, Claude Dumont-Beghiben, ugyanis a Wildenstein családot akkoriban a világ leggazdagabbjai között tartották nyilván.

Perek sora indult a Wildensteinek ellen az elmúlt két évtizedben, amelyek tétje nemcsak az örökség újraosztása, hanem Franciaország legnagyobb adócsalási, pénzmosási ügyének rendezése is. Ha nem is gyorsan, de fény derült a családhoz köthető ernyőcégekre a Kajmán-szigetektől a Bahamákon át a brit fennhatóságú Guernseyig – Sons Trust, David Trust, Delta Trust –, és az ezek által kezelt gigavagyonra, amelyet évtizedekig rejtegettek a francia adóhatóságok, a világ, és persze a család páriái, a nők elől is. A végjáték a napokban zajlik, a legfelsőbb francia jogi fórumon októberben, immár a sokadik fordulóban került terítékre az ügy, amelynek fővádlottja, a mostani családfő, Guy Wildenstein – aki nem mellesleg Nicolas Sarkozy barátja, pártjának egyik fő támogatója, a Becsületrend lovagja. Guy Wildensteinnek van mitől félnie, több év börtön fenyegeti, rendeznie kell mintegy 750 millió euró adótartozást, és 250 milliónyi büntetésre is számíthat a várhatóan ebben a hónapban megszülető végső döntés nyomán. De ennél is súlyosabb a tét: a 150 éve sikeres műkereskedő-, műtárgyszakértő-dinasztia hitele, amelyet amúgy más kemény vádak is veszélyeztetnek.

A mi történetünk 2001 őszén kezdődik, amikor özvegyen maradt a hajdani modell, az izraeli hadseregben is szolgált Sylvia Roth Wildenstein, aki 40 évig élt luxusgondtalanságban Daniel Wildensteinnel. Pátyolgatta a nála 16 évvel idősebb férfi két fiát, Guyt, Alecet s az unokákat. Daniellel lóversenyre jártak, magánrepülőgépen cikáztak New York és Párizs és a világ más sarkaiban szétszórt luxusotthonok között. Férje halála után Sylvia a New York-i családi palotában úgy hitte, anyagi biztonságban van. Bízott mostohafiaiban, nem foglalkozott a részletekkel, majd egy telefonhívás ráébresztette, valami nem stimmel. Lovasedzője volt a vonal másik végén, aki a Paris Turf című lap tudósítását böngészve felfedezte, hogy lovai nem Madame Wildenstein, hanem a mostohafiak, Guy és Alec „Dayton Limited" cégének neve alatt futottak az utóbbi versenyen.

Papírok nélkül jött, fogalma sem volt, mi maradt a férje után, csak, ahogy mondta, a „bébiket", azaz a lovait akarta – idézte a New York Times Dumont-Beghi ügyvédnőt, akit Sylvia sietve felkeresett Párizsban. Miután az ügyvédnő rendezte a lovak sorsát Daniel fiaival, Guy és Alec Wildensteinnel, az akkor már kiokosodott özvegy megbízásával továbblépett. Először Daniel halálának körülményeiről kíváncsiskodott. Mint kiderült, Daniel Wildenstein 10 napig kómában volt, ám ezalatt is dolgozott. Szerződéseket írt alá, amelyek különböző vagyonelemek fiaira történő átruházásáról szóltak, mindezt svájci, amerikai és francia ügyvédek közreműködésével. Így például 69 telivér lovat adott el 804 930 euróért azokban a napokban, amikor már nem volt eszméleténél, és rendelkezett mintegy 250 millió euró értékű műtárgy kimenekítéséről az Egyesült Államokba. Mindezt kómában...

A temetés után megjelentek a fiúk Sylviánál, s közölték az asszonnyal, hogy Daniel csak romokat hagyott maga után, az örökség adóssághegyekből áll, így ha nem akar súlyos milliókat költeni, a legjobb, ha lemond minden jogáról. A megrémített nő, aki bevallása szerint egyetlen csekket sem szignált 40 év alatt, hiszen mindent férje intézett, aláírta, amit az orra elé dugtak. „Csak írtam, írtam, írtam, volt a dokumentumok között japán nyelvű is, azt is aláírtam" – mondta az ügyvédnőnek. Havi 30 ezer eurós apanázst ígértek neki az örökség visszautasítása fejében. Néhány hónappal később azonban kéretlen költöztetők jelentek meg nála, bútorait elvitték, mondván, azok immár a fiúk által irányított társaság tulajdonában állnak. Leakasztották a falról Pierre Bonnard francia festő aktját, a nő kedvencét, majd megtagadták a személyzet fizetését. Guy és Alec Wildenstein 43 millió eurónak megfelelő hagyatékról adott bevallást apjuk 2001-es halálakor, a hatóság erre vetette ki az örökösödési adót, alig 17 millió eurót. Az ügyvédnő azonban nem igazán hitte el ezt a számot, és kincskeresésre indult. Joggal kételkedett; egy 70-es évek végén készült, talán az egyetlen ismert leltár szerint a New York-i Wildenstein & Co cég galériájában 10 ezer tételt őriztek, köztük 20 Renoir-, 25 Courbet-, 10 Van Gogh-, 10 Cézanne-, 10 Gauguin-, 2 Botticelli-, 8 Rembrandt-, 8 Rubens-, 9 El Greco- és 5 Tintoretto-művet. Ennyit nehéz lehetett volna eldorbézolnia a családi vagyont híres gonddal építő Danielnek, aki nemcsak kiváló művészettörténész és üzletember volt, hanem kivételesen találékony a kincsek elrejtésében.

A perek elindultak már 2004-ben, Claude Dumont-Beghi egészen 2009-ig nem járt igazi sikerrel, érdemi részlet csak elvétve derült ki a Wildenstein-vagyonról, a családtagok hallgattak, a külvilág pedig semmit nem tudott. Az ügyvédnő 2005-ben és 2008-ban is kérelmezte az illetékes bíróságon a gyanú szerint adóparadicsomokban elrejtett vagyontárgyak beemelését a hagyatékba, ám kereseteit sorra visszadobták, ahogy a pénzügyminiszternek címzett levelei is válasz nélkül maradtak. Dumont-Beghi véleményét, miszerint ez érthető Guy Wildensteinnek Nicolas Sarkozyvel és pártjával, az UMP-vel ápolt kapcsolatainak fényében, többek között a Reuters és a Libération is idézte. A Le Canard enchaîné hetilap arra emlékeztetett, hogy 2009-ben maga Sarkozy tűzte Guy zakójára a francia Becsületrendet.

2009-ben azután nem várt fordulat következett: a 2008-ban elhunyt Alec második felesége, a szép orosz manöken, Ljuba Sztupakova, aki addig családtagnak érezte magát, rádöbbent, ahogyan elődjét, Jocelynt és egykori apósa feleségét, Sylviát, őt is becsapták. Volt férje, Alec 12 milliós adótartozást hagyott rá, és Ljuba, aki addig elhárította Dumont-Beghi kíváncsiskodását, kitálalt. A legtisztább utat választotta, férje személyi számítógépének tartalmát, fájlok tucatjait juttatta el az ügyvédnőhöz.

FOLYTATÁS A KÖVETKEZŐ OLDALON ➔

A Wildenstein-klán

A Wildensteinek másfél évszázadon átívelő sikertörténetének alapjait egy elzászi szabólegény, Nathan Wildenstein rakta le, aki jó érzékkel adott-vett régiségeket, és szakértő szemmel gyűjtögette a XVIII. századi francia festők műveit filléres ócskásboltokból. Rövid időn belül divatot csinált, óriási nyereséggel adta tovább szerzeményeit az 1875-ben Párizsban megnyitott Wildenstein-galériában. 1902-ben New Yorkban, 1925-ben Londonban, később Buenos Airesben is üzletet nyitott. Nathan 1934-ben hunyt el, Georges nevű fia akkor már közel negyedszázada aktívan részt vett az üzletben.

FOTÓ: AFP

Ha lehet, apjánál is jobb szemmel, üzletemberként pedig még keményebben vette kézbe az ügyeket. Elsők között érzett rá az impresszionistákra, és ha kevésbé kedvelte is a moderneket, de Paul Rosenberggel összefogva egyengette Pablo Picasso, Georges Braque és Fernand Léger pályáját. Georges 1941-ben a tengerentúlra költöztette az egész családot, és az 1932-ben birtokba vett manhattani kastélyból irányította tovább az üzletet. A párizsi galéria a Rue La Boétie-n sem maradt munka nélkül a háború alatt, de ez egy másik történet.

Daniel (bal oldali képünkön) 1939-től dolgozott az üzletben, apja, Georges halálát követően 1963-ban vette át az irányítást. Igazából íráskészségével, művészettörténészi tudásával lendítette fel a vállalkozást – történelmet írt, rosszmájúak szerint „átírt" –, mindenesetre az általa 1970-ben alapított Wildenstein Institute által kiadott „catalogues raisonnés" meghatározóvá vált a műkereskedelemben, amelyben a hitelesség, az eredet bizonyítása az üzletek alapeleme. Az elmúlt évtizedekben bizonyos festők esetében a Wildenstein-dokumentumok megkérdőjelezhetetlen biztosítékot jelentettek, igaz, néhányan suttogtak az utóbbi időben gyanúra okot adó esetekről. De erre, ahogy apja, Georges háború alatti ügyleteire is, csak Daniel halála után figyelt fel a nyilvánosság, amikor kirobbant a hagyatéki botrány.

Fiai a munkát elosztották egymás között, Guy (jobb oldali képünkön) intézte a műtárgy-kereskedelmet, míg Alecre maradtak a lovak. Alec amúgy kétszer nősült, nem túl szerencsésen, a család gondjaira mindkét nő rátett egy jó lapáttal.

FOTÓ: AFP/GEOFFROY VAN DER HASSELT

Az első feleség, Jocelyn, a „Macskanő" 4 millió dollárt költött az arca átalakítására, hogy „macskaszerűbbnek" tűnjön, Alec ugyanis imádta a macskákat. Nem működött. A pár 1999-ben vált el, miután Jocelyn rajtakapta Alecet egy 19 éves szőke orosz lánnyal. Nem tudni, a szaftos válás pontosan mennyibe került a Wildensteineknek, de a New York-i bíró akkor 10 milliárd dollárra becsülte a család vagyonát; állítólag Jocelyn szemét kiszúrták 2,5 milliárddal. Ez nem kerülte el azok figyelmét, akiket érdekelt, vajon mennyire hiteles az alig két esztendővel később elismert 40 milliós hagyaték...

➔ FOLYTATÁS AZ ELŐZŐ OLDALRÓL

Az addig zavaros, véletlen elemekből álló kép egyszerre világos lett, a mappák tartalma megmutatta a szándékoltan összekuszált cégháló rendjét, az elrejtett vagyont, s elvezetett a széfekhez, a vámraktárakhoz és a bizonyossághoz, hogy nem csak álmokból építkezett a família. Dumont-Beghi büntetőfeljelentést tett a párizsi ügyészségen. A gépezet ugyan beindult, de Sylvia azt már nem érte meg, 2010 novemberében meghalt rákban. Azonban az ügyvédnő keresete, amelyben Guyt és Alec örököseit, így két gyerekét és Ljubát vádolta, meglepetésre, ekkor már nem maradt válasz nélkül. Immár állami szinten is érdeklődést váltott ki az ügy, a pénzügyek őrei kíváncsiskodni kezdtek.

2011 januárjában házkutatást rendeltek el a nagy tekintélyű Wildenstein Institute-nél. A Rue la Boétie-n álló intézetben döbbenettel szembesültek a raktárban felstócolt képekkel, köztük 30 olyannal, amelyek ismeretlen körülmények között tűntek el. Volt olyan, amelyen még jól látszott a náci horogkeresztes pecsét. Közöttük voltak Edgar Degas rajzai, Bugatti olasz szobrász egyik bronzalkotása és a francia impresszionista festőnő, Berthe Morisot Chaumière en Normandie című képe, amely Anne-Marie Rouart hagyatékából veszett el különös körülmények között. (Az 1993-ban elhunyt asszony végrendeletének egyik végrehajtójaként Guy Wildenstein összekeverte a hagyatéki leltár egyes tételeit, így azok nem kerültek a kijelölt örökös birtokába.) A „Bercy”, azaz a francia pénzügyminisztérium ezt követően pénzügyi csalás miatt kezdeményezett eljárást. Az adóparadicsomokban kezdett kutakodás során azonosított cégek a legkülönbözőbb vagyonelemek elrejtésére szolgáltak: versenylovak; Courbet-, Picasso-, Bonnard-festmények; a Virgin-szigetek közül egy; 66 ezer hektárnyi föld Kenyában, ahol az Oscar-díjas Out of Africa című filmet forgatták – értéküket akkor 472 millió euróra taksálták. A Bahamákon kezelt, 1 milliárd euróra értékelt, valamint a diszkrét európai vámszabad raktárakban rejtett képkollekció további félmilliárd euróval növelte meg a hagyatéki adótartozást. Dumont-Beghi egyébként egy genfi vámszabad raktárban talált rá Sylvia kedvencére, a Fürdőző nőre (Bonnard), majd kiderítette, hogy a világ legtekintélyesebb múzeumai a Wildenstein-gyűjteménybe tartozó festmények százait őrzik, amelyek kölcsönbe kerültek hozzájuk. Több múzeum is válaszolt firtató leveleire, így a londoni National Gallery is, ahol „magángyűjteményként” címkézett Poussin- és Boucher-festmények rejtőztek.

A New York-i Metropolitan Museum of Art ugyancsak haszonélvezője volt Daniel Wildenstein titkos tranzakcióinak, ott látható Caravaggio mesterműve, a „The Lute Player” (A lantos) és tucatnyi további kép – Cézanne, David, Degas, Manet, Monet, Matisse, Rembrandt, Picasso és Rodin művei, a címkék tanúsága szerint privát gyűjteményből származó kölcsönök. Mint azt a New York State Department nyilvántartása megmutatta, nem minden üzleti szándék nélkül volt nagyvonalú Daniel, a képek hitelfedezetül is szolgáltak a Wildenstein & Co. számára több alkalommal is. 2016-ban elindult az érdemi bírósági eljárás; a fővádlottat, az akkor 70 esztendős Guy Wildensteint 4 év, ebből 2 év felfüggesztett börtönre, és 250 millió euró megfizetésére ítélték első fokon. Bírósági huzavona következett, a vádlottaknak kedveztek a francia joghézagok, így 2017-ben, majd 2018-ban is felmentették az adócsalás és pénzmosás vádja alól szereplőinket. 2021-ben aztán a francia főügyész a semmítőszékhez (Cour de cassation) fordult, amely a cour d’appelhez, Franciaország legmagasabb jogi fórumához irányította az ügyet újratárgyalásra. Itt tartunk most...

A bűnlajstrom

Daniel Wildenstein Bonnard-kollekciójának története nem mindennapi. Daniel maga halála előtt publikált memoárjában élete legnagyobb szerzeményeként értékelte ezeket a képeket. Pierre Bonnard 1947-es halálakor 700 festményt és rajzok ezreit hagyta hátra, három unokahúg volt az ismert örökös, Daniel viszont felkutatott egy negyediket is, akitől a legenda szerint 1 millió dollárért megvette örökösödési jogát, egyúttal ellátva emberét pénzzel, ügyvédekkel a hagyatéki perhez. Suttognak arról is, hogy a nagypapa, Georges Wildenstein nem volt finnyás: a 40-es években a nácikkal is ápolt üzleti kapcsolatokat. Az időről időre megszellőztetett gyanút a család rendre elhessegette, hivatkozva zsidó mivoltukra. Hector Feliciano újságíró a párizsi műtárgyfosztogatásról 1995-ben megjelent könyvében (Le musée disparu – Az eltűnt múzeum) megemlítette Georges Wildenstein diszkrét kapcsolatait a nácikkal, amelyek – miután New Yorkba költözött – gyümölcsözőnek bizonyultak. A hátrahagyott párizsi galéria irányítója, Roger Dequoy is ügyesen mozgott a tulaj által kitaposott ösvényen, ő volt a legversenyképesebb tárgyaló a nácikkal folytatott kereskedelemben. A Wildenstein család később beperelte az újságírót, ám 2000-ben elutasították a keresetet.

Megdöbbentő történettel állt elő egy másik újságíró, Alain Vernay is. A neves francia gyűjtő, Adolphe Schloss unokája szerint Georges Wildenstein nem egyszerűen élt a lehetőségekkel a háború alatt, hanem tett is értük, súgott a náciknak az általa ismert zsidó gyűjteményekről, rejtekhelyükről. „A nagyapámat 1941-ben Nizzában hívta Georges, aki a »tiszteletbeli árja« cím megszerzésének lehetőségeit adta elő, amelyhez az egész család hozzájuthat, plusz némi pénzhez is egy svájci bankszámlán, ha megmondja, hol rejtette el a családi műtárgygyűjteményt. Georges nem titkolta, a németek ajánlatát közvetíti...” Egy a U.S. National Archivesban talált dokumentum szerint 1940 novemberében Georges találkozott Aix-en-Provence-ban Hitler vezető műtárgykereskedőjével, Karl Haberstockkal, és nyélbe ütöttek egy megállapodást. Eszerint a németek visszaadják a Párizsban begyűjtött Wildenstein-kollekció jó részét, megengedik, hogy Roger Dequoy vigye tovább a galériát a francia fővárosban, cserébe Hitler és néhány magas rangú náci válogathat képei közül, a kedvükre valókat meg is vehetik, Georges pedig segít más, őket érdeklő értékek felkutatásában. A háború után a francia kormány megvádolta kollaborációval a Wildensteineket, ám a bíróság bizonyítékok hiányában visszadobta a keresetet. A német Willi Korte, aki egész életében a nácik által ellopott képek sorsát kutatta, felhívta a figyelmet arra, hogy nagy impresszionista alkotások eredetdokumentumai részletesen taglalják, mi történt a 30-as évek végéig, majd nagy üresség, és ni csak, az 50-es években bekerül a képbe tulajdonosként Wildenstein...

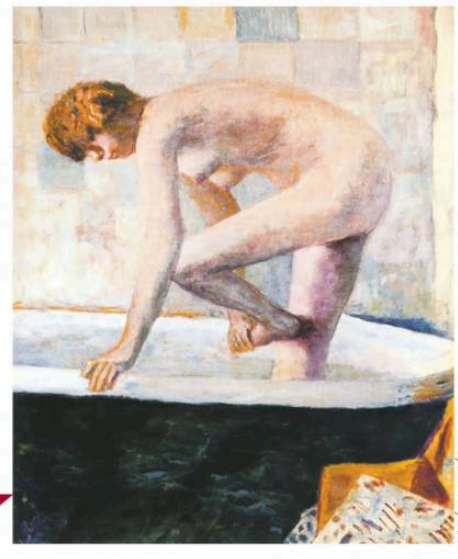

FOTÓ: WIKIPÉDIA

Pierre Bonnard Fürdőző nőjére egy genfi vámszabad raktárban találtak rá

A magyar irodalom lelkiismerete

Kenyeres Zoltán 85 éves

RÓNAY TAMÁS

Magától értetődő, hogy az irodalmi művek megítélése szubjektív. Mindenkinek megvannak a maga kedvenc szerzői vagy éppen irodalomkritikusai. Édesapám, a 2018-ban elhunyt Rónay László és sok irodalomtörténész barátja, pályatársa azt az elvet követte: úgy kell beszélni vagy írni az irodalomról, hogy azt mindenki megértse és megszeresse. És nem is az a fontos, ki mit mond az adott műről, hanem az, hogy nekünk mit mond. Az irodalmi művek elemzésénél nincs szükség holmi „lila ködökre”, amikor mintha csak sokadlagos szempont lenne az, aminek pedig a lényegnek kellene lennie: közelebb hozni az írók varázslatos világát az emberekhez.

Ennek az emberközpontú irodalomnak az egyik utolsó mohikánja Kenyeres Zoltán, aki január 17-én ünnepli 85. születésnapját. Ő nem csak rendszeres olvasója lapunknak, Szép Szó mellékletünkben írásai, bölcseletei jelentek meg. Nincs könnyű dolgom, amikor róla írok, hiszen nagyszerű írásait, esszéit, elismeréseit, díjait, köztük Széchenyi-díját kellene első helyen említenem, számomra azonban ő elsődlegesen mindig a család barátja marad. Sosem felejtem el a szüleimmel folytatott hosszú beszélgetéseit a budai lakásban vagy szárszói nyaralónkban, ahol együtt anekdotáztak a gesztenyefa alatt a többi íróbaráttal, Pomogáts Bélával, Bodnár Györggyel, Juhász Ferenccel és a többiekkel. Ebből az irodalmi körből már csak ő van közöttünk. Ma is elérzékenyülök, ha az édesapám sírja felett 2018-ban mondott beszédére gondolok. Elfogultságomat tehát nem is tagadhatom.

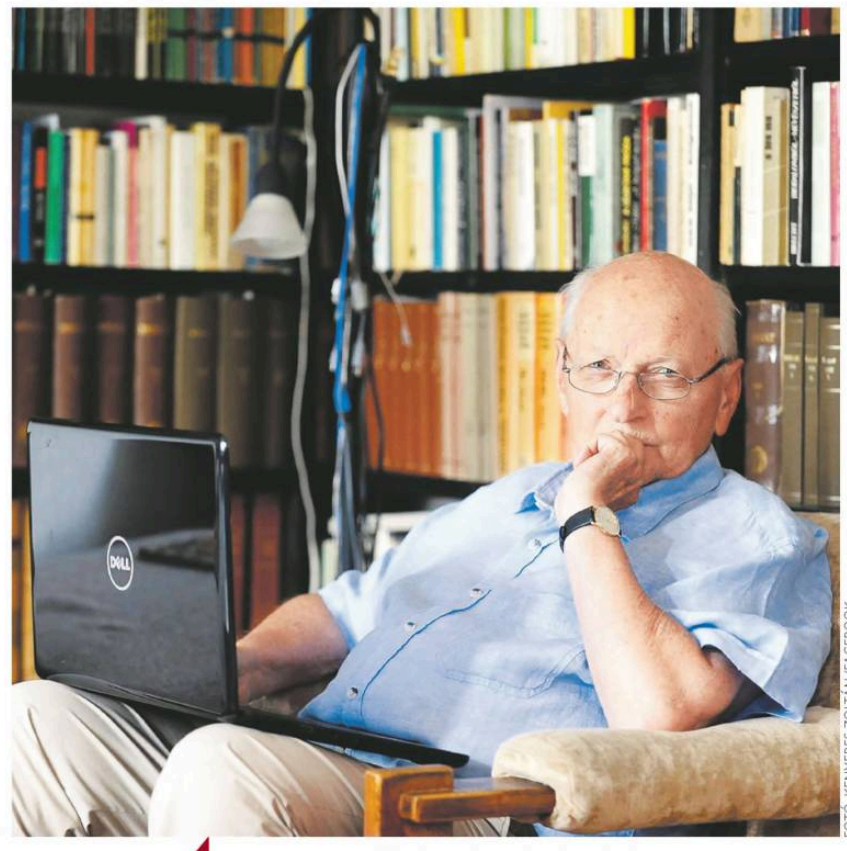

FOTÓ: KENYERES ZOLTÁN/FACEBOOK

Kenyeres Zoltán – az emberközpontú irodalom egyik utolsó mohikánja

Ám ha valaki tárgyilagosan tekinti át életművét, megállapíthatja, nem csak író, irodalomtörténész vagy a kultúrtörténet oly kiváló ismerője. A mindenkori pápáról mondogatják, hogy a világ lelkiismerete, hiszen rávilágít az egyes országok erkölcsi túlkapásaira. Kenyeres Zoltánt ugyanakkor a magyar irodalom lelkiismeretének nevezhetnénk, hiszen kíméletlenül rámutat arra, hogy a mai kor mely klasszikus szerzőkről feledkezett el akár politikai, akár egyéb okokból, kikkel szemben vannak nagyon is komoly adósságai a kultúrpolitika illetékeseinek. 2019-ben ünnepeltük Ady Endre halálának századik évfordulóját, de a nagy ünneplés elmaradt – mutatott rá egy ízben Kenyeres, aki az író egyik legismertebb kutatója. Ady-emlékév – szemben Petőfivel – nem volt, de nemcsak Ady kezd a feledés homályába merülni, hanem olyan nagyságok is, mint Csokonai. És nemcsak a kultúrpolitika illetékeseinek felelőssége az, hogy ne felejtkezzünk el irodalmunk nagyjairól, hanem mindannyiunké – emlékeztet Kenyeres Zoltán. „Nekünk kell megszólítani a szerzőket” – mondta egyszer.

A hetvenes évek közepén megjelent Gondolkodó irodalom című esszégyűjteménye kapcsán írta Kenyeres Zoltánról édesapám: „Gondolkodó irodalmár, akit mindig a felszíni jelenségek mélyén munkálkodó törvényszerűségek, az egyedi mögött az általános foglalkoztat.” Ez a gondolatiság, amely egyre jobban hiányzik a mai világunkból. Az érdekek az értelem, a ráció fölé kerekednek, és nem látni, mikor élhetünk majd egy gondolkodó társadalomban. Sajnos ez a szemlélet az irodalomi életet is áthatja.

Kenyeres Zoltán már a nyolcvanas évek elejétől tanított az ELTE-n 20. századi magyar irodalmat. Később az ELTE BTK Magyar Irodalomtörténeti Intézetének igazgatója (1992–2004), illetve a Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék vezetője (1994–2004) volt. Az irodalomról, az írókról szóló művei, előadásai azért is magukkal ragadóak, mert felvázolja, ma mit jelentenek számunkra a művek, és milyen útravalót kaphatunk belőlük a mindennapi életünkhöz. Előadásait őszinteség jellemzi, a klasszikusok verseiről is megmondja, esetenként miért nem sikerültek jól. Képes elgondolkodtatni a hallgatóságát, egyszer rámutatott például arra, hogy Ady „kompország” hasonlata képzavar, hiszen a komp nem csak egy irányba halad. De nem csak szerzőkről beszél, az irodalomelmélet igazi professzora, senki sem tudja nála jobban elmagyarázni az irónia filozófiai jelentését.

Weöres Sándorról szintén monográfiát írt. Amint megjegyezte: sokan úgy idézik a derű költőjének gyerekverseit, hogy nem is tudják, ki a szerzője. Ez pedig talán a legnagyobb elismerés egy író számára.

Felsorolni sem lehet, Kenyeres Zoltán hány művet, esszét írt akár könyv formájában, akár folyóiratokba, például a Vigiliába, hány íróval és költővel foglalkozott,s hány díjjal jutalmazták. Egyszer azt mondta, ha választhatott volna, Magyarországon melyik korban éljen, akkor 1830 körül született volna, s nagyjából az első világháború kezdetéig élt volna: így átélhette volna a kiegyezés utáni úgy fél évszázadig tartó virágzás időszakát. És persze hibák ekkor is voltak, amint Ady publicisztikáiból is kiderül, mégis a magyar kor egyik legszebb korszakáról van szó – mutatott rá.

Az irodalom szerelmesei örülhetnek, hogy Kenyeres Zoltán a mai korban él, hiszen azon kevesek közé tartozik, aki még el tudja mondani vagy szépírói művészetét csillogtatva írásban is meg tudja fogalmazni azt, miért érdemes olvasni, szeretni az irodalmat, nagy klasszikusainkat. Isten éltesse még sokáig!

Csernus Mariann mindennap olvas, a kimondott szavaknál jobban becsüli a leírtakat

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

Lesztek ti még kilencvenöt évesek!

CSERNUS MARIANN

Tisztelt Olvasó!

Olyan, hogy miattam elmaradjon színház, még soha nem fordult elő velem. Nemrégen mégis közölnöm kellett a teátrumommal: nem tudok színpadra állni, ne küldjenek értem kocsit! Hülye vagyok én? Mértéktelen pontatlanság arról írni, hogy nem tudok színpadra lépni, igazából csak vonszolom magamat a lakásban.

– A térdem fáj, idáig föl. Itt, itt! – magyarázom az egyik látogatómnak.

Elfancsalodik a képe, de nincs meglepődés. Bizonyára már beszéltem neki a lesántulásomról.

– Beütötted, igaz?

– Nem ütöttem be a földkerekségen semmibe! N-E-M!

Felhúzom a nadrágom szárát, egészen a térdig. Apró sebhely éktelenkedik a térdkalácson:

– Ja, igen, van itt valami... Igen, két hete elestem. Már rég elfelejtettem!

„Aki el nem esett, nem kell felkelnie.” Bölcs öregek! Felkeltem. De kiment a térdem. Eljöttek a tévések (egészen más okból), jártak itt barátok, volt az örökösöm, megjött a postás, és közben állandóan szól az istenverte telefon. A Pesti Magyar Színház ugyanis hírül adta: az egyik kolléganőm beugrik helyettem a Házasságon innen, házasságon túl egyik decemberi előadására.

Azóta folyamatosan kérdezősködnek az emberek, a színház is folyamatosan érdeklődik. Kérem szépen, kutya bajom! Nem haltam meg, nem vagyok beteg, nem döntött le a lábamról egyetlen nyavalya sem, nem akarok felhagyni a hivatásommal... Csak éppen ez a rohadt térd! És akkor milyen a hangulatom? Ingerlékeny, mondjuk.

Ha kinézek az ablakon, a fenyőmet látom. A volt férjem, lányom kertészetet végzett apja, Joó László színművész hozta ide, azért, hogy „legyen mit nézzél!” Akkor nem volt nagyobb, mint egy megtermettebb bonsai. Gondoltam magamban, ahhoz, hogy legyen mit nézzek, kétszáz évet kéne élnem. De most tényleg itt magasodik előttem (már ki sem kell hajolnom, hogy lássam), és most nagyon megy a dermesztő télben. Ez még egy dolog, amit nem kezelek jól a cirkusz mellett: a szeles időt.

Pedig nem vagyok egy wehleidig. (Ejtsd: „vélejdig” – mert a „h”-t a német, hogy úgy mondjam, nem úgy használja, mint általában.) Nyafka, kényes. Tehát nem jellemez a „wehleidigség”, most azonban nyűg minden.

De van, amivel erősen ki vagyok békülve. Talán éppen egy színpadi lénytől szokatlan megállapítás, hogy a kimondott szavaknál jobban becsülöm a leírtakat. Az olvasás természetes – mindennapi – cselekedet volt a családunkban. Olvasott anyám, apám, testvéreim. A nagyszülők, a világot látott nagymama és a téglagyáros nagypapa is. Számunkra természetes volt, hogy az ember olvas, ha csak egy negyedórája van is. Hogyha rohannia kell valahova, csak annyit mond: ezt én most gyorsan elolvasom!

Isten őrizz, hogy ne olvassak! Könyv és lap, mindkettő létfenntartó szükséglet. Más tekintetben, mit csinálnék, ha nem olvasnék? Ki már nem (gyakran) mozdulok, úszni (most) nem megyek, a televíziót kivágtam, a rádió nem érdekel (ha kedvem tartja, felteszek egy klasszikust), csokoládét egyáltalán nem eszem, főzni pedig csak zacskós levest, zöld teát és kávét szoktam.

„Tyúkeszűek-e a madarak?” Hát, ilyen címet épeszű ember nem ad a könyvének, egy hallatlanul szimpatikus francia páros, Philippe J. Dubois és Élise Rousseau viszont mégis erre keresztelte azt a könnyű könyvecskét, amit a témában jegyeznek. Gyerekkorom óta csodálom a madarakat. Nem csak nézem, etetem is őket. Kutyás történeteim vannak, de a madár az egy más kérdés, mint a kutya. Az eb, mint olyan, hozzám tartozik, a madarakkal ezzel szemben nem tudok elbeszélgetni, viszont mindennap kiteszem a kajájukat a teraszra: a főtt tojást imádják, hántolt magszemeket és friss vizet is kapnak.

Bájos, magát olvastató, madárszeretőknek roppant kellemes ez a könyv. Huszonkét fejezetben egyszerűen, de racionálisan beszél madárról és emberről. Olvassák sokan, és okuljanak belőle!

Aztán ugye vannak azok a könyvek, amik nem nyerik el az ember tetszését. Ingmar Bergman-hetet tartottam. Levettem két régi könyvét: Az ötödik felvonást, majd az Öt vallomást. „Szemtelenség és hozzá nem értés ilyen nyomorúságos apró betűkkel szedni egy fontos könyvet. Sic!” – csak ennyit kapartam az elsőhöz a főcímlappal túloldalt. „Számomra valamilyen ismeretlen okból ellenszenves volt. Miért? Fogalmam sincs. Bergmant szeretem, írásainak stílusa van, filmjei zseniálisak. Rosszul olvastam volna?” – írtam a könyv elé. Azt hiszem, talán-talán, megijesztett a hasonlóság. Olyan lennék alkatra, mint a balti-tengeri szimbolista? A második Bergmant is becsülettel (böcsülettel!) elolvastam, és azt kell mondjam, hogy nagyszerű könyv, remek munka. (Kúnos László elsőrendű fordító, adott már Kierkegaardot, Strindberget, Ibsent is a magyaroknak.)

Rebecca Wragg Sykes, teljesen ismeretlen név, sehol nem találkoztam vele. Mégis a dohányzóasztalon a vaskos könyve, a Rokonság, amelyet a fordító, Navarrai Mészáros Márton vágott ide. Biztosan lesznek kritikusai, mert ötszáz oldalon keresztül – én úgy érzékeltem – mindent elmond arról, hogy miből lettünk s mivé leszünk. Az őskortörténet angol professzor asszonya onnan hívja játékba az olvasót, hogy túllép a „neandervölgyiek nem is voltak olyan buták” jellegű képesmagazin-címeken, és elmagyarázza, hogy mi történt azóta, hogy százhatvan éve felfedeztük kihalt unokafivéreinket és unokahúgainkat, a neandervölgyi embereket. Félreértettük, elrajzoltuk, lerántottuk a sárba őket, most aztán minden okunk meg van arra, hogy megértsük és felértékeljük szegényeket.

Bizonyára nem most utoljára foglalkozunk velük. „Évről évre új kutatások szabályos áradatával kell lépést tartani, és úgy tűnik, hogy ez a tendencia egyre csak gyorsul” – olvashatja az, aki eljut a kötet végére. Nehéz még tartani is a könyvet, hát még felfogni a tartalmát! Alatta majdhogynem beszakad az asztal: félig irodalom, fél ismeretterjesztő rakomány.

Ha ülök, nem érzem, de ha felpattanok, megint fáj a térdem. Nem tudok csak úgy, egymagam, a fejemből kinézve üldögélni a konyhámban. Széttúrom a könyveket, kiválasztok egy másikat, meg-megálló olvasással hozzákezdek. Ennyi idősen minek? Csak! Nincs jobb dolga? Nincs! Nem felejti el? És aztán?!

Egyébként is, a kilencvenöt (pardon, kilencszáz-ötezer) évemet ki nem szarja le? Én magasról teszek rá, és azt tanácsolom, mást se érdekeljen, mert lesztek ti még kilencvenöt évesek!

Csók, Mariann

(Philippe J. Dubois–Élise Rousseau: Tyúkeszűek-e a madarak?, Park, Budapest, 2019; Ingmar Bergman: Az ötödik felvonás, Európa, Budapest, 1995; Ingmar Bergman: Öt vallomás, Európa, Budapest, 1996; Rebecca Wragg Sykes: Rokonság, Alexandra, Pécs, 2023)

Egy Byron-kedvelő megjegyzései

GÖMÖRI GYÖRGY (LONDON)

Közeledik Lord Byron halálának kétszázadik évfordulója. Meglehet, tudat alatt ennek köszönhető Nádasdy Ádám 27. számú Londoni levele (Szép Szó, 2023. 12. 23.), amiben beszámol arról, miért kezdett olvasni Byront, akit szerinte egyetemista korában (a múlt század hatvanas éveiben) nem tanultak és nem is tanítottak a budapesti egyetemen. Akit komolyan érdekel Byron alakja és költészete, annak nem ajánlom a kitűnő nyelvésznek és fordítónak ezt a több adatot tekintve pontatlan vagy csak rosszul tájékozott írását.

Nádasdy azzal kezdi, hogy megállapítja Byron egyik fő művéről, a „Don Juan” című elbeszélő költeményről, hogy „terjengős” mű. Mai olvasatban, meglehet, ez a verses regény és a korában elképesztő sikerű „Childe Harold zarándoklata” is „terjengős”, bár ez kicsit furcsán hangzik Dante „Isteni komédiájának” magyar fordítójától. Elfelejti, hogy a huszadik és igen, a huszonegyedik században már úgyszólván senki sem olvas verses regényt, mert az valóban „kiment a divatból”. De nem Byron életműve. Az a mondat, hogy az első világháború óta (!) George Gordon Byron nem érdekli sem a nagyközönséget, sem az angol és amerikai irodalmárokat, egyszerűen tévedés. Igaz, Nádasdy megírja, milyen nagyra tartotta még a harmincas évek közepén is Babits Byront. Ehhez hozzátehetnénk, hogy Szerb Antal „A világirodalom történetében” (elérhető elektronikusan az OSZK honlapján) öt oldalt szentel Byronnak, többet, mint Petrarcának vagy Keatsnek. Lehet persze, hogy Nádasdy Szerbet sem nagyon olvas, mert az is „elavult”. De akkor is tudnia kellene arról, hogy 1971-ben Amerikában és Angliában megalakult a The Byron Society, amelyik külön, évente kétszer megjelenő folyóiratot ad ki 1974 óta. És hogy a magyar fogadtatásnál maradjunk, Cs. Szabó László egy szellemes, évfordulós esszében írt Byronról, ami olvasható a szerző „Alkalom” című, Budapesten 1982-ben kiadott gyűjteményében.

De lépjünk tovább. Byron (akkor még erősen cenzúrázott) leveleiről már Szerb Antal írt, de úgy látszik, erről Nádasdy nem tud vagy nem akar írni, mert őt csak a korában hihetetlenül népszerű és nagy hatású költő és szabadsághős verseinek mai olvasata érdekli. Goethe, Puskin, Lermontov, Petőfi, Norwid és Szerb Antal véleménye nem. Mégis tudhatna arról, hogy Leslie A. Marchand pár éve 13 kötetben kiadta Byron naplóját és cenzúrázatlan leveleit s hogy ennek az óriási anyagnak egykötetes, Richard Lansdown által szerkesztett 2015-ös kiadása milyen kritikai és közönségsikert ért el Angliában. Ahol ugye Byront már régen nem olvassák...

A rendkívüli olvasottságú Szerb Antal szerint a „Don Juan” egy új életérzés kifejezője, és az „ottava rima” (nyolcsoros, rímelő versszak) remek alkalmazásával „ő viszi be a költészetbe a relativizmust”. Magát az egész költeményt lehet, hogy ma csak az irodalomtörténészek olvassák, de az Oxford Dictionary of Quotations című tekintélyes idézetszótár mintegy 186 sort idéz belőle. Nádasdy szerint Byronnak az a baja, hogy „túlságosan élvezte, hogy milyen ügyesen költ”. Nem hiszem, hogy ez a vélemény zavarná a lírában és epikában egyaránt kiváló angol költő mai olvasóit. Számos angol egyetemen ma is tanítják a formaművész Byront, és mint prózaírónak éppen most van a reneszánsza. Esetleg egész költészete is újra „divatba jön”? Nem tartom lehetetlennek.

Nagy mutatvány

BÓTA GÁBOR

Blődségek halmozódnak blődségre a Boris Vian Pekingi ősz című regényéből készült adaptáció kamrabeli előadásán

FOTÓ: DOMÖLKY DÁNIEL

Féktelenül rajcsúroznak a színészek, élvezettel beszélnek badarságokat, csinálnak logikátlanságokat a Pekingi ősz előadásán, a Katona József Színház Kamrájában. Nem férnek a bőrükbe. Összevissza rohangásznak. Hangoskodnak. Csaknem a fejünk tetején táncolnak. Horváth Jenny díszlettervező gondoskodott róla, hogy a lehető legközelebb kerüljenek hozzánk. Kettészelte az amúgy is kis teret, hosszában két oldalra helyezte el a nézők székeit, és köztük meg a székek mögött, és a bejáratnál, meg ahol amúgy is a színpad lenni szokott, hagyott a színészeknek virgonckodásra, rosszalkodásra, epéskedésre helyet. Gyakran élénk szópárbajok zajlanak, sokszor kifacsarják a szót, nem feltétlenül van értelmük a mondataiknak, annak pedig amit általában csinálnak, pláne nincs. Feje tetejére állítják a világot? Vagy netán a világ állt fejre, és ők csak visszatükrözik azt? Ezért hordanak össze hetet-havat? Palira vesznek bennünket? Azt hiszik, hogy ez az önmegvalósítás, és, ha művészszínházban dolgoznak, nekik mindent szabad?

A szerző, akinek regényéből a színpadi adaptáció készült, a mindössze 39 évet élt Boris Vian, a határok feszegetésében, a polgárpukkasztásban, a meglepő dolgok halmozásában vagány bátorsággal elment a végletekig. Nem szabott határt magának, írt, festett, zenélt, 500 dalt szerzett, ha valaki, ő aztán tényleg két végén égette a gyertyát. Jelképes, hogy a Köpök a sírotokra című regényéből készült film premierjén lett rosszul, annyira felhúzta magát a szerinte silány adaptáción, aminek vetítése közben felállt, hangosan, trágárul szidalmazta azt, majd szívszélhűdést kapott, és a mentőautóban meghalt. Ha nem távozik az élők sorából, valószínűleg ínyére lett volna az egész helyzet. Ahogy az is, hogy tán leghíresebb művének, a Tajtékos napoknak a zenésített verzióját, Tajtékos dalok címmel, a Budapesti Operettszínház Kálmán Imre termében bemutatták. A második szereposztás premierje a pandémia elején arra a napra esett, amikor másnap már nem játszhattak nálunk a színházak. Ennek ellenére, járvány ide vagy oda, a kezdés időpontjában még nem engedtek be minket a nézőtérre, az előtérben kellett összezsúfolódnunk. Azért, mert a színészek az utcáról érkeztek, koporsót tolva, rajta Viannal, aki már gyerekkorában szívbeteg volt, s tudta, hogy keveset fog élni, tán azért is élt olyan rohamtempóban, felpörgetetten. Nekünk is a ravatalt kísérve, gyászolóként kellett bemennünk a színházterembe. Ez akkor, amikor a még nem kiismert járvány miatt tele voltunk bizonytalansággal, félelemmel, sőt rettegéssel, lúdbőröztető volt. Vian nagyon bírta volna.

A mostani előadás rendezője, Fehér Balázs Benő belehabarodott Vianba. Már a Színművészetin meglehetősen jó vizsgaelőadást rendezett a Tajtékos napokból. Elszabadult a fantáziája, és igencsak szabadon eresztette a színészek játékkedvét. Repkedtek a poénok, egymás nyakába hágtak az ötletek. A Pécsi Országos Színházi Találkozón láttam a produkciót, aminek befejezését a szabadba, a zöldbe is kivitte, megsétáltatva a publikum tagjait, tetézve az őrületek garmadáját. Addigra már jócskán Vian-edzett voltam. Még egyetemistaként cikket írtam a Színház című folyóiratba a Miskolcon Szőke István által színpadra állított Mindenkit megnyúzunk előadásról, ami végképp téboly volt a köbön. A zömében realista magyar színjátszással szemben mindennek a kipellengérezése, szemtelen nyelvöltögetés volt az, ahogy Alfred Jarry diákcsínynek szánt, azon jóval túlnőtt, Übü királya. Nem véletlen, hogy Vian őt ismerte el elődjének, mást nemigen. Művészi felforgató volt, imádott odapörkölni hagyományoknak, begyepesedett szokásoknak, polgári megállapodottságnak.

Kérdés persze, hogy a Katona közönségét lehet-e még pukkasztani? Nem látott-e már túl sokat? Hajlandó-e kijönni a sodrából, vagy netán ez már nem is cél? Azt éreztem, láttam, hogy miközben a színészek bedobnak apait-anyait, a blődségek blődségének a blődségét vezetik elő, a kis térben van bevaduló üldözés, lövöldözés, össze-visszaveszés, szerelmi hajba kapás, illetlen szavak kötőszavakként való használata és illetlenségek szemléltetése, tébolyító maszkok alkalmazása, stroboszkóp agyba-főbe való használata, jól szervezett ökörködés, kordában tartott, de azért mégiscsak vérbő ripacskodás, Szakos Kriszta karikaturisztikus jelmezeiben való mulattató parádézás, a közönség jelentős része gyakran csak joviálisan mosolyog. Valami olyasmi ül ki az arcok jelentős részére, hogy helyes dolog ez, jól is csináljátok, kedves móka, el lehet rajta szórakozni, még szünet is van, ami egyre ritkább, ott is el lehet kicsit lazulni, no, de azért ki nem jövünk a sodrunkból, meg nem rökönyödünk, amúgy szívesen elnézzük, hogy kiköpitek a tüdőtöket, kiteszitek a lelketeket. Megszelídült volna mára Vian szövege? A világ túllicitálta az abszurditások halmozásában? Biztos ez is közrejátszik, jócskán odébb van már az ingerküszöbünk, mint korábban. De akkor a színháznak olyat kell csinálnia, amivel eléri Vian eredeti szándékát, vagy túl is dobja azt. Fehér Balázs Benő Tajtékos napokja elementáris volt számomra. Ez most kedves élmény. Ez is jó. Szeretem, de azért keveslem.

A színészek, Elek Ferenc, Kocsis Gergely, Koós Boglárka, Rujder Vivien, Takátsy Péter, Tasnádi Bence, Vajdai Vilmos, Vizi Dávid, Bíró Kristóf, Molnár András nem férnek a bőrükbe. Kicsit olyanok, mint a rakoncátlan kölykök; amikor a szülők nem látják őket, élvezettel tesznek rossz fát a tűzre, például képtelenek abbahagyni az ugrabugrálást a díványon. Pető Gergő a fényekkel is tud ilyet, a stroboszkóp többszöri használata hasonlatos a féktelen díványon ugráláshoz, de akár fényárt is bocsát ránk, vagy totál sötétet, esetleg elégikus félhomályban merengenek a szereplők. Józsa Tamás a zene segítségével járul hozzá a kiadós tobzódáshoz.

Tükör ez azért persze rólunk. A logikátlanságunkról, szétszórtságunkról, értelmetlen tetteinkről, egymásra figyelés-képtelenségünkről, céltalanságunkról, a lesz ami lesz mentalitásunkról, tétovaságunkról, de egy szóval mondhatnám azt is, hogy életképtelenségünkről. Ám akár arról is, hogy a legképtelenebb körülmények között is, valahogyan azért mégiscsak képesek vagyunk talpon maradni, elevickélni, akár a jég hátán is megélni. Ahhoz, hogy ezt a nagy mutatványt véghez vigyük, sok humorra, röhögésre van szükségünk. Kinevetjük akár a világot, a borzalmakat, másokat és magunkat. Boris Vian ebben váltig segítőkész partner.

A háromnyelvű író

MÁRTON LÁSZLÓ (MONTPELLIER)

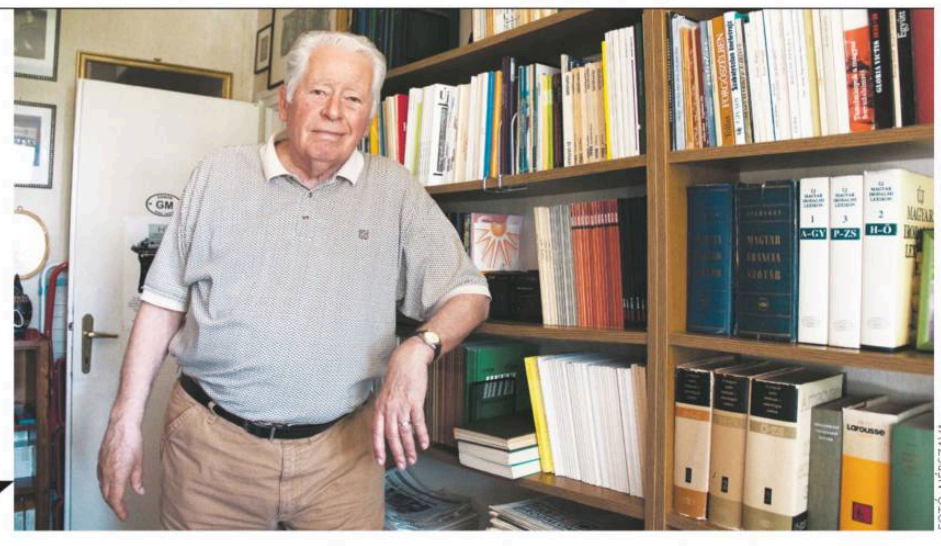

Ferdinandy György (1935–2024)

FOTÓ: NÉPSZAVA

Az élők sorából a napokban távozó Ferdinandy György hasonlított írótársaihoz. Mikszáthtól és a Nyugat-nemzedék novellistáitól örökölte stílusát. Különbözött írótársaitól, mert egyidejűleg három kultúrában volt otthonos, világképe is ezt a hármas kötődést tükrözte. A többnyelvűség ritka, de nem szokatlan a magyar szerzők között. András Sándor, Gömöri György, Papp Tibor költő, Dallos György író, jómagam...

Ferdinandy György ősei kisnemes értelmiségiek voltak: orvosok, történészek, tisztviselők. Fiatal, éppen csak felnőttként távozott Magyarországról 1956-ban, életét magyar, francia, angol és spanyol nyelvi közegben élte le. Franciaországban lelt menedéket, ott tanult és szerzett doktorátust – magyar írók műveiből. Amerikai polgárként olyan államban – Puerto Ricóban – kereste kenyerét, ahol a lakosok többsége spanyol anyanyelvű. Spanyol nyelven tanított. Nagybátyját, Ferdinandy Mihályt követte, aki maga is háromnyelvű volt, magyar–angol–spanyol történészként és irodalomtörténet-előadóként tanított az egyetemen. Emigráns volt, amíg más nem lehetett, hazajárt, amikor tehette, nyugdíjasként Budapesten és Miamiban lelt otthonra.

Szerencsésnek mondhatjuk: egész életében választott hivatásával, az irodalommal kereste kenyerét. Legelején furcsa kitérővel. Amikor megismertem, Nagy Pál pályatársával együtt vándorkönyvárusok voltak. Amint elmesélte, elsősorban kórházakat látogattak, a személyzetnek ajánlottak különféle enciklopédiákat. Elsősorban az ápolónőknek, akik az orvosok köréből reméltek férjet... Innen indulva tért át Ferdinandy György az irodalom kutatására és művelésére.

Nem kívül, belül állt, bárhol publikált, ahol írásainak helyet kínáltak. Bámulatos energiával ontotta magyar és francia nyelvű prózáját. Közel száz könyvet hagy maga után.

Rendkívül kedves, nyugodt, nyitott emberként viselkedett. A pózoktól idegenkedett. Szekértábort se az emigrációban, se később Magyarországon nem választott magának. Nem kívül, belül állt, bárhol publikált, ahol írásainak helyet kínáltak. Bámulatos energiával ontotta magyar és francia nyelvű prózáját. Közel száz könyvet hagy maga után. Antológiákat is szerkesztett.

Csak az idő múlásával láthatjuk pontosan, milyen és mekkora író volt. Annyi biztos, hogy huszadik századunk történetéből nem hiányozhat.

FOTÓ: ANTON KARAVAEV/SHUTTERSTOCK

Papfojtó és menüett

A modern technika, az internet a zongoratanulásban is segít

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

Tavaly nyáron Duska kapott a születésnapjára egy pianínót, családi összefogással. Egy kicsit tartottam attól, hogy a csendre és békességre igencsak érzékeny szomszédok mit szólnak hozzá, ugyanis a hangszer teltsége, fémes zengése inkább családi házhoz, tágas szalonokhoz passzol, hogy úgy mondjam, nem panelkompatibilis. Amíg Johann Krieger, a XVII. század derekán született komponista melankolikus, szívet megdolgoztató Menüettjét játssza, addig nincs ember, aki felbőszülne, ám amikor elkezd erre improvizálni, különféle hangfekvésekkel és ritmusokkal kísérletezni, mintha csak Charlie Parker vagy Miles Davis szelleme ülne kivételesen a zongorához, akkor ahhoz türelem kell. Mert hol sikerül, hol nem. Hol fülbemászóan dallamos, hol összetett és áradóan hömpölygő, rejtett és bonyolult szólamokkal, hol meg szétspriccel, mint a higany.

És ez a nap bármelyik szakában előfordulhat, ugyanis mi nem ragaszkodunk a poroszos gyakorláshoz (bőven elég a heti kétszer fél óra Lennyvel, a szír származású fiatal tanárral), a gyerek akkor ül zongorához, amikor kedve van, és addig játszik, amíg kedve van. Azt hiszem, ezzel a gyakorlói szabadsággal értük el, hogy még mindig van kedve, amit anno olyan előszeretettel vertek ki tanítványaikból a pengeszájú, szelíd szadizmussal megáldott oktatók. Amikor még úgy gondolták, egy pálcával és némi harsánysággal bármire meg lehet tanítani a jelöltet. Formailag talán igen, de abból sosem lesz szerves, beépült, megélt tudás, csak a kín fokozatai.

Arra viszont nem számítottam, hogy a nejem is kedvet kap a zenetanuláshoz. Mint kiderült, gyermekkori álma volt, hogy megtanuljon zongorázni, de az élet nem mindig érzékeny a kislányok vágyaira, így ezt el kellett temetnie magában. Igen ám, de egy pianínóval összezárva ez a vágy csakhamar feléledt. A XXI. század technikája pedig mindenre képes. Elég egy okostelefon és egy applikáció ahhoz, hogy az ember elkezdjen gyakorolni. Azóta – Nagy Testvér szeme mindent lát – engem is bombáz a laptopom hasonló reklámokkal. A nagyon energikus koncertzongorista, Stephen Ridley például igen meggyőzően bizonygatja, hogy négy akkord megtanulásával száz dalt is elő tudnék adni a Beatles Let it Be-jétől Bob Marley No Women, No Cry című alapslágerén át az A-ha Take On Me című számáig. Ami egyrészt igen kecsegtető, másrészt némiképp kiábrándító a színesnek gondolt popszakmát tekintve. (Ezért nem szabad belesni a kulisszák mögé.) És azt is ígéri, hogy csupán heti pár órányi gyakorlás után egy év múlva már sebesen járnának az ujjaim a klaviatúra felett. Hát azok most is járnak, dörmögtem magamban, csak épp zene nélkül gördül ki alóla a mű.

A nejem azt a fogadalmat tette nyáron, hogy év végéig megtanulja a Kék Duna keringőt, és felismerhetően el is játssza. Hosszú út vezetett ideáig, amely Ed Sheeran dalain, a Négy évszak etűdjein és Offenbach kánkánján át szlalomozott. Ez utóbbit hosszú ideig nem lehetett azonosítani, ugyanis olyan lassan, akarom mondani, megfontoltan játszotta (amíg az ujjak gondolkodás nélkül nem kezdtek engedelmeskedni), hogy szegény táncoslányok elszundítottak volna a széles terpeszben, nem beszélve a cseppet sem felajzott publikumról. De a gyakorlás most is meghozta a maga gyümölcseit, és az új évet valóban a híres keringő dallamai aranyozták be. A repertoárja egyre bővül, de ami ennél is fontosabb, az az átszellemült, szinte szerelmes arc, amint a zongora előtt ül, figyeli a telefonján futó kottát, és próbálja követni az ujjaival (a program kíméletlenül jelzi a melléütéseket). A tökéletesen visszaadott dallamok pedig olyanok, mint a jól sikerült randik, amikor is a kitartás rátalál a könnyedségre, a zeneszerző képzelőereje összebújik az előadó lelkesedésével.

Az ő példája is jól mutatja, hogy a modern technika és az internet kezdi leváltani (vagy némiképp pótolni) azt a viszonyt, amire a tudás átadását hosszú évszázadokig alapoztuk: mester és tanítvány kapcsolatát. Én magam is tanultam már százéves nápolyi néni segítségével meggyúrni a strozzapretit, azaz a papfojtót, de ennél bonyolultabb receptekben is gyors segítséget nyújtanak a kis videók. Ugyanígy taníthatna az applikáció szonettet írni, stop-motion filmet forgatni (Duska így készíti nap mint nap a legófilmjeit), ahogy színészek is elmagyarázhatják, hogyan lehet a legnagyobb ihletettséggel előadni Hamlet nagymonológját. Nem hinném azért, hogy így születne meg az újabb Shakespeare, Fellini vagy Laurence Olivier, de talán ez pótolhatja a régi szalonok hangulatát, ahol a nyitott polgárok nem csupán belekóstoltak a művészetekbe, hanem a maguk szintjén művelték is. Abban nem reménykedem, hogy belőlünk is kijön majd egy kis kamarazenekar, és Bachot játsszunk vasárnap délelőttönként, de az nagyon is elképzelhető, hogy más szemmel nézünk egy-egy filmre, más füllel hallgatjuk a rádióból áradó négyakkordos zenét, és az olasz házi tészta sem tűnik puszta mágiának. Beavatás ez is, még ha csak úgy csináld magad módra. De az érzés ugyanígy bizsergető: a csodák kellő alázattal igenis birtokba vehetők.

Country a kaptárban

HEGYI IVÁN

LEMEZEKET FEL!

A kaliforniai Folsom börtönben különleges dátum volt 1968. január 13.; azon a napon – nem éppen szokásos időpontban, előbb 9 óra 40 perctől, majd 12:40-től – két koncertet adott a fegyenceknek Johnny Cash. Az amerikai countrysztár már 1957, az alabamai Huntsville kaptárában tartott premierje óta játszott büntetés-végrehajtási intézetekben, de az 1968-as volt az első alkalom, hogy lemezen közzétették fegyházi fellépését.

Az élő album kiadásában nagy szerepe volt drogproblémáinak, azok miatt ugyanis folyamatosan csökkent a népszerűsége. Imázsát különösen 1966-os El Pasó-i elfogása ásta alá, minek következtében a bíróság kábítószer-csempészésért felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte, és 125 ezer dollár bírságot szabott ki rá.

A nehéz időben az addig a rácsos világtól viszolygó, ennélfogva a börtöncountryt is elutasító Columbia Records beleegyezett a koncertek menedzselésébe és a lemezek kiadásába. Jól döntött, hogy megváltoztatta álláspontját, mert az At Folsom Prison című, tizenhat számot tartalmazó korong a countryalbumok listáján az első, a poplajstromban a – kettős koncert napjához illően – a 13. helyre került, aranylemez lett. (Cash 1958-ban szerződött a Columbiához. Már abban az évben rögzítették egy koncertjét, amelyet a szintén kaliforniai San Quentin börtönben adott, de a kiadó végül elzárkózott a megjelentetéstől. Az album csak 1969-ben látott napvilágot.)

Cash már 1955-ben írt egy számot Folsom Prison Blues címmel, az volt a második kislemeze eredeti kiadójánál, a Sun Recordsnál. (A negyedik pedig, az I Walk the Line; azzal futott be igazán, a korong kétmillió példányban kelt el.) A helynek megfelelően a Folsommal kezdett mindkét koncerten a Folsomban, és Glen Sherley fogvatartott Greystone Chapel című számával zárta az előadásokat. E szerzeményhez úgy jutott, hogy Sherley – a börtön lelkészének közbenjárására – felvehette a dalt, és egy példányt ajándékozott Floyd Gressett tiszteletesnek, akinek miséin Cash gyakran megfordult. A pap egy nappal a koncertek előtt átadta a felvételt az előadónak, aki ragaszkodott hozzá, hogy a rab száma másnap felhangozzék.

A műsort ikonikussá váló mondásával nyitotta: „Hello, Johnny Cash vagyok." A foglyoknak ez is tetszett, meg az is, amit utána hallottak, hiszen Cash eljátszotta a Cocaine Blues, a The Wall (A fal), az I Got Stripes (Csíkos vagyok) című dalt, valamint Merle Travistől a Dark as the Dungeont (Sötét, akár a tömlöc). A Life magazin azt írta: „Úgy énekelte a számokat, mint aki elhitte, azok közé tartozik, akikről e dalok szólnak."

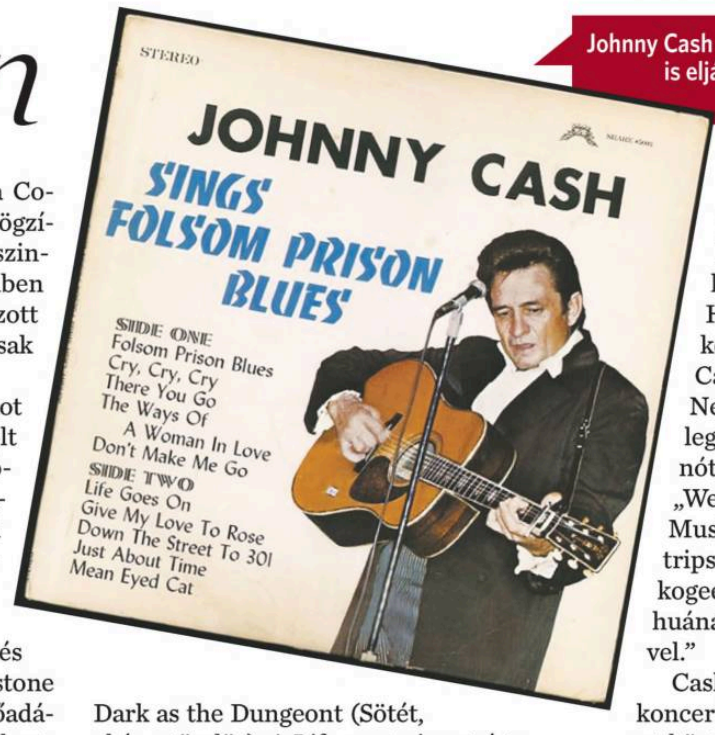

Johnny Cash a Folsom börtönben is eljátszotta a Folsom Prison Bluest

A Folsom-koncertlemez 1969-ben Grammy-díjat nyert; harminc évvel később, 1999 októberében újra kiadták. Kiugró sikere nyomán az ABC televízió azon melegében saját műsor lehetőségét kínálta fel a szerző-énekesnek. A Johnny Cash Show 1969. június 7-én került először adásba, és 1971. március 31-ig 58-szor ment élőben a csatornán, majd azért került le a műsorról, mert a társaság olyan változtatásokat kért a művésztől, amelyeket az elhárított.

Casht 1970-ben meghívták a Fehér Házba. Richard Nixon elnök arra kérte, játssza el Merle Haggard Okie from Muskogee című dalát, de ezt Cash megtagadta. A Willie Nelson tolmácsolásában is legendássá vált oklahomai nóta első két sora így szól: „We don't smoke marijuana in Muskogee / We don't take no trips on LSD." Azaz, „mi Muskogee-ban nem szívunk marihuánát, és nem utazunk LSD-vel."

Cash a krónikák szerint 4300 koncertet adott, ebből harmincat börtönben (huszonkilencet az Egyesült Államokban, egyet Svédországban). Utoljára 2003-ban lépett fel; az év szeptemberében meghalt. Folsomban csaknem három kilométeres, a fogház mellett is elhaladó gyalog- és kerékpárút őrzi emlékét, életéről 2005-ben film készült Walk the Line címmel.

De még pályája csúcsán volt alkalma – szinte – saját magát játszani a moziban. A Columbo-sorozat 1974-ben készült Swan Song (Hattyúdal) című epizódjában egy Tommy Brownnak nevezett countryénekest alakított.

Igaz, az meggyilkolta a feleségét, és nem énekelni ment a börtönbe.

2024. január 13.

VISSZHANG

A NÉPSZAVA HÉTVÉGI MAGAZIN MELLÉKLETE

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

„Mi marad a dalaink után, Klárikám?”

Egy áténekelt élet ünnepén, a 85. születésnap erzsébetvárosi köszöntésén váratlan és zavarba ejtő a kérdés. És még fokozni is lehet. „Klárikám, csináltam én valamit?” Mire összeszorul az egyszeri hallgatóság szíve. A Csányi5 Zsidó Történeti Tár zsúfolt átriumában ugyanis kiderül, Korda Györgyöt erősen foglalkoztatja, hogy a popszakmában eltöltött élete „valami”-e. Balázs Klári láthatóan nem először biztosítja élete párját: a szerelem, a barátság olyan értékek, amelyekért érdemes élni és énekelni. E gondolattal szemlátomást nincs egyedül, és ez azért már valami. 4. OLDAL

FOTÓ: ODD ANDERSEN / AFP

A leleplezés megbékítő ereje

A politikai krimiket erős társadalomkritikai, hatalomleleplező pátosz tudja körbelengeni. Ám ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy az elénk tárt visszaélésekkel, alvilági működési modellekkel közéleti szintű reakciókat is ki tudnak váltani. Mindenesetre egy józan elit nem szokott félni tőlük. A gonosz gyermekei című szerb sorozatról Forgács Iván írását a 6. oldalon olvashatják.

Generációk szendvicsben

„Bezzeg az én időmben!” – kiáltottak fel vagy ezerszer a baby boomer szüleim és a veterán nagyszüleim kamaszkoromban, amikor olyasmit tettem, ami az ő idejükben nemhogy szokás nem volt, inkább tiltottnak számított. Bármire vonatkozhatott az idegőrlő lamentálás, például hosszas telefonálgatásra, tévé előtti lustálkodásra, feleselésre, a magnó ordíttatására, öltözködés és hajviselet megválasztására. Normális tizenévesként én is a saját, göröngyös utamat taposva haladtam az előttem járók tilalomfái közé bebetonozott, összkomfortos sztráda helyett. Vajon elengedhetetlen a generációk harca az együttműködés helyett? Miért olyan pokoli nehéz ez? A generációk közötti szakadékokat felszámoló hidak építéséről a legautentikusabb szakembert, Steigervald Krisztián generációkutatót faggattam.

FOTÓ: CSOMOR ÁDÁM

SÁRI EDINA

– Volt már olyan korszaka az emberiségnek, amikor ennyi generáció próbált megférni egymással?

– Nem, hiszen még soha nem volt ilyen hosszú a várható élettartam. Most hat generáció él egymás mellett: az 1928–1945 között született veteránok, a 1946–1964 közöttiek a baby boomerek, az 1965–1979 között világra jöttek adják a földön élők derékhadát, ők az X generáció, utánuk jön az 1980–1994 közötti Y, majd az 1995–2009 közötti Z, végül a 2010 után született alfa generáció. FOLYTATÁS A 3. OLDALON

Hét próba után előadás

Noha a független színházakat egy ideje a teljes létbizonytalanság sújtja, 2023 nyarán Lestyán Attila és Szabó Veronika szabadúszó színészek, színházi alkotók úgy döntöttek, megalapítják a Hétpróbás Társulatot. Alapelveiket egy hétpontos, vagyis hétpróbás manifesztóban írták le, melyből kiderül, hogy ők ketten a rendező, a stáb, a hangtechnikus, a fénytechnikus, a zeneszerző, a maszkmester, az intim koordinátor, a koreográfus, illetve a jelmez- és díszlettervező is. A Visszhangnak az eddig megvalósult előadásaikról és terveikről beszéltek. 5. OLDAL

Legyen meg az ő akaratuk

Közel három évtized közös munka után egyik napról a másikra leváltották a szentesi református általános iskola igazgatóját. Szinte lehetetlen az egyház falai mögé belátni, a kisvárosban ezért csak találgatnak. Egyelőre annyi biztos: négy nappal azt követően, hogy letette esküjét az új, egyházközségi grémium, egyik első döntésük a személycsere volt.

FOTÓK: PAVEL BOGOLEPOV

KRÁLIK EMESE

– Mit kell állandóan mindenben vájkálni? – reccsen rá egy férfi lapunk munkatársára egy szentesi iskola hátsó kapujánál. Nem derül ki, szülő, pedagógus, vagy egyéb iskolai dolgozó méltatlankodását váltotta ki az érkezésünk, de szemmel láthatóan nem veszi jó néven, hogy első kézből szeretnénk utánajárni egy az egész hazai sajtón végigfutott hírnek, melyet a hvg.hu vett észre elsőként. Annak, hogy – a közvélemény számára legalábbis – váratlanul leváltották a helyi református általános iskola igazgatóját.

Múlt pénteken egy szűkszavú hivatalos internetes közleményt tett közzé a Szentes Nagytemplomi Református Egyházközség presbitériuma. Ebben egyetlen bővített mondatban annyit közöltek, hogy ők, mint a Kiss Bálint Általános Iskola, Óvoda és Bölcsőde fenntartója, egy nappal korábban, január 4-én visszavonták Karikó-Tóth Tibor igazgató kinevezését. Ha volt is feszültség a felszín alatt, egy szűk körön kívül ezek szerint ezt senki nem érzékelte. Szülők és tanulók szinte azonnal online aláírásgyűjtésbe kezdtek a döntés visszavonásának érdekében. Azt se bánnák, tették hozzá az indoklásban, ha az egyházközség helyett inkább a Tiszántúli Református Egyházkerület lenne az intézmény fenntartója.

Kiposztolták, levették

Az egyházközség új presbitériuma tavaly december 31-én tette le a hivatalos esküjét. Az előző ciklushoz képest kissé változott az összetétel. Négy nappal később a 14 főből álló új grémium első döntése az iskola vezetőjének visszahívása volt. A szentesi egyházközség a hírrel a helyi közösség állóvizébe is követ dobott, de pontos információ híján csak találgatni tudtak a szentesiek az ügy hátteréről. Valószínű, hogy az egyházközség is érezte: ha jogosnak is vélik a döntést, azt, hogy megszüntettek egy közel három évtizedes vezetői megbízást, talán mégsem a világhálón, egy mondatban kellett volna közölni a szülőkkel és a gyerekekkel. Erre utal legalábbis az a jóval részletesebb, átgondolt magyarázat, amelyet Fehér Csaba lelkipásztor és Gyerkó Attila Levente, a presbitérium főgondnoka közösen jegyzett. Ez a megszólítás szerint a szülőknek szólt, és január 7-én posztolták a nagytemplom és az iskola Facebook-oldalaira. Ebben elismerik, hogy a hír nagy port kavart, aggodalmat keltett, ezért leírták, hogy a döntést valóban nem indokolták – a január 2. óta hatályos törvény szerint ez nem is kötelező –, de okkal hozták. A részletekbe nem folytak bele, de rögzítették, hogy alaposan átgondolva, az iskola érdekeit szem előtt tartva egyhangúlag, titkos szavazással határoztak. Miután a hozzászólások lehetőségét kikapcsolták az iskola és a nagytemplom Facebook-oldalain egyaránt, az érintettek legfeljebb emotikonokkal tudtak véleményt nyilvánítani. Aztán meg már úgy sem. Talán az egyházközség maga se tudta eldönteni, mit kezdjen a kialakult helyzettel, a találgatásokkal és a feléjük irányuló haraggal. Lehet, hogy ezért, vagy mert észlelték: az év eleji beidegződések miatt tavalyi dátum szerepel az írás alján, mindenesetre ez utóbbi, bővebb magyarázatot tartalmazó közleményüket hamar levették az internetről.

Nem lehet felülbírálni

A magyarázó közlemény talán még inkább olaj volt a tűzre. Egyre szélsőségesebb találgatásokba kezdtek az internetes hírfogyasztók, szóba hozták a politikai, illetve egyházon belüli tisztogatást is. A volt igazgató a kívülálló megítélése szerint is „önjáró", de eddig nem volt baja belőle. Karikó-Tóth Tibor a dél-alföldi kisvárosban valaha a Fidesz színeiben politizált, ám amikor elege lett a pártból, szűk két évtizede kilépett. Azt sem lehet mondani, hogy tétlenül nézi az oktatás körül zajló mai eseményeket, hiszen amikor Szentes főterén tüntetés volt a státusztörvény ellen, őt is látni lehetett a megjelentek között. Szakmai téren nehéz lenne rajta fogást találni, elégedettek voltak a munkájával, 2018-ban kitüntetést vehetett át érte a Tiszántúli Református Egyházkerülettől.

Bármi is volt a döntés oka, régóta érlelődött, szűrhetjük le a következtetést Fehér Csaba lelkipásztor lapunknak küldött válaszából. A fenntartó „alaposan megfontolt módon és hosszú előkészület után" döntött, írta. Kerestük a Tiszántúli Református Egyházkerületet is. A válaszuk egyúttal az aláírásgyűjtés hatásában bízó szülők reményeit is lelohasztja. A református egyház felépítése olyan, hogy nincs lehetőségük a fenntartó presbitérium döntését felülbírálni, az önálló jogi személy, autonómiával bír, a gyülekezeti fenntartású intézményekkel kapcsolatos minden döntés a hatáskörébe tartozik, tájékoztatott Horváth Zoltán sajtóreferens.

Égi s földi hatalom

A presbiterek a protestáns egyházközség nem lelkészi tisztviselői, az egyházközség életének felelős irányítói. Hat évre szóló mandátummal végzik szolgálatukat, ez a Magyarországi Református Egyház minden gyülekezetében éppen 2023-ban járt le. Jelölésük a Választási Bizottság munkájával kezdődik, akik köztiszteletben álló egyháztagok, és javaslatokat, ajánlásokat tesznek a jelöltek listájára. Az egyik opció, hogy több jelöltet állítanak, mint ahány helyet az egyházmegye jóváhagyott. Ebben az esetben a legtöbb szavazatot kapott jelöltekkel töltik fel a létszámot. A másik megoldás, hogy kötött listás szavazást tartanak, azaz pontosan annyi jelöltről szavaznak az egyháztagok, ahány helyet az egyházmegye jóváhagyott. Szentesen ez utóbbi eset történt. A protestáns egyház szervezeti felépítése alapján nincs földi hatalom, amely az egyházközség presbitériumának döntését felülbírálhatná, mindemellett a protestáns presbitériumok a hazánkban legrégebb ideje (az abszolútizmus óta) működő demokratikus testületek.

Új szelek

A szentesi Kiss Bálintba jár a kétezer helyi, általános iskolás korú gyerek ötöde. Presztízst jelent az intézménybe bekerülni, a beiratkozás napján hajnalban, de akár előtte való este a kapu elé sorakoznak a szülők, hogy biztosan helye legyen a kicsinek az iskolában, ahol aztán nagyszerű pedagógusoktól kiváló oktatást és remek szabadidős programokat kapnak. Egyházi intézményként megvan a lehetőségük, hogy válogassanak a diákok között. Egy forrásunk úgy fogalmazott: annak azonban, hogy az oktatás magas színvonalon maradjon, ára van; nem lehet fegyelmezésre pazarolni az időt, ezért van, akiről a nyolc év során valamikor úgy döntenek, mégsem oda való. A szülő viszont nem mindig hagyja szó nélkül, ha eltanácsolja az igazgató a gyerekét, van, aki kitartóan, több fórumon küzd az igazáért. Elképzelhető, hallottuk szentesi forrásainktól, hogy a leváltással egy nagyobb vihar előtt akarta bevonni a vitorlát a fenntartó. Akadtak jó páran, akik az internetes hozzászólásokban üdvözölték a döntést. Nehéz belelátni egy ilyen zárt közösségbe, szerettük volna az egyetértők indokait megismerni. Lapunk érdeklődésére a panaszos szülők szinte mindegyike azzal kezdte: az oktatásról csak jókat tud mondani, az egyházzal sincs baja. Részletesen elmesélték nekünk, hogy meglátásuk szerint miért volt méltatlan, ahogy a most visszahívott igazgató bánt a gyermekükkel, de végül ezeket nem írhatjuk le. Akadt, aki ügyvédi tanácsra hivatkozva, más azért, nehogy hátrány érje a gyerekét, megint más szintén a gyerek érdekeire hivatkozva végül elállt még a név nélküli nyilatkozattól is.

„Biztos van abban is igazság, amit az érintett szülők mondanak. De ez most mellékszál ebben a történetben. Ha engem kérdez, a döntés okaként határozottan egyházon belüli konfliktust jelölök meg" – fogalmazott egy a szentesi közélet minden területére kiválóan rálátó forrásunk. Az egyházközség óvodát, bölcsődét, szociális intézményt is fenntart, és Karikó-Tóth igyekezett függetleníteni a Kiss Bálintot anyagi szempontból, azaz a saját forrásait csak az iskolára és annak fejlesztésére kívánta költeni, magyarázta. Hozzátette: zárt ajtók mögött korábban is akadtak konfliktusok, de azokat eddig sikerült mederben tartani, ám az esztendő első napjával más idők jöttek.

Kerestük Karikó-Tóth Tibort, szerettük volna megismerni az ő meglátásait is, de lapzártánkig nem reagált.

„Szülő legyen a talpán, aki kihúzza a digitális cumit a gyerek szájából”

FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

FOTÓ: CSOMOR ÁDÁM

Olyan korban, az írott kultúráknak abban a részében élünk, amikor tudjuk, hogy a várható élettartam 70-80, sőt 90 év is lehet, ami a II. világháború idején még jóval kevesebb volt. Ok-okozati összefüggés, hogy minél tovább élünk, annál több generáció él együtt. A másik nagy változás, hogy az elmúlt két évezredben biológiai, tehát életkor alapján történő besorolás volt, amelyben egy generáció 18 évig tartott. Az X-től kezdve azonban nem biológiai, hanem médiagenerációkról beszélünk, tehát egy olyan adott időszakban született emberek halmazáról, akiknek egy külső tényező hatására megváltozott a viselkedése, akár még az idegrendszere is. Ez az inger az X-eseknél a televízió, az audiovizuális behatás volt, amelynek megjelenésétől még inkább lerövidültek a generációs időtartamok, most már átlagosan 15 évig tartanak.

– Miért nem értenek szót egymással a generációk?

– Szociokulturális tény, hogy amilyen földi valóságba beleszületünk, tehát amivel születésünkkor a földön találkozunk, az hatással van az idegrendszerünkre, agyi működésünkre, így a továbbiakban azt tekintjük normálisnak. Ennek beidegződése nagyjából ezer napig, tehát hároméves korig tart. A „normális” mindig mindenkinél más, és minden esetben függ a makro- és mikrokörnyezettől, tehát nagyon eltérő fejlődéstörténetet járhat be egy-egy generáció. Az evolúciónak két fajtája van, a kulturális és a biológiai, ami hatással van egymásra, mégpedig úgy, hogy ha változik a biológiai, akkor változik a kulturális is – és fordítva. Ennek rövidebb távú megvalósulása, hogy az a mértékű globális kultúraváltás, amelynek a szemtanúi és átélői vagyunk, igen komoly hatással van arra, hogy egy újszülött milyen földi világgal találkozik. Például hogy az anya a szoptatás idejében a gyermekével szemkontaktusban volt-e és beszélt-e hozzá, vagy közben mobilon csetelt, és barangolt a világhálón, hogy kicsit kifújja magát a nyugalom perceiben. Az újszülött tudatalattija már ekkor leveszi, hogy a szülőnek mennyi ideje van rá fókuszálni, és bizony ettől erősen függhet a későbbi figyelmi kapacitása. Guld Ádám, a Pécsi Tudományegyetem médiakutatója mérése szerint egy átlagos Z generációs koncentrációs képessége nyolc másodperc. Ez nem a figyelmi képességet jelöli, hanem azt, hogy nyolc másodperc alatt dönti el, hajlandó-e odafigyelni bizonyos dologra. Ha igen, akkor ezekből a másodpercekből lehet akár 2-3 percnyi időtartamú koncentráció is. Tanároknak szoktam mondani, hogy akkor tudják egy átlagos Z-s figyelmét fenntartani, ha 2-3 percenként valami új impulzussal állnak elő. Szülő vagy tanár legyen a talpán, aki arra képes, hogy legalább időlegesen, de kihúzza a digitális cumit a gyerek szájából.

– Kijelenthetjük, hogy egyik generáció jobb, mint a másik?

– Nem jobb vagy rosszabb, hanem más, az előbb említett születéskori normális megélése miatt. Mindegyik generációnak megvannak a saját erősségei, amelyek nagyban eltérhetnek a másikétól, éppen ezért sok mindent tanulhatnak egymástól, ennek ellenére az ember mindig a különbségekre és a konfliktusokra figyel fel. De vegyük észre, ha egy munkahely multigenerációsan működik, akkor a kollégák sokkal kreatívabban tudnak dolgozni, mint ha csak egy-egy generáció tagjai lennének együtt. Érthető, hogy a konfliktusok sokkal inkább szembeötlők, mind az iskolában, mind otthon, mind a munkahelyen. Az utóbbinál legtöbbször a kommunikációban van a különbség, de a motivációban, hozzáállásban szintén nagy az eltérés. Hogy kinek mit jelent maga a munka mint fogalom? Emlékszik a Bob és Bobek című csehszlovák rajzfilmre? A mese azzal kezdődött, hogy Bob, az egyik nyúl kipattant a kalapból, elkezdett tornázni, közben keltegette Bobeket azzal, hogy „Kelj fel, hasadra süt a nap!”, de olyat is mondott, hogy a munka nemesít. Az X generáció tagjai azt tanulták meg ebből, hogy korán kell kelni, és a munka jó dolog, tehát azon szocializálódtak, hogy a munka határozza meg őket, azon keresztül fogalmazzák meg a saját identitásukat. Emiatt e generáció tagjai élesen különválasztják a munkahelyet és a magánéletet. Egy Z generációs viszont abban nő fel, hogy legyél boldog, és gyűjts élményeket. Találd meg az egységet önmagad és a világ között, és ennek az útnak a munka csak egy szelete. Ők már nem akarnak beledögleni a munkába, ami jogos is, mert a munkaalapú társdalom és a hierarchiaalapú közösségek, amelyek a XX. századot jellemezték, mára eltűntek. Ez a két merőben más hozzáállás egy munkahelyen konfliktust jelent, mint ahogyan a kommunikációs különbségek is. Ma már nem az életkor miatt tiszteljük embertársainkat, ezt tudomásul kell vennie minden generációnak. Ha egy baby boomert zavar, hogy az Y-osok és Z-sek nem köszönnek, nem adják át a helyüket, folyamatosan a mobiljukon lógnak, akkor kezdeményezzen, és mondja ezt el nekik. Ne számon kérően lépjen fel, hanem törekedjen egyfajta partneri viszony kialakítására. Egy dologra viszont érdemes figyelnie: a tapasztalat az, hogy a Z-sek és az alfák nemigen tudnak beszélgetni, inkább írásban kapcsolódnak egymáshoz, merthogy csetalapon kommunikálnak, ezért legyen elnéző a szemtől szemben történő szóbeli beszélgetésnél. (Erre jó példa a TRACCS nevű kártyajáték, lásd keretes írásunkat – *a szerk.*)

– Szendvicsgenerációként nemcsak a baby boomerekkel, hanem az Y, Z és az alfa generáció tagjaival is képesnek kell lennünk az együttműködésre. Mire van ehhez szükségünk?

– Önreflexióra. Kérdezzük meg magunktól, miért zavar, ha a gyerek a tányérja mellé teszi a mobilját, vajon honnan jön neki ez a mintázat? Egy gyerek sosem talál ki új dolgokat, hanem az előző generáció dolgait adaptálja és nagyítja fel. A felnőtteket a digitális túltengés a gyereknél zavarja, önmaguknál nem. Ezért említem a tudatosságot és az önismeretet alapfeltételekként. Figyeljük meg, mit csinálunk, és rájöhetünk, miért zavar minket az, amit a gyerek tesz. Hiszek a nagy váltásokban, a hétéves ciklusokban. Egy gyerek 14 éves korára jut el odáig, hogy a mintákat, amiket addig kapott, lerombolja, és elkezdi kialakítani a saját identitását, szemben a szüleiével. A mostani gyerekek kortársorientált kapcsolódása a mobil, amit a felnőttek nem tudnak időben-térben korlátozni. A legtöbb, amit a szülő tehet, ha leül mellé, és megkérdezi, mit néz, mivel játszik, kikkel miről csetel, ki az influenszere. Fontos, hogy érdeklődőn álljon hozzá, ne lenézően, számon kérően. Azt ugyanis az agy támadásnak veszi, beszűkül a tudat, és a gyerek már nem tud odafigyelni arra, mit mond neki a másik. De ha érdeklődve közelít, akkor a gyerekben az alakul ki, hogy figyelnek rám, és kíváncsiak az életemre.

– Az Y generációs szülők mintha inkább a Z-k és alfák haverszülei lennének, nem pedig nevelők.

– A XX. századi keretek, szabályrendszerek leomlottak, emiatt bizonytalanok a szerepükben szülők, és attól a gyerekek is. Már nem tudnak poroszosak és hierarchikusak lenni, a fenyegető szülői normák nem érnek célt, inkább azt keresik, hogyan nevelhetnének boldog gyereket, de erre nincs kész megoldóképlet, amely minden gyereknél működik. Amikor az emberi faj keres egy új dolgot, az tele van hibával, és azokból tanulunk. Az emberi mivoltunknak ez az egyik alapvetése. De a szülők igenis keresik azt az utat, hogy a szeretet és a boldogság milyen kereteket bír el. A legtöbb, amit biztosíthat egy szülő, ha szilárdan ott áll a gyereke mellett, aki tudja, hogy mindig és mindenben számíthat rá. Szabadságot csak akkor lehet megélni, ha vannak szabályok, ezért egy szülő sosem lehet a legjobb barátja a gyerekének. A tinédzserkor legfőbb feladata a szülőről való leválás és a saját identitás meghatározása. Ha a szülő a legjobb barát képében tetszeleg, akkor ebben akadályozza meg a gyerekét, ami a későbbiekben lelki problémákat is okozhat. A legtöbb, amit a szülő adhat, az a hiteles, személyes jelenlét.

SÁRI EDINA

Kommunikáció a kulcs

Az Alternatív Közgazdasági Gimnázium tizedikesei diákcéget alapítottak, amelyben egy felnőtt mentor segítségével valós terméket állítottak elő, mégpedig egy kortársaknak és felnőtteknek szóló kártyajátékot. A 16 éves Forró Juli, a cég megválasztott igazgatója mesélt a találó nevű játékról. „Az AKG-ban idén lehetőségünk nyílt, hogy diákvállalkozást indítsunk, így megragadva az alkalmat, szárnyalt a fantáziánk. A TRACCS kártyajátékot tizenhárman hoztuk létre, ezzel egy olyan terméket találtunk ki, amely szórakoztató, egyben hasznos is. Az alapötletet az a megfigyelésünk adta, hogy rengeteg időt töltünk a virtuális térben, a beszélgetéseinkre is ott kerül sor, amelyek felszínesek és rövidek, de amikor személyesen találkozunk, mélyebb és tartalmasabb eszmecserék is zajlanak. Célunk az, hogy minél több embert buzdítsunk a kommunikációra nemcsak kortársakkal, de más generáció tagjaival is. A TRACCS kártyajáték segít abban, hogy beszélgetést kezdeményezzünk, megismerjük egymást. Háromféle paklink van: TRACCS Alap, TRACCS Randi és TRACCS Boomer. Az első a baráti ismerkedést segíti, a második ideális választás első randihoz, a Boomer pakli pedig a generációk közti szakadékok áthidalásában segít. Logónk egy krokodil, akiről mindenki azt gondolná, hogy egy erős, vagány és rendíthetetlen állat, de ő mégis félénk, ha beszélgetnie kell, hiába nagy a szája. A TRACCS viszont segít neki megnyílni.”

FOTÓ: TRACCS

> „Egy gyerek sosem talál ki új dolgokat, hanem az előző generáció dolgait adaptálja és nagyítja fel. Figyeljük meg, mit csinálunk, és rájöhetünk, miért zavar minket az, amit a gyerek tesz.”

> „Szabadságot csak akkor lehet megélni, ha vannak szabályok, ezért egy szülő sosem lehet a legjobb barátja a gyerekének.”

FOTÓK: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Dallamtapasztó dilemma

BALASSA TAMÁS

Egy úriember kifogástalan eleganciája, csibész félmosolya, egy mégoly apró pódium elsajátításának megindító öröme – nem kell csalódnia, aki Korda Györggyel együtt ünnepli a dalszerző-énekes ikon születésnapját. A nyolcvanötödiket. Ami, valljuk meg, alig hihető. Korda György ugyanis nem öregszik. Lelkében ugyanolyan fiatal, ugyanannyira éhezi a sikert, a közönség figyelmét, szeretetét, mintha tegnap kezdte volna. Az, hogy időközben a népszerűsége soha nem látott magasságokba tört, és a Sziget Fesztivál nagyszínpada előtt fiatalok tömege énekli vele legnagyobb slágereit, legújabb kori fejlemény. Amelynek titka talán őt is foglalkoztatja. Vagy talán nem, és egyszerűen csak fürdik Balázs Klárival az áradó szeretetben. A titok amúgy, akár a szerelem kémiája vagy a művészet mágiája, alighanem kikutathatatlan. És ez így is van rendjén.

„Gyurikám, el fogsz késni!"

Korda György Erzsébetváros szülötte. A Dob utcában látta meg a napvilágot Klein József és Faragó Margit gyermekeként 1939. január negyedikén, és tizenhat éves koráig ugyanebben a városrészben lakott. Ez adta az apropót a VII. kerületnek, hogy a Csányi5 Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tár impozáns belső terében köszöntsék a párja oldalán érkező énekest.

Tolmácsolva a kerület tiszteletét, Niedermüller Péter polgármester szól, majd remek szervezői dramaturgiával Zeitler Ádám rabbijelölt faggatja a vendégeket. Nem az életmű esetleg unásig ismert részleteiről, a több mint hat évtized slágereinek nagyszerűségéről, hanem olyan bölcseletekről, amelyek olykor átbillenthetik az interjúalanyt a komfortzónáján túlra.

– Válassz magadnak mestert, szerezz magadnak barátot, és minden embert érdemei szerint ítélj! – szól a míves gondolatok egyike. Az előadó elgondolkodik, majd mesél, kötetlenül mindenről, ami éppen eszébe jut, vagy a szívét nyomja. Édesapjáról például, akihez erős kötelék fűzte, és akit igazi úrnak tartott egész életében. Talán tőle örökölte azt a stílust, tartást, eminens modort, amely éteri hangfekvése mellett a védjegye is lehetne. Aztán eszébe jut a világjárvány elszigeteltsége, amikor – a köszöntésen egyébként az első sorban ülő – Őrsi Gergely II. kerületi polgármester, akkoriban még ismeretlenül, személyesen hívta fel a házaspárt: „Van valamire szükségetek?"

– Akit szeretnek az emberek, azt szereti Isten is – jön a rabbijelölt újabb elgondolkodtató écája, amire Korda újabb történetekkel felel. A Színművészeti Egyetemi felvételijéről, ahol a harmadik rostán bukott el, majd az akkori egyik legjobb énektanár, Vécsey Ernő tanítványa lett. Mindössze tizenkilenc éves volt, amikor először színpadra lépett a Béke Szállóban, ami hatalmas elismerést jelentett. Gáti Lajos igazgató látta a lehetőséget benne. A Szeretni kellből azonnal sláger lett. Az ívet azonban megszakította az 1962-es bevonulása. A sorkatonai szolgálatra is a Békéből vitték el. A jókora kihagyás visszavetette a karrierjét, amitől kétségbeesett, és már-már segédmunkásként kellett elképzelnie az életét. Egyszer azonban megcsörrent a telefonja, és Gáti csak annyit mondott: „Gyurikám, tízkor kezdődik a műsor, el fogsz késni!" Meghatottan gondol erre a bizalomra mindmáig, és elérzékenyülve idézi fel a korszakindító történetet.

Életre ítélve

Korda György származása nem feltétlenül közismert a nagyközönség előtt. A holokausztról, mint a kortársainak általában, drámai emlékei vannak. Rokonságának jelentős része esett az esztelen népirtás áldozatául. A budapesti zsidóság deportálása idején egy Pozsonyi úti házban húzta meg magát a Klein család. Hatéves lehetett, amikor fegyveresek jöttek, és táborozásra invitálták a gyerekeket. Édesanyja egy tejesbödönbe rejtette a jegygyűrűjét, mondván, kisfia az árából majd kenyeret tud venni magának. Teherautókba zsúfolták ezután a legkisebbeket, de az utolsó néhány fiatal, köztük a kis Gyuri már nem fért fel a platóra. Akik igen, azokat a Dunába lőtték, tudták meg később. Úgy élte meg, meséli, hogy őt akkor és ott „életre ítélték" a nácik.

> „Nekünk a közönség egyformán kedves. Én az életemet tőlük kaptam. Nekem, nekünk a közönség: közösség. Úgy érzem, ők a családom."

Évek múltán sok más zsidó családhoz hasonlóan Kleinék is elérkezettnek látták az időt, hogy nevet változtassanak. Az ifjú önszorgalomból Károlyiként kezdett bemutatkozni jöttében-mentében, ami nem aratott osztatlan sikert. A tőlük távol

> „Klárika, csináltam én valamit? A színpadi ember nyomot akar hagyni. De a dalaink után mi marad meg?"

Az a bizonyos politikus nóta

Kiabálj, ha valami fáj,
ordíts, kiabálj, ha valami fáj.
Elviselni ma sem muszáj mindent némán.
Ha a rosszba beletörődsz,
éppúgy az oka leszel, ha odaveszel.
Inkább kiabálj, ha valami fáj, hallgass rám.
(Szenes Iván – Wolf Péter, 1981)

N MOBIL
KAPCSOLÓDÓ VIDEÓ

álló nemesi név hátteréről édesapja világosította fel, aki végül egy nyírségi földijének, Korda Sándornak a családneve mellett döntött. A szintén zsidó származású, világhírű rendező-producer Kellnerről magyarosított, Európa és Hollywood után Nagy-Britanniában alkotott, ahol később a rendezők közül elsőként lovaggá ütötték.

Az egyebek között Artisjus- és Fonogram-díjas Korda finom lélekkel mesél azokról a nagyságokról, akik valamilyen formában hatottak rá. Petschauer Attila olimpiai bajnok kardvívóról, akit gyermekként láthatott, Csortos Gyula és Bajor Gizi legendás színművészekről, és a teljes hazai táncdalénekes-panteonról, hiszen az egykori pályatársak nagy többsége már eltávozott. Mindről szeretettel és elismeréssel szól, amint azoknak az ismert rockbandáknak az előadóiról is, Kóbor Jánostól Balázs Fecóig, akikhez talán még a táncdalénekes kortársainál is szorosabb barátság fűzte.

A világmegváltásról

Számos (szó szerint) felejthetetlen slágerrel a háta mögött (és még mindig évi kétszáz koncerttel a naptárjában) vajon sikerült-e maradandót alkotnia? Ez a kérdés motoszkál Korda György fejében.

– Klárika, csináltam én valamit? – fordul tágra nyílt „kordagyuris" szemekkel a feleségéhez, akivel több mint negyven éve házasok. – A színpadi ember nyomot akar hagyni. De a dalaink után mi marad meg? – fogalmazza meg a kételyét. Kicsit talán a siker mámorára folyvást szomjazó művész szó belőle, és az elismerés, az igenlés, a derű és a taps pillanatnyi hiánya. Hiszen az év jelentős részét önfeledt, lelkesen vele éneklő közönséggel tölti. Azon elmélázik még, hogy ő tulajdonképpen komoly, drámai dalokat nemigen énekelt.

Balázs Klári nem hagyja sokáig kételyek között a férjét, s hitet tesz róla: a szeretet, a szerelem és barátság méltó tárgyai egy énekes életművének.

– De nem énekeltem soha világmegváltó dolgokról! – fogalmaz Korda György. Egy kivétel jut eszébe, egy Wolf–Szenes-szerzemény, ami Kiabálj, ha valami fáj! címmel került egy 1981-es albumra. A melankolikus Szeptember volt című nagylemez dalában olyan kritikus gondolatok is szerepelnek, mint hogy „ha a világ gyönyörű szép, mért kell hagyni azt, hogy tönkretegyék?". Egy ismerőse az ilyen irányokra azonban azt mondta neki, hogy „Gyuri, ne politizálj!".

– Nekünk a közönség egyformán kedves – néz az övéi szemébe az aprócska pódiumról az énekes. – Én az életemet tőlük kaptam. Nekem, nekünk a közönség: közösség. Úgy érzem, ők a családom – lágyul el Korda György hangja. Taps.

És hogy ez a nagy család még sokáig együtt lesz, arra az énekes fogadkozása a tanulság: esze ágában sincs életműkoncertet adni Balázs Klárival tavasszal (Fiatalság, bolondság címmel) a Sportarénában. Az életműnek ugyanis addig nincs vége, amíg van lendület. És amíg el nem készül a viaszszobor a Liszt Ferenc reptér valamelyik terminálján, amely egy padon ülve ábrázolja a neves duót. Valahol ott, ahonnan jól hallatszik a Reptéééér...

Hét próba után előadás

KAPCSOLÓDÓ VIDEÓ

P. SZABÓ DÉNES

Ha a színházban szorít az idő, hét próba is elegendő egy előadáshoz. Ezt vallja legalábbis Lestyán Attila és Szabó Veronika szabadúszó színész, akik tavaly egy házasságkötést idéző perfomance keretében alakították meg kétfős együttesüket, a Hétpróbás Társulatot. A formáció azonban nemcsak a létszáma miatt rendhagyó, de szeretne egy új szemléletet is átadni a magyar színházi közegben, miszerint a színpadon nem kell mindennek tökéletesnek lennie.

FOTÓ: BABAI DÉNES

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

Közelgő produkciók
A Hétpróbás Társulat következő előadása január 18-án az Akciós istenek lesz a Pestújhelyi Közösségi Házban, majd február 17-én mutatják be a SzexEd: Kabarét a Jurányi Házban.
A társulat Instagram-oldala: hetprobas_tarsulat

Nem járt utakon

Mielőtt a két színész sorsa összefonódott, mindketten izgalmas életutat jártak be. Attila Erdélyből érkezett 2013-ban Budapestre, ahol a Színház- és Filmművészeti Egyetemen tanult színész szakon Zsámbéki Gábor osztályában, majd az utolsó évben a budapesti Katona József Színházban volt gyakorlaton, aztán a diploma után, 2019-ben kiutazott ösztöndíjjal fél évre Japánba. – Tokióban voltam szakmai gyakorlaton a Seinendan Company nevű színházi társulatnál, illetve kerestem magamnak mestereket, akiktől az évszázadok óta létező nó színházat és a nihon bujó nevű tradicionális japán táncot tanultam.

Hazatérve szabadúszó színészként játszott a Trafóban, a Belvárosi Színházban, a Katona József Színházban, a Jurányi Inkubátorházban, a Budaörsi Latinovits Színházban és a Nemzeti Színházban is, többek között ifj. Vidnyászky Attila, Vajdai Vilmos, Kovács Dániel Ambrus és Pass Andrea által rendezett darabokban. Közben az egyetemre is visszatért: 2019-ben az SZFE-n elkezdte a doktori iskolát, amelyet jelenleg a Pécsi Tudományegyetemen folytat. Emellett szeret rögtönözve játszani, ezért tagja a Grund Improvizációs Színház Labor társulatának.

– Az én előadói életem már nagyon korán elkezdődött, mivel általános iskolában kórusban énekeltem, középiskola alatt pedig színjátszó körben léptem fel, így elég evidens volt, hogy ez az utam – mondja Veronika, majd hozzáteszi: – Csakhogy én egy munkáscsaládból érkezem, melyben a művészeti élet egyáltalán nem volt opció, így bennem sem merült fel, hogy a színház esetleg a szakmám is lehetne. A családomban senki sem művész, így nálunk nincs nyoma annak, hogy én miért erre a pályára mentem.

Először szociológia szakon tanult a Corvinuson, hogy megismerje a világ működését, de miután bekerült a Társadalomelméleti Szakkollégium pezsgő közösségébe, már nem nagyon járt be az egyetemi órákra. – Bár nagyon élveztem a közeget, ekkor kezdett bennem erősödni, hogy én mégsem kutatással akarok foglalkozni, hanem ki szeretnék menni az emberek közé, és színházzal tenni valamit értük – mondja az előadó, aki borsodi településeken rendezett közösségi színházi előadásokat, hogy közelebb hozza egymáshoz a helybélieket.

Rájött azonban, hogy profi szinten szeretne színházzal foglalkozni, így Londonba utazott, hogy a Royal Central School of Speech and Drama nevű híres intézményben tanulja a színházcsinálást és a színészetet. – Ezt a képzést azért élveztem, mert megtanultam, hogy az előadás kiindulópontja nemcsak a szöveg lehet, de például a mozgás, a tér, egy festmény vagy egy kérdés, amelyet az alkotók tesznek fel maguknak. Másrészt megértettem, hogy a színház nemcsak az egóról szól, hanem együtt kell létrehozni az előadást, ami máig meghatározza a gondolkodásomat.

Veronika aztán kitalált egy nőkről szóló darabot, de annak tervét hazahozta, mivel úgy érezte, azt a magyar közönségnek kell megmutatnia. – A Queendom című rendezésem a társadalom által diktált női szerepekről és a férfitekintet hatalmáról szólt. Ez a produkció aztán megalapozta a színházi karrieremet, mert onnantól kezdve jöttek a munkák. Dolgoztam színészként és színházi alkotóként a TÁP Színházzal, a Tünet Együttessel, a Láthatáron Csoporttal, illetve a Hodworks és a Stereo Akt nevű társulatokkal – mondja az előadó, aki emellett koreográfusként is kollaborált Gáspár Ildikó rendezővel. A modellváltás előtt kezdett az SZFE-n tanítani, majd a freeSZFE-n alapítótagja volt a színház és performance szaknak, melyen megpróbálja átadni, amit Londonban tanult, vagyis hogy nem mindig szövegközpontú a színház.

Emellett felvették a Piros Orr Bohócdoktorok Alapítványhoz, ahol bohócszerepben deríti jobb kedvre a kórházban ápolt beteg gyerekeket és az idősotthonok lakóit. – Amikor visszajöttem Londonból, olyan helyeket kerestem, ahol bohócként is lehet játszani, de itthon ez kevésbé ismert műfaj. Az alapítványnál a bohóclét viszont nemcsak művészeti, hanem szociális misszió is, a célunk, hogy nap mint nap improvizálva minél több ember számára teremtsünk jobb hangulatot – mondja Veronika, akihez idén Attila is csatlakozott bohócként, mert ő is felvételt nyert a bohócdoktorok közé.

Istenek csónakon

– Mi Attilával már korábban kiszúrtuk egymást mint jelenséget. Több előadáson is láttam felbukkanni egy sudár embert, akiről rögtön átjött, hogy vitális személyiség – mondja Veronika Attiláról. Legelőször akkor találkoztak, amikor castingolták őket egy filmbe, méghozzá testvérpárként, majd előadásokban játszottak együtt. 2022-ben például Patti Smith tiszteletére rendeztek a Trafóban koncertperformance-ot, melyen Attila játszotta Robert Mapplethorpe fotóművészt, Veronika pedig magát az amerikai énekes-költőt. Ezután a TÁP Színház két előadásában is együtt játszottak, a Vajon mi marad, ha leesik a hó?, majd A szexualitás története című korhatáros produkcióban.

– Utóbbi próbái alatt kezdtünk el pörögni azon, hogy akár közös úton is járhatnánk. Ekkor hangzott el köztünk az a vicc, hogy egy darabot hét próbával is meg lehetne csinálni, majd azzal poénkodtunk, hogy megalapíthatnánk a Hétpróbás Társulatot. Aztán persze rájöttünk, hogy ezt komolyan gondoljuk, az álmot pedig valóban meg akarjuk valósítani – mondja Veronika. A nevük egyébként a magyar színházi kultúrára is utal, melyben a független színházak a rossz pénzügyi helyzetük miatt kényszerszermegoldásokra szorulnak – például kevesebbet próbálnak –, mivel az államtól nem vagy csak alig kapnak támogatást. – A Hétpróbás név másrészt a játékosságra is utal, hiszen szabadúszó színészként muszáj kilépni a megszokott keretekből, és másfajta színházat csinálni – teszi hozzá Attila.

Alapelveiket egy hétpontos manifesztóban fektették le, amelyben többek közt leírták, hogy jelmezeiket a szekrényükből húzzák elő, mint a gyerekek, díszletük minimális és újrafelhasználható, illetve hogy a hét próbával készített előadás esztétikai minősége nem szavatolt, de náluk megfér a pop a klasszikussal, a giccs a népi játékokkal, a komédia a horrorral, a homokozóban játszás a főzéssel, a vonaton bámészkodás a technópartival és a filozofálás a cirkusszal is.

Első előadásukat, a Hétpróbás Menyegző Performance-ot szeptember végén a Népsziget partján tartották, mely nemcsak egy fiktív szakmai házasságkötés volt, de ezzel meg is alakult a társulatuk. – A Dunán csónakkal érkeztünk mint nap- és holdisten, majd Holi, a rapper összeadott minket, miközben a Sín Művészeti Központ munkatársai mint koszorúslányok vártak. Aztán ki kellett állnunk hét próbát. Nyilazni, akadálypályán végigmenni, táncpárbajozni és elcsábítani egymást – mondja Veronika.

Későbbi fellépéseikhez olyan közeget kerestek, amely a „buborékukon" kívül esik, hogy ne csak a kortárs színházba járókat szólítsák meg, hanem a szélesebb közönséget is. Így lett a bázisuk a Csokonai15 társasághoz tartozó Pestújhelyi Közösségi Ház, ahol már két előadásukat is bemutatták. Az Akciós istenek című előadásban egy takarító és egy gondnok próbálja bebizonyítani, hogy a semmiből is lehet csodát csinálni, míg a Dühöngő címűben két ember egy asztalnál teázva különböző köz- és magánéleti témák kapcsán dühöngi ki magát. A társulat a jövőben szintén fontos társadalmi kérdéseket szeretne érinteni. A SzexEd: Kabaré című előadásukban például a szexszel kapcsolatos mítoszokat szeretnék lerombolni humorral és edukációs célzattal.

Duóban szép az élet

Egy társulat életében a finanszírozás szintén fontos kérdés. Ez Veronika és Attila esetében sincs másként, akik több lábon próbálnak megélni, hogy fenn tudják tartani a Hétpróbást. – Eleinte azt gondoltuk, hogy a jegyekből befolyó pénzből finanszírozni tudjuk a társulatot, de a valóságban ez nem így van. Hogy eltartsuk magunkat, ahhoz jóval több előadás kellene, és mindig telt házzal kellene játszanunk – mondja Veronika. Hogy megéljenek, hazai és külföldi munkákat is vállalnak, illetve pályázatokat írnak, tavaly például a Visegrad Fundtól nyertek alkotói ösztöndíjat, melynek keretében kiutazhatnak a lengyel Piechowice városába, hogy a Teatr Cinema nevű színházban fejlesszék munkamódszerüket, és új előadások koncepcióin dolgozzanak.

A két színész reméli, hogy a példájuk ragadós lesz itthon, és mások is mernek új társulatokat alapítani, illetve azokat életben tartani valamilyen újító stratégiával. – Mi is megtehetnénk Attilával, hogy elmegyünk más országba dolgozni, hisz vagyunk annyira tehetségesek, de mi itthon akarunk maradni. Ha pedig nem tudjuk magunkat finanszírozni, akkor megpróbálunk kevesebb idő alatt és kevesebb próbával dolgozni, de nem csökkentett létszámmal. Mert egyedül ezt nem tudnánk és nem is akarjuk csinálni.

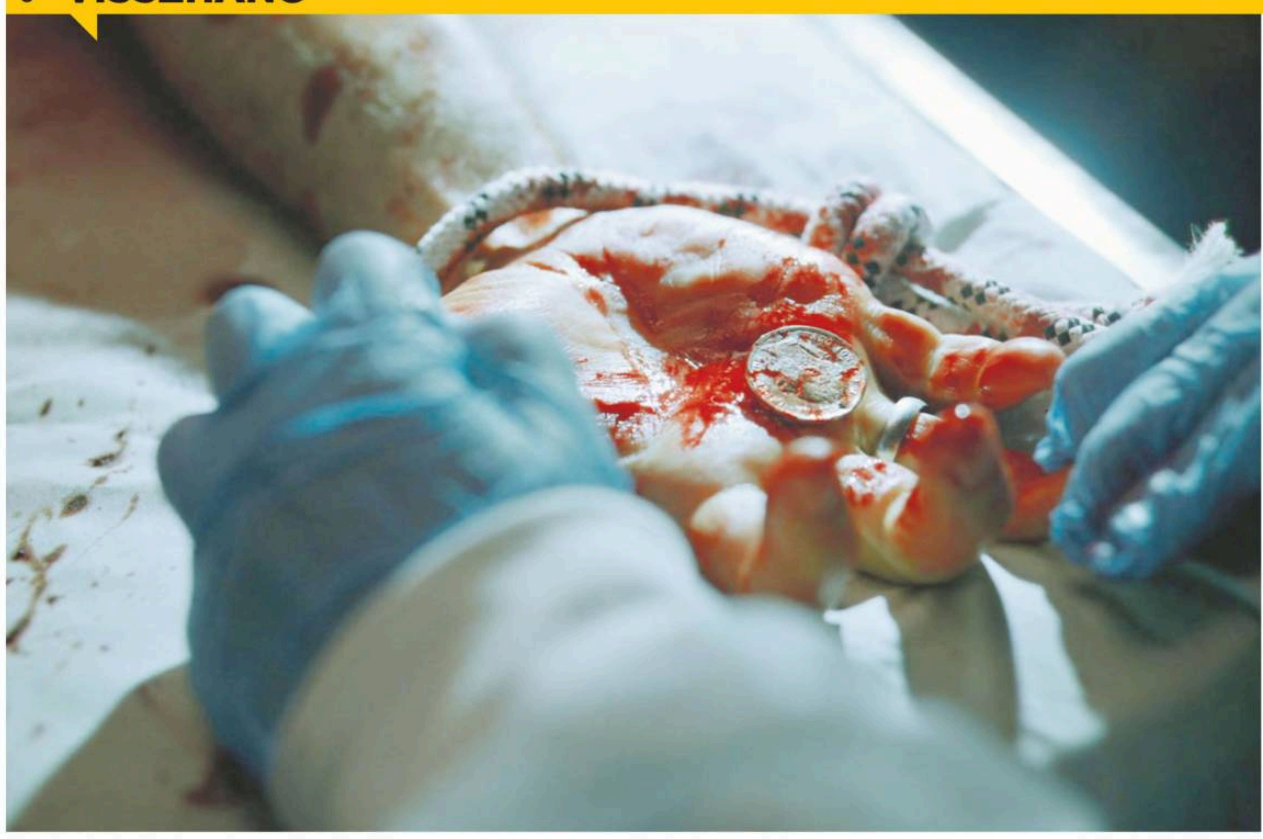

Dukál a dukát

FORGÁCS IVÁN

Az HBO Maxra múlt év végén felkerült egy szerb sorozat. Szerényen húzódik meg társai között, címével sem kelthet különösebb feltűnést a bűnügyi történetek, thrillerek áradatában: A gonosz gyermekei. A benne szereplő színészek nevével nehéz lenne reklámozni, mert a jugoszláv és a szerb film ismerőin, kedvelőin kívül vajon kit hoz lázba, hogy az egyik főszereplő egy legendás színésznő, Anica Dobra, és ott villog mellette Radovan Vujović, Jovana Stojiljković, Nikola Kojo is? Az egyik rendező, Ivan Stefanović hiába büszkélkedhet sikeres produkciókkal, ő nem Emir Kusturica. És az sem fog különösebben a sorozat megtekintésére buzdítani, hogy Miodrag Majić azonos című bestselleréből készült. A könyv nem jelent még meg magyarul. A szerző eredetileg a jog területén dolgozik, A gonosz gyermekei az első szépirodalmi próbálkozása volt (azóta írt még két bestsellert).

Kritikus időzítés

Kérdés, mennyire kelthet érdeklődést a széria műfaja: politikai krimi. A nemrég lezajlott szerbiai választások, a feltételezett csalások miatt kirobbant utcai tüntetések fényében bizonyára lehet kezdeni vele valamit. Sokat hallhatunk Aleksandar Vučić elnök populista rendszeréről, amely erős párhuzamokat mutat a hazai állapotokkal, jó kapcsolatokat ápol Putyin Oroszországával, és politikai ihletet is merít annak mintáiból. Valószínű azonban, hogy azok pillantanak bele izgatottan a szerb modellbe, akik valamennyire ismerik, felfigyeltek az azonosságokra, követték a délszláv háborút, elgondolkoztak már azon, hogy a szerb és az orosz nacionalista agresszivitás mögött ott húzódik két államszocialista föderáció, Jugoszlávia és a Szovjetunió felbomlása, a bennük játszott vezető szerep, egy regionális és egy világméretű hatalmi pozíció elvesztése.

Lehet persze próbálkozni olyan különlegesnek tűnő elemek kiemelésével is, amelyek konkrétabban köthetők a sorozathoz, annak keletkezéséhez. Miodrag Majićról például érdemes tudni, hogy részt vesz a közéleti véleményformálásban, kemény kritikusa a jelenlegi rendszernek. A belgrádi fellebbviteli bíróság tagja, aki határozottan állást foglalt a büntető populizmus ellen, amelynek lényege, hogy a politikai elit a közvélemény követelte rendre és igazságosságra hivatkozva önkényesen keményít büntetéseken, a törvény szigorának növelésével manipulál. Érdemes lenne megkérdezni tőle, mit szól ennek alapján a magyar szuverenitásvédelmi törvényhez, az annak nyomán megalakult hivatalhoz. Vajon nem a büntető populizmust képviselik, mondván, a népnek elege van a külföldi befolyásból, nem lehet tovább büntetlenül bizonyos támogatásokat elfogadni? De ne nehezítsük Majić helyzetét, kapott ő már eleget a fejére odahaza az álláspontjáért. A sorozat útja a nyilvánosság felé sem nevezhető egyenesnek. Már 2019-ben elindult a projekt, és a produkció egy szerb cég, a FireFly és a Telekom Srbija gyártásában 2021-ben el is készült. Ám a bemutató egyre csak váratott magára. Két évig. Az okokra mindmáig nincs egyértelmű válasz; hogy milyen politikai és személyi hátterű feltételezések fogalmazódtak meg, magunk is kitalálhatjuk. A forgalmazás efféle megnehezítése egyébként mai orosz gyakorlatot idéz, ott például Andrej Zvjagincev, Kirill Szerebrennyikov társadalmi drámái közül került pár nehézkesen a helyi közönség elé, miközben hivatalos tiltásról szó sem volt. A gonosz gyermekeinek bemutatását végül az HBO vállalta, ez lett az első szerb sorozat a platformon. Ezek után az időzítés is elgondolkoztató, csak a másik oldalról. A széria 2023 novemberében startolt – egy hónappal a szerbiai választások előtt.

Feszült és fordulatos

Mindezek után ideje szólni magáról a produkcióról is. Elvégre lehet, hogy úgy a legkönnyebb felhívni rá a figyelmet, ha egyszerűen annyit mondunk róla, feszült, fordulatos, kiválóan megcsinált politikai krimi. Minden szempontból versenyképes műfajában, és ugyan egészében nem tér el a mai narratív trendektől, de a közegábrázolásba hatásosan kever egyedi ízeket. Érződik rajta annak a populáris társadalomkritikai áramlatnak a hatása, amelyet Goran Marković, Živko Nikolić, Srdjan Karanović, Rajko Grlić és mások vittek sikerre az 1980-as évektől, és bizonyos pontokon kapcsolatot tart a jugoszláv felbomlás, a háború, a szerbiai átalakulás tematikáját megrázóan feldolgozó alkotások, köztük Srdjan Dragojević, Srdjan Golubović filmjeinek világával is. A történet egy politikainak tűnő gyilkossággal indul. Nem sokkal a választások előtt brutálisan megölnek egy politikust. Furcsa jelzés azonban, hogy egy dukátot találnak a kezében. Mindenesetre az ügyészség gyorsan le akarja zárni az ügyet a voksolás miatt, megvan a gyanúsított is, csak gyorsan végig kéne pörgetni a tárgyalást. Ám a vádlott védelmét, pszichés motivációk hatására, elvállalja egy menő ügyvéd, Nikola Bobić, akit a hatalom oldaláról még a vádat képviselő, karrierje csúcsára érő volt élettársa, Ana sem tud befolyásolni, megalkuvásra kényszeríteni. Sikerül is bizonyítania a gyilkossággal vádolt fiú, Dragan ártatlanságát, amiben nagyapja, az egykori nyomozó és egy szerelemmel rátapadó újságírónő, Bojana is segíti. A lány szeretné rávenni előzetes letartóztatásba került bátyja védelmére is. A per elvesztése érzékenyen érinti az államhatalom szereplőit, hiszen a hamis vádaskodás árnyéka vetül rájuk, ezért Bobić és az ügyésznő egykori kapcsolatára építve igyekeznek a védelemmel szemben bizalmatlanságot kelteni. Ám hamarosan megölik a vádemelést előkészítő rendőrfelügyelőt is, szintén dukáttal megjelölve, és kiderül, hogy a gyilkosságok szálai más irányba vezetnek. Boszniába, ahol a felügyelő és a politikus együtt szolgált a háború idején. A kibontakozás fordulatait nem árulom el, mert valóban érdemes megnézni a sorozatot. A lényeg, hogy Majić történetszövése egy politikainak tűnő gyilkosság fókuszából három elkülönülő szálat és kriminalizált közeget bont ki: a politikai szférát, a maffiavilágot és a háborús bűnök érintettjeit. Érintkezésük, összefonódásuk traumatikus képet fest a jelenkori Szerbiáról.

Bűn mindenütt

Föl is merülhet mindjárt a kérdés: ami elkészülhet Vučić Szerbiájában, arra miért nincs példa nálunk? Amihez hozzá lehet tenni, hogy az ukrajnai háborúig Oroszországban is rengeteg sorozat, film festett képet az ottani oligarchikus viszonyokról, a maffiaműködésről. Akkor nálunk miért nem született hasonló politikai krimi? Bármennyire jogos is a fölvetés, vigyázzunk az elhamarkodott válaszokkal, a direkt közéleti, politikai magyarázatokkal, hogy a rendszer, amely uralja a mozgóképes média finanszírozását, nem engedi ilyen projektek megvalósulását. Kivéve, amikor a kormánypropaganda akarja vádolni valamivel ellenfeleit, lásd: Elk*rtuk. Nem biztos, hogy jó irányban tapogatódzunk. Mert a tematikának és a műfajnak sosem volt nálunk komoly hagyománya. Ennek okai messzire vezetnek. A lényeg, hogy a politikai film léte vagy nemléte nem közéleti-politikai probléma. Ami úgy igazolható, ha megfordítjuk a kérdést: Miért készülhet a mai Szerbiában vagy Oroszországban politikai jellegű krimi? Mert a polgári demokráciák művészeti szabadsága igazolta (illiberális mutációk számára is), hogy nincs politikai súlya. Főleg, és ez általános, ha nem a jelen konkrét politikai, gazdasági szereplőivel foglalkozik. Milyen veszélyt jelentett Amerikára Az elnök emberei vagy az Eltűntnek nyilvánítva, Olaszországra a számtalan politikai hátterű maffiafilm? És hozhatnánk példákat más országokból, akár Dél-Amerikából is. Ezek a művek csupán annyit jeleznek, hogy a bűn mindenhol jelen van. Elmehetnek odáig is, hogy a politika bűnös szféra. Ettől még egy vezetőnek, az elit egyetlen tagjának sem kell bukástól, felkeléstől tartania. Mert a művészet nem mozgósít, hanem megbékít. Azzal is, amivel szembefordít. A világunkba kódolva van az igazságtalanság, a bűn, a manipuláció. Rémes, de ez van. Benne kell megpróbálni tisztának maradnunk. Ha erre vágyunk.

Traumatizáltan

A politikai krimik merésznek tűnnek, de nincs valódi leleplező erejük. Az emberek sejtik és elfogadják a hatalom természetét. A szférát egészében tartják korruptnak, nem rázzák meg őket az ezzel kapcsolatos vádak, főleg, ha a politikai szereplők szájából hangzanak el. Tehetetlennek, kiszolgáltatottnak érezzük magunkat, a rendszer szerves részeinek. A gonosz gyermekei sorozatnak sem közéleti, hanem inkább művészeti értékei vannak. Nem mutatja meg – honnan is tudná pontosan? – , hogyan működik Vučić rendszere, milyen érdekek mozgatják a politikai és gazdasági elit összefonódását, visszaéléseit. De az állandó fenyegetettségben zajló nyomozás pokoljárásán keresztül éppen az említett tehetetlenséget és kiszolgáltatottságot tudja drámai erővel érzékeltetni. A traumatizált állapotot, amelybe ki tudja, mennyi elfojtott ellentét, sérelem, gazdasági gyötrődés, manipuláció, hamis mítosz és egy háborús tragédia sodort egy országot. Az élmény megrázó, akár kijózanító is lehet, de nem ösztökél lázadásra. Ahhoz már legalább megalázó választási csalások kellenek.

Majić történetszövése egy politikainak tűnő gyilkosság fókuszából három elkülönülő szálat és kriminalizált közeget bont ki: a politikai szférát, a maffiavilágot és a háborús bűnök érintettjeit. Érintkezésük, összefonódásuk traumatikus képet fest a jelenkori Szerbiáról.

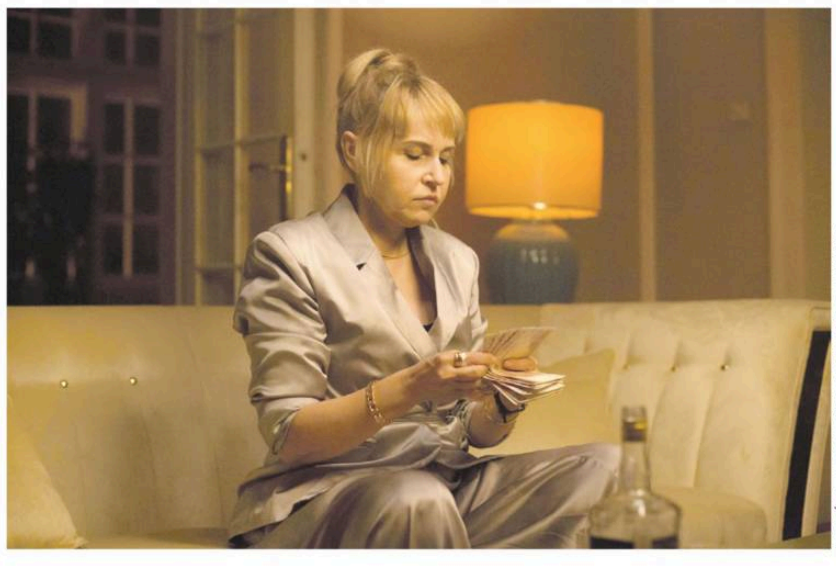

FOTÓK: A GONOSZ GYERMEKEI / IMDB

Akarsz-e játszani köztéri zongorán?

Két egyenruhás rendőr, rangjelzésük szerint egy százados és egy főhadnagy besétál a Keleti pályaudvarra, egyikük leül a váróteremben álló pianínóhoz, virtuóz játékba kezd, mire a másik melléhajolva beszáll a négykezesbe – ez a BudapestPiano (és a Magyar Rendőrség) egyik legnézettebb videója, december 18-a óta 2,2 millió megtekintéssel. Ámuldozó cikkek tucatjai születtek arról, hol rejtegette a rendőrség eddig a tehetségeket, mennyire volt spontán az akció, egyáltalán: hogy került a Keletibe zongora? Eláruljuk: magánkezdeményezésből, közösségi összefogással támogatva, immár a főváros három pontján, a Keleti mellett a Fény utcai piac első emeletén és a népligeti buszvároban is leülhet bárki egy kis játékra a BudapestPiano köztéri zongoráihoz. Mi a népligeti hangszernél találkozunk Demeter Mártonnal, aki immár harmadik éve viszi nagy lelkesedéssel és kitartással a különleges nonprofit kezdeményezést.

FOTÓ: CSOMOR ÁDÁM

BÁLINT ORSOLYA

A karácsonyi dekorációt elcsórták, már csak a kis műfenyő hűlt helyét találjuk. Hiába a biztonsági őrök és a kamerák, a széket is folyton elvitték, míg nem volt a zongorához láncolva. A folyamatos karbantartás sem kis feladat, a firkákat letakarítani, az eltört billentyűket megjavítani – meséli Demeter Márton, majd inkább a pozitívumokra tereli a szót, valószínűleg természetéből fakadóan. Ha mindenki csak a nehézségekre fókuszálna, aligha születne itthon olyan közösségi projekt, amelynek célja tenni az emberekért, az otthonosabb közterekért vagy a művészet hétköznapi élvezetéért, önzetlen és önkéntes alapon. Számos kellemes meglepetés is érte az utóbbi három évben, például amikor a szokásos karbantartásra érkezve látta, hogy egy „gerilla zongorajavító" időközben rendbe hozta az időjárás viszontagságai miatt elhangolódott, koruk miatt már eleve Matuzsálemnek számító zongorákat.

És időről időre vannak felemelő élmények, mikor olyan zseniális zongoristák ülnek le a mégoly egyszerű (nem milliókat érő) hangszerhez, mint Presser Gábor, aki a Fény utcai piacon álló zongorát felavatta, vagy az ifjú tehetség, Buka Péter (akinek a YouTube-on közel 3 millió követője van, megelőzve valamennyi hazai popsztárt), netán egy teljes zenekar táborozik le a pianínó mellé, rögtönzött koncertet adva a járókelők örömére. Mert míg a zene mindenkié, a hangszeres tudás kevesek kiváltsága, bár a BudapestPiano egyik nagy felfedezése az volt, milyen sokan tudnak itthon, Kodály és Liszt országában zongorázni.

Római inspiráció

– Én nem tudok zongorázni, tanultam, de nem ment, mindenkinek jobb így, hogy én nem játszom. Csak zenei érdeklődés és hobbi, hogy szeretem a zongorákat, ezért raktam ki őket, hogy játszhassanak rajtuk. Korábban a külföldi útjaim során láttam már zongorákat utcán, pályaudvarokon, még IKEA-ban is, de a döntő inspirációt a római reptéren álló hangszer adta. Hosszabban kellett itt várakoznom, és közben hallgattam, ahogy játszottak rajta, remek időtöltés volt. Ekkor döntöttem el, hogy ha hazajövök, itthon is megvalósítom. 2019 karácsonyára terveztem az első zongorát kitenni, de nem érkeztek meg időben az engedélyek, 2020-ban pedig jött a Covid, végül 2021 karácsonyán, a Városháza parkban tudtam elindítani a projektet – meséli Márton, aki egy multinál dolgozik pénzügyi elemzőként. Már alma materében, a Budapesti Corvinus Egyetemen számos közösségi projektben volt szervező-résztvevő, így nem okozott számára nehézséget, hogy az itt elsajátított készségeket és logikát használva utánajárjon az engedélyeknek, vagy ismeretlenül meghívjon neves művészeket a BudapestPiano hangszerein játszani. Mr. Pianoman – polgári nevén Thomas Krüger, aki abból épített óriási internetes hírnevet, hogy a világ bármely pontján, egy hotel halljában, reptéri váróban vagy egy bárban talál egy zongorát, odapattan és játszani kezd, majd a videót megosztja, és több millióan megnézik – a meghívására Berlinből utazott ide, hogy a kollekciójába felvegye budapesti performance-át, egy drámai Coldplay-válogatást a Városháza parkban. Fél évre rá a Keletibe is eljött, Alizee popslágerét, a Moi Lolitát játszotta, időnként MÁV-szignálokkal közszolgálatilag feldobva.

Spontán concertók

– Mindegyik zongora tele van táblákkal, QR-kódos matricákkal, és remélem, hogy az emberek megosztják az itt készült videójukat, és betaggelnek rajta, vagy elküldik nekem, ha látják, hogy valaki játszott az egyik zongorámon. Ez a varázslat az egészben. Ha most leülnénk itt, és várnánk tíz percet, lehet, hogy jönne valaki, és elkezdene zongorázni, és a legjobb érzés látni, hogy használják. Többségben a külföldiek, akik hosszabban várakoznak a pályaudvaron, mert aki munkába rohan, annak nincs ideje leülni és játszani. Nyáron, a turistaszezon közepén akár napi 2-3 videó is jön, ilyenkor télen nem olyan sok, de érkezik azért. A rendőröknek nagyon örültem, tök ügyesek voltak, jöjjenek máskor is! Olvastam valahol, hogy

> „Ez a varázslat az egészben. Ha most leülnénk itt, és várnánk tíz percet, lehet, hogy jönne valaki, és elkezdene zongorázni, és a legjobb érzés látni, hogy használják."

mindkettőjüknek volt korábbról zenei végzettsége, utána lettek rendőrök. A videó amúgy teljesen spontán, vagyis azt biztos tudták, hogy felveszik őket, de nem hiszem, hogy erre hónapokig készült volna a rendőrség. És rengetegen megnézték a felvételt, nagyon sok pozitív komment is volt alatta, már ezért is megérte. A mai világban kevés lehetőségünk van arra, hogy leüljünk csak úgy játszani, ráadásul ez nemcsak annak ad élményt, aki tud zongorázni, hanem azoknak is, akik körbeállják, hallgatják. A rendőrös videón is látszik, hogy a végére már vagy tucatnyian ott maradnak élvezni a játékukat – mondja lelkesen a projektgazda.

Picit több mint két éve vannak kint a városban zongorák, két szovjet és egy német gyártmányú pianínó, ezalatt az emberek megismerték, megszerették az ötletet, már a helyiek közül is egyre többen ülnek le zongorázni, tehát van egy növekvő trend, ami mutatja, hogy edukációs hatása is volt a kezdeményezésnek. Tavaly nyáron pedig a japán állami tévé bekamerázta és bemikrofonozta a Keleti várójában álló zongorát, csináltak erről egy dokumentumfilmet, merthogy Japánban nagyon tisztelik a magyar zenét. Egy héten át filmezték, ki jön oda, hogy zongorázik, és Márton szerint nagyon cuki filmet csináltak róla, bár Európában még nem mutatták be, de kíváncsian várja ő is.

Bachtól a bociig

A BudapestPiano zongoráin legtöbben modern darabokat játszanak, nagyon mennek Ludovico Einaudi és Hans Zimmer zongoraművei, és Yirumától a Twilight zenéje, de olykor Bach, Mozart is előfordul, és persze az örökzöldek, mint a Für Elise – a „kapucsengő" –, a Szamárinduló és a Boci, boci tarka. Ez is bizonyítja, hogy a zongora sokszínű hangszer, és roppant széles a repertoár.

– A kedvencem, amikor valaki teljesen felkészülten, kottával a kezében érkezik. Vagy megjelenik egy egész zenekar, fúvósokkal, csellistával, magam is videóztam ilyet a Fény utcai piacon. Olyat is hallottam, hogy a nyári időszakban, amikor bezárnak a zeneiskolák, páran itt gyakorolnak, ha nincs otthon hangszerük. Vannak ilyen kedves dolgok – mosolyog Márton. – Vidéken is vannak már köztéri zongorák, a szegedi és a pécsi pályaudvaron állókat a MÁV tette ki, a Pécsi Vásárcsarnoknak részben én segítettem a projektet összehozni, és közben a Szombathelyi Vásárcsarnokban is lett egy, amihez nincs közöm, de jó látni, hogy kezdenek itthon is elterjedni. Ami meglepetésként ért engem is, hogy sokkal több embernek van itthon zenei képzettsége, mint sejtjük. A zongorával pedig szinte mindenkinek van valamilyen jó élménye. Az sem utolsó szempont, hogy ha ezt kiteszem, 200-250 kilót azért nehéz lenne ellopni... Ez amúgy teljesen a saját, önkéntes projektem, minden az én nevemen fut, jórészt saját zsebből. De már kialakult egy nagyjából tízfős társaság is a BudapestPiano körül, zongoristákból, zenészekből, zeneszerető emberekből, akik szintén a szívükön viselik és hisznek benne, ez is egy nagyon jó dolog, amit a projekttől kaptam. Hét helyszínen voltunk eddig, ez a hangszer – mutat a mellettünk lévő pianínóra – korábban egy éven át a Fővám téri aluljáróban állt, egy ideig a villamos-, majd a metrószinten, előtte pedig a nyári szezonban a Budapest Parkban. A Városháza parkból került át a Keletibe a zongora, ami már ott van másfél éve, a harmadik hangszer pedig a Fény utcai piac első emeletén várja, hogy játsszanak rajta. Bárki támogathat is, nagyon szívesen fogadom, ha valaki felajánlja a szaktudását, a segítségét, például a zongorák hangolásában. Adományozni is lehet a honlapon (budapestpiano.hu) és a közösségi média oldalainkon elhelyezett linken keresztül. Ez az összeg elsősorban a karbantartásra megy el, meg szállításra, bár jó lenne összegyűjteni még több zongorára is. Az pedig a legnagyobb segítség, hogyha valaki leül, játszik rajtuk, és ezt megosztja.

Köztéri zongoraforradalom

A köztéri zongora ötlete – amerikai források szerint – a kaliforniai Joshua Tree-ből indult, mikor 1995-ben egy helybéli művész, Piano Bob (polgári nevén Bob Fenger) zongorát adományozott a közösségnek, hogy bárki játszhasson rajta, amikor csak szeretne. Miután 400 évet töltött szalonokban, koncerttermekben, füstös bárokban és polgári nappalikban, a zongora új munkahelyre talált: reptereken, pályaudvarokon és városi köztereken egymás után jelentek meg a hangszerek, s köréjük számos közösség és mozgalom szerveződött, hogy több zenét vigyenek az emberek életébe. A leggrandiózusabb projekt Luke Jerram brit multimédia-művész nevéhez fűződik: 2008-ban indította el Play Me, I'm Yours (Játssz rajtam, a tiéd vagyok) mozgalmat, a világ 70 városában kihelyezve összesen 2000 köztéri zongorát, melyeket helyi művészek és kis közösségek tettek egyedivé alkotásaikkal. A worldpianos.org oldal szerint jelenleg összesen 6652 köztéri zongorán játszhatunk a világ szinte minden pontján.

FOTÓ: MAGYAR RENDŐRSÉG FACEBOOK OLDALA

FOTÓ: ÖRSI GERGELY FACEBOOK OLDALA

politikailag PINK inkorrekt

HETI ABSZURD

Legbelső-elhárítási Ügyosztály-találkozó

BALASSA TAMÁS

– Jó reggelt kívánok, az álláshirdetésre érkeztem.

– Üdvözlöm, nagyszerű! Foglaljon helyet, kérem! Egy kávét? Energiaitalt? Vagy egy vitamin komplex? Svédmasszázs? Rapid életvezetési tanácsadás? Pszichológiai támogatás gyászfeldolgozással?

– Köszönöm, nem élek ilyesmivel. Nincs szükségem egyikre sem.

– Ó, kérem, ne hamarkodjuk el a válaszokat! Mindenesetre az intenzív osztályos orvosi team a szomszéd szobában várakozik 7/24-ben.

– Megnyugtató, de nagyon jól vagyok, komolyan!

– Meglátjuk.

– Lássuk meg, igen!

– Úgy érzi, hogy alkalmas a feladatra?

– Maximálisan. Krav maga oktatóként dolgozom, tizenkét évet húztam le a francia idegenlégióban, jártam Bear Grylls számos túlélőképzésén, nyakig beásva beszéltem le a tervükről a kannibálokat Pápua Új-Guineán, és a tetejébe egyszer három napig hallgattam Fásy Zsüliett Szózat-feldolgozását az édesapja vokálozásával. Kötélből vannak az idegeim, kérem. Engem nem lehet kihozni a sodromból.

– Mindenki ezt mondja. Az orosz elnök volt KGB-s szobatársa sírva könyörgött, hogy mentsük fel a munkavégzés alól.

– Puhány ruszkik. Tegyen próbára!

– Nos, a feladat az új államigazgatási hivatal elnöki teendőinek ellátása. A hivatal neve szigorúan titkos. Ön is csak a rövidítését ismerheti.

– Mi volna az?

– K. A. M. U.

– Szóval kamuznom kell.

– De bizony szakmányban...

– A kiképzésem kiterjed az álcázásra és a megtévesztésre is. Ön szerint férfi vagyok?

– Miért, nem az?

– Ugyan, kérem!

– Nos, akkor kezdjük a tesztet, kisasszony! Ön túl van húsz kilométer futáson, megevett egy kiló lepkét, miközben felmászott a házfalon, hogy bejusson ide. Igazán imponáló gyomra és ellenálló képessége van. Kérem, imitált nemzetközi sajtótájékoztatón győzze meg a jelenlévőket Gulyás miniszter állításáról: megérkezett a brüsszeli írásos garancia, lehet emelni a tanárok bérét.

– Csak hogy jól értsem, eszerint a brüsszeli forrásokra várt a magyar kormány, hogy emelni tudja a pedagógusbéreket.

– Így van.

– És ez egy ordas hazugság.

– Én inkább a valóság sajátos megközelítésének mondanám.

– De a magyar államháztartásról a magyar parlament dönt, vagyis a Fidesz–KDNP egymagában soksok éve, így arra adnak pénzt, amire akarnak. Mint ahogy valóban arra...

– Így van. De most nem az a feladat, hogy igazat mondjunk, hanem az, hogy ne. Ez volna az ön munkaköre. Amivel persze nincs egyedül, jelenleg 356 ezer 912 állam- és közigazgatási alkalmazott hazudik a országban főállásban, a főispánoktól a polgármestereken át az egyetemi kancellárokig és a megafonos influenszerekig.

– Rendben. Nos. Magyarországon nincs akkora targonca, amivel a pedagógusbért 32,2 százalékkal meg lehetne emelni. A brüsszeli bürokraták viszont az állandó korrupció és kommunista virtus közben elvesztették a nagyobb targonca forgalmi engedélyét. Erre vártunk eddig.

– Nem rossz. De elég hihető?

– Mióta számít ez egy illiberális demokráciában?

– Igaza van, vicceltem. A következő feladat még erősebb idegeket kíván. Ön Georgia Meloni olasz miniszterelnök tanácsadójának a műkörmöse. Győzze meg egy tizenhármas csőkulcs és egy Padano sajtkorong segítségével, hogy szeresse Vlagyimir Putyin orosz elnököt, amivel egy lavinát elindítva a tanácsadó és az olasz kormányfő se megy szembe Orbán Viktor miniszerelnök urunk akaratával. Tizenöt másodperce van.

– De Meloni erőteljesen jobboldali, és Orbán szerint a jobboldal csúfos nyerésre áll az EP-választás előtt. Akkor mi a baj?

– Ami a lengyeleknél. Imádtuk Morawieckit, de az oroszok ukrajnai brutalitása miatt megszakadt ez a remek kapcsolat. Ahogy lengyel–orosz nem jó barát, úgy már magyar–lengyel sem az. Ez veszélyes!

– Ráadásul már Morawiecki sem kormányfő, és pártjának két befolyásos szereplőjét, két volt kormánytagot, a volt belügyminisztert és helyettesét Duda államfő hivatalában tartóztatták le a rendőrök. Megértem az aggodalmukat.

– Ne is mondja! Akut válságstábot hívtunk össze a Karmelitába. „Szerelmem, Marbella, különösen választások előtt” jeligével tárgyaltuk az ülés utolsó napirendjét. Ebben a Magyarországgal kiadatási szerződéssel nem rendelkező országok telefonos regiszterét frissítettük.

– Menekülési útvonal...

– ...azért az elég kellemetlen hír, hogy a jobboldali populista PiS képviselői kerülnek rács mögé.

– De a magyar kormánypártok támogatottsága töretlenül magas, nem? És az ellenzék polarizálódásával elhárult az a veszély, ami miatt 2018-ban már begyújtották a két katonai Boeing hajtóműveit.

– Meredek volt. De úgy harminc évre ismét nyeregben vagyunk.

– Örvendek. Akkor nekem is lesz K. A. M. U.-munkám.

– Azért egy feladat még hátravolna.

– Ne kíméljen!

– Meg kellett hosszabbítanunk a nemzeti konzultációs kérdőívek leadásának a határidejét egy héttel, mert eddig csak 13-an küldték vissza.

– Ez nem kicsit gáz. Ennél még a kormánytagok is többen vannak...

– Ja. És amióta kiszereltük a Pegazust a miniszterek mobiljából, azt sem tudjuk, ki negligálta a miniszterelnök úr utasítását.

– Félve kérdezem, nem lehet, hogy ő volt? Hiszen neki több esze van annál, hogy a saját idióta kérdéseire idióta válaszokat adjon.

– Ezt meg sem hallottam.

– Elnézést, csak teszteltem önt. A Szuverenitásvédelmi Hivatal Belső Elhárításától jöttem, minden kormányhivatalnokot felmérünk. A Legbelső Elhárítás pedig minket mér fel.

– Ahogy mondja. Bemutatkoznék, a Legbelső Elhárítás ügynöke vagyok. És magát vontam megbízhatósági eljárás alá.

– Eredmény?

– És önnél?

– Igyunk egy kávét, Zolikám!

– Igyunk, Mancikám! Mit játszott a Barca tegnap?

MARABU RAJZA

WEISZ BÉLA RAJZA

NÉPSZAVA

Szociáldemokrata napilap

2024. január 15., hétfő 152. évfolyam, 12. szám Ára: 500 forint

AJÁNLÓ

Stabil forint

Ha nem lesz nagy felfordulás a világban és a monetáris politika se tesz bakugrásokat, nem gyengül tovább a devizánk. A jövő évi jegybankelnökváltás még bezavarhat.

6. oldal

Londoni beismerés

Huszonnégy évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy egy brit kormányfő kiálljon a parlament alsóháza elé és bejelentse, néhány héten belül megszületik az ártatlan postahivatali dolgozók tisztázásáról és kompenzálásáról szóló törvény.

7. oldal

Peking vesztett

Tajvan a folytonosság mellett döntött szombaton, miután Lai Csing-te-t, a kormányzó Demokratikus Progresszív Párt (DPP) jelöltjét választották meg elnökké. A voksok 40 százalékát szerezte meg, szemben a Peking által preferált nacionalista Kuomintang jelöltjével.

8. oldal

Királyi könyv

Előkerült egy feljegyzés, amiből kiderült, hogyan halt meg II. Erzsébet királynő, hogyan értesült Károly édesanyja haláláról, és mikor szólították először őfelségének.

16. oldal

Központosított béremelés

TANÁROK Mellőzhetik az iskolaigazgatók véleményét a fizetésrendezésnél. Az állami fenntartó részletszabályokra vár.

JUHÁSZ DÁNIEL

Az eddigi hírekkel ellentétben mégsem biztos, hogy lesz érdemi beleszólásuk az iskolaigazgatóknak abba, az általuk vezetett intézményekben dolgozó pedagógusok milyen arányban részesülhetnek a kormány által januárra megígért 32,2 százalékos bértömegemelésből – értesült a Népszava. Legutóbb a Pedagógusok Szakszervezetének elnöke, Totyik Tamás beszélt arról a Belügyminisztériumban lezajlott sztrájkbizottsági egyeztetést követően, hogy a tankerületi központok mellett az intézményvezetőknek is lesz szerepük a bérek pontos megállapításában.

Azonban egy fővárosi iskola igazgatója lapunknak azt mondta, a tankerületi központ nemrég egyeztetésre hívta az intézményvezetőket, ám a megbeszélés végül elmaradt. Nem sokkal később azt a tájékoztatást kapták, hogy a tanárok új munkaszerződéseit központilag dolgozzák ki, az igazgatóknak pedig mindössze annyi lesz a feladatuk, hogy a tankerületi központban átvegyék a kész dokumentumokat és továbbítsák azokat a pedagógusoknak. Ennek január 22-éig kell megtörténnie.

Érdeklődtünk a tankerületek felügyeletét ellátó Klebelsberg Központnál: ha volt olyan elképzelés, hogy az iskolaigazgatókat bevonva állapítják meg az egyes pedagógusokra vonatkozó új béreket, ez végül miért nem így történt? Szerettük volna megtudni azt is, a tankerületi központokban hogyan számolják ki, hogy az egyes pedagógusok milyen arányú béremelést fognak kapni. Válaszukban csak annyit írtak, tudomásuk szerint az új életpályamodell-törvényhez kapcsolódó részletszabályok kidolgozása egyelőre folyamatban van.

FOLYTATÁS A 3. OLDALON

FOTÓ: PAVEL BOGOLEPOV

A diákok nem elégedettek, máris tüntettek – a jelek szerint van is miért

Hat kilométeres mellékhatás

VÉDŐNŐK Nem lett sikertörténet a védőnői szolgálat államosítása Érden. A „reform” után ugyanis sokan hat kilométert is gyalogolhatnak, ha nincs autójuk: a város másik végére költöztettek 24-ből 7 védőnői körzetet. Az ellenzéki vezetésű város és a védőnőknek eddig helyet adó ingatlan tulajdonosa állítja: amit lehetett, azt megtették, hogy minden maradjon a régiben, ám egyszerűen lehetetlen volt megállapodni az illetékes kórházzal. Az Országos Kórházi Főigazgatóság viszont az épület tulajdonosát és az önkormányzatot hibáztatja. Ami biztos: a parkvárosi anyukák nagy részének most oda-vissza 12 kilométert kell gyalogolniuk, buszozniuk, autózniuk, ha felkeresnék védőnőjüket.

RIPORTUNK AZ 5. OLDALON

Egyszerűen lehetetlen volt megállapodni az illetékes kórházzal.

A parkvárosi anyukák csak hosszú gyalogtúra után érhetnek célba

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Még nem váltanak

AUTOMATÁK Bár az új, tételenként 50 forintos palackvisszaváltási rendszer elvileg január 1-jétől él, a fogyasztók még nem találkozhatnak visszaváltható italcsomagolásokkal a boltok polcain. Március előtt nem is várható a nagyobb ismert márkák megjelenése, ugyanis a gyártók június 30-ig haladékot kaptak. Vagyis addig forgalmazhatnak nem regisztrált, régi csomagolásokat is. Az év első napjaiban többen is az automatákba helyeztek különféle csomagolásokat annak ellenére, hogy az automatába csak az dobható be, ami után már fizetett visszaváltási díjat a vásárló és a palackon szerepel az előírt logó, feliratozás és a visszaváltási díj. Az új rendszerben nem szereplő palackokat – amelyeken nincs megfelelő felirat, logó és címke – tilos az automatákba dobni, mert azok meghibásodást is okozhatnak. Az automaták telepítése, beállítása, tesztje és próbaüzeme még az év elején is zajlik.

RÉSZLETEK A 13. OLDALON

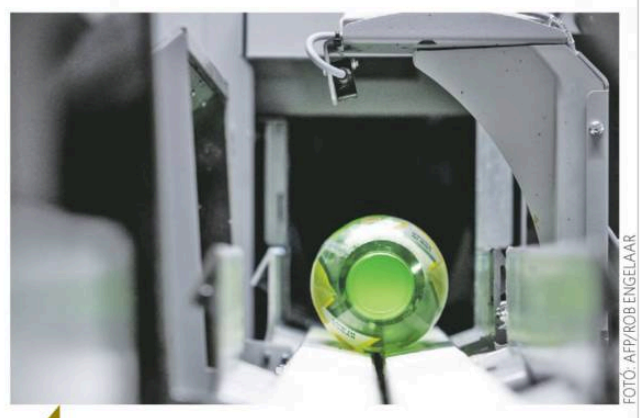

FOTÓ: AFP/ROB ENGELAAR

A próbaüzem még most, az év elején is zajlik

Megéri fogyasztáscsökkentésre költeni

TAKARÉKOSKODÁS A korszerűtlen fűtésrendszerű, valamint a szigeteletlen házak lakói ma kényszerűen az energiafogyasztás visszafogásával tudják kordában tartani rezsiköltségeiket. Inkább fáznak, csakhogy ne lépjék túl a kedvezményes tarifájú mennyiség felső határát, miután a fölött a gáz ára a hétszeresére ugrik a kormány jóvoltából. A Magyar Energiahatékonysági Intézet szerint a kiadások legnagyobb hányadát kitevő fűtési költségek mérséklése az otthonok energiahatékonyság-növelő felújításával is elérhető. A legtöbb megtakarításhoz a külső hőszigetelés vezet, amivel egy Kádár-kocka energiafogyasztása akár 55-60 százalékkal is eshet. A kormány mindeddig adós maradt az ezt célzó, lakosságnak szóló támogatásokkal. Papíron a RepowerEU elnevezésű uniós forrásból 20 ezer magánlakás energiahatékonyságát tervezi javítani, ám a végrehajtás, szokás szerint, késik.

REFLEKTOR A 2. OLDALON

Külső szigeteléssel egy Kádár-kocka energiafogyasztása akár 55-60 százalékkal is eshet.

Ellenszélben is maradnának polgármesterek

VIDÉK A 2019-es önkormányzati választásokon – Budapestet nem számítva – a 44, 25 ezer fősnél nagyobb városban nyertes 22 ellenzéki polgármester szinte kivétel nélkül újra megméretné magát a júniusi helyhatósági voksoláson – derült ki lapunk körkérdéséből. Három érintett polgármester nem válaszolt, néhányan később jelentik be döntésüket, s csak Gyöngyös vezetője jelezte azt, hogy kiszáll a versenyből. Az újrázók közül sokuknak nehezebb dolguk lesz, hiszen míg öt éve az ellenzéki szövetség egyetlen jelöltjeként mérették meg magukat a kormánypárti riválissal szemben, addig az idén sok helyen bizonyosan nem lesz teljes összefogás, sőt, akár több ellenzéki jelölt közül kell választania a szavazóknak.

FOLYTATÁS A 3. OLDALON

FOTÓ: ERDŐS DÉNES

Még fél év és választunk

Megéri szigetelésre költeni

REZSI A gázszámla visszafogása érdekében egyre több magyar fázik. Pedig nem kéne: energetikai felújítás után a megszokott kényelem mellett is esik a rezsi.

MARNITZ ISTVÁN

A 2022. augusztusi rezsiemelés óta az évi 1729 köbméteres, vagyis átlagos gázfogyasztás feletti díj meghétszereződött – rögzíti a Másfél fok nevű környezetvédő oldalon megjelent elemzésében Illésné Szécsi Ilona, a Magyar Energiahatékonysági Intézet (MEHI) szakmai munkatársa, valamint Pálffy Anikó, a cég szakpolitikai munkatársa. A lépés miatt az 1990 előtt épült, nagyobb alapterületű családi házak – az úgynevezett Kádár-kockák – havi rezsiköltsége akár 5-6-szorosára is ugorhatott. Ezek tervezésekor ugyanis az alacsony energiafelhasználást még nem tekintették fő szempontnak. Így építésükhöz kevéssé korszerű anyagokat, hőszigetelés nélküli nyílászárókat és rossz hatékonyságú fűtést használtak fel. Egy átlagos Kádár-kocka éves energiafogyasztása négyzetméterenként 450-500 kilowattóra. Ez egy korszerű épület adatának 4-5-szöröse, de egy átlagos panellakását is kétszeresen meghaladja. A 2022-es évet emelkedő energia- és nyersanyagárak, valamint ellátási bizonytalanságok jellemezték. Bár az európai gázárak tavaly tavasz óta esnek, a jövő bizonytalan.

A többszörösére ugró rezsi miatt leginkább a takarékoskodás került előtérbe. Az emberek éjjelre, vagy amikor elmentek otthonról, lejjebb tekerték a fűtést. De akadtak, akik a nappali hőmérsékletet is visszavették. Sőt, sokaknak ma már nem telik az egész lakás kifűtésére sem. Ahol mód nyílt rá, a földgáz egy részét tűzifára cserélték. Mindez ugyanakkor egy adott szint alatt már nagyban csökkenti a komfortérzetet.

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Egy Kádár-kocka alapos felújításával akár ötödére is zuhanhat a rezsi

A jelenlegi szabályok nem ösztönzik a hatékonyságjavító beruházásokat, ami tartósítja az energiaszegénységet. A valódi, az életkörülményeket még tovább javító rezsicsökkentéshez tehát az otthon energiahatékonyság-növelő felújítása vezet – szögezik le.

A kiadások legnagyobb hányadát kitevő fűtési költségek tartósan csak a fogyasztás mérséklésével csökkenthetők. Ez a megszokott kényelem megőrzése mellett is lehetséges. Egy családi ház esetén, a nagy felületek miatt, a legtöbb, 25-35 százaléknyi energia a homlokzaton és az oldalfalakon szökik ki. Egy-egy negyed a tetőn és a padláson, valamint a nyílászárókon illan el. A szigeteletlen padlón, pincefödémen keresztül a meleg 15-20 százaléka távozik. A rezsiszámla csökkentése e pontokon igényel átalakítást.

A legtöbb megtakarításhoz a külső hőszigetelés vezet, amivel egy Kádár-kocka energiafogyasztása akár 55-60 százalékkal is eshet. A fűtéskorszerűsítés az 1960 és 1980 között épült, korszerűtlen családi házak esetén szintén jelentős, akár 50-55 százalékos igényesést hozhat. Míg a tető vagy a padlásfödém szigetelésével Kádár-kockák esetén 20-30 százalékot foghatunk, a nyílászárók cseréje révén jellemzően 10-15 százalékkal csappanhat a számla.

Több, egyszerre végrehajtott átalakítással még látványosabb eredmények érhetők el és a felújítási kellemetlenségek is letudhatók egy lépésben. Kádár-kocka esetén a hőszigetelés és a nyílászárócsere együtt 70, a hőszigetelés és a fűtéskorszerűsítés 70-75, a nyílászárócsere és a fűtéskorszerűsítés körülbelül 40, a teljes felújítás pedig akár 80 százalékos energiamegtakarításhoz is vezethet.

Az úgynevezett mélyfelújítás a jelentős fogyasztás- és rezsiköltségcsökkenés mellett számos „egyéb” előnnyel jár. A leghamarabb a kényelemérzet javul: télen melegebb, nyáron hűvösebb és huzatmentes a ház. A beltéri levegő egészségesebb, megszűnik a penész és a doh. A korszerűbb berendezések révén csökken a meghibásodások nyűge. Az ingatlan csendesebb és szebb lesz. A munkálatok végeztével szinte megszűnik a rezsiárakkal szembeni kiszolgáltatottság. Egy átfogó felújítás ráadásul az ingatlan piaci értékét akár 50 százalékkal is emelheti.

Egy, emelt rezsidíjjal is sújtott, 20 fokos belső hőmérsékletű Kádár-kocka esetén a homlokzati hőszigetelés révén 60-66, fűtéskorszerűsítéssel 55-60, nyílászárócserével 10-16, padlásfödém-szigeteléssel 25-30, teljes felújítással pedig akár 85-90 ezer forint is megfogható havonta. 2022-es árakkal számolva, egy 1960–80 között épült Kádár-kocka esetén egy kondenzációs gázkazán beépítése 1,9, a födémszigetelés 2,7, a teljes hőszigetelés 4,1, míg az ablakcsere 15 év alatt térül meg. A teljes felújítás kondenzációs gázkazán alkalmazásával 9,2, hőszivattyús fűtés esetén pedig 11,7 év alatt hozza be az árát.

Bár a 2022-es rezsiemelés jelentősen rövidítette a megtérülést, a pénzhiány sokakat így is visszatart. Ugyanakkor e célra majdnem minden bank kínál hitelt és uniós támogatás is várható. Mindkét esetben alapfeltétel a legalább 30 százalékos megtakarítás, amit előtte és utána készített energiatanúsítvánnyal kell igazolni. Családi házak esetén erre a homlokzati hőszigetelés önmagában elegendő lehet, de a nyílászárócserével együtt végrehajtott padlásfödém-szigetelés is átlépi a határt. Fűtéskorszerűsítéssel szintén bőven elérhető az érték. A homlokzati hőszigetelés az Építési és Közlekedési Minisztérium vonatkozó rendelete szerint jelentős felújítás, ami nyílászárócserét és fűtéskorszerűsítést is szükségessé tehet.

Utóbbi esetén érdemes figyelembe venni, hogy az EU kivezetné a hagyományos fűtést. Így kondenzációs gázkazán helyett uniós támogatás hamarosan már csak hőszivattyúra vagy korszerű pelletkazánra nyerhető. Az energiatanúsítványok és a felújítási tervek elkészítéséhez a szerzők a Renopontokat ajánlják.

A MEHI „Ketyeg a Rezsióra” című online kampánya emellett arra is rávilágít, hogy a rezsiköltségek odafigyeléssel, takarékosabb üzemeltetéssel, a szokások átgondolásával, felújítástól függetlenül is jelentősen mérsékelhetők – jegyzi meg Szécsi Ilona és Pálffy Anikó.

> Egy családi ház esetén a legtöbb, 25-35 százaléknyi energia a homlokzaton és az oldalfalakon szökik ki, egynegyed a tetőn és a padláson, egynegyed pedig a nyílászárókon illan el.

20 ezer magánlakás energiahatékonysági korszerűsítését tervezik uniós forrásból

Energiamegtakarítás

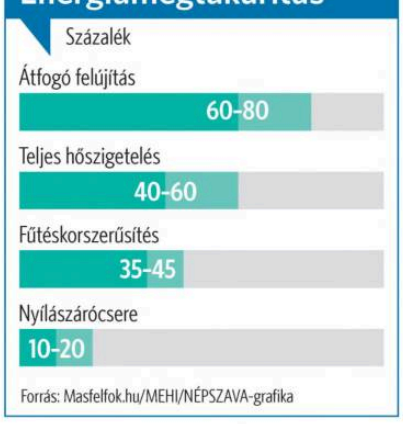

Forrás: Masfelfok.hu/MEHI/NÉPSZAVA-grafika

A rezsiemelés miatt estek az igények

Tavaly 11 százalékkal 8,5 milliárd köbméterre csökkent a hazai gáz-, illetve 4,7 százalékkal 41 terawattórára az áramfogyasztás – tette közzé a múlt hét végén az Energiaügyi Minisztérium. A lakossági és a céges gázfelhasználás nagyjából egyforma esést mutatott. (Igaz, az év utolsó negyede emelkedést hozott.) Bár a szaktárca a tavalyi évi folyamatok kapcsán csak a „nagyarányú megtakarítást” nyugtázta, szakértők szerint ez nem a – visszafogott – energiahatékonysági ösztönzőknek, sokkal inkább a – lakossági körben 2022 augusztusa óta hatályos – rezsiemelésnek tudható be.

Lemaradásban a kormány

TÁMOGATÁS A magyar kormány a RepowerEU elnevezésű uniós támogatási csomagból 224 milliárd forintot szánna 20 ezer magánlakás energiahatékonysági korszerűsítésére – derül ki a közzététel óta az Európai Bizottság által már elfogadott tervből. Bár az irat a vissza nem térítendő támogatás és a kedvezményes hitel arányát „változónak” minősíti, a két lehetőséggel egészében a nyertes elképzelések száz százalékát fedeznék. Bár a nyáron közzétett terv a „végrehajtást” 2023. negyedik negyedére ígéri, 2024. eleje lévén megállapítható: mindeddig nemhogy a teljesítés, de még a pályázatok sem körvonalazódtak. Így egyelőre az sem zárható ki, hogy a kormány csak a támogatások megítélése érdekében tett az uniós gondolkodásmódba illeszkedő épület-energiahatékonysági vállalásokat. (Bár e gyanú a szélerőművek kapcsán is felmerül, utóbbiak építési tilalmát ez év elejével kétségkívül feloldották. Igaz, ilyen egységeket 2029-ig nem kapcsolnak a hálózatra.) A tervezet szerint középületek energiahatékonysági felújításaira 62,8 milliárdnyi, teljes mértékben vissza nem térítendő összeget szánnának. A kiírást itt is 2023 végére, míg a támogatási megállapodások megkötését 2024 második negyedére ígérték. Bár végrehajtásnak ez esetben sem lelték nyomát, a pályázati portálon az uniós forrású Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz keretén belül találtunk e körnek szóló, nemrég indított és lezárt, illetve előkészítés alatt álló, milliárdos kiírásokat is. A magyar RepowerEU-csomagban szerepel még 175,49 milliárd forintos keretű, főleg kis- és középvállalkozásokat célzó, energiahatékonysági hitel is. A kifizetéseket mindhárom esetben legalább 30 százalékos, igazolt fogyasztáscsökkentéshez kötnék. Az intézkedések, főképp a gázigények csökkentése révén, 2026. második negyedévi hatállyal, évi 171, 90, illetve 81,87 – összesen tehát 343 - gigawattóra (GWh) megtakarítást várnának. Ez Magyarország évi, körülbelül ezer petajoule-os – 278 ezer GWh-s – felhasználásán belül némiképp eltörpül. Nem csoda: szakmai szervezetek – így például a MEHI – az uniós légszennyezés-csökkentési vállalások teljesítéséhez évi százezer lakás mélyfelújítását sürgetik. Lukács András, a Levegő Munkacsoport elnöke a Portfolión megjelent tavaly szilveszteri értékelésében, a lakóépületek energetikai korszerűsítésének elmaradását az elmúlt évtizedek megbocsáthatatlan mulasztásának nevezve, szintén kevesellte a mindössze 20 ezer lakás felújítását célzó terveket. M. I.

Bármi, csak ez nem

Az Orbán-kormány, az azt megelőző, szociálliberális kabinetektől eltérően, az elmúlt 14 év során, egyetlen átfogó, vissza nem térítendő lakossági épülethatékonysági támogatási programot sem indított. Bár, mondhatni, ezen kívül szinte minden másra akadt példa. Hasonló célra nyíltak például kedvezményes hitelek, amelyeket a politikai nyilatkozatokban, megtévesztő módon, „támogatásnak” neveztek. 2010 óta vissza nem térítendő, lakossági energiahatékonysági programok csak egy-egy részterületen indultak. Ilyenek például a háztartási gépek vagy az elektromos autók. Ráadásul az ötletszerűen kiírt pályázatokhoz mindig rendkívül szerény forrásokat mellékeltek. Bár lakástámogatási és napelem-telepítési céllal indultak jóval bőkezűbb, vissza nem térítendő támogatási programok, kifejezett energiahatékonysági feltételek híján ezek szakértők szerint akár be is betonozhatják a pazarlást. A lakossággal szemben vállalkozásoknak és állami intézményeknek az elmúlt évtized során indultak nagyobb keretű, részben vissza nem térítendő épületenergetikai programok.

Készülnek az újrázásra

VÁLASZTÁS Ismét harcba szállna azoknak az ellenzéki polgármestereknek a többsége, akik 2019-ben győztek a 25 ezer lakosúnál nagyobb városokban – derült ki körkérdésünkből.

FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

Az előzetesen vártnál jobban szerepeltek az ellenzéki összefogás polgármester-jelöltjei a 2019-es önkormányzati választásokon: az akkor 23 megyei jogú városból – azóta Esztergom és Baja is megkapta a titulust – 11-ben, míg a 21, 25 ezer fősnél népesebb városban szintén 11-ben nem kormánypárti városvezetőt választottak a helyiek. Vagyis a hazai nagyvárosok felében ellenzéki – illetve Cegléden független – polgármester ülhetett a városvezetői székbe. (Emellett Szolnokon, Nagykanizsán és Szekszárdon ugyan kormánypárti polgármester győzött, ám a közgyűlésben az ellenzék szerzett többséget.)

Mindez kiindulás pozíciónak kiváló lenne, ám az elmúlt öt évet néhány településen – például Tatabányán vagy Egerben – megszenvedte az ellenzéki összefogás, felbomlott a szövetség, sőt, a hevesi vármegyeszékhelyen kifejezetten megromlott a viszony a korábban együttműködő pártok között. Ennek ellenére a nem kormánypárti városvezetők többsége az újraindulását tervezi, és jelen állás szerint kétharmaduk számíthat az újrázásra.

A megyei jogú városok közül Érden, Miskolcon, Pécsen, Salgótarjánban, Szegeden, Szombathelyen és Baján kifejezetten jó esélyekkel várhatja a voksolást az aktuális ellenzéki városvezető. Érden Csőzik László – aki hivatalosan még nem jelentette be újraindulását, de lapunknak már megerősítette, folytatná a munkát – legutóbb több mint 9 százalékkal verte fideszes ellenfelét, s most is jók az esélyei, noha még nem dőlt el, hogy függetlenként, az ellenzéki pártok közös jelöltjeként vagy a pártokat és civileket is magába foglaló szervezet színeiben indul újra. Miskolcon a 2019-ben 14 százalékkal nyerő Veres Pál már tavaly február elején jelezte, ismét csatasorba áll, eddig a Jobbik, az MSZP, a Párbeszéd és a Momentum biztosították a támogatásukról. Pécsen az öt éve 12 százalékos különbséggel diadalmaskodó Péterffy Attila is megtartaná posztját, ám még nem tudni, mely formációk állnak be mögé. A legvadabb fideszes időkben is bevehetetlen ellenzéki bástyának számító Salgótarjánban pedig Fekete Zsolt bizakodhat. Ahogyan a Szegedet 2002 óta folyamatosan megnyerő Botka László is. Szintén jók az esélyei Szombathelyen a '19-ben 399 szavazattal nyerő Nemény Andrásnak, akiről tavaly április óta tudni lehet, újraindul, ráadásul az Éljen Szombathely szövetséget ugyanazok a szervezetek alkotják, mint legutóbb, tehát a mögötte álló csapat sem sínylette meg az elmúlt fél évtizedet. Érdekes helyzetbe került az elmúlt év végén Nyirati Klára: a bajai exmomentumos polgármester asszony összeveszett pártjával, melyből ki is lépett. A Momentum még áprilisban, a szakítás előtt biztosította támogatja újraindulását, s ugyanakkor az MSZP is beállt mögé. Nyerési esélyeit vélhetően a viták sem befolyásolják, főként, hogy valószínűsíthetően a DK is besorol mögé.

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Botka László Szegeden újraindul, és ahogy 2002 óta mindig, ezúttal is jó esélyei vannak

KISZÁLLÓ

HIESZ GYÖRGY

bizakodhatna Gyöngyösön, ám a várost 2002 óta egy ciklusnyi megszakítással irányító ellenzéki polgármester az idén már nem áll csatasorba

Tatabányán és Egerben megszenvedte az elmúlt öt évet az ellenzéki összefogás, felbomlott a szövetség.

Nehezebb helyzetből kell kampányolnia majd Pintér Tamásnak, mert Dunaújvárosnak többször is keresztbe tett a kormány az elmúlt ciklusban, jelezve, kormánypárti vezetéssel előrébb tartana a település. Pintér és az őt támogató Rajta, Dunaújváros! Egyesület persze reménykedik, s egyáltalán nem biztos, hogy alaptalanul.

Lapunk információja szerint Mirkóczki Ádám is bizakodik Egerben, más kérdés, hogy az egykor jobbikos polgármester az elmúlt évek alatt csúnyán összeveszett a mögötte álló ellenzéki frakcióval, melyből ki is lépett, közölve, „nem tekinti magát az ellenzék részének". Nem meglepő, hogy a Momentum már be is jelentette, saját jelöltet indít, s nem teljesen váratlan más ellenzéki polgármester-aspiráns felbukkanása sem. Tavaly június óta lehet tudni, Márki-Zay Péter a 2018-as időközi, illetve a 2019-es hagyományos voksolás után harmadszor is bevenné Hódmezővásárhelyt, kérdés, 2022-es miniszterelnök-jelöltsége menynyire viselte meg helyben ellenzéki támogatóit. Tatabánya polgármestere, Szűcsné Posztovics Ilona nem reagált megkeresésünkre, így nem tudni, csatasorba áll-e ismét. Annyi azonban bizonyos, nehéz elképzelni, hogy teljesen összezár mögötte az ellenzék, hiszen a közgyűlésben az eredendően mögötte álló frakció három részre szakadt.

VAS ANDRÁS

Megküzd kilencedik ciklusáért Gémesi

RÉGI MOTOROSOK A 25 ezresnél nagyobb, 11 nem megyei jogú város közül hétben tűnik igencsak biztatónak a nem kormánypárti polgármesterek helyzete, igaz, nem mindenkiről tudni még, valóban megméreti-e magát. Gémesi György viszont már tavaly februárban bejelentette, ismét újrázna Gödöllőn, megválasztása esetén kilencedik ciklusát kezdhetné, s erre minden esélye meg is van. Szintén kilencedszer választhatják meg Budaörsön Wittinghoff Tamást, aki szokása szerint civil szervezet, a Budaörs Fejlődéséért Egyesület színeiben indul újra. Ózdon a jobbikos Janiczak Dávid harmadik győzelmére készül, immár függetlenként, az Ózdiakért és Ózdért Egyesület égisze alatt, várhatóan a DK, a Jobbik, az MSZP és a Momentum támogatásával, ami komoly esélyt jelent számára. Szintén okkal bízhat a folytatásban Ajka korábban szocialista polgármestere, a már legutóbb is a Közösen Ajkáért színeiben induló Schwartz Béla, aki 2002 óta folyamatosan nyerni tudott a bakonyi városban.

Jászberényben előbb 2019-ben, majd a tavalyi időközi választáson is nyertes – egykori jobbikos, immáron Közösen Jászberényért Egyesület jelöltjeként induló – Budai Lóránt győzelmére sem lepne meg senkit. Hasonlóképpen bizakodhatna Gyöngyösön Hiesz György is, ám a várost 2002 óta – 2010–14 kivételével – irányító szocialista polgármester az idén már nem áll csatasorba.

GÖDÖLLŐ

GÉMESI GYÖRGY

már tavaly februárban világossá tette, hogy ismét harcba száll, úgy érzi, van még tennivalója a Pest megyei városban

Egyelőre nem tudni, Csáky András mit tervez a választásokra: Cegléden a korábban MDF-es politikus 2019-ben függetlenként ugyan meggyőző, 5 százalékos különbséggel verte fideszes riválisát, ám megkeresésünkre úgy reagált: a későbbiek folyamán sajtótájékoztatón jelenti be jövőbeni elképzeléseit. Vácon sem egyértelmű még, Matkovich Ilona ismét megmérethetti-e magát: a polgármester asszony úgy tájékoztatta lapunkat, zajlanak a tárgyalások, hogy ismét ő legyen a jelölt, s mögötte megfelelő csapat álljon össze. Szigetszentmiklós, Szentendre és Szentes ellenzéki polgármesterei nem reagáltak megkeresésünkre.

V. A..

Tanárbéremelés: az igazgatóknak csak a postás szerepe jut

FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

A Klebelsberg Központ által említett részletszabályokra azért van szükség, mert a 32,2 százalékos emelés nem az egyes pedagógusok bérére, hanem a fenntartók számára rendelkezésre álló bértömegre vonatkozik. Vagyis szinte biztosra vehető, hogy nem minden pedagógusnak emelkedik majd ilyen arányban a fizetése. A béremelés Belügyminisztérium által kidolgozott koncepciójában csak alsó határok szerepelnek, amelyeknél a különböző fokozatú pedagógusok nem kaphatnak kevesebbet. Például egy Pedagógus I. besorolású tanár esetében az alsó határ bruttó 538 ezer forint, ami nettóban 357,7 ezer forintot jelent.

Bár a koncepció tartalmaz néhány szempontot a bérek megállapítására vonatkozóan – többek között a szakmai gyakorlati időt, a tanított tantárgyak számát, a többletfeladatokat, az elismeréseket –, a pedagógusok munkájára, érdemeire közvetlenül rálátó iskolaigazgatóknak mégis fontos szerepük lehetne a bértömeg igazságosabb szétosztásában.

Az igazgató esetleges „kifelejtése" a béremelések elosztásából nem az első kifogásolható eleme a fizetésrendezésnek. Miközben most lesznek, akiknek nem nő az ígért mértékben a bérük, jövőre már lehetnek olyanok is, akiknek csökkenhet a fizetésük. A Népszava írta meg elsőként, hogy 2025 szeptemberétől a státusztörvényben meghatározott bérsávok alsó határáig csökkenthetik majd azoknak a fizetését, akik 50 százalékos vagy az alatti eredményt érnek el az új teljesítményértékelő rendszerben. Ez utóbbi lépést is szóvá tették tanári szervezetek és az Egységes Diákfront képviselői, amikor a pedagógusok béremelése körüli „kormányzati cirkusz" ellen tiltakoztak szombaton a Belügyminisztériumnál. A tüntetők tiltakoztak az ellen is, hogy jövőre levonhatnak azoknak a pedagógusoknak a béréből, akik nem teljesítenek megfelelően.

– A négy fal között szórakozzanak, ne pedig a tanárainkkal – hangzott el többször is a demonstráció során. A tüntetők felhívták a figyelmet arra is, hogy a mostani béremelés csak részsiker, több más követelésük is van, mint például egy új, modern Nemzeti alaptanterv kidolgozása és egy önálló oktatási minisztérium létrehozása. A diákszervezetek képviselői azt is bejelentették, februárban konzultációt indítanak a diákok körében, a beérkezett véleményeket is figyelembe véve pedig egy zöld diákprogramot dolgoznak ki, amelyet minden budapesti főpolgármester-jelöltnek elküldenek majd az idei önkormányzati választások előtt.

JUHÁSZ DÁNIEL

FOTÓ: PAVEL BOGOLEPOV

Tüntetők a Belügyminisztériumnál. Kifogásolták a fizetésrendezés módját, önálló oktatási tárcát követeltek

A diákok között is Sorost látja Rétvári Bence

A magyar politika történetében is ritka, hogy a tanárok és óvónők béremelésének pontos részleteinek bejelentése és az erről szóló jogszabályok megjelenése után is folytatják a béremelésért indított tüntetéssorozatot – reagált a szombati demonstrációra Rétvári Bence, a Belügyminisztérium parlamenti államtitkára. A politikus figyelmen kívül hagyta, hogy a tüntetők valójában a fizetésrendezés egyes elemeit kifogásolták, és többek között külön oktatási tárcát, új Nemzeti Alaptantervet követeltek. Rétvári szerint Soros György körei álltak a tiltakozás mögött.

LAPSZÉL

LMP: emelni kell a nevelőszülők bérét

Azonnal emelni kell a nevelőszülők bérét és inflációkövetővé kell tenni a gyermekek után járó ellátmányt is, hogy finanszírozható legyen a gyermekek minden alapvető szükséglete – közölte az LMP-s Hohn Krisztina. Kiemelte: a jogszabály kimondja, a 12 év alatti gyermekek esetében fontos, hogy nevelőszülőknél és ne gyermekotthonban nevelkedjenek, ám ezt már évek óta nem sikerül teljesíteni. A gyermekvédelmi gondoskodásban élő 23 ezer kiskorú közül 7 ezren vannak még mindig gyermekotthonban. A nevelőszülő-hiány egyik fő oka, hogy túl alacsony a juttatás. Az emelésre nem sok esély mutatkozik. Lapunk a múlt héten írta meg: Rétvári Bence belügyi államtitkár sikerként szólt a díjazás korábbi emeléseiről, pedig egy három gyereket gondozó nevelőszülő ma is csak nettó 160 ezer forintos fizetésre számíthat. NÉPSZAVA

Deutsch Tamás kampánymódban

FOTÓ: BÉRES MÁRTON

Gyökeres változásokra van szükség Brüsszelben, el kell zavarni a bürokratákat – jelentette ki Deutsch Tamás, a Fidesz EP-képviselője a közmédiában. A Magyarországnak járó európai uniós fejlesztési pénzekről azt mondta, bár kedvező hír, hogy „szabad szemmel is jól látható nagyságrendű” összeg érkezik Magyarországra, a forrásokat évek óta jogellenesen tartják vissza. Azt nem fejtette ki, hogy milyen ítélet alapján tartja jogellenesnek a pénz visszatartását. Nem részletezte azt sem, hogy a pénz visszatartása annak következménye, hogy az Orbán-kormány egy sor területen az Európai Unió szabályaival és értékeivel ellentétes döntéseket hozott. MTI

NER-világ hátszélben és termálvízben

Közel hatszorosára növelnék annak a zuglói termálkútnak a kapacitását, amivel a sok vitát kiváltó, kormányzati hátszéllel épülő Bosnyák téri gigaberuházás épületeit kívánják hővel ellátni – írta a hvg.hu. A Zugló Városközpont néven gyakorlatilag kormányzati negyedet építő Bayer Construct Zrt. a Bosnyák téri nagyszabású ingatlanfejlesztés beruházója, amelynek tulajdonosa a kormányfői vejet, Tiborcz Istvánt korábban lekötelező Balázs Attila. A kút bővítése ügyében már zajlik a környezetvédelmi hatósági eljárás, de a lépés aggodalmat váltott ki a helyiek körében. A Rákos-patakba borítani tervezett napi közel 3000 köbméter sósabb és meleg víz veszélyeztetheti az élővilágot. NÉPSZAVA

„Kormányváltás után ezt nem lehet megúszni”

ELUTASÍTÁS A DK-s Vadai Ágnes heti rendszerességgel fordul írásbeli kérdéssel a legfőbb ügyészhez. Eddig még nem fordult elő, hogy a firtatott ügyek valamelyike legalább a vádemelésig eljutott volna.

CZENE GÁBOR

Az Országgyűlésből érkező hírek régóta visszatérő eleme, hogy „Polt Péter legfőbb ügyész feljelentésként értékelte” Vadai Ágnes, a Demokratikus Koalíció (DK) képviselője írásbeli kérdését, és továbbította azt a hatóságoknak, a rendőrségnek vagy az adónyomozóknak.

Vadai elmondta lapunknak, hogy visszás ügyekre rávilágító (egyebek között a Népszavában megjelent) cikkek alapján fogalmazza meg kérdéseit. Ez a lehetőség egyébiránt az összes parlamenti képviselő számára adott, a legfőbb ügyésznek 14 napon belül válaszolnia kell. A DK-s politikus nem vezet számszerű kimutatást, de közlése szerint eddig feltett kérdéseinek száma – abból kiindulva, hogy hetente átlagosan legalább egy, gyakran azonban több alkalommal is Polt Péterhez fordul – már eléri az ezres nagyságrendet.

A legfőbb ügyész általában feljelentésnek veszi a kérdést, amit azzal a lendülettel tovább is küld a hatóságoknak. Vadai Ágnes úgy értékeli, hogy Polt Péter ezzel „lepöcköli a témát”. A DK-s képviselő ugyanis kifejezetten a legfőbb ügyész szakmai álláspontjára lenne kíváncsi. Értékelhető válasz azonban nincs. A hatóságok aztán – bizonyítottság hiányára hivatkozva vagy arra, hogy a szóban forgó cselekmény nem bűncselekmény – az esetek túlnyomó többségében gyorsan lezárják az ügyet.

Vadai Ágnesnek az a meggyőződése alakult ki, hogy nem lehet érdemi nyomozásról beszélni: „A rendőrségnél elolvassák az írásbeli kérdésemet és az abban említett cikket, aztán megírják, hogy nincs itt semmi látnivaló.” A képviselő a közelmúltban a megfelelő engedélyekkel nem rendelkező gödi Samsung-gyár, a recski bányaomlás vagy éppen gyanús közbeszerzések ügyében is hiába próbált fellépni.

A minap a hvg.hu írta meg, hogy a rendőrség elutasította azt a feljelentést, amely azt lett volna hivatott tisztázni, történt-e bűncselekmény, amikor törölték az állam elővásárlási jogát a miniszterelnök lánya által vásárolt tokaji földekről. A 24.hu által feltárt gyanús földügyek kapcsán a BRFK arról tájékoztatta Vadai Ágnest, hogy nincs szó jogtalan előny vagy hátrány okozásáról.

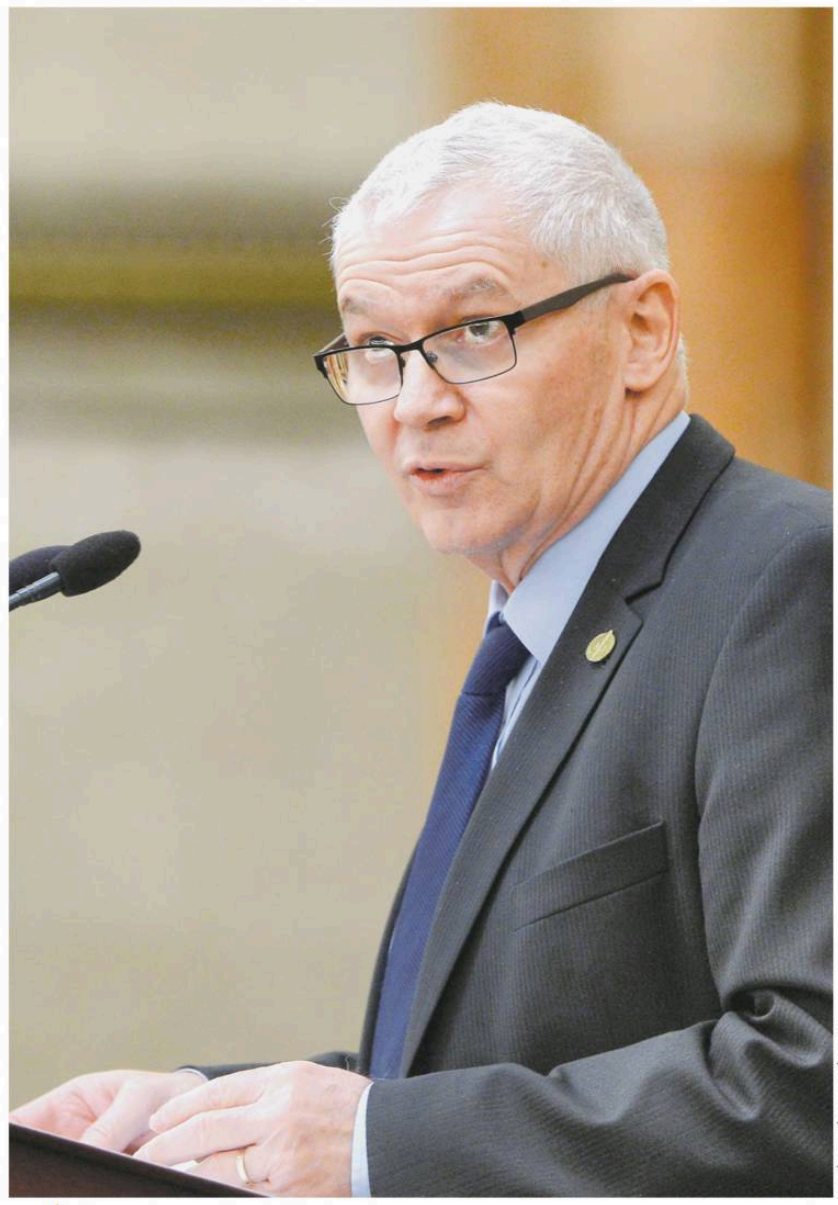

FOTÓ: KOVÁCS TAMÁS/MTI

Polt Péter legfőbb ügyész nem tesz eleget annak a törvényi kötelezettségének, hogy érdemben válaszoljon az írásbeli kérdésekre – állítja az ellenzéki politikus

Az elutasító határozatok jellemzően néhány napon, legfeljebb egy héten belül megszületnek. Az ellenzéki politikus számára ez is annak a bizonyítéka, hogy a hatóságok csak egy aktát nyitnak, valódi nyomozást nem folytatnak. Olykor még a látszatra sem adnak. Megtörtént – idézte fel Vadai Ágnes –, hogy a rendőrség elutasító határozata azt megelőzően megérkezett, hogy Polt Péter közölte volna: feljelentésként értékelte és továbbította a hatóságoknak az írásbeli kérdést.

A DK-s képviselő pár éve a 24.hu nyomán azt tudakolta, mi az oka annak, hogy az állami Antenna Hungária feltűnően drága, percenként egymillió forintba kerülő műsort rendelt egy Fideszhez közeli cégtől. A rendőrség ebben az ügyben tanúként személyesen is beidézte Vadai Ágnest, máskor soha. Igaz, sok értelme ennek sem volt. „A nekem feltett kérdéseket az Antenna Hungáriának és a cikkben szereplő cégnek kellett volna feltenniük” – emlékezett vissza.

Vadai azt is kifogásolja, hogy a rendőrség számos alkalommal – külön kérése ellenére – nem az országgyűlési címére postázza az elutasító válaszokat, hanem a személyes ügyfélkapuján keresztül küldi meg azokat. Az eljárást elképesztőnek tartja, hiszen nem magánszemélyként, hanem parlamenti képviselőként teszi fel kérdéseit. „A személyes ügyfélkapu nem arra való, hogy a rendőrséggel levelezgessek” – állapította meg.

Az ügyészség nem végezte el a feladatát, a rendőrség nem folytatott valódi nyomozást, és így nyilvánvaló bűnügyekben sem történt semmi.

A legfontosabb – hangsúlyozta Vadai Ágnes –, mindeddig egyetlen esetben sem fordult elő, hogy az általa felvetett ügyek valamelyike eljutott volna legalább a vádemelésig.

„A legfőbb ügyész nem tesz eleget annak a törvényi kötelezettségének, hogy érdemben válaszoljon az írásbeli kérdésekre” – tért vissza Polt Péter szerepére a DK-s képviselő. Az érdemi válaszok elmaradása miatt panaszt tett Kövér László házelnöknél és Varga Judit volt igazságügyi miniszternél is, de – aligha okozunk meglepetést – nem járt sikerrel. Más jogi lehetősége pedig nincs.

Vadai Ágnesnek tekintélyes gyűjteménye van a parlamenti munkája során felhasznált cikkekből és az elutasító határozatokból. „Eljön az a pillanat, amikor ennek hasznát fogjuk venni” – mondta. Megkérdeztük, mire utalt a sejtelmes megfogalmazással. A DK-s képviselő kijelentette, hogy kormányváltás után ezt nem lehet megúszni: sem azt, hogy Polt Péter nem tett eleget törvényi kötelezettségének a parlamentben, sem azt, hogy az ügyészség nem végezte el a feladatát, sem azt, hogy a rendőrség nem folytatott tényleges nyomozást, és így nyilvánvaló bűnügyekben sem történt semmi.

TÚLTOLTÁK

VADAI ÁGNES szerint megtörtént, hogy a rendőrség elutasító határozata azt megelőzően megérkezett, hogy Polt Péter közölte volna: feljelentésként értékelte és továbbította a hatóságoknak az írásbeli kérdést

Női államfői csúcsot rendez Novák Katalin

TALÁLKOZÓ Budapestre hívja Novák Katalin köztársasági elnök a világ 17 női államfőjét, hogy a békéről beszélgessenek – írta a Telex a Sándor-palota közlése nyomán. A találkozót a Női Államfők Budapesti Csúcstalálkozója néven szervezik meg.

Az államfő hivatala a portálnak adott tájékoztatásában emlékeztetett: Novák Katalin már többször elmondta, megválasztása azt üzeni a magyar nőknek, hogy Magyarországon nincs olyan megbízatás, amit nő ne tölthetne be. „A köztársasági elnök folyamatosan kiáll amellett is, hogy több nőre van szükség a közéletben. Novák Katalin meggyőződése, hogy a női vezetőknek speciális szerepe lehet például a konfliktusok feloldásában, a háborús helyzetek esetén a béke megteremtésében” – írták.

FOTÓ: BÉRES MÁRTON

A női egyenjogúság élharcosává lett Novák Katalin pár éve még azt sem tartotta tragédiának, ha a férfiak többet keresnek

A Sándor-palota szerint a csúcstalálkozó célja, hogy a női vezetők megvitassák, mit tehetnek a világ konfliktusos régióiért, a mielőbbi békéért. A találkozó pedig arra is felhívja szerintük a figyelmet, hogy milyen alacsony a női vezetők aránya a világ vezetőihez képest.

A Telex emlékeztetett, hogy Novák az államfői karrierje előtt, még családügyi miniszterként másképp beszélt a nők szerepéről. Többek között azt mondta: „Ne higgye el például, hogy nekünk, nőknek folyamatosan versenyeznünk kellene a férfiakkal. Ne higgye el, hogy életünk minden pillanatában össze kéne mérni magunkat egymással és legalább olyan beosztással, legalább akkora fizetéssel kellene rendelkeznünk, mint a másiknak.” NÉPSZAVA

Félrecsúszott államosítás hat kilométeres mellékhatással

CSALÁDBARÁT Nem sikertörténet a védőnői szolgálat központosítása Érden: a reform után sokat kell menni az ellátásért. Az Országos Kórházi Főigazgatóság szerint mindenki más a hibás.

SZALAI ANNA

Hat kilométerrel arrébb, a város másik végére költöztettek a szolgálat államosítása nyomán a 24-ből 7 védőnői körzetet Érden. Így most a téli latyakban, nyáron majd a tűző napsütésben kell kilométereket gyalogolni, babakocsit tolni az autóval nem rendelkező várandósoknak és kismamáknak a védőnői szolgálatot átvevő Dél-budai Centrumkórház Szent Imre Egyetemi Oktatókórház döntése alapján. Holott a szolgálatnak helyet adó épület magántulajdonosa továbbra is biztosította volna a helyiségeket, sőt még azt is felajánlotta, hogy felújítja az épületet. Az önkormányzat fizette volna tovább a rezsit, sőt beszállt volna a bérleti díjba. A Nagycsaládosok Országos Egyesülete (NOE) elnöke kifejezetten ellenezte a költözést. Senki nem elégedett a megoldással.

Az ablakon még kint vannak a karácsonyi dekorációk, az érdi Egészségházban dolgozó védőnők nem számítottak arra, hogy a két ünnep között kell áthurcolkodniuk. De így lett, holott Csőzik László érdi ellenzéki polgármester tavaly decemberben levélben kérte Bedros J. Róbert kórházigazgatót – aki egyúttal a soha fel nem épülő dél-budai szuperkórház projektet felügyelő cég elnöke – a döntés újragondolására. Mint írta: a védőnői szolgálatok államosítását előíró jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően tavaly augusztusban együttműködési megállapodást kötöttek a kórházzal a védőnők által használt ingatlanok és ingóságok használatáról. Az önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanokat ingyenes használatba adták, és vállalták a rezsi megfizetését is. Az érintett Bajcsy-Zsilinszky út 143. szám alatti Egészségház azonban egy magáncég, a Remin Gyógyszer-kiskereskedelmi Kft. tulajdona, így arról az önkormányzat nem rendelkezhetett. A cég ugyanakkor kezdeményezte a kórháznál a használati szerződés megkötését, de nem fogadták el az ajánlatát.

A polgármester levelét válaszra sem méltatta a kórház, még arról se tájékoztatták a települést, de az ingatlan tulajdonosát sem, hogy még az év vége előtt átköltöztetik a védőnőket. Egyszer csak felpakoltak és átvittek mindent. Szó szerint. A gyermekorvosi rendelővel közös váróterem bútorait, beleértve a komplett konyhabútort és az étkezőt is, ami az önkormányzat állítása szerint soha nem volt a védőnői szolgálat tulajdona. Ráadásul állítják, a költözéskor nem készült átadás-átvételi jegyzőkönyv, még a kulcsokat sem hagyták ott. A tulajdonos által kért – az eredeti állapot visszaállításához szükséges – munkákat sem végezték el.

A Népszava kérdéseire a kórház helyett az Országos Kórházi Főigazgatóság (OKFŐ) válaszolt, s azt írták, valamennyi elszállított bútor szerepelt az intézményi leltárban.

Csőzik László polgármester szerint a szülőket és a gyerekeket lehetőleg abban a városrészben kell ellátni, ahol laknak. A Bajcsy-Zsilinszky út 143. szám alatt dolgozó védőnők 6 kilométerrel távolabbra költöztetése súlyos érdeksérelemmel jár a Fenyvesparkvárosban és a Parkvárosban élő családoknak, mivel nagyok a távolságok és a tömegközlekedés színvonala nem kielégítő. Márpedig a hét védőnői körzet több ezer családot szolgál ki. A városvezető hiába kérte a költözés január végére való halasztását, hátha találnak egy jobb megoldást. Holott Érd önkormányzata több módon segítette az átállást: december végéig a védőnői szolgálatok teljes üzemeltetési költségét megelőlegezte, ingyen átadták a működéshez szükséges ingóságokat, januártól üzemeltetik a tulajdonukban lévő ingatlanokat.

A fent említett Egészségház azonban egy különleges konstrukció. A gyógyszertár tulajdonosa építette az ingatlant, de haszonélvezeti jogot adott az önkormányzatnak annak érdekében, hogy az épületben háziorvosi, gyerekorvosi rendelőket alakítsanak ki, és helyet biztosított a védőnői szolgálatnak is. A gyógyszertárnak ez nyilván forgalomnövekedést hoz, az önkormányzat pedig ingyen használhatja a helyiségeket. (Az önkormányzat se pénzt, se telket nem adott.) Miután a védőnői szolgálatokat átvette az állam, az ingatlan tulajdonosa kezdeményezte az ehhez kapcsolódó önkormányzati haszonélvezeti jog törlését a tulajdoni lapról, mivel az eredeti szerződés szerint a jogot törölni kell, ha jogalkotó döntés alapján nem az önkormányzat feladata a védőnői feladatok ellátása. Erről a tulajdonos és az önkormányzat tájékoztatása szerint tájékoztatták a kórházat.

Az OKFŐ más véleményen van. „A Szent Imre kórházhoz semmilyen megkeresés nem érkezett a haszonélvezeti jog törlésével kapcsolatban, az erről szóló egyeztetéseken sem vett részt. Az önkormányzat azzal, hogy megszüntette a haszonélvezeti jogot, és nem tette lehetővé, hogy a telephelyet továbbra is használja a kórház, megszegte a törvényi kötelezettségét” – közölte a főigazgatóság, megjegyezve, hogy a többi orvosi rendelő esetében nem szűnt meg ez a jog, csak a védőnői helyiségeknél. Az ingatlant birtokló cég pedig a piaci ár három-négyszeresét követelte bérleti díjként. Azt írták: „A folyamatos ellátást csak a költözéssel lehetett biztosítani, miután az önkormányzat nem tartotta be jogszabályi kötelezettségét, a tulajdonos pedig irreális követelésekkel állt elő és veszélyeztette az állami feladat ellátását.”

Az ingatlan tulajdonosa számos ponton vitába szállt az OKFŐ-vel.

– A védőnői szolgálat zavartalan működését szem előtt tartva tárgyalásokat kezdtem a kórházzal, megegyeztünk a bérleti díjban is, majd a kórház egy határozott idejű, év végével lejáró szerződést küldött vissza formai és tartalmi hibákkal. A 76 négyzetméteres, 2 rendelőből, váróból, betegmosdóból és tárolóból álló ingatlanért a kórházat képviselő jogásznő szerint a reális piaci ár maximum havi bruttó 600 ezer forint rendelőnként, amit elfogadtam, ráadásul nem egy rendelőre, hanem az egész bérleményre ennyit számláztam szintén a kórház kérésére két részletben az év utolsó két hónapjára – válaszolta a Népszavának Vass Viktória, a Remin Kft. ügyvezetője, aki szerint a kórház soha nem is akart vele hosszú távú szerződést kötni, az erre vonatkozó ajánlatáról, felújítási szándékáról szóló levelét válaszra sem méltatták.

„Az önkormányzat nem adhat át olyat, ami soha nem volt a tulajdonában” – mondta László Ferenc, Érd kommunikációs vezetője. Arra reagálva, hogy egyes vélemények szerint semmi érdemi lépést nem tett az önkormányzat, felidézte: Csőzik László felajánlotta, hogy közvetít a felek között, sőt arra is ígéretet tett, hogy kifizeti a két bérlemény bérleti díja közötti különbözetet. A kórház egyikre sem tartott igényt, még csak nem is válaszoltak a polgármester levelére. Keresték a védőnői szolgálat elhelyezésére alkalmas ingatlant, és találtak is egyet 400 méterre a régitől, ezért kérték a költözés elhalasztását a kórháztól, illetve az OKFŐ-től. A „válasz” a védőnők elköltöztetése volt a város másik végébe. Meglepő módon egy szintén magántulajdonban lévő ingatlanba.

A parkvárosi anyukák nagy részének oda-vissza 12 kilométert kell gyalogolniuk, buszozniuk, ha felkeresnék védőnőjüket. Az OKFŐ szerint ez nem gond, az új bérlemény az érdi szakrendelő mellett van, ahová a kismamák csípőszűrésre viszik a gyerekeket. (Ez egy alkalom összesen – a szerk.) A kiválasztott ingatlan 40 százalékkal olcsóbb, másfélszer akkora és kulturáltabb körülményeket biztosít. Igaz, később megjegyzik, hogy ez csak kényszermegoldást jelent. A helyzet rendezését az önkormányzattól várják egy megfelelő ingatlan felajánlásával.

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Az Egészségházban dolgoztak eddig a védőnők,innen kellett kiköltözniük, mert az OKFŐ, az ingatlantulajdonos és a város nem jutott megállapodásra

„A 76 négyzetméteres, 2 rendelőből, váróból, betegmosdóból és tárolóból álló ingatlanért a kórházat képviselő jogásznő szerint a reális piaci ár maximum havi bruttó 600 ezer forint rendelőnként, amit elfogadtam” – állítja az ingatlan tulajdonosa, mégsem maradhattak itt a védőnők.

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

A védőnők számára kijelölt új helyiség távolról sem ideális helyszín a parkvárosi anyukáknak

KÖLTÖZÉS

CSŐZIK LÁSZLÓ

polgármester szerint több módon segítették az átállást, és amikor látták, hogy így is nagy a baj, kérték a költözés január végére való halasztását, de az államapparátus nem engedett

Egyszer csak felpakoltak és átvittek mindent. A gyermekorvosi rendelővel közös váróterem bútorzatát is, ami soha nem volt a védőnői szolgálaté.

LAPSZÉL

Mától lehet napelemre pályázni

FOTÓ: NÉPSZAVA

Hétfőn 10 órakor kezdődik a lakosság előregisztrációja a Napenergia Plusz Programban. A Nemzetközi Fejlesztési és Forráskoordinációs Ügynökség Zrt. https://napenergiaplusz.nffku.hu/ oldalán történő sikeres előregisztrációt követően adhatnak majd be támogatási kérelmet a már megkötött kivitelezői szerződéssel rendelkezők. A kormány ingatlanonként akár 5 millió forintos hozzájárulással segíti a családok zöldenergia-termelését és a későbbi fogyasztásra eltárolást – közölte az Energiaügyi Minisztérium (EM). Az előregisztrációhoz ügyfélkapus azonosító szükséges. Alapdokumentumként minden pályázónak fel kell töltenie személyi okmányait, a lakóingatlan 30 napnál nem régebbi tulajdoni lapját és a legutolsó elszámolási időszakra vonatkozó villamosenergia-számlát. Az előregisztráció jóváhagyásáról a támogató 15 munkanapon belül dönt. A pályázó ezután jelölhet ki a – jelenleg 555 – regisztrációval rendelkező kivitelezőből három lehetséget, akik közül ajánlataik alapján választhat. Az adminisztrációt jelentősen megkönnyíti a szerződésminta kötelező használata. A kérelem kedvező elbírálása esetén, a támogatói okirat kiadásával válik hatályossá a vállalkozási szerződés. A program jóvoltából megépülő napelemes rendszerek automatikusan bruttó elszámolásban működnek majd. NÉPSZAVA

A világ helyzetéről vitáznak Davosban

FOTÓ: ARND WIEGMANN/AFP

Január 15–19. között rendezik meg az 54. davosi Világgazdasági Fórumot (World Economic Forum, WEF), amelynek idei mottója: A bizalom újjáépítése. Az 1971 ben létrehozott svájci nonprofit alapítvány immár független nemzetközi szervezetként a világ helyzetének javítása mellett kötelezte el magát. A davosi fórum előtt minden évben közzéteszik a Globális kockázatok című jelentést. Az idei elemzés szerint a legsúlyosabb rövid távú (két évre kiterjedő) kockázati tényezők a félretájékoztatás és dezinformáció, a szélsőséges időjárás, a társadalmi polarizáció, a kiberbiztonsági bizonytalanság és az államközi fegyveres konfliktus. A legsúlyosabb hosszú távú (tízéves távlatú) kockázatokat a szélsőséges időjárás, a kritikus változás a Föld rendszereiben (geoszféra, bioszféra, krioszféra, hidroszféra és atmoszféra), a biodiverzitás csökkenése és az ökoszisztéma összeomlása, a természeti erőforrások kimerülése, illetve a félretájékoztatás és dezinformáció jelentik. MTI-NÉPSZAVA

Stabilabb forint várható

ÁRFOLYAM Ha nem lesz nagy felfordulás a világban és a monetáris politikai se tesz bakugrásokat, nem gyengül tovább a devizánk. A jövő évi jegybankelnökváltás még bezavarhat.

PAPP ZSOLT

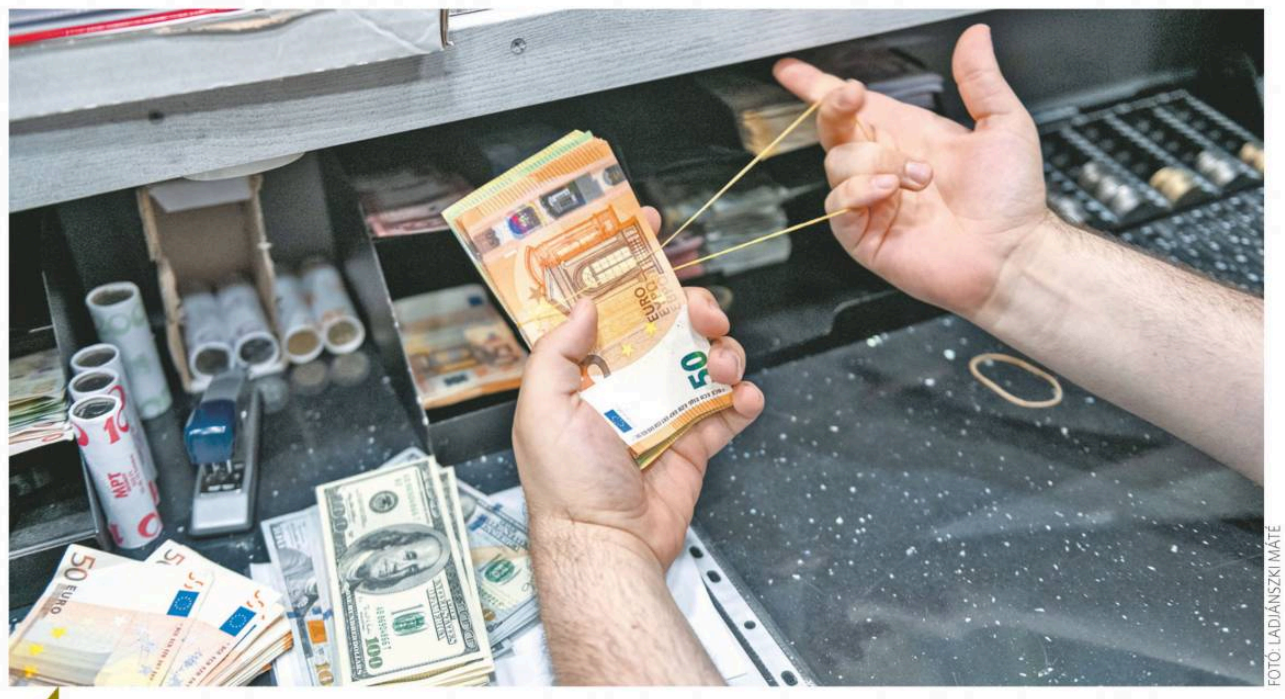

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Tavaly megtört a forint hosszú évek óta tartó trendszerű leértékelődése: 2023 elején még 400 forint volt az euró ára, ezzel szemben 2024 elején 380 forint körül ingadozik az árfolyam. Ezzel az éves teljesítménnyel a forint – lengyel złotyval együtt – a globális feltörekvő piaci mezőny élén helyezkedik el. A középső táborba tartozik a régióból a román, valamint a cseh fizetőeszköz teljesítménye, míg a sereghajtók között az euróval szembeni legnagyobb veszteségeket a török líra és az orosz rubel könyvelte el. Mindehhez kellett a szigorú monetáris politika az extra magas, az év elején még 18 százalékos jegybanki kamat, és a csökkenő inflációs pálya.

Trippon Mariann szerint idén fennmaradhat a forint stabilitása. Az elemző szerint a forint árfolyamára elsősorban a külső kockázati környezet alakulása lesz befolyással, illetve idehaza az infláció és ezzel párhuzamosan az MNB várható kamatcsökkentési pályájának alakulása – nyilatkozta lapunknak a CIB Bank elemzője. A piac már eddig is komoly kamatcsökkentéseket várt a Magyar Nemzeti Banktól (MNB) – ezeket a várakozásokat csak fokozta a múlt hét végén vártnál lényesen kedvezőbb 2023 decemberi inflációs adat közlése. Mint arról mi is beszámoltunk, a 12 havi árindex a várt 5,9 százalékkal szemben 5,5 százalékra csökkent, ez pedig felerősítheti azon spekulációkat, hogy a magyar jegybank nagyobb mértékben csökkenti a kamatát a következő hónapokban, ami viszont gyengítené a forintot. Épp ezért a CIB Bank elemzői azon a véleményen vannak, hogy a jelen helyzetben sem kellene a jegybanknak gyorsítani a kamatcsökkentéseken. A lapunknak nyilatkozó szakértő szerint valójában ezt a dezinflációs folyamatok sem indokolják, mert az csak az érem egyik fele, hogy 2024 első felében erőteljesen csökken a drágulás üteme. Az év második felében viszont az infláció gyorsulása várható különböző okok miatt, másrészt ha az MNB engedne a piaci szirénhangoknak, akkor az akár a forint gyengülését is eredményezhetné. Az idei évre az éves átlagban a mostanihoz hasonló 380 forint körüli árfolyamot várunk, de viszonylag széles ingadozással – mondta Trippon Mariann. Ez azt jelenti, hogy éven belül az euró ára 375-395 forintos sávban ingadozhat, attól függően, hogy mi történik a világban, illetve milyen gazdaságpolitikai döntések születnek idehaza.

A kiszámítható árfolyam mind a külföldiekkel kereskedőknek, mind az utazóknak fontos lenne

380 forint
körüli euróárfolyamot várnak az elemzők idén

Ennél némileg optimistábban vélekednek a Raiffeisen Bank elemzői, akik szerint az euró ára viszonylag széles sávban, 360-400 forintos szintek között ingadozhat az idén. A múlt héten publikált elemzés szerint a forint viszonylag erősen kezdte az évet és az első napokban már tesztelte a 380 alatti árfolyamokat is a kedvező piaci hangulatban. Amennyiben ez a hangulat fennmarad, az támogathatja a forinterősödést, ami lassan fontos árszintek tesztelését jelentheti. Első körben 375,6 forint jelent erős támaszt az árfolyamban, ami a novemberi mélypont volt, kicsit lejjebb 374,4-nél azonban ott van a sokéves emelkedő trendvonal. Amennyiben ezek a szintek „elesnének", úgy a forint átmenetileg komoly további hátszelet kaphat még a folytatódó kamatvágások ellenére is, amivel akár a 360 körüli, vagyis az ukrajnai háború kitörése előtti szinteket is visszatesztelheti – írták az elemzők.

GYORSÍTÁS

TRIPPON MARIANN
A jelen helyzetben semmi sem indokolja, hogy a jegybank gyorsítson a kamatcsökkentések ütemén

A Raiffeisen és CIB Bank előrejelzésében a közös pont a 380 forintos átlagos árfolyam mellett, hogy egyikük sem vár 400 forint fölé emelkedő árfolyamot. Trippon Mariann szerint 400 forint feletti euróárfolyam tartósan azért nem várható, mert az e feletti szint mind pénzügyi-stabilizációs, másrészt inflációs szempontból kockázatot jelentene az MNB számára. A másik oldalon jelentős erősödés sem várható, hisz még mindig vannak kockázatok a magyar gazdaságban, illetve a kamatkülönbözet az év során csökkenni fog. Jelenleg az MNB alapkamata 10,75 százalékon áll, ezzel szemben az Európai Központi Bank (EKB) 4,5 százaléknál tart. Az elemzői várakozások szerint az EKB csak az év második felében csökkenti a kamatait, ezzel szemben az MNB-nél ez folyamatos. Tavaly a forint egyik fő támasza magas kamat, pontosabban a nagy kamatkülönbözet volt, ennek elolvadásával megszűnik az az erő, amely a forint felértékelődését segíthetné.

A forint tudatos leértékelése folyt

Az elmúlt 10-15 évben trendszerűen gyengült a forint, ám ennek egyelőre vége. A korábbi évtized(ek) forintgyengítése egy tudatos gazdaságpolitika eredménye volt; így próbáltak az magyar gazdaság versenyképességét növelni. Tere is volt a volt a forint leértékelésének az elmúlt években, hiszen nem volt globális infláció, így az nem is tudott a gyengébb árfolyamon keresztül begyűrűzni magyar gazdaságba, és stabilitási kockázatot sem okozott. A világ azonban megváltozott az elmúlt két évben, a meghatározó jegybankok kamatai magasba emelkedtek, és ilyen környezetben a magyar gazdaságpolitika nem tudja a forintot leértékelni. Pontosabban, ha piac megneszeli, hogy van egy ilyen cél, akkor forint ellen támadás indulhatna. Ha kiszámítható marad a monetáris politika, akkor egy viszonylag nyugodt év vár idén a forintra. Ezt a nyugalmat kavarhatja fel 2025 elején a jegybankelnökváltás abban az esetbe, ha az új menedzsmenttel új monetáris politika is jön – mondta Trippon Mariann.

Fulladoznak a kis kutak

PANASZ A közel ezer „kis" hazai töltőállomást képviselő Független Benzinkutak Szövetsége levélben tudakozódik az üzemanyagügyeket kormányszinten kezelő Nagy Márton nemzetgazdasági miniszternél a tavaly év végén Orbán Viktornak címzett, jelen állás szerint teljesítetlen kéréseik sorsa iránt – tudtuk meg. Anyagukban felhívják a figyelmet az üzemanyag-kiskereskedelem egyre növekvő terheire. Ilyen például a (most emelt) jövedéki adón és az áfán kívül az energiacégek nyereségére kivetett Robin Hood-adó, az árbevétel-arányos kiskereskedelmi („normál" és „pót"-), valamint a helyi iparűzési adó, a tárolási díj, az energiahatékonysági kötelezési rendszer, a szén-dioxid-kvótaadó, a megemelkedő bérek, járulékok,

FOTÓ: CSOMOR ÁDÁM

A kis kutakat kihagyták a miniszter és a nagy láncok egyeztetéséből is

rezsi, banki költségek, extraadók, kötelező biztosítások, valamint az új hulladékrendszerrel kapcsolatos kiadások – panaszolják. Tavaly év végi, a kormányfőnek címzett petíciójukhoz hasonlóan, azt is felróják a kormánynak, hogy míg ez év eleji hatállyal, a „félreértelmezett versenysemlegesség" jegyében, a nagy hazai láncok kiskereskedelmi pótadóját harmadával csökkentették, addig a kisebbekét hússzorosára – literenként 12-15 forinttal – emelték.

A piacvezető Mol év eleji döntését – melyben az olajcég az év első két hetében az elsejétől hatályos, literenkénti, bruttó 41 forintos jövedékiadó-emelésből csak 20 forintot érvényesítve, 21 forintot magára vállalt – manipulatívnak minősítik. A kormány és a Mol lépései ugyanis, szavaik szerint, oly mértékben csökkentik a megélhetést fedező árrést, hogy ezzel „megfojtják" a jellemzően családi hátterű, kis töltőállomásokat. A hazai kútszám csökkenéséről KSH-statisztikákat is idéznek. Levelükben emlékeztetnek Nagy Márton hazai kis- és középvállalkozások melletti, korábbi kiállására is. Úgyszintén sérelmezik, hogy a kis kutakat kihagyták a miniszter és a nagy hazai láncokat képviselő Magyar Ásványolaj Szövetség (MÁSZ) elnöke – egyben a Mol ügyvezetője –, Ratatics Péter tavalyi egyeztetéséből. Márpedig szerintük 2022. év vége megmutatta, milyen, ha a „nagyok" magukra maradnak: ellátatlanság, sorállások és elégedetlen lakosság.

Bár lapunk korábbi megkeresésére Grád Ottó MÁSZ-főtitkár igazságosabbnak nevezte a kiskereskedelmi pótadó iparágon belüli – az FBSZ által sérelmezett – egységesítését, szintén kifogásolta az ágazatra kivetett, korábban ideiglenesnek nevezett különadók hatályának folyamatos meghosszabbítását. M. I.

Döbbenetes brit botrány

LONDON A közvélemény elképesztőnek tartja, hogy egy tévécsatorna sorozatára volt szükség több száz meghurcolt postahivatali dolgozó erkölcsi, jogi és anyagi kártérítéséhez.

R. HAHN VERONIKA
LONDON

Huszonnégy évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy egy brit kormányfő kiálljon a parlament alsóháza elé és bejelentse, néhány héten belül megszületik az ártatlan postahivatali dolgozók tisztázásáról és kompenzálásáról szóló törvény. Rishi Sunak elismerte, a „közösségüket töretlenül szolgáló, keményen dolgozó embereknek, akiknek becsületét önhibájukon kívül tették tönkre, minél előbb igazságot kell szolgáltatni és kártalanítani kell őket". A Downing Street 10. szándéka szerint a folyamatnak ez év végére be kell fejeződnie.

A nagy-britanniai igazságszolgáltatás egyik legnagyobb kudarcának tekinthető ügy még az ezredforduló előtt kezdődött. 1999 és 2015 között több száz postahivatali vezető ellen indult megalapozatlan eljárás, miután a Fujitsu számítástechnikai vállalat Horizon elnevezésű szoftvere azt a téves benyomást keltette, mintha pénz hiányzott volna a postai egységekből és ez a dolgozók sikkasztása, bűnelkövetése miatt következett volna be. Az állami tulajdonú, az adófizetők pénzéből működtetett intézmény 2010 után már tisztában volt a Horizon könyvviteli rendszer fogyatékosságaival, mégsem állította le a büntetőjogi felelősségre vonás folyamatát. Az eltelt idő alatt hatvan postai vezető vesztette el az életét, vélhetően az őket ért trauma miatt, négyen pedig meghurcoltatásuk elől öngyilkosságba menekültek. Különböző jogi fórumok révén 2021 óta 93 esetben sikerült elérni a lopás, sikkasztás és hamis könyvelés vádjának visszavonását, de ez alig tíz százaléka a The Times napilap szerint 980 megalapozatlan elmarasztalásnak, – ebből 236 börtönbüntetésnek. Az érintettek túlnyomó többsége valamiért nem élt az igazságszolgáltatás korrekciójának lehetőségével.

FOTÓ: ADRIAN DENNIS/AFP

A postahivatali botrány a japán Fujitsu céget is meglehetősen érzékenyen, sőt anyagi szempontból fájdalmasan érinti

Az indokolatlanul börtönbe zárt, vagyonukat elvesztett postásoktól elvett éveket senki sem adhatja vissza, de a bűncselekmény elkövetése alól felmentett dolgozóknak felajánlott egyenként 600 ezer fontos (közel 265 millió forint) kártérítés több mint amit megkerestek volna, a kormánynak pedig egymilliárd fontot kell előteremtenie a kompenzáció finanszírozására.

A közvélemény azonban nehezen emészti meg, hogy a kártérítés olyan postai dolgozókra is vonatkozhat, akik tényleges sikkasztásokat követtek el. A „Post Office"-ért jelenleg felelős miniszter, Kevin Hollinrake azzal védekezett: ez a legjobb módja azok „megsegítésének, akik a visszaélés áldozataivá váltak". Az ügyészség fenntartja magának a jogot, hogy a megalapozottan elítélteket egy későbbi újratárgyalás során ismét felelősségre vonja megfelelő bizonyítékok esetén. A Sunak által kilátásba helyezett törvény csak Angliára és Walesre fog vonatkozni. Humza Yousaf skót első miniszter Londonnal együttműködve készül az ártatlanul elítéltek felmentésére, míg a kormány ígéretet tett a szisztéma kiterjesztésére az északír postamesterekre is.

980
esetben
zárult a postahivatali dolgozók – megalapozatlan – megbüntetésével az eljárás

A széles körű szolgáltatásokat nyújtó posta alkalmazottjait ért igazságtalanságnak sok vonatkozása van. Az egyik legmeghökkentőbb: az ITV hírcsatorna filmsorozata, a „Mr Bates vs The Post Office" okozta országos felháborodás kellett ahhoz, hogy a kormány a gyors cselekvés mezejére lépjen. A 69 éves címszereplő Alan Bates, akit a drámában az egyik legkiválóbb brit színész, a többek között a Harry Potter filmekből ismert Toby Jones alakít, húsz éven át küzdött neve tisztázásáért. Az észak-walesi postavezető 60 ezer fontot bukott azután, hogy pénz eltűnésével gyanúsították meg, miközben a szoftver hibázott. Bates, miután évek óta nem tudott szabadságra menni, most váratlanul meghívást kapott Sir Richard Bransontól, hogy feleségével együtt töltsön el egy hetet annak szigetén, a Neckeren. A postások érdekeit képviselő Justice for Subpostmasters Alliance szövetséget vezető aktivistát a kormány javaslatára lovaggá üthetik.

A posta alkalmazottjait ért igazságtalanságnak sok vonatkozása van.

Súlyos szankciók sújtják viszont Paula Vennelst, a Post Office 2010 és 2019 közötti vezérigazgatóját. A rá nehezedő nyomás alatt lemondott kitüntetéséről (Commander of the British Empire, CBE) és ha a most zajló nyilvános vizsgálat megállapítja vétkességét, kétmillió fontot kitevő prémiumát is visszafizettethetik vele. A 64 éves volt vezérigazgató hibázott, amikor nem tulajdonított elég fontosságot a felszínre kerülő informatikai, majd jogi mulasztásoknak. Bajban van persze a Fujitsu is, amiért, mint ez mostanra nyilvánvalóvá vált, nemcsak szakmai alkalmatlanság, hanem rosszindulatú akciók is kísérték tevékenységét. Így parlamenti képviselők kormányzati megbízásaik felülvizsgálatára és a költségekhez való hozzájárulásra szólítanak fel. Végül a Post Office-ért felelős konzervatív államtitkárokon kívül két jelenlegi ellenzéki frontember is bajba került. Sir Ed Davey, a Liberális Demokraták vezetője volt az illetékes államtitkár a 2010 után koalícióban, és ebben a minőségében nem állt ki a meggyanúsított postások mellett. Sir Keir Starmer, az ellenzék vezére pedig az ügyészség 2008–2013 közötti igazgatójaként nem avatkozott be az abban az időben zajló három perbe, igaz, nem is tudott róluk a mintegy 4 millió ügy között.

Újabb amerikai légicsapás a húszik ellen

VESZÉLY Jemenben szombaton újabb légicsapással sújtották az Egyesült Államok-vezette szövetségesek a jemeni síita lázadók állásait Hodeida kikötővárosban. Mint a milíciához közel álló katonai képviselő az AFP hírügynökségnek elmondta, a támadás célpontja egy olyan objektum volt, ahonnan a húszik nem sokkal korábban rakétát lőttek ki. Az Egyesült Államok a brit hadsereggel együtt és más szövetségesek támogatásával péntek óta többször is támadta a milícia jemeni támaszpontjait.

A vadászgépekkel és hadihajókról indított támadásokra azután került sor, hogy a húszik a Vörös-tengeren többször is támadtak kereskedelmi hajókra. A Gázai övezetben zajló harcok kezdete után a síita milicisták szolidaritást vállaltak a Hamász radikális szervezettel, és katonai célpontként olyan hajókat választottak ki, amelyek feltételezhetően Izraelből érkeztek vagy Izraelbe tartottak.

A szövetségesek akcióinak hatékonyságát illetően megoszlanak a vélemények. Az Egyesült Államok is igyekezett hangsúlyozni, hogy korlátozott légicsapásokról van szó. Washington ezzel azt emelte ki, hogy nem törekszik közvetlen konfrontációra a húszikkal és nem kívánja azt, hogy a Gázai háború más államokra is átterjedjen. Szakértők attól tartanak, hogy ezekkel a korlátozott légicsapásokkal az Egyesült Államok által vezetett szövetségesek nemhogy nem érik el céljukat, hanem csak az ellenkező hatást érik el, egyrészt, mert a síita lázadók propagandáját segítik, másrészt mert a helyzet így is eszkalálódhat.

FOTÓ: MOHAMMED HUWAIS/AFP

Aligha hagynak fel a húszik a támadásokkal a légicsapások után

Jól látható, hogy a korlátozott amerikai–brit légicsapásokkal nem félemlítették meg a húszikat. A jemeni lázadók szerint a nyugati ellenségek „történelmi ostobaságot követtek el".

A legnagyobb félelem az, hogy egyre közvetlenebb konfrontáció alakulhat ki Iránnal. Teherán nemcsak a húszik, hanem a Hamász, valamint dél-libanoni síita Hezbollah felfegyverzésében is döntő szerepet játszott.

Jemeni megfigyelők aggódnak a Vörös-tengeri eszkaláció miatt. A húszik azzal is megfenyegették az Öböl menti szomszédokat, például Szaúd-Arábiát és az Egyesült Arab Emírségeket, hogy tűz alá veszik őket, ha megnyitják légterüket a támadások előtt. Katar, ahol az egyik legnagyobb amerikai katonai támaszpont található, határozottan szót emelt a húszikkal szembeni konfrontáció ellen. Farea al-Muslimi, a Chatham House agytröszt munkatársa meg van győződve arról, hogy a jemeni lázadóknak a légicsapásokat követő fenyegetéseit tettek is követik. „Nem fogják ezt tétlenül nézni. Könnyen elképzelhető, hogy a húszik a Vörös-tengeren túl is lecsapnak – és ez kiterjesztené a konfliktust a régióra."

Az amerikaiak számára nehézséget jelent, hogy Izrael gázai szárazföldi akciója politikailag a húszinak kedveztek. Segít nekik ugyanis abban, hogy a palesztin ügy bajnokaiként tüntessék fel magukat. Ez lehetővé teszi számukra, hogy elterelje a figyelmet a jemeni gazdasági nyomorról, a kormány elhibázott politikájáról és paranoid, tekintélyelvű kormányzati stílusukról. Egyértelműen presztízsre tettek szert. Az izraeli katonai akció miatt felháborodott arab közvélemény körében is népszerűbbek lettek. Washington ezért nehezen talált arab szövetségeseket nemzetközi tengeri missziójához. Még Egyiptom sem vett részt benne, amelyet gazdaságilag különösen érzékenyen érint, hogy sok hajótársaság kénytelen más útvonalra terelni a hajókat a húszik állandó fenyegetései miatt. Csak a kis Bahreini Királyság, ahol az amerikai ötödik flotta állomásozik, csatlakozott, és támogatta a légicsapásokat is.

R. T.

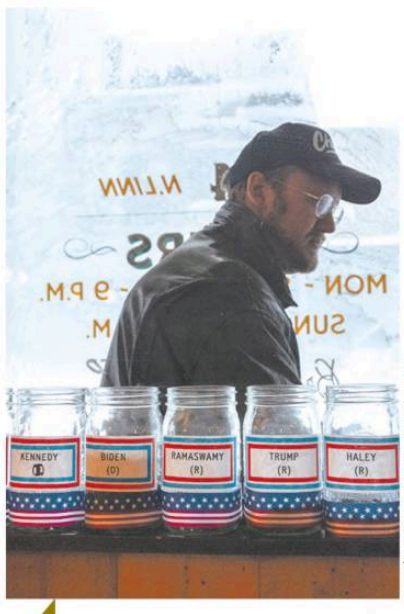

FOTÓ: CHRISTIAN MONTERROSA/AFP

A voksolásra készülő Iowa kis állam, de az eredmény befolyásolhatja a további előválasztásokat

Iowa választ először

KEZDÉS Több mint 1600 helyszínen tartanak ma republikánus előválasztást a kukoricaföldjeiről híres Iowában. A mai voksolás nyitánya egy hat hónapos eseménysorozatnak, amelynek végén a június 15–18. között Milwaukeeban tartott Nemzeti Republikánus Jelölőgyűlésen kiderül, ki fog indulni a november 5-i elnökválasztáson a konzervatív párt színeiben. A pontban este 7 órakor kezdődő eseményre államszerte iskolákban, templomokban, csűrökben, sőt magánházakban kerül sor. A regisztrált szavazóknak személyesen kell megjelenniük, hogy a jelöltek melletti kortesbeszédek meghallgatása után leadhassák szavazatukat a számukra legmegfelelőbb jelöltre.

Az államban meghatározó evangéliumi keresztények 56 százaléka Trump mögött áll.

Iowa – a sorrendben második New Hampshire mellett – az amerikai „elnökválasztási szezon” kiemelt fontosságú politikai eseménye, hiszen az itt elért eredmények később alapjaiban befolyásolhatják a választók véleményét. Aki itt lendületet gyűjt, az sokáig juthat a versenyben. A szombati Des Moines Register/NBC News/ Mediacom Iowa által készített utolsó felmérés szerint Donald Trump volt elnökre az iowai republikánus szavazók 48 százaléka adja majd le a voksát, míg a volt ENSZ-nagykövet Nikki Haley a szavazatok 20, Ron DeSantis floridai kormányzó pedig 16 százalékára számíthat. A futottak még kategóriában megemlítendő még az indiai-amerikai üzletember, Vivek Ramaswamy 8 százalékos eredménnyel.

Fontos részlet, hogy az államban meghatározó evangéliumi keresztény egyházhoz tartozó bázis 56 százaléka Trump mögött áll. Ez az érték DeSantisnál csak 26, Haley esetében pedig csak 12 százalék, annak ellenére, hogy a kormányzó korábban „begyűjtötte” Bob Vander Plaats befolyásos evangélikus keresztény politikus és Kim Reynolds kormányzó támogatását is. Idén a szélsőséges időjárás váratlanul nagy kihívásokat támaszt a szavazni vágyókkal szemben. A sarkvidéki eredetű hidegfront miatt az államban az erős havazás mellett mínusz 18-20 fokot is mértek. Ennek fényében a jelöltek várhatóan csak az igazán elszánt választók részvételére számíthatnak.

MOSOLYGÓ MIKLÓS

Peking ellen voksoltak

DÖNTÉS Nem Kína érdekei szerint alakult a tajvani választás, miután a függetlenségpárti jelölt nyert. Tovább nőhet a feszültség a térségben.

RÓNAY TAMÁS

Tajvan a folytonosság mellett döntött szombaton, miután Lai Csing-te-t, a kormányzó Demokratikus Progresszív Párt (DPP) jelöltjét választották meg elnökké. A voksok 40 százalékát szerezte meg, szemben a Peking által preferált nacionalista Kuomintang jelöltjével, Hou Jü-ihhel, aki 33 százalékos eredményt ért el. A két jelölt között nagyobb volt a különbség, mint amit a közvélemény-kutatók eredetileg jeleztek. A sziget ezzel megerősítette, hogy Washingtonnal és nem Pekinggel törekszik szoros kapcsolatokra. A néhány éve létrejött Tajvani Néppárt (TPP) jelöltje 26 százalékot kapott. Ez azt is jelenti, hogy sorban harmadszor nyert a DPP jelöltje, amire az első, 1996-ban megtartott voksolás óta még nem volt példa. Ugyanakkor Lai sem kapott teljhatalmat, mert pártja elvesztette az abszolút többséget a parlamentben.

Tajvan ezzel egyértelmű üzenetet küldött a világnak: a sziget, amelyet Peking „elidegeníthetetlen részének” tart, és amelyet az Egyesült Államok katonailag támogat, tovább halad azon az úton, amelyet a leköszönő elnök, Caj Ing-ven nyolc éve kijelölt számára. Ez pedig az anyaországtól való folyamatos eltávolodást jelenti függetlenül attól, hogy Peking a voksolást megelőző hónapokban állandó nyomás alatt tartotta Tajvant és nyíltan katonai beavatkozással fenyegette meg a függetlenségpárti jelölt győzelme esetén.

A következő elnök, a végzettségét tekintve orvos Lai május 20-án lép hivatalba. A kampány során a „stabilitás” és a status quo fenntartásáért szállt síkra a Kínával való kapcsolatokban. Ígéretet tett arra, hogy a „paritás alapján” törekszik párbeszédre Pekinggel, ám arra is utalt, hogy Tajvan további felfegyverzésére is szükség van. „Eltökéltek vagyunk azonban abban, hogy megvédjük Tajvant Kína folyamatos fenyegetéseitől és megfélemlítésétől” – tette hozzá. Lai a nemzetközi közösségnek is üzent: „A demokrácia és a tekintélyelvűség között mi a demokrácia oldalán állunk.” Kína, amely a szigetet lázadó tartománynak tekinti, úgy véli, a DPP jelöltje az elszakadás politikáját képviseli, ezzel pedig „árt” a tajvani lakosságnak és „veszélyezteti” a békét a szorosban. Peking azért preferálta a nacionalista Kuomintangot, mert a párt hagyományosan hajlik a Pekinggel való barátibb viszonyra.

A nagy kérdés az, az ázsiai óriás mostantól milyen stratégiát követ. Valószínűtlen azonban egy katonai akció az elkövetkező hónapokban. Csen Binhua, a kínai kormány tajvani ügyekért felelős hivatalának szóvivője azt közölte, az eredmények Peking számára „azt mutatják, hogy a DPP nem képviseli a közvélemény többségét a szigeten”. Ezzel arra utalt, hogy a DPP politikusa nem szerzett abszolút többséget. Tajvanon egyszerű többség is elég a győzelemhez. Csen hozzátette, mind az anyaország, mind Tajvan „vágya, hogy végül elkerülhetetlenül újraegyesüljön a haza”. Kifejezte Kína azon szándékát, hogy „előmozdítsa az együttműködést”, „a kapcsolatok békés fejlődését” és „az újraegyesítés nagy ügyét”.

Ami Washington reakcióját illeti, Antony Blinken amerikai külügyminiszter gratulált a PDP jelöltjének győzelméhez, és kijelentette, országa elkötelezett a béke és a stabilitás fenntartása és a nézeteltérések békés rendezése mellett. Joe Biden elnök egy rövid nyilatkozatában, egy kérdésre válaszolva csak annyit jegyzett meg: „Nem támogatjuk a függetlenséget.” Ez arra utal, hogy az amerikai elnök nem akar szembemenni kínai kollégájával, Hszi Csin-pinggel. A két ország között fagyos volt a viszony, egészen tavaly novemberig, amikor San Franciscóban találkoztak egymással és a feszültség enyhítésében állapodtak meg. A találkozón Hszi emlékeztetett arra, hogy „a tajvani kérdés továbbra is a legfontosabb és legérzékenyebb kérdés az amerikai–kínai kapcsolatokban”. A tajvani kérdés azonban továbbra is komoly választóvonal marad az Egyesült Államok és Kína között. A tajpeji választások előtti napon a kínai hadsereg szóvivője bírálattal illette, hogy Washington újabb fegyvereket szállít Tajvannak, mint mondta, ezek az ügyletek csak arra szolgálnak, hogy a szigetet közelebb hozzák egy „ádáz háborúhoz”. Mint mondta, a kínai hadsereg „minden szükséges intézkedést megtesz, hogy határozottan eltiporja a tajvani függetlenségre irányuló szeparatista tervek minden formáját”.

Az ehhez hasonló üzenetek azonban nem jelentenek újdonságot, a tajvaniak számára a „normális” mindennapok részét jelentik. A tajpeji kormány számos alkalommal ítélte el Kína beavatkozását a tajvani választási kampányba, amelyek a dezinformációk terjesztésétől a katonai fenyegetésekig terjedtek.

A megválasztott elnök 2017-ben miniszterelnök volt. Előzőleg Tainan városában polgármesterként szolgált, s eddig egyetlen alkalommal, 2014-ben járt Kínában. 2017-ben a függetlenség „pragmatikus előmozdítójaként” határozta meg magát, ami Pekinget irritálta. Az utóbbi időben visszafogottabban nyilatkozott.

Az EU szintén üdvözölte a választások eredményét. Josep Borrell, az EU külügyi képviselőjének szóvivője kiemelte, Tajvan és az EU elkötelezett a demokrácia, a jogállamiság és az emberi jogok mellett.

FOTÓ: YASUYOSHI CHIBA/AFP

Lai Csing-te megválasztott elnök és a május közepéig hivatalban lévő Caj Ing-ven együtt ünnepelték a függetlenségpárti győzelmet Tajpejben

40 százalék
Ennyit szerzett a győztes jelölt

Tajvanon a lakosság hozzászokott már az állandó kínai fenyegetésekhez.

Még hónapokig tarthat a gázai háború

VÁLSÁG Szombaton volt száz napja a közel-keleti válság kitörésének, amely a Hamász Izrael elleni terrortámadásával kezdődött október 7-én, majd az izraeli hadsereg máig tartó szárazföldi akciójával folytatódott a Hamász által uralt Gázai övezetben. Bár a régió északi részét Izrael megtisztította a Hamász terroristáitól, Benjamin Netanjahu kormánya még messze nem érte el a kitűzött célt, a Hamász megsemmisítését. Így az akció még hosszú hónapokig eltarthat, vagyis a válság átterjedésének veszélye más államokra továbbra is megmaradt.

Az izraeli hadsereg növelni akarja a katonai nyomást a Hamászra. Ezt Herzi Halevi izraeli vezérkari főnök jelentette be. „Olyan nyomást, amely a Hamász megsemmisítéséhez és a túszok visszatéréséhez vezet” – jelentette ki. „A türelem szükséges és elengedhetetlen a Hamász szétzúzásához” – tette hozzá.

0802H_WASHINGTAN TÜNTET_FOTÓ ROBERTO SCHMIDT AFP

Több ezer palesztinbarát tüntető tiltakozott Londonban, Washingtonban és más városokban az Izrael és a Hamász közötti háború ellen. „Tűzszünetet most”, skandáltak a washingtoni megmozduláson.

Közben több ezren követelték Tel-Avivban egy tüntetésen a Hamász által fogva tartott izraeli túszok szabadon bocsátását. A tüntetők, köztük sok hozzátartozó, szombat este hatalmas „És a világ hallgat” feliratú transzparens mögött gyűltek össze. R. T.

Washingtonban sokan vettek részt a szombati palesztinpárti tüntetéseken

Trendszetter

BATKA ZOLTÁN

A trendszetter az orosz agár magyar változata. No nem olyan kecses, arisztokratikus csúcsragadozó, mint az orosz fajtárs. A magyar trendszetter sajnos kicsi, kövér. Bár rettentő agresszívnek mutatja magát, valójában még falkában sem túl bátor. Inkább csak a kerítés mögül ugatja az arra járókat naphosszat, jól felidegesítve a ház népét. Bár házőrzőnek pocsék, családi kutyának még rosszabb. Kézből etetni lehet, de oda kell rá figyelni, mert ha a gazda félrenéz, akkor rögtön odakap. A házba sem lehet beengedni, mivel azonnal megpróbál kitúrni onnan mindenki mást, elhappolni mindent magának az éléskamrából. Ha pedig öt percig éppen nem vele foglalkoznak, akkor a kommunikációs stratégiája, hogy okvetlenül odacsinál egy éktelenül büdöset a szőnyegre, hogy ismét csak róla beszéljenek. És végül dacára, hogy magyar fajta, valami fura oknál fogva kizárólag orosz vezényszavakra engedelmeskedik. Amúgy „Rubel" névre hallgat. Iyenkor Pavlov blökijeként azonnal megindul nála a nyálelválasztás is.

Na jó, persze, hogy nem ez a „trendszetter". Csak viccelünk itten, kérem. Komolyra fordítva immáron többedik, még komolynál is komolyabb elemzői vélekedés szól arról, hogy a kiváló magyar miniszterelnök azért rúg bele rendre a szomszédságban az orosz monstrummal élet-halál harcát vívó Ukrajnába, mivel „trendszetter" akar lenni. Értsd: arra számít, hogy a Nyugat majd idővel úgyis magára hagyja az ukránokat, azok pedig az EU-ba való szánalmas evickélésük helyett szépen belenyugszanak abba, hogy a Holodomor idején őket halálra éheztető oroszok ismét gyarmattá tegyék őket. A világ pedig a nevetséges illúzióikból felocsúdva, elpárásodott tekintettel néz majd a nagy magyar prófétára. Igen, ő volt az első. Aki bátran, a mocskos nyugati mainstream véleménydiktatúrájával szemben is mert az orosz fojtófogásban küszködő ukránok arcába bemutogatni. Mert az az igazi cool és a bátorság. A kis ripacs Zelenszkij –„Zselé" – csak az orosz inváziót fenyegette Kijevben holmi csecsen halálosztagokkal nézett szembe. Hol van ez ahhoz képest, hogy magyar vezérnek volt mersze és ereje a Soros Army keresztényüldöző buziserege által szüntelenül ostromolt svábhegyi luxusvégvárából Philip lova hátán, 133 legbátrabb vitéze élén kirontani és halált megvető bátorsággal megmenteni a magyar ötéveseket az átoperálástól? A világ majd megérti a sajátos, trendszetter magyar észjárást. Itt a történelem már fényesen igazolta a trendszetterek igazát. Például ilyen trendszetter volt az ávós, aki 1956 októberében prófétaként megjósolta, hogy az oroszok rövidesen legyalulják itt a népet, mint a tököt. Stratégiai nyugalommal lapított kicsit az udvari latrina mögött, majd november elején az orosz tankokat látva előjött, majd snájdig pufajkát húzott, majd Kalasnyikovjával, gumibotjával új trendet hirdetett. Az idő őt igazolta. A sok hülyéjét felakasztották, belőle meg téeszelnök lett. A fiából pedig előbb KISZ-titkár, aztán ateista libsi, megint aztán Nyugat-hívő polgári demokrata, végül a Fidesz neobolsevik orosz szatellitpárt parlamenti imacsoportjának a rózsafüzér-fényezője, fő-szamovárkezelő a Szijjártó-féle külügyben, aki hazafias okokból a nevére vett pár sertéshizlaldát és egy szankciók alól kimenekített orosz jachtot.

JEGYZET

Juhász Dániel

HU-gyagyúak

Minden bizonnyal elkerülte a figyelmem, hogy a felsőoktatásért és a tudománypolitikáért is felelős Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM) a kissé együgyű NER-humor legfőbb képviselőit, a Bagi–Nacsa párost is leszerződtette szakmai tanácsadásra. Mással ugyanis nehezen magyarázható, hogy a KIM elindítja az uniós Horizont nemzetközi kutatási program magyar paródiáját, mégpedig HU-rizont néven.

Előzmény: az Európai Unió Tanácsának határozata alapján kizárták a Horizont programból azt a 21 magyar egyetemet, amelyek az elmúlt években fideszes káderekkel kitömött alapítványok kezébe kerültek. Az Európai Bizottság többször kérte a magyar kormányt, hogy állítsa helyre ezeknek az egyetemeknek a szakmai és gazdálkodási autonómiáját, ám ez mindmáig nem történt meg maradéktalanul. A HU-rizont program elindítása pedig egyben beismerése annak, hogy nem is fog.

A KIM államtitkára, Hankó Balázs pénteken büszkén jelentette be: a programra idén 8 milliárd forint áll rendelkezésre, de 6 milliárd forintot elkülönítettek arra is, hogy külföldi kutatók Magyarországon kutathassanak. Miután az Orbán-kormány intézkedései miatt az uniós kutatási pénzektől elestünk, mindezt természetesen a magyar adófizetők állják. A baj csak az, hogy a Horizont programból való kizárással az érintett egyetemek a nemzetközi tudományos közösség szégyenpadjára kerültek. Igencsak kérdéses, hogy ilyen körülmények között kik lesznek azok a neves külföldi kutatók, egyetemek, kutatóközösségek, amelyek szívesen csatlakoznának a magyar paródiaprogramhoz.

Az Orbán-kormány sajnos nem érti, hogy a kizárással nem csak EU-s kutatási pénzektől estünk el. A magyar tudomány nemzetközi renoméja, az abba vetett bizalom, hosszú évek óta épített kapcsolatrendszerek szenvedtek súlyos károkat. Mindezt pedig nem lehet pénzzel helyreállítani.

PÁPAI GÁBOR RAJZA

MINIDAJDAJ

RÓNAY TAMÁS

Puccskísérlet

Déjà vu érzésünk lehet annak kapcsán, amit most Lengyelországban látunk. Ha más formában is, de hasonló folyamatok játszódtak le az Egyesült Államokban Donald Trump, illetve később Brazíliában Jair Bolsonaro elnök választási veresége után, amikor egy mesterségesen feldühített csoport próbálta megakadályozni a hatalomváltást. A két volt államfőhöz és híveikhez hasonlóan Jaroslaw Kaczynski és pártja, a Jog és Igazságosság is képtelen méltósággal elfogadni a választási vereséget, belenyugodni abba: a választók más utat képzelnek el hazájuk számára.

Az eltelt néhány év alatt több példát láthattunk arra, milyen súlyos károkat okoznak saját hazájuknak az illiberális, populista politikusok a demokratikus intézményrendszer lebontásával és a társadalom megosztásával. A lengyel nép közismert bátorságáról és arról: képes volt összefogni a legnehezebb időszakokban. Aligha véletlen, hogy a szocialista országok közül itt tartották az első félig szabad választást 1989-ben. Most azonban Kaczynski és csapata elérte azt, amivel a kommunista vezetés is hiába próbálkozott: sikeresen osztotta meg a társadalmat és ingatta meg lengyelek millióiban a demokráciába vetett hitet.

Donald Tusk kormánya egyfajta sokkterápiával próbálja meg visszaállítani a régi demokratikus viszonyokat, köztük a közmédia függetlenségét. A kabinet azt kívánja jelezni: a PiS alkotmányellenes lépései ellen nincs más megoldás. Azért sincs, mert Kaczynskiék egy sor aknát hagytak hátra, olyan intézményeket hoztak létre törvénytelen módon, amelyeket nem olyan egyszerű felszámolni. A PiS legfőbb harcosává Andrzej Duda elnök vált.

Már-már polgárháború réme fenyegeti Lengyelországot, s bekövetkezik az, amit már korábban sejtettünk: az utcán kezdett politizálni a PiS, melynek álszentsége elképesztő méreteket ölt: a demokrácia iránt aggódik, miközben azt saját maga építette le. Ám a felmérések azt mutatják, hogy a párt ezt a csatát csak elvesztheti, a lengyelek nagy része elutasítja a nyilvánvaló puccskísérletet, folyamatosan esik a PiS népszerűsége. Legalább Varsóban képes a társadalom átlátni a szitán...

Azért sincs, mert Kaczynskiék egy sor aknát hagytak hátra, olyan intézményeket hoztak létre törvénytelen módon, amelyeket nem olyan egyszerű felszámolni.

A zeneiskola

ATLANTISZ

BOD PÉTER

Félrevezető volna, ha azt írnám, azért írattak szüleink zeneiskolába, mert az otthonunk tőszomszédságában állt. Muzikálisnak mondanám családunkat, mert apám olyan értője és szerelmese volt az operáknak és a szimfonikus zenének, ami kivételszámba ment. Csak azért nem számtalanszor nyerte meg a „Játék és muzsika tíz percben" című műsort, mert az adás évtizedek alatt legfeljebb tucatnyi alkalommal látogatott el abba a kisvárosba, ahol éltünk. Más kérdés, hogy ilyen alkalmakkor nem volt helyi szereplőválogatás, hanem a siker reményében mindig apám, pontosabban: apánk volt a játékos.

A zeneszeretet mégsem párosult hangszeres tudással, és könnyen lehet, hogy testvérem és esetemben ezt szerették volna pótolni a zeneiskolával. A felvételire apai nagymamánk vitt el egy verőfényes szeptemberi napom. Az emlékek furcsa játéka, hogy ennek a délutánnak a fényeit megőriztem magamban, hogy aztán azonnal ránk boruljon a zeneiskola ódon falainak homálya, ahol valamiféle felvételi bizottság várt ránk. Tízévesen még soha nem álltam ilyen előtt, a bátorságom gyorsan elszállt. A férfiakból és nőkből álló testület tagjai kedvesen beszéltek, majd a rövid kérdés-felelet után arra kértek testvéremmel, hogy énekeljük el egy dalt. Riadtan egymásra néztünk. Nem tudom, mire készültünk, de erre nem. Majd magunk számára is váratlanul belekezdtünk egy szovjet-orosz forradalmi dalba, a „Rászvitáli, abronyi i grusi" kezdetűbe, amit egyik osztálytársunktól tanultunk. Utólag bizonyára szégyellni kellene, mégis nagyon tetszett akkor ez a dal. Nagymamánk szeme fennakadhatott, mert a családban ment a nótázás, népdalok, műdalok vegyesen, így kézenfekvő lett volna, hogy ebből a repertoárból válasszunk.

Majd magunk számára is váratlanul belekezdtünk egy szovjet-orosz forradalmi dalba, a „Rászvitáli, abronyi i grusi" kezdetűbe.

Fogalmam sincs, hogy léteztek-e valódi felvételi követelmények, ahogyan arról sem, milyen színvonalú volt az előadásunk. Forradalmi dalunk lendületes előadása kicsit zavarba hozhatta a bizottságot, ám vélhetően nem kizárólag ez biztosította a bejutásunkat. A szolfézsórák gyötrelmeit még ma sem tudom feledni, ahogyan azt a kálváriát sem, ami egy év múlva hangszerválasztásomat kísérte. Minden volt ez, csak választás nem. Anyám húga remekül gordonkázott, így született a családi kupaktanácsban a döntés, hogy próbálkozzak ezzel, de kiderült, ehhez rövidek az ujjaim. Legszívesebb zongoráztam volna, de ehhez egy otthoni pianínó lett volna a követelmény. Elveszett gyerekként bolyongtam az iskola folyosóin, és nem értettem, mit keresek itt. Focizni, úszni, bandázni szerettem, és ebben a romlatlan gyerekvilágban nem értettem, mit keresnek a kottafüzetek és a szolfézsórák.

Jobb híján és kevés meggyőződéssel furulyázni kezdtem. Ellenérzéseimről sokat elárul, hogy amikor csak tudtam, lógtam. Tavasszal már egyáltalán nem jártam órákra. A lebukás veszélye mindennap ott settenkedett körülöttem, rémálmok gyötörtek. Majd egy udvarias hangú levélben az iskola arra kérte szüleimet, hogy „igazolják fiuk két hónapos távolmaradását".

Megint összeült a család, hogy döntsenek rólam, az operák későbbi szerelmeséről.

Hízik a hazugság

CSILLAG ISTVÁN
közgazdász

HOZOTT ANYAGBÓL

A miniszterelnök elől sem lehet titkolni, hogy a tavalyi évben semmi sem sikerült. Nem jött be a csavaros észjárású, minden szót és minden sarkot ellenőrző Tóni által feltálalt, „pozitív nulla” fedőnevű kísérlet, de nem jött be az államháztartási hiány tartása sem. Ezzel szemben sikerült európai csúcstartói címhez juttatni a magyar inflációt.

EGYSZER MINDEN HAZUGSÁGOT BE KELL ISMERNI

A bruttó hazai termék (GDP) nemhogy nem nőtt, hanem valamelyest (kb. fél (–0,5) százalékkal) még csökkent is. Igaz, hogy – úgy tűnik – véget ért a 2022. második fél évétől, négy negyedéven át tartó gazdasági visszaesés, mivel az utolsó, adatokkal alátámasztható negyedévben (2023. III.) már volt az előzőhöz képest növekedés is. De a KSH által igazoltan is látható, hogy a növekedésben a pozitív nullát nem sikerült elérni.

Részben a növekedés elmaradásával magyarázható, hogy az államháztartás hiánya meg – a többször, mondhatni állandóan módosított tervhez képest – „túlteljesült”, szerencsés esetben nem sokkal lépi túl a GDP 6 százalékát, ami éppen a duplája a túlzott deficiteljárás elkerüléséhez szükséges 3 százalékos hiánynak, és több mint másfélszerese a veszélyhelyzeti, rendeleti költségvetésben meghatározott első mértéknek (3,5 százalék).

Láthatóan a szétesett költségvetés az első számú áldozata a miniszterelnök bomlott agyú kísérletének, hogy egyszerre akar növekedést – mert ebben látja a hatalmon maradásának és a soron lévő választások megnyerésének zálogát –, és ugyanakkor elkerülné, hogy a helyzet konszolidálása érdekében szükség legyen az IMF-re. A második áldozat a vágtatásból léptetésbe fékezett áremelkedés, ennek nyomán a visszaesett fogyasztás. Az egész naptári évre a fogyasztói árak emelkedése, Európa-rekorderhez méltóan, átlagosan 18 százalékos volt, úgy, hogy az első negyedévben még 25 százalékkal nőttek az árak az előző évhez képest; majd az utolsó negyedévben ez a mérték 8 százalék alá szelídült. Azonban még ezzel az „egy számjegyű” inflációval is az európai átlag kétszeresét értük el.

A vágtató infláció „levágta” a fogyasztást, már másodszor fordult elő, hogy még karácsony környékén sem nőtt a vásárlások volumene. A kereslet drámai visszaesése, az infláció megfékezésére alkalmazott monetáris megszorítás miatt emelkedő kamatszint és a költségvetésből finanszírozott beruházások durva befékezése pedig a beruházásokat, az állóeszköz-felhalmozást vitte padlóra, mivel ez több mint 10 százalékkal esett vissza 2022-höz képest is.

> Ha majd a zárszámadás is elkészül, amiből jól láthatóan kiderül, mennyire katasztrofális évet zárt Magyarország 2023-ban, egész biztos, hogy nem lesz elég a sok optimista kinyilatkoztatás a növekedés idei felpörgéséről.

MINDEN ROSSZBAN VAN VALAMI JÓ

Évtizedekig a külső mérlegek, így a fizetési és tőkemérleg hiányának növekedésétől rettegtek a gazdaságpolitikusok, ám éppen a gazdasági visszaesés és – szerencsés módon – a szénhidrogén- (elsősorban a gáz-) árak drámai visszaesésének hatására a külső hiány jelentősen mérséklődött. 2022-ben a választások megnyerésére kitalált ütőkártya, a rezsicsökkentés megőrzése még 13 milliárd eurós fizetési mérleghiányt (a GDP közel 8 százaléka) okozott, de 2023-ban az általános visszaesésnek meg a világpiaci gázárak szerencsés összeomlásának hatására a fizetési mérleg deficitesből szerény többletbe (1,3 milliárd euró) csapott át.

Ezzel minden rossz elnyerte méltó jutalmát. A miniszterelnök legnagyobb félelme, hogy a folyamatos fizetési mérleghiány, jelentős külföldi eladósodás okán be kell hívni az IMF-et, eloszlott. Emlékszünk a mondására, hogy ha az IMF bejön, akkor ő kimegy, azaz országa jövőjét már nem az ő hatalmon maradása jelenti. Egyelőre ott tartunk, hogy az észszerűséget képviselő pénzügyminiszter szénája áll rosszul, hiszen elvesztette a gazdasági ügyek felett kontrollt gyakorló gazdasági kabinet vezetését. Helyette inkább a gátlástalanságban a miniszterelnökkel versengő ifjú karrierista tör az élre. De persze lehet, hogy már a következő fejezet előkészítését: az új kedvenc hírnevének fokozatos erózióját követhetjük.

FOTÓ: BUNDESARCHIV

A lakosság – minden újabb hazugság ellenére – józanul viselkedik. Két év alatt nagyjából egyharmadával mérsékelte a gázfogyasztását, amivel nemcsak saját háztartását manőverezte kedvezőbb pénzügyi helyzetbe, de az oroszok erszényét hizlalni kívánó kormánya ellenére még javította is az ország külső egyensúlyi helyzetét. A lakossági fogyasztás mérséklődése meg az állóeszköz-beruházások jelentős zuhanása pénzbőséget eredményezett éppen azokban az években, amikor az Uniótól érkező segélyek elapadni látszanak.

Ez csak annyiban kedvező, hogy az ország nincs annyira kiszolgáltatott helyzetben, mint a váratlanul bekövetkezett 2008-as világpénzügyi válság idején, amikor a világon is minden pénzforrás kiszáradt, és akkor sem a lakosság, sem a vállalatok, sem a kormány nem volt abban a helyzetben, hogy átvészelhette volna az első heteket, mert csak igen szűkös tartalékai voltak.

A 2023-as év jól mutatja, hogy a nép megokosodott, most sokkal gyorsabban kijózanodott a kormányzati pénzszórásból, mint a herdálásba és önnön mindenhatóságába beleszeretett kormánya, amelyik ráadásul a valahai kommunista gazdaságirányítás eszközeit (hatósági árak bevezetése, ársapkákkal való bűvészkedés, gazdasági rendőrségi fenyegetés az „árdrágítókkal” szemben, beruházások leállítása) is megszerette.

MESE HABBAL

Talán nem egészen véletlen, hogy már az új év legelején jelentős, dollárban denominált kötvénykibocsátással rukkolt elő az Államadósság Kezelő Központ. Az eredetileg meghirdetett 2 milliárd dollár helyett befogadott 2,5 milliárd összegű ajánlat nemcsak azt mutatja, hogy a tavalyi dollárkötvény-kibocsátásokhoz képest a befektetők közel 100 bázisponttal kisebb hozammal is beérik, ezért érdemes többet is piacra dobni, hanem elsősorban azt, hogy a várható kedvezőtlen fejlemények hatásának ellensúlyozására fel kell tölteni a devizatartalékot.

Már most, az év elején látványosan kirobbant egy szópárbaj a gazdasági miniszter és a pénzügyminiszter között, amely a miniszterelnök hatalomhoz való görcsös ragaszkodása miatt kettéhasadt tudatát tükrözi. Amíg a gazdasági miniszter a visszafogott kereslet miatt megállt növekedés fellendítésére, a költségvetési kiadások növelésére, expanzióra, akár további eladósodásra szólít fel, hogy aztán a gyorsabb növekedést, a magyar oligarchák etetéséhez szükséges megrendeléseket és a soron lévő választások megnyerését szolgálva „kijöjjenek a számok”, a pénzügyminiszter óvatosságra int.

Ha majd a zárszámadás is elkészül, amiből jól láthatóan kiderül, mennyire katasztrofális évet zárt Magyarország 2023-ban, egész biztos, hogy nem lesz elég a sok optimista kinyilatkoztatás a növekedés idei felpörgéséről, az élénkülésről, a pénzügyi hiánycsökkentésre vonatkozó elszántságról. Akkor a rövidlejáratú, „forró” pénzek kivonásának hatását ellensúlyozandó pénzre lesz szükség a stabilitás megőrzése érdekében. Jól tudja ezt a jegybankelnök is, aki sokkal óvatosabban mérsékli az irányadó kamatokat, mint ahogyan azt a gyeplőt a lovak közé dobni készülő gazdasági miniszter szeretné.

Egyelőre a miniszterelnök – szokása szerint – mindent egy lapra tett föl. Bármennyire is 2030-ig tervezi a hatalmon maradást, valójában a holnapot akarja túlélni. Mindig van egy újabb választás, amit meg kell nyernie, bármi áron. Most az európai parlamenti és az ezzel együtt rendezett önkormányzati választás megnyerése a hatalmon maradás tétje. A hatalmon maradáshoz – hiszen erre tart ez a szenvedély – nemcsak a minden pénzügyi következményt figyelmen kívül hagyó, gátlástalan költekezésre van szükség, hanem annak a látszatnak a fenntartására is, hogy mérlegeli a kockázatokat. Ezért kell mindhalálig játszania a bábjátékot.

Továbbra is kitűnő ujjbábozó, így minden ujjára jut egy a látványos szappanoperát eljátszani képes miniszter: a gazdaságpolitikában ott a hüvelykujjára húzott gazdasági meg a mutatóujjára húzott pénzügyminiszter; a fővárosi önkormányzati választásokra gyúr a középső ujjára húzott építésügyi miniszter, meg a gyűrűsujján játszadozó valahai fővárosi közlekedési szakértő. Nem kell tartanunk attól, hogy novemberig, az amerikai elnökválasztásokig műsor nélkül maradunk.

Lesz mese, habbal. Aztán? Utána az özönvíz...

Az oldalon megjelenő vélemények nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját. Lapunk fenntartja magának a jogot a beérkező írások szerkesztésére, rövidítésére.

SZERINTEM

Történelem

Január 10-én jelent meg a Vélemény oldalon dr. Köteles Lajos A történelem ártatlan áldozatai című cikke a magyarországi németek háború utáni elhurcolásáról. A cikkben példaként említi a szerző Kern Józsefet, mint akit „az emberi elkötelezettség és tisztesség vezérelt”. Kern (Kemény) József volt Elek első kommunista pártjának megalapítója, egyben a svábok árulója. 1945. januárban orosz katonákkal szedette össze a málenkij robotosokat. Élnek még 90 év feletti szemtanúk, akiknek családtagjait Kern József vitette el. Saját lányát is munkatáborba juttatta. Az oroszok nem sorozták be a 983 eleki munkaszolgálatos közé, önkéntesként jelentkezett. Ukrajnában lágerparancsnok lett, 1000 ember tartozott hozzá. Amikor a lánya súlyosan megbetegedett, nem engedte haza. A Kádár-rendszerben állítottak neki egy emlékművet. 1990-ben pedig lebontották, a javaslat az akkori SZDSZ párttól jött: „Kemény Józsefet a háború előtt, kommunista lévén üldözték, a háború után ő ütötte, verte az eleki embereket, juttatta őket Ukrajnába. Nincs ok, amiért őt méltatni kellene.” Voltak, akik önként mentek feleségük, férjük után Ukrajnába: az ő nevüket is ismeri Elek közvéleménye.

KEREKES ANNA

Jogszabály

A kormány jogszabályban kötelezi az egymilliárd forint feletti árbevételű élelmiszer-kereskedőket, hogy a termék mellett elhelyezett táblácskán hívják fel a figyelmet: az előrecsomagolt termékek kiszerelése a korábban megszokottakhoz képest kisebb lett. Felébredt a kormány! Évekkel ezelőtt az 50 dekagrammos párizsi ugyanabban a csomagolásban 40 dkg lett (az ár nem változott), de az árcédulán és a csomagoláson is szerepelt az új súly. Nem kellett kiírni, hogy csökkent a termék súlya, aki ismerte a számokat, értesült a változásról. Ennél hasznosabb lenne, ha az illetékes szerv arra figyelne, hogy például az egy kilogrammos cukor vagy liszt csomagolással együtt ne 92 dkg legyen. Jut eszembe, miért csak az egymilliárd forint feletti árbevételű üzletekre vonatkozik az előírás?

DR. JÓKAI OSZKÁR

Utazás

Lázár János bejelentése szerint két új kedvezményes egynapos napijegyet vezet be a kormány: a Vármegye 24-et, amely 990 forintba, és a Magyarország 24-et, amely 4990 forintba kerül majd. Tekintettel arra, hogy a Csongrád-Csanád megyei Székkutason élő hűtőgépszerelő rokonommal gyakran előfordul, hogy vasúttal a megyeszékhelyre, Szegedre utazik, majd onnan a székkutasi cégétől 12,62 kilométer távolságra lévő, Békés megyei Orosházára, így kénytelen lesz a Vármegye 24 helyett a Magyarország 24 napijegyet megvásárolni. Ha csak egyetlen megyében dolgozna, alkalmanként közel 4000 forintot takarítana meg. Határtalan peche van!

LADÁNYI ANDRÁS

Olvasóink leveleit a következő címre várjuk:
olvasoilevel@nepszava.hu

Külföldi ügynöknek minősítették

Oroszország külföldi ügynöknek minősítette Borisz Akunyint, az ország egyik legnépszerűbb regényíróját – írja a BBC. Borisz Akunyin oroszgrúz származású író, aki leginkább bűnügyi és kalandregényeiről ismert, emellett irodalomtudós, esszéista és műfordító is, jelenleg Londonban él. RTL.HU

Halálra gázolták Lev Rubinsteint

Néhány nappal azután, hogy Moszkvában elütötte egy autó, meghalt Lev Rubinstein orosz költő, a szovjet underground irodalmi élet egyik kulcsfigurája, aki Vlagyimir Putyin elnököt is kritizálta, írja a Guardian. A 76 éves férfit január 8-án elütötte egy autó Moszkvában, súlyos állapotban szállították kórházba. 444.HU

Magyar darab Varsóban

A varsói Teatr Imka pénteken mutatta be Tasnádi István (képünkön) Cyber Cyrano című darabját, melyet Jolanta Jarmołowicz és Sylwia Bogdańska fordított. Rendező: Przemysław Żmiejko. Tasnádi műve a Cyrano de Bergerac modern értelmezése. NÉPSZAVA

Műfordítóink dicsérete

KÖNYV Három Tolsztoj-nagyregényt, az Anna Kareninát, a Háború és békét és a Feltámadást fordította újra négy év alatt Gy. Horváth László.

BALOGH ERNŐ
ÍRÁSA A NÉPSZAVÁNAK

„5 800 000 leütés, 822 500 szó, 3000 oldal, 4 év” – ezzel az impozáns statisztikával is összegezte Gy. Horváth László azt a hatalmas, roppant figyelmet és fegyelmet követelő munkát, melynek eredményeként megkaphattuk Lev Tolsztoj mindhárom nagy művének új fordítását. A legutóbbi, a Feltámadás ugyanis épp a napokban jelent meg. Nem csak együttesen, hanem külön-külön is jókora adag olvasnivalót kínálnak.

A leglátványosabb szakmai sikert szerintünk az Anna Karenina aratta: az új változat sokkal pontosabb, gördülékenyebb, lényegesen olvasmányosabb lett. A színvonal jelentős emelkedése persze jórészt abból eredt, hogy a régebbi készítője, Németh László nem tudott elég jól oroszul, s nem ismerte kellőképp a forrásnyelv kultúráját sem. A mű összetett szerkezetei a magyarban nehézkessé, csikorgóvá váltak. A Háború és béke korábbi fordítójának, Makai Imrének persze egyáltalán nem voltak szlavisztikai gondjai, hiszen professzionális – az idegen nyelv legfinomabb árnyalatai között is otthonosan tájékozódó – russzista volt, de az új szöveg hajlékonyabb, könnyedebb, így a hosszú-hosszú Tolsztoj-mondatokat szinte maguktól értetődő természetességgel közvetíti, aminek nyertese egyértelműen ismét az olvasó lesz. A harmadik remekmű, a Feltámadás előző fordítója, Szőllősy Klára nemcsak szinte univerzális nyelvtudással rendelkezett (az orosz mellett – többek között – német, angol és francia műveket is tolmácsolt), hanem ráadásul kiemelkedő, sőt igen kreatív stilisztának is bizonyult. Méltóképp ennek tükrében értékelhetjük tehát azt, hogy Gy. Horváth László munkája a régebbivel mindig egyenrangú megoldásokat nyújt. Ezen túl pedig nagy – és jórészt behozhatatlan – előnye, hogy napjaink beszélt nyelvén szólaltatja meg Tolsztoj remekét (Szőllősy Klára fordítása csaknem hetven éve, 1954-ben jelent meg).

Tolsztoj legkimagaslóbb regényeinek korszerű magyar változata hatalmas lehetőség, ha tetszik, ajándék napjaink magyar irodalomkedvelői számára, mely a fordítói elhivatottság mellett a vállalkozó kedvű, igényes könyvkiadóknak (esetünkben az Európának, illetve a XXI. Század Kiadónak) is köszönhető. Gy. Horváth László munkái emlékeztetnek bennünket arra, hogy magas szintű fordításkultúránk frissebbnél frissebb kiadások irigylésre méltóan gazdag választékát hozta létre. Például új tolmácsolásban olvashatjuk vagy hallhatjuk a színpadon Shakespeare jó néhány drámáját (mások mellett Eörsi Istvánnak, Nádasdy Ádámnak köszönhetően), továbbá Goethe Faustját (Márton László), Dante Isteni színjátékát (Nádasdy Ádám), Molière vígjátékait (Petri György), Csehov több művét (Morcsányi Géza) vagy Salinger emblematikus regényét (Barna Imre). – Súlyos nyelvi elszigeteltségünket a magyar olvasó általában véve sem érzékelheti: nagyjából az utóbbi fél évszázadban mindaz, ami a világirodalomban – de legalábbis Európában – figyelemre méltó műnek számított, az előbb-utóbb magyarul is megjelent. Belletrisztikai tájékozódásunk anyanyelvi feltételei ennyiben maximálisan adottak. Mindez azonban még fokozható: saját klasszikusainknak (Bánk bán, Csongor és Tünde, Az ember tragédiája) is van már – Nádasdy Ádám munkája nyomán – mai magyar „fordítása”.

FOTÓ: COLLECTION CHRISTOPHEL/AFP

Tolsztoj valójában szenvedélyesen gyűlölte az agressziót, korának rezsimjéről – egyáltalán a feudális orosz világ egészéről – mélyen lesújtó véleménye volt

De visszatérve Tolsztojhoz: egyáltalán feltétlenül helyes-e, ha őt olvassuk, ha tehát műveit – ráadásul újra és újra – lefordítjuk? A kérdés abszurdnak tűnik, újabban mégis lett némi időszerűsége. Nem is akármilyen, hanem elég rangos ukrán írók – például Okszana Zabuzsko vagy Jurij Andruhovics – bírálták élesen a nyugati értelmiség rendületlen elkötelezettségét a klasszikus orosz kultúra – benne mindenekelőtt „Tolsztojevszkij, e kétfejű szörny” (Andruhovics) – iránt. Zabuzsko érvelése szerint ugyanaz a társadalom hozza létre az orosz irodalmat és az agresszív, diktatórikus, gyarmatosító politikai rezsimet, ergo jól megfeleltethetők egymásnak: ennyiben tehát Tolsztoj vagy Csehov alkotásainak szeretete Moszkva imperialista propagandájára is fogékonnyá tesz.

Természetesen, mélyen érthető, hogy a kegyetlen agresszorral szembeni indulatok kivetítődnek kultúrájának emblematikus képviselőire is. Cseppet sem csodálkozhatunk tehát azon, hogy ha a könyörtelen megszállók, mondjuk, a kelet-ukrajnai Herszonban Puskint ábrázoló plakátokkal hirdetik a „szép új világ” eljöttét, ha tehát „Putyin harcba viszi Puskint” (Vonnák Diána), akkor a megtámadott/megalázott ukránok – logikus ellenlépésként – előbb-utóbb porba döntik a költőóriás még megmaradt szobrait is.

Tolsztoj legkimagaslóbb regényeinek korszerű magyar változata hatalmas lehetőség, ha tetszik, ajándék napjaink magyar irodalomkedvelői számára.

Noha feltétlenül azonosulunk az áldozattal, mégiscsak ajánlatos legalább jeleznünk, hogy az állam – a hatalom –, a társadalom és az irodalom kapcsolata (a propagandaműveket leszámítva) jóval közvetettebb, mindenképp bonyolultabb annál, mint amilyet a jogos felháborodás vezérelte kritikák sugallnak. Persze mindezt nyilván a neves ukrán irodalmárok is tudván tudják, de ők mostanság nem annyira elméleti kérdésekkel foglalkoznak, hanem mindenekelőtt a szó szerint halálos ellenségük kultúráját támadják. Ezért itt és most elegendő is, ha csak utalunk arra, hogy találóbbnál találóbb mondatok, bekezdések sokaságát idézhetnénk annak tanúbizonyságaként: Tolsztoj valójában szenvedélyesen gyűlölte az agressziót, korának rezsimjéről – egyáltalán a feudális orosz világ egészéről – mélyen lesújtó véleménye volt, emberképe pedig sokkal összetettebb annál, mint amit mai bírálói sejtetnek. Halhatatlan teremtményei – mint Natasa Rosztova, Anna Karenina, Pierre Bezuhov, Andrej Bolkonszkij stb. – híven fejezik ki az ember korokon átívelő lényegének maradandó tartalmait. Lev Nyikolajevicset – hitelesen legalábbis – egyetlen diktatúra, semmilyen embertelen rezsim sem avathatja emblematikus alakjává. Művének lényege állna ellen az ilyen kísérleteknek. Utolsó nagy regényének, a Feltámadásnak az emlékezetes főhőse, Nyehljudov herceg egyebek mellett arra a megmásíthatatlan – és messzire, voltaképp egészen máig visszhangzó – következtetésre jut: „Oroszországban, ezekben a mostani időkben a becsületes ember egyetlen méltó helye a börtön.”

MAI NYELVEN

GY. HORVÁTH LÁSZLÓ

A fordító munkája a régebbivel mindig egyenrangú megoldásokat nyújt. Ezen túl pedig nagy előnye, hogy napjaink beszélt nyelvén szólaltatja meg Tolsztoj remekét

LAPSZÉL

Elhunyt Ónodi György

Meghalt Ónodi György producer, rendező, író – adta hírül az RTL. Egyik legismertebb műsora a 17 éven át futó Heti hetes volt. A műsor egyik állandó szereplőjével, Gálvölgyi Jánossal harmincéves ismertség kötötte össze. „Döbbenettel fogadtam, mint minden ilyen hírt az ember (...) Gyuri nekem több mint 30 éves barátom, munkatársam volt. Az embernek eszébe jut, hogy az élet nagyon gyorsan mulandó” – fogalmazott a színművész. Mint mondta, szilveszter előtt beszélt vele utoljára, azt mondta, jó hangulatban volt. Bár a munkakapcsolat megszűnt közöttük, rendszeresen tartották a kapcsolatot. „Nagyon jól írt, amit kevesen tudtak róla, és a ma már szidott, szeretett, emlegetett Gálvölgyi Show-nak a 80 százalékát a Gyuri írta. Isteni, néha morbid humora volt, ezen mi nagyon egy húron pendültünk. Mint szerkesztő is meg mint a Heti hetes vezetője is úgy tett helyre dolgokat egy fél mondattal, hogy azon sírva nevettünk” – tette hozzá. Ónodi György 71 éves korában hunyt el. NÉPSZAVA

Meghalt Csíky András

FOTÓ: A SZÉKELY HÁZ FB-OLDALA

Életének 94. évében meghalt Csíky András Kossuth- és Jászai Mari-díjas, UNITER-életműdíjas színművész, a Kolozsvári Állami Magyar Színház örökös tagja. Szakmai tanulmányait Kolozsváron végezte 1949 és 1953 között, a Szentgyörgyi István Színművészeti Intézetben. Alapító tagja és vezetője volt a Nagybányai Állami Színház magyar tagozatának, a társulat Szatmárnémetibe költözése után pedig a Szatmári Állami Magyar Színház (később Északi Színház) tagja, 1960 és 1969 között igazgatója. 1977-től a Kolozsvári Állami Magyar Színház tagja, örökös tagja. Később a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulata is örökös tagjává avatta. A 20. század második felének egyik legmarkánsabb erdélyi magyar színészegyénisége. 1990 után a kolozsvári magyar nyelvű színészképzés egyik újraindítója, éveken át a Babeș–Bolyai Tudományegyetem Színházi Tanszékének tanára. Emlékezetes alakításai között az egyetemes drámairodalom nagy szerepeinek egész sorát találjuk. Jelentős alakításait román és magyar filmekben egyaránt láthatjuk, többek között a Liviu Ciulei rendezte Akasztottak erdeje című kétrészes filmeposzban, amely az 1965-ös cannes-i filmfesztiválon az egyik legjobb alkotásnak bizonyult. A kétezres évek második felétől kezdődően fokozatosan visszavonult, 2008 óta nem vállalt fellépéseket. SZINHAZ.ONLINE

Látomásos visszhangok

ÖSSZMŰVÉSZET „Földöntúli élményben” lehetett részük azoknak, akik szombat este ellátogattak a Trafóba. Simon Márton szidta a ChatGPT-t, Sena dzsungelimát énekelt az Off Beat Echo koncertjén.

NÁDASDI ÉVA
ÍRÁSA A NÉPSZAVÁNAK

FOTÓ: ILLYÉS BENCE

Az Off Beat Echo és az est megálmodója és frontembere, Kocsis Bence

A Trafó nagytermében nem lehetett figyelmen kívül hagyni a tömeg morajlását, a telt házas Off Beat Echo elnevezésű eseményen sokan a színpad közvetlen közelében ültek le, de voltak, akik már az ajtóban állva várták a koncert kezdetét. Majd amikor az estet megnyitó Simon Márton költő fellépett a színpadra, valaki az ajtóból bekiabálta: „Álljatok fel, mert nem férünk be.” A színpad előtt lebzselők a parancsszóra valóban felálltak, és még több ember zsúfolódott be a már így is túlzsúfolt térbe.

„A ChatGPT szerint nem őszinték a verseim” – mondta Simon Márton az est jégtörőjeként egy Slam Poetry keretében. Marci előadásában megvolt a potenciál arra, hogy ütős kezdés legyen, mivel a szlemmer múltjából eredően előadásmódjában hozta a tőle megszokott minőséget, de a szöveg túlzott direktsége a telefonokkal és instaposztokkal teli világunkról ezt kissé megtöri.

Majd Marci felszólította a közönséget, hogy mindenki indítson el egy boldog számot a telefonján, mert az egyik barátja, aki jelen van, nagyon szomorú, és fel kell vidítani. Először a nézők zavarban voltak, de ahogy felfénylettek a telefonok, egy dalháború vette kezdetét, egy boldog szám sem volt kihallható, egy pillanatra csak a közösség zavara volt érzékelhető és a zajparádé. Aztán felcsendült a zene a színpadon, a telefonok elhallgattak, és megkezdődött Kocsis Bence (művésznevén OIEE), az Off Beat megálmodója és WaTa, a dj pszichedelikus kavalkádja. Az elektronikus beatek, Kocsis Bence éneklése, a tölcsérszerű vászonra kivetített, Karcis Gábor által készített animációk és a fel-felvillanó fényoszlopok tökéletes harmóniában álltak egymással teljesen végig a koncerten, így akaratlanul is beszippantotta a nézőket a látvány. Sasu kortárs táncelőadása pedig csak mélyítette az élményt: egy fehér lepedővel előadott tánca közben mintha megszűnt volna embernek lenni, egy amorf, alaktalan lénnyé változott. Majd a lepedő nélkül belépett a közönség soraiba, amely, mint Mózes előtt a tenger, ahogy beljebb és beljebb haladt, szétvált előtte. Két dal erejéig az Irrie Maffia énekese, Sena Dagadu is megjelent a színpadon, akinek sejtelmes áriája egy dzsungelben élő őslakos nép imadalává avanzsálta a számokat. Simon Marci az eseményen vissza-visszatért egy-egy slam vagy egy általa írt népdal eléneklése erejéig, azonban az ő fellépései a koncert többi elemához képest kevésbé voltak maradandóak, illetve az eddig hallott magas színvonalú slamjeihez képest ezen az eseményen kissé alulteljesített. Az összképen azonban ez mit sem változtatott. A koncert folyamatosan jutott el a zárószámnál megszületett katarzisig: a tölcsérszerű vászon alól eltávolították a tartóállványt, majd Sasu, a táncos belépett a tölcsér alá, és a fejére húzta a leplet. A tölcsér – amire közben folyamatosan különféle videókat vetítettek – és az emberi test összeillesztésével mintha egy animációs film élő szereplős változata tárult volna a nézők elé.

> Az Off Beat Echo formációnak sajnálatos módon ez volt az első és egyetlen fellépése a Trafóban, remélhetőleg a jövőben újra színpadon láthatjuk egy másik helyszínen ezt a csapatot.

Az Off Beat Echo formációnak sajnálatos módon ez volt az első és egyetlen fellépése a Trafóban, remélhetőleg a jövőben újra színpadon láthatjuk egy másik helyszínen ezt a csapatot, mert ezt a koncertet kár lenne nem megismételni.

INFÓ

Off Beat Echo
Trafó – Kortárs Művészetek Háza
2024. 01. 13.

Múzeumot kapott Róma márványtérképe

FORMA URBIS Az olasz fővárosban, nem messze a Colosseumtól pénteken új múzeumot és régészeti parkot avattak a Caelius-dombon.

A Celio Régészeti Parkban egy korábbi edzőterem épületének az átalakításával jött létre a Forma Urbis Museum, amely az ókori Róma gigantikus márványtérképének megmaradt töredékeit mutatja be. A Forma Urbis Romae – más néven a severusi márványtérkép – 203–211 között, Septimius Severus (193–211) császár uralkodása alatt készült, 1:240 arányban ábrázolja az ókori Róma templomainak, fürdőinek, köz- és magánépületeinek, insuláinak, bérházainak alaprajzait, neveit, külön jelölve az oszlopokat, lépcsőket is. A térkép déli tájolású volt, 18 méter széles és 13 méter magas, 150 márványlapra vésték fel, Vespasianus fórumán a Béke templomának a falára rögzítették. Ez a fal máig fennmaradt a Szent Kozma és Szent Damján-templomhoz tartozó épületegyüttes részeként – a falon látható lyukak sorozata mutatja, hogy az egyes márványlapokat fémbilincsekkel rögzítették.

A severusi márványtérképet az V. században több ezer darabra bontották, részei szétszóródtak a városban, amelyeket az évszázadok során különféle építkezéseken hasznosítottak – a nagyobb darabokat beépítették más épületekbe, a kisebbeket mész készítésére használták fel. A Forma Urbis egyes töredékeit 1562-ben egy fiatal építész és szobrász, Giovanni Antonio Dosio fedezte fel a Szent Kozma és Szent Damján-templom közelében. A reneszánsz tudósoknak végül a térkép mintegy 250 darabját sikerült összeilleszteni és azonosítani, olyan nevezetességek felismerésével, mint a Colosseum és a Circus Maximus. (Felismerhető a térképen a Traianus császár fórumán emelt Ulpia-bazilika is, amelynek rekonstrukciós munkálatai 2021 óta folynak a világ 100 leggazdagabb emberének egyike, Aliser Uszmanov üzbég-orosz oligarcha másfél millió eurós adományának köszönhetően.)

FOTÓ: ANDREA RONCHINI/AFP

A márványtérkép töredékeinek mintegy 10-15 százaléka került elő

A márványtérkép 1742 óta a Capitoliumi Múzeumok gyűjteményének része, legutóbb 1903 és 1924 között mutatták be részleteiben a Palazzo dei Conservatori kertjében, majd 1939-ig a Caelianus Antiquariumban volt látható néhány jelentősebb darabja.

A legnagyobb kirakós játék – a puzzle-darabkák felkutatása és értelmezése – mintegy 460 éve folyik, a XX. század második felében kapott új lendületet. A térkép fragmentumaiból huszonnégyet 1996-ban a Johns Hopkins Egyetem professzora, Pier Luigi Tucci tudott elhelyezni régészeti és irodalmi források felhasználásával, míg 2002-ben a Stanford Egyetemen kutatási projektje tizenhárom töredéket illesztett össze mintafelismerő algoritmusok segítségével. A térkép töredékesen is létfontosságú a régészek számára – mutatott rá a Stanford Egyetem professzora, Jennifer Trimble –, mivel ez az egyetlen forrásuk arról, milyen volt az ókori Róma elrendezése, felépítése, hogyan működtek együtt a különböző terek és épületek, milyenek voltak az egyes utcák és városrészek. A modern Róma az ősi maradványok fölé épült, az ókori város szövetéről pedig csak részleteket árulnak el a műemlékek romjai vagy a városszerte végzett – építkezéseket megelőző, feltáró – ásatások.

A severusi márványtérkép töredékeinek mintegy 10-15 százaléka került elő az évszázadok folyamán, 1200 töredéket sikerült megmenteni. Utóbb 2005-ben a metróépítkezés során, 2014-ben a Vatikán tulajdonában lévő Palazzo Maffei Marescotti épületéből is előkerült a Forma Urbis Romae egy-egy darabja.

A Forma Urbis töredékeit a most megnyitott múzeum nagytermének padlóján Giovanni Battista Nolli földmérő 1748-as Pianta Grande térképének felnagyított kópiájára – mint planimetrikus alapra – helyezték, mindezt üvegpadló védi. Így a múzeum látogatói hosszabb időt tölthetnek a térkép szemlélésével, amelynek megértése időigényes annak terjedelme és töredékes állapota miatt.

TÖLGYESI GÁBOR

Valencia Európa zöld fővárosa

A spanyolországi Valencia vette át egy évre az Európa zöld fővárosa címet az észtországi Tallinn városától. Valencia a fenntartható turizmus, a klímasemlegesség, valamint a zöld átállás terén elért múltbeli és jelenlegi eredményeinek köszönhetően érdemelte ki a címet. MTI

Több mint 2000 állatot mentett meg a fővárosi állatkert

Tavaly összesen 130 különféle faj 2368 segítségre szoruló egyede kapott újabb esélyt a Fővárosi Állat- és Növénykert vadállatmentő központjában. A megmentett állatok több mint fele madár volt. Legtöbbet a széncinegék szorultak segítségre, az emlősök közül pedig a sünök. MTI

Bővült az árfigyelő

Már rá lehet keresni a laktóz-, tejfehérje- és gluténmentes termékekre is. Magyarországon több mint 3 millióan élnek ilyen érzékenységgel vagy allergiával. A júliusban indult árfigyelő rendszer segíti a versenyt, mérsékelheti az inflációt és hasznos segítség lehet az árak összehasonlítására. MTI

Még nem váltanak

PALACK Bár az új rendszer elvileg január 1-jétől él, körkérdésünk tanúsága szerint márciusig nem várható az érintett termékek megjelenése a polcokon.

MARNITZ ISTVÁN

A fogyasztók jelenleg nem találkozhatnak visszaváltható italcsomagolásokkal a boltok polcain – szögezték le lapunk megkeresésére az elvileg január elsejétől érvényes, új palackvisszaváltási rendszert irányító, Mol-hátterű Mohunál. A forgalmazást megelőző termékregisztrációk ismeretében március előtt nem várható nagyobb ismert márkák megjelenése a polcokon – tették hozzá.

A Mohu határidőre teljesítette feladatait: a REpont nevű visszaváltási rendszer működik és bővül – állították. Az italcsomagolások gyártói azonban június 30-ig haladékot kaptak. Vagyis addig forgalmazhatnak nem regisztrált, régi csomagolásokat is. Ezért a boltokban fokozatosan jelennek meg azok a palackok, dobozok és üvegek, amelyeken logó jelöli a visszaválthatóságot. A szabály egyszerű: az a csomagolás váltható majd vissza, amin szerepel a jelzés és amiért a vásárló kifizette a díjat. A régi, most használt, nem visszaváltható csomagolásokat továbbra is a szelektív kukába kell dobni.

A Mohu a szerződéssel rendelkező, 400 négyzetméternél nagyobb boltokban és az eddig önkéntesen csatlakozó kisebb üzletekben már telepítette és beüzemelte az automatákat. De továbbra is várják önkéntes boltok vagy netán „későn ébredő” kötelezettek jelentkezését. A Mohu január elejére több mint 1400 REponton körülbelül 1800 visszaváltó berendezést üzemelt be. A lista folyamatosan bővül. További csaknem ezer üzlet jelezte csatlakozási szándékát. Számuk heti 20-25-tel nő. Ötszáz kézi visszaváltást vállaló, kisebb, települési bolt is regisztrált, amely kör szintén bővül.

A berendezések a Mohu tulajdonában állnak, de a működtetés a boltok feladata. Utóbbiak áram mellett internetkapcsolatot is biztosítanak. Mivel ennek akadozása miatt január elsején nem minden automata „frissült”, azok a portugál nyelvű alapbeállítással léptek üzembe. (Az ibériai államban még nincs visszaváltás.) A beállítás alatt álló gépek működnek, de nem üzemkészek. Mindemellett kérdésünkre azt is leszögezték, hogy az Általános Szerződési Feltételek előírják: a boltok kötelesek „az üzemeltetési helyen külön hulladéktároló edényt elhelyezni a visszaváltásra nem kerülő hulladék részére és azt rendszeresen üríteni”. Ezeket a Mohu szelektív hulladékként szállítja el.

A napokban több híradás is megjelent arról, hogy a visszaváltók nem működnek, a bedobott italcsomagolások ellenében pedig esetenként nem használható utalványokat adnak ki – írta az Országos Kereskedelmi Szövetség (OKSZ). (A Qubit tudósítójának január legelején egy aldis berendezés, vélhetőleg vissza nem váltható palackokért cserébe, portugál nyelvű, darabonként 5 eurócentes kuponokat állított ki.) Pedig a szabály egyszerű: az automatába csak az dobható be, ami után már fizetett visszaváltási díjat a vásárló. Más nem. Ehhez képest az év első napjaiban többen is az automatákba helyeztek különféle csomagolásokat. Az új előírások csak azokra az italokra vonatkoznak, melyeken a gyártó ezt feltünteti. A visszaváltásos csomagolások 2024 első fél éve során, fokozatosan jelennek meg a polcokon. Az év első napjaiban ez nem volt várható. Csak az helyezzen italos palackot az automatákba, aki a visszaváltási díjat kifizette érte, a palackon pedig szerepel az előírt logó, feliratozás és visszaváltási díj. A jogalkotó azért biztosított átállási időszakot június végéig, mert a gyártóknál időt igényel a címkézési átállás. Az automaták telepítése, beállítása, tesztje és próbaüzeme még az év elején is zajlik, amit nem a kereskedők, hanem a gyártó és az arra feljogosított szakemberek végeznek.

Az új visszaváltási rendszerben egyszer használatos – úgynevezett egyutas – italos palackok használata esetén a kereskedők a termék eladásakor kötelesek 50 forint visszaváltási díjat felszámolni a vásárlóknak. Ezt a díjat sikeres visszaváltáskor levásárolható vagy akár a kasszánál pénzre váltható utalvány formájában visszakapják. A rendszerben nem szereplő palackokat – amelyeken nincs megfelelő felirat, logó és címke – tilos az automatákba dobni, mert azok meghibásodást is okozhatnak. A június végéig tartó átmeneti időszakban a gyártók átadhatnak a boltoknak régi, nem visszaváltható termékeket is. Azt követően viszont már csak visszaváltható palackos árut szállíthatnak ki. Igaz, kifutásukig még előbbiek is értékesíthetők. A kereskedő 50 forintot csak akkor számíthat fel, ha a csomagoláson ezt logó jelzi. A díjat ott is ki kell fizetni, ahol nincs visszaváltás.

Jelenleg nincsenek visszaváltható palackok a polcokon – erősítette meg lapunk megkeresésére Vámos György, az OKSZ főtitkára. Még tart a fél év türelmi idő. A felfutás üteme az italgyártóktól függ. Magyarországon eddig szabályosan egy palackot sem váltottak vissza. Így ezzel kapcsolatos viták sem merültek fel. Elenyésző számban előfordulhatott kísérlet a rendszerben részt nem vevő palack visszaváltására, de ilyen adatokat nem gyűjtenek. A nem regisztrált palackokért kiadott 5 eurócentes, portugál kuponok ügye „már lefutott”: az érintett automatát lezárták. Az OKSZ tagvállalkozásaihoz kötődik a hazai élelmiszer-kiskereskedelem kétharmada. Több mint ezeregyszáz, 400 négyzetméternél nagyobb áruházuk kötelezett. Az automaták száma másfél ezer körül várható. A telepítés most is zajlik. Amire megjelennek az első visszaváltható palackok – de legkésőbb a második fél évtől –, a folyamat befejeződik – ígérte.

A vissza nem váltott csomagolást a vásárlóknak célszerű a lakóhelyhez közeli, szelektív kukákba helyezni, mivel az áruházak kiegészítő gyűjtést hely híján és egészségügyi előírások miatt csak korlátozottan végezhetnek – szögezte le (a Mohu erre vonatkozó, határozott nyilatkozatát némiképp árnyalva) Vámos György.

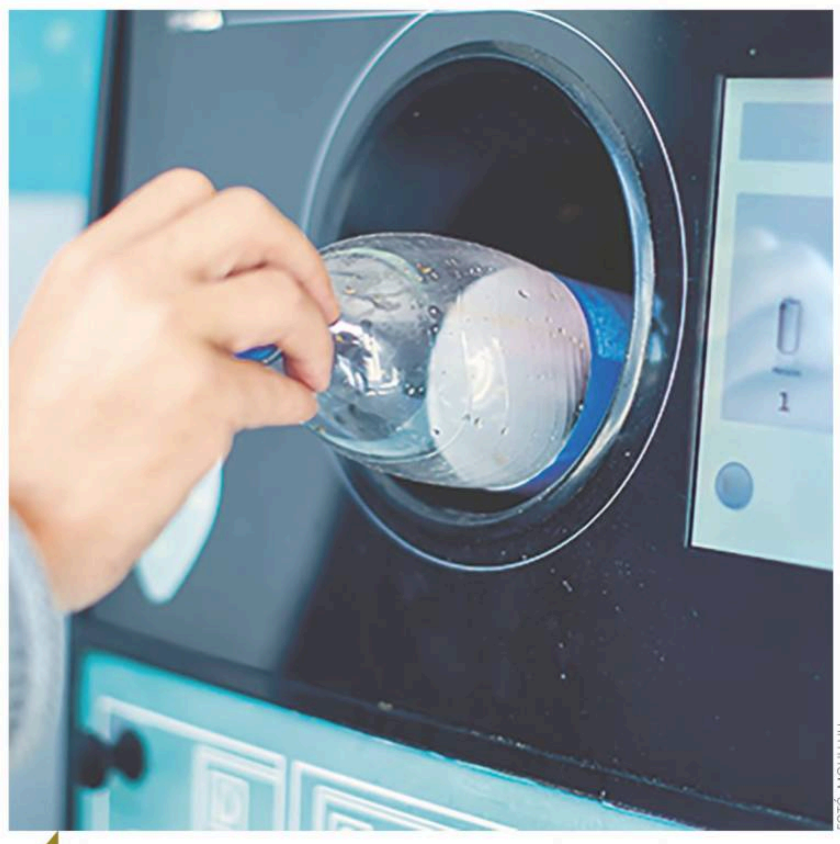

FOTÓ: MOHU.HU

A rendszerben nem szereplő palackokat – amelyeken nincs megfelelő felirat, logó és címke – tilos az automatákba dobni, mert azok meghibásodást is okozhatnak

RENDSZER

VÁMOS GYÖRGY

Magyarországon eddig szabályosan egy palackot sem váltottak vissza

A telepítés most is zajlik

A tucatnyi nagy hazai élelmiszer-kereskedő közül mostani körkérdésünkre lapzártánkig a Tesco, a Spar és a Penny Market válaszolt. A Spar 321 400 négyzetméternél nagyobb és 16 ennél kisebb egységében lesz elérhető automata – közölte lapunkkal Maczelka Márk, a Spar Magyarország Kft. kommunikációs vezetője. 200 üzletben 208 Tomra, 137 helyen pedig 160 Envipco márkájú berendezést telepítenek. 185 üzletben többször használatos (többutas) csomagolásokat is kezelő Tomrákat telepítenek. A többutas csomagolásokat 152 üzletben saját berendezéssel veszik át.

A szállítóktól még a Tescókba se érkezett visszaváltható palack – közölték a hipermarketlánc sajtóosztályán. Hálózatukban eddig senki nem próbálkozott arra nem alkalmas palackot visszaváltani. A 147, 400 négyzetméter feletti üzletükből jelenleg 81-ben érhetőek el az automaták. Ezek körülbelül felét üzemelte már be az arra jogosult fél. A telepítés folyamatos. Jelenleg a méretük folytán kötelezett üzleteikre összpontosítanak – tették hozzá.

Többször használatos hulladékokat 400 négyzetméternél kisebb boltjaik körülbelül tizedében automatával, a többiben kézzel vesznek át. A rendszer kiépítése a Tescónak milliárdos nagyságrendű kiadást jelentett – közölte a Tesco sajtóosztálya. Bár az új, egyutasgöngyöleg-visszaváltás január elsején technikailag elindult, akkor „élesedik”, amikor forgalomba kerülnek a megfelelő kóddal és logóval ellátott első PET-palackok és aluitalos dobozok – közölték megkeresésünkre a Penny Magyarországnál.

A Mohu által megbízott szakcégek folyamatosan telepítik az automatákat a Penny üzleteiben. Az Aldi Magyarország mind a 168 áruháza nagyobb 400 négyzetméternél, így valamennyire vonatkozik a kötelező visszaváltási díjas termékek (DRS) rendszere – közölte még tavaly októberben a (kérdésünkre most nem reagáló) lánc. Az automatákat a jogszabályi határidőre telepítik. A vásárlók a jogosult palackokat és dobozokat minden üzletükben le tudják adni. Az értük kapott kuponokat azok nyomtatásának helyén bármilyen termék megvételére vagy akár vásárlás nélkül is felhasználhatják. A DRS-ben nem regisztrált göngyölegeket az Aldinál működő automaták visszaadják. Az ilyen termékek elhelyezésére szelektív tárolót helyeznek el. Ezekért a palackokért viszont ellentételezés változatlanul nem jár – szögezték le. A Lidl Magyarország lapunkat utoljára szintén októberben biztosította afelől, hogy a visszaváltó berendezések minden áruházukban elérhetőek lesznek, melyek telepítése folyamatos.

Vegyes fogadtatás

Vegyes a kép az üzletek visszaváltópontjain. Van, ahol tökéletes a rend és a tisztaság, máshol azért gyűlnek a palackok, amiket nem fogad be az automata. A megkérdezett vásárlók hallottak az új rendszerről, amelynek – mint minden hasonló intézkedésnek – vegyes a fogadtatása: van, aki szerint jó ötlet a betétdíj, de olyannal is találkoztunk, aki méltatlankodott a bevezetése miatt.

Mária elég sok üveget hozott vissza a boltba, de egyik sem betétdíjas, így az utcai gyűjtőkonténerbe dobálta a palackokat. Ő úgy gondolja, hogy fontos a környezetvédelem, a gyerekei nagyon szeretik a kólát, úgyhogy elég gyakran vásárolnak műanyag palackos üdítőt, amelynek csomagolását most a szelektív kukában gyűjtik otthon. Ha visszaváltható lesz a csomagolás, biztosan el fogja hozni a boltba, mert mint mondja, az a kis pénz is sokat számít a családi költségvetésben.

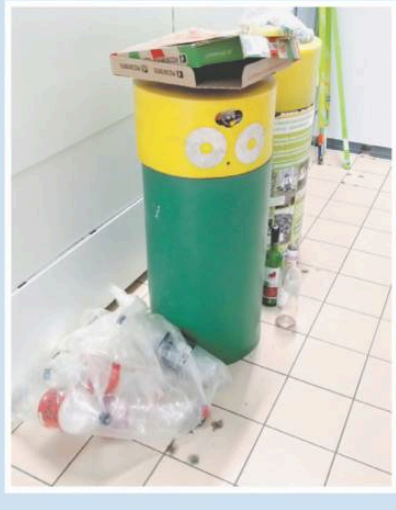

A nyugdíjas Sándor viszont indulatosan mutatott körbe, amikor megkérdeztük, mi a véleménye a visszaváltó automatáról. „Az egész ország ilyen, nézze meg! Ez a nemtörődömség, ez az igénytelenség jellemző mindenütt. Most nézze meg, miből tartott volna arrébb vinni? Ott van a konténer, pár méter, de nem vinné el odáig. Ja, ez az új rendszer? Hát, szerintem még roszszabb lesz a helyzet. Ha nemcsak az üvegeket, hanem a flakonokat meg a sörösdobozokat is ide hordják majd, aztán amit nem tudnak visszaváltani, szanaszét hagyják.”

K. K.

LAPSZÉL

Elrajtoltak Afrikában

FOTÓ: AFP

Hazai győzelemmel vette kezdetét a 34. Afrikai Nemzetek Kupája: az A csoportban Elefántcsontpart 2-0-ra verte Bissau-Guineát Fofana korai (4. percben esett), illetve Krasso második félidős (58.) találatával. A kvartett tegnapi másik találkozóján: Nigéria–Egyenlítői-Guinea 1-1 (gól: Osimhen 38., ill. Iban Salvador 36.). A B jelű négyesben: Egyiptom–Mozambik 2-2. NÉPSZAVA

Eb: ahol van érem

A Bontovics Balázs, Jászapáti Péter, Nógrádi Bence, Tiborcz Dániel összeállítású férfiváltó negyedik lett a rövidpályás gyorskorcsolyázók gdanski Európa-bajnokságán. Az aranyat a hollandok szerezték meg a belgák és a lengyelek előtt. A magyarok Sziliczei-Német Rebeka révén 1500 méteren nyertek szombaton bronzérmet, így a magyar delegáció 2006 óta minden kontinenstornáról hoz haza érmet. MTI

Loeb zárkózik

FOTÓ: AFP/PATRICK HERTZOG

Miként a hatodik, 48 órás szuperszakaszon, a vasárnapi hetedik, Rijád és al-Duvadimi közötti 483 kilométeres gyorsaságival tarkított etapon is Sebastien Loeb volt a leggyorsabb, így 10 percet faragott hátrányából az összetettben éllovas spanyol Carlos Sainz mögött az autósok között a Szaúd-Arábiában zajló 46. Dakar-ralin. MTI

Még hibátlan a PSV

Európában egyedülálló módon továbbra is százszázalékos teljesítményt nyújt a 2023/2024-es idényben a PSV. Az eindhoveni együttes a holland bajnokság 17. fordulójában 3-1-re verte az Excelsior gárdáját, így Peter Bosz csapata 17 sikerrel, 59 szerzett, s 7 kapott góllal áll az élen 51 ponttal. A második a Feyenoord 38 egységgel (igaz, van egy elmaradt meccse). NÉPSZAVA

HIRDETÉS

APRÓ

JÁRMŰ

AUTÓJÁT megvenném 06-1/420-2703, 06-30/362-0674.

RÉGISÉG

KÖNYVEK, könyvtárak, CD-k, hanglemezek, DVD-k, porcelánok, kerámiák, plakátok, komplett hagyaték vétele, 06-20/922-0001.

VEGYES

FIATAL hölgy takarítást, bevásárlást vállal Budapest területén. Nyugdíjasoknak kedvezmény. 06-70/209-2830.

APRÓHIRDETÉS-FELVÉTEL:
Tel.: 06-1/475-0802, 3skarakter@gmail.com,
EGYÉB HIRDETÉS ESETÉN kérjük,
hívja a 06-1/9999-528-as telefonszámot, vagy
írjon a hirdetes@nepszava.hu e-mail címre.

Véget ért a tündérmese

VÍZILABDA A megfiatalított magyar válogatott, Varga Zsolt B (talán C) csapata 11-8-ra kikapott a házigazda horvátoktól az Eb-n. Bronzmeccs jön az olaszokkal.

FOTÓ: MTI/ILLYÉS TIBOR

A házigazda horvátok ellen elfogyott a fiatal magyar csapat ereje

NÉPSZAVA

Tündérmesének tituláltuk a címben mindazt, amit a magyar együttes művel(t) a kontinenstornán. A vb-győzelemmel bebiztosított olimpiai kvóta okán Varga Zsolt szövetségi kapitány nem a legjobbjaival érkezett Horvátországba, hanem olyan fiatalokkal, akik normál esetben néhány éven belül válhatnának a válogatott oszlopos tagjává. Mégis nagyszerű teljesítményt nyújtottak, a papírformát többször felülírva, az olaszokat és a szerbeket verve jutottak az elődöntőbe. S ugyan a rutinosabb és a hazai publikum támogatását élvező horvátok ellen végül nem sikerült elérniük a finálét, az egész tornán nyújtott teljesítmény így is parádésnak mondható. A srácok a közelgő vb és olimpia előtt bizonyítani akartak, mindent kiadtak magukból, szinte a torna minden pillanatában.

A háromgólos vereség kapcsán is kiemelte Varga, hogy örömmel látta, játékosai az utolsó erőtartalékaikat is fölhasználták: „Most is ott volt a lélek a játékunkban! – mondta, majd így összegezett: – Jó mecscset vívtunk, egy jó horvát csapat ellen, amely kimondottan formában van. Úgy érzem, lehetett érezni kicsit a hazai pálya előnyét, de ez kevéssé fontos. A játékosaim mindent megtettek, kimaxolták a teljesítményüket, főleg úgy, hogy az elmúlt napokban vírusos fertőzés okozott gondot a keretben. Elégett a lendületünk. De mindent egybevetve azt kell mondjam, tényleg fantasztikus teljesítményt nyújtottunk” – értékelte a meccset, amely során végig a hazaiak vezettek, de a magyarok igyekeztek tartani a lépést. A végére nem sikerült.

> Varga Zsolt szövetségi kapitány annak örült, hogy csapata kiadott magából mindent.

A spanyolokkal szemben 7-4-es vereséget szenvedett olaszokra pihenéssel és videóanalízissel készül az együttes. Varga arra kíváncsi, hogyan szerezhettek ilyen kevés gólt.

„Más meccs lesz, de gyanítom, azok a fiatalok, akiknek ez az első felnőttvilágversenyük, a harmadik helyért is mindent beleadnak majd...” – mondta Varga.

Mindeközben a női együttes az eindhovenben Eb-n megszerezte az ötödik helyet: Mihók Attila és Cseh Sándor csapata 14:3-ra győzte le a franciákat.

Sallói István volt az első, aki a problémára rámutatott

Megint kedveztek a labdarúgóknak

KIVÉTELEK A kormány tavaly év végén a migráció visszaszorítása érdekében hozott idegenrendészeti törvénye hátrányosan érintette a honi labdarúgóklubokat, ezért a kabinet gyorsan változtatott a szabályokon: a törvény a futballistákra nem vonatkozik.

Az eredeti szöveg értelmében az idén január 1. és február 29. közötti időszakban az idegenrendészet nem állíthatott ki tartózkodási engedélyt a nem Európai Unióból és az Európai Gazdasági Térségből érkező állampolgárok részére. Sallói István, a ZTE sportigazgatója azonban jelezte, az intézkedés miatt nehezebb dolguk van a téli erősítésekkel. A hazai szövetség a sportállamtitkársághoz fordult, a kormány ezek után átírta a jogszabályt, s a Belügyminisztérium – a magyar sportérdekekre hivatkozva – szombaton már azt közölte: a látványcsapatsportágakba igazolók kivételnek számítanak, ők kaphatnak tartózkodási engedélyt. NÉPSZAVA

Bayern, Dortmund: dupla tripla

FOTÓ: AFP/KIRILL KUDRYAVTSEV

Sancho (jobbra) gólpasszal tért vissza Manchesterből Dortmundba

BUNDESLIGA Palacios 94. percben szerzett góljával nyert a német labdarúgó-bajnokságban listavezető Bayer Leverkusen az Augsburg otthonában, így Xabi Alonso együttese a vesztett pontok tekintetében is még mindig maga mögé utasítja a tavaszi szakaszt 3-0-lal fölvezető Bayernt (a bajorok Musiala duplájával és Harry Kane szimplájával verték Münchenben a Hoffenheimet).

A Dortmund szintén ennyire verte a sereghajtó Darmstardtot. 1-0-s vezetésnél, az 55. percben Edin Terzić edző becserélte a Manchester Unitedtől kölcsönbe visszahozott Jadon Sanchót, valamint a klubikon Marco Reust, amiből az lett, hogy a 77. percben előbbi gólpasszt adott utóbbinak.

Ami a magyar játékosokat s csapataikat illeti: a Freiburg–Union Berlin 0-0-ra végződött meccsen a hazaiaknál Sallai Roland végig a pályán volt, a vendégeknél Schäfer András a 69. percben állt be; míg az otthon a Frankfurttal szemben alulmaradó (0-1) RB Leipzigben Gulácsi Péter a kispadon ült, Orbán Willi pedig még ott sem (sérült, ugyebár).

Az élmezőny: 1. Leverkusen 45 pont/17 meccs, 2. Bayern 41/16, 3. VfB Stuttgart 3X/17, 4. RB Leipzig 33/17, 5. Frankfurt 27/17. NÉPSZAVA

PL: új lendületet hoz De Bruyne

FUTBALL Kevin de Bruyne felépülésével a belga válogatott nevétől hangosak a vasárnapi sporthírek. A Manchester City középpályása a bajnokság első napján, augusztus 11-én szenvedett combizomsérülést. Szombat délután 24 percet kapott a Newcastle-beli idegenbeli találkozón, mégis ő jelentette a különbséget, neki volt köszönhető, hogy a „szarkák” második félidős fölénye ellenére Pep Guardiola alakulata 3-2-es sikerrel távozott a St James' Parkból. A „király visszatérésére” ahogy a klub hivatalos X-csatornája fogalmazott, a 69. percben került sor, nyomban a sorfalba vágott egy szabadrúgást, de öt perccel később már fel is iratkozott a góllövőlistára. A győzelmet végül Oscar Bobb állította be a 91. percben, mégis az új frizurájával is feltűnést keltett De Bruynéről gondolják a kommentátorok, hogy a rövid megtorpanás után a FIFA Világkupa megszerzésével ismét magára talált City vele sorozatban ötödször is elhódíthatja a bajnoki címet (noha Erling Haaland egy hónapig sérült).

FOTÓ: AFP/OLI SCARFF

Kevin De Bruyne visszatérésével a City máris a bajnokság esélyese?

A „vörösök” ezt persze másképp gondolják. A félidejéhez érkezett bajnokságban csak egyszer vesztettek (1-2 a Tottenham otthonában), azóta 13 meccs óta veretlenek és két ponttal vezetnek a City előtt. Ahogy a Pool és vele Szoboszlai Dominik, úgy az Arsenal is jól megérdemelt miniszabadságát töltötte a hétvégén..

Szombaton, a nyugat-londoni derbi után fellélegezhettek a Chelsea sokat szenvedő szurkolói. A Fulham szombati legyőzése szériában a harmadik győzelmük volt. A szerény 1-0 ellenére felcsillant a korábbi évek küzdőszelleme. A Manchester United jó híre, hogy megérkezett az új vezérigazgató, a kerékpáros-sikerekről híres Sir Dave Brailsford, aki első lépésként két MU veterán, Sir Alex Ferguson és David Gill tanácsainak kikérésével keresi a hosszú válságból kivezető utat.

R. HAHN VERONIKA (LONDON)

Rekordok Wislában

Pénteken és szombaton is rekord született az átépített wislai sáncon, ahol a síugró-világkupa szupercsapatversenyét rendezték: előbb a szlovén Anže Lanišek repült 137,5 méterre, majd a német Andreas Wellinger 144,5 méter után fogott talajt. Az átépítés előtti csúcs 139 méter volt. NÉPSZAVA

Kína mindent vitt Dohában

Mind az öt aranyérmet a kínaiak nyerték a pingpong WTT-sorozat katari állomásán, s négy finálé házi döntőként zajlott számukra. A legeredményesebb versenyző Vang Csü-csin lett (képünkön), aki nyert egyesben, vegyes párosban, s második lett férfi párosban. MTI

Olasz duplázók

Megvédte címét az olasz Charlene Guignard, Marco Fabbri páros a jégtáncosok versenyében a litvániai műkorcsolya és jégtánc Európa-bajnokságon. A két magyar duó közül az Ignateva Mariia, Szemko Danijil Leonyidovics páros 25., a Hancock Lucy, Fourati Ilias kettős pedig 30. lett. MTI

Táblabíró Marozsán

MELBOURNE Értékes magyar siker a korábbi Grand Slam-győztes Marin Cilic ellen, és néhány ötszettes maratoni az ausztrál nyílt teniszbajnokság hétvégi nyitányán.

ÜTŐS ROVAT

HEGYI IVÁN

Az ausztrál nyílt teniszbajnokság nyitányától mindig felszabadul és elszörnyülködik az ember. Egyrészt megkezdődik az igazi szezon, másrészt a szemlélőben felötlik az emlék a kanadai Frank Dancevicről, aki 10 évvel ezelőtt előbb hallucinálni kezdett, majd összeesett a nagy melegtől a francia Benoît Paire-rel vívott mérkőzésén.

A skót Andy Murray akkor jegyezte meg: „Csak egyszer kellene tragédiának történnie, mindjárt gondolnának ránk, résztvevőkre is."

A nap most ugyancsak hét ágra sütött, és a magyaroknak úgy tetszett, Marozsán Fábiánra kiváltképp ragyog. A 24 éves játékos, aki a múlt évben legyőzte a spanyol Carlos Alcaraz és a norvég Casper Ruudöt is, ezúttal a horvát Marin Čilićcsel találkozott, ami mindennek volt nevezhető, csak könnyű kezdésnek nem.

Még akkor sem, ha a 35 esztendős rivális hosszú szünet után tért vissza a pályára nemrégiben Hongkongban, és még most sem százszázalékos. Balázs György, Marozsán edzője mondta is: „Schlik-Szabó Lucával, Fábián gyógytornászával a negyedik játszmában kiszúrtuk, hogy Čilićnek fáj a bal térde. Ezért javasoltuk Marozsánnak, hogy igyekezzen még inkább mozgatni ellenfelét, mert az irányváltoztatások nem esnek jól a horvátnak. Čilić próbálta is minél hamarabb befejezni a labdameneteket. Nehéz volt így brékelni, de a negyedik meccslabdát már értékesítette Fábián."

Marozsán és stábja kiszúrta, hogy Cilic fájlalja bal térdét, ezért a magyar játékos még inkább mozgatni próbálta ellenfelét

„Talán nincs az első három sikerem között ez a győzelmem, de fontos mérföldkő, mert az első mérkőzésemet nyertem az Australian Open főtábláján."

FOTÓ: AFP/DAVID GRAY

A találkozó végeredménye 6:1, 2:6, 6:2, 7:5 volt. Marozsán hatszor vette el vetélytársa adogatójátékát, 10 ászt számlált, míg Čilić 16-ot. Ám a horvát 46 ki nem kényszerített hibát ütött, ezt nem tudta ellensúlyozni.

„Talán nincs az első három sikerem között ez a győzelmem, de fontos mérföldkő, mert az első mérkőzésemet nyertem az Australian Open főtábláján" – nyilatkozta Marozsán, aki a második fordulóban Francisco Cerundolóval találkozik. Az argentin versenyzőnek van mit kipihennie addig, mert az ausztrál Dane Sweeney ellen ötjátszmás mérkőzésen győzött (3:6, 6:3, 6:4, 2:6, 6:2).

Az első forduló maratoniját azonban az orosz Andrej Rubljov és a brazil Thiago Seyboth Wild vívta. A dél-amerikai játékos – aki 2018-ban a US Open junior egyéni bajnoka volt – a tavalyi Roland Garroson már okozott súlyos viszontagságokat egy orosznak: Danyiil Medvegyev ellen – az akkori 170 helynyi világranglistás differencia ellenére – 7:6, 6:7, 2:6, 6:3, 6:4-re győzött.

Most Rubljov azt mondta: „Épp az a meccs járt a fejemben. Amikor 2:0-s játszmaelőny után nem tudtam kihasználni a lehetőségeimet, attól féltem, én is kikapok. Thiago rendkívül veszélyes játékos, nagyon keményen üti nemcsak az első, hanem a második adogatását is."

Rubljovnak 7:5, 6:4, 3:6, 4:6 után az ötödik szettben, 6:5-nél 15:40-je, majd egyenlő után előnye volt, de az állhatatos brazil egyenlített (6:6). A döntő rövidítésben aztán 9:6-ra elhúzott az orosz, és egy ásszal lezárta a látványos meccset, amelynek jó néhány hálócsatája a Copacabanát idézte, igaz, ott köztudomásúlag nem kézzel brillíroznak.

Melbourne-ben szintén öt szettet váltott az amerikai Taylor Fritz és az argentin Facundo Acosta Diaz. A dél-amerikai játékos 2:1-es játszmaaránnyal vezetett, de ellenfele fordított (4:6, 6:3, 3:6, 6:2, 6:4). Ez azért is volt lenyűgöző teljesítmény, mert Fritz bal bokája a második szettben aláfordult.

Az észak-amerikai teniszező fellélegezve említette: „Szerencse, hogy a sérülésem nem súlyos. Meg az is, hogy vasárnap mutatkoztam be, mert így két napom van meggyógyulni."

Mennyi izgalom, és még csak most kezdődött az egész...

FOTÓ: MTI/HEGEDÜS RÓBERT

Verhetetlen Győr, csalódott FTC

KÉZILABDA „Úgy éreztem, megvoltak az esélyeink, de az Esbjerg túl erősnek bizonyult. Ettől függetlenül büszke vagyok a játékosokra, mert végig küzdöttek" – nyilatkozta kissé csalódottan a Ferencváros dán trénere, Allan Heine, miután az elmúlt idényben Bajnokok Ligája-döntős Ferencváros hazai pályán kikapott a női kézilabdázóknak kiírt legrangosabb sorozatban. Mondjuk ez nem akkora meglepetés, mert a Esbjerg remek formában érkezett Érdre, s nyolc győzelemmel és egy vereséggel vezette a B jelű nyolcast, ráadásul a csapat tagja a decemberi világbajnokság legértékesebb játékosának választott norvég Henny Reistad, valamint a kor talán legnagyszerűbb játékosa, a norvég Nora Mörk is. Ennek dacára különösen támadásban jeleskedett, és kifejezetten látványos gólokat szerzett az FTC, ám a második félidőben a korábban Győrben (is) kézilabdázó Mörk vezetésével érvényesült a papírforma, miközben hazai részről koncentrációban és állóképességben is kiütköztek a hiányosságok. A B csoportban: FTC-Rail Cargo Hungaria–Team Esbjerg (dán) 28-33, Mörk 11, Reistad 10 góllal vette ki részét a dán sikerből.

A Ferencváros 25 éves német balátlövőjének, Emily Bölknek is hiábavaló volt minden erőfeszítése

A 16 BL-csapat közül egyedüliként százszázalékos Győr a dán Odense otthonában is megőrizte makulátlan voltát: Ulrik Kirkely vezetőedző együttese 15-9-re hizlalta előnyét, majd a második félidőt 4-0-val kezdte: ráadásul a hazaiaktól piros lapot kapott Aagot Hansen, miután hétméteresnél fejbe lőtte Sandra Toftot. S bár az utolsó percben egy találatra faragta lemaradását a hazai csapat, a Győr győzelme nem forgott veszélyben, előnye így immár hat pont riválisa előtt az A jelű nyolcas élén: Odense HB (dán)-Győri Audi ETO KC 30-31.

A harmadik magyar BL-csapat, a sorozat újonca, a Debrecen a montenegrói Buducsnoszt csarnokában vizitált, és miután az első mérkőzést 27-22-re megnyerte, ezúttal 27-21-re győzött, ezzel pedig óriási lépést tett a továbbjutást felé. NÉPSZAVA

Holnap záródik a csoportkör

A magyar férfiválogatott pénteki lapzártánk után 26-24-re nyert Montenegró ellen a németországi Európa-bajnokság csoportkörének első fordulójában. Mivel a csapat a tavalyi világbajnokságon bejutott a nyolcaddöntőbe, ezért már kiharcolta a tavaszi olimpiai selejtezőn való indulás jogát, ilyenformán az Eb kisebb téttel bír. Tegnap este Münchenben ugyancsak lapzárta után játszott Szerbiával a válogatott, ezért erről csak keddi számunkban tudunk beszámolni. Kedden 20.30-tól Izlanddal játszik a válogatott (tv.: M4 Sport), a középdöntőbe az első két helyezett jut.

Évente 80 millió áldozata van a cápakereskedelemnek

Az elsősorban uszonyuk, de májuk és húsuk miatt – a nemzetközi jogszabályok ellenére – egyre nagyobb mennyiségben halászott állatok 30 százaléka, nagyjából 25 millió egyed valamelyik veszélyeztetett faj képviselője. QUBIT

Gyérítik a portyázó kormoránokat

Folyamatosan gyérítik a károkatonákat Csongrád megyében. Erre azért van szükség, mert a kormoránok évről évre hatalmas károkat okoznak a haltenyésztőknek. Egy kormorán akár napi 1,5-3 kilogramm halat is elfogyaszt, de ennek többszörösén ejthet halálos sebeket. MTI

Izlandon és Indonéziában is kitört egy vulkán

December után vasárnap ismét kitört a Marapi tűzhányó az indonéziai Nyugat-Szumátra tartományban. A hatóságok legalább 100 embert kitelepítettek. Izlandon szombat reggel 8 óra körül vulkáni repedések nyíltak Grindavík halászváros környékén, a lakókat felszólították, hogy hétfő estig hagyják el otthonaikat. MTI

Lövöldözés egy kocsikulcs miatt

ÚJBUDA Lövöldözéshez vezetett négy férfi veszekedése az újbudai Bíró László József körúton. A Tények beszámolója szerint a társaság két luxusautóval érkezett a Budaparkba. A résztvevők állítólag egy kocsikulcs átadása miatt kezdtek el üvöltözni egymással. A kulcs nem került elő, egy lőfegyver viszont igen, az egyik elkövető ezzel kezdett fenyegetőzni, majd a levegőbe is lőtt vele. Az egész jelenet a lakópark kellős közepén történt, így akadt, aki videóra vette az egészet. A lövöldöző férfit a másik három elkezdte győzködni, hogy hagyja abba, és tegye le a fegyvert, majd visszaültek az autójukba, és elmenekültek. Öt perccel ezután tíz rendőrautó érkezett a helyszínre, ahol a hatóságok egy gumilövedékes fegyverből származó lövedéket találtak. Az egyik, 28 éves férfit autós üldözés után fogták el a Lurdy Háznál, 25 éves társát pedig körözik. Az elfogott férfit felfegyverkezve elkövetett garázdaság miatt hallgatták ki. A férfit a nyomozók őrizetbe vették, a társaság többi tagjának beazonosítása még folyamatban van. Tettükért akár három év börtönt is kaphatnak. NÉPSZAVA

Az egyik, 28 éves férfit autós üldözés után fogták el a Lurdy Háznál, 25 éves társát pedig körözik.

ÖTÖS LOTTÓ

Nyerőszámok:	13, 29, 32, 56, 70
5 találat	nem volt
4 találat	1 318 180 forint
3 találat	16 645 forint
2 találat	2630 forint
Joker: 078150	

HATOS LOTTÓ

Nyerőszámok:	6, 12, 13, 16, 21, 28
6 találat	nem volt
5 találat	379 940 forint
4 találat	7400 forint
3 találat	2760 forint

KENÓ

Január 13., szombat

7	9	17	18
20	21	25	32
33	39	40	47
49	54	63	70
71	74	75	80

Január 14., vasárnap

1	2	3	6
9	11	14	17
25	26	31	36
39	42	48	49
51	56	62	69

KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
min. max.	min. max.	min. max.	min. max.	min. max.
-5 2	-7 3	0 6	-3 3	-7 1

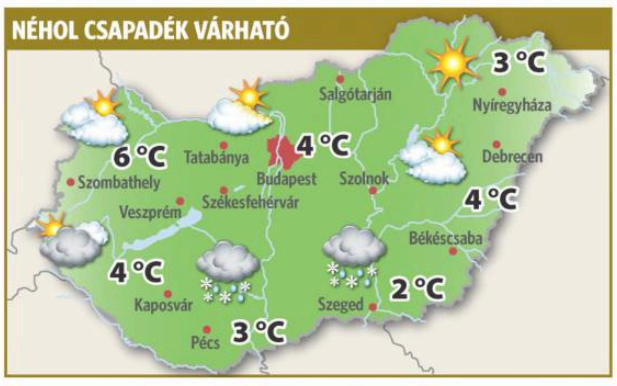

Boldog névnapot, Lóránt, Loránd!

A Lóránt férfinév a germán eredetű Roland magyar alakváltozata, az r és az l betűk felcserélődésével képződött. Jelentése: dicsőség. A Loránd a Lóránt régebbi magyar alakváltozata.

Az utolsó napok

BALMORAL Előkerült egy feljegyzés, amiből kiderült, hogy halt meg II. Erzsébet királynő, hogyan értesült Károly édesanyja haláláról és mikor szólították először őfelségének.

R. HAHN VERONIKA
LONDON

FOTÓ: AFP/JANE BARLOW/POOL

Liz Trusst balmorali kastélyában fogadta – teljes szellemi frissességgel – két nappal halála előtt

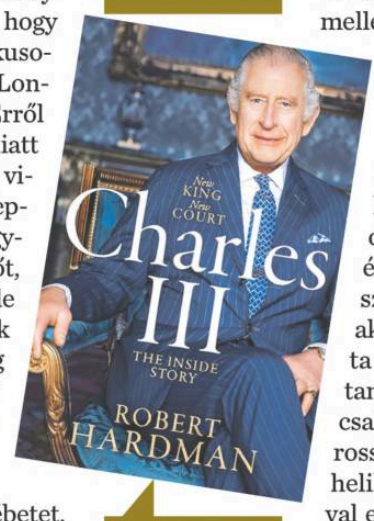

A Daily Mail bennfentes udvari tudósítójának kötete csütörtökön kerül a boltok polcaira

Csütörtökön kerül a könyvesboltok polcaira Robert Hardman The Making of a King: King Charles III and the Modern Monarchy (Egy király teremtése: Károly király és a modern monarchia) című új kötete, melyből a Daily Mail előzetesen részleteket hozott nyilvánosságra. A lap bennfentes udvari tudósítója II. Erzsébet legszorosabb tanácsadóitól származó információk alapján számol be a 2022. szeptember 8-án, 98 éves korában a skóciai Balmoral kastélyban elhunyt királynő utolsó napjairól, halálának körülményeiről.

Az új ismeretek megerősítik II. Erzsébet rendkívüli kötelességtudatát. Mint megtudjuk, 2022 nyarán aggasztotta a Boris Johnson július elejei lemondása után bekövetkezett hatalmi vákuum. Nagyon várta az új konzervatív vezető megválasztását, és semmiképpen nem akarta kihagyni Johnson lemondásának és a helyébe lépett (végül csak 49 napra) Liz Truss kormányfői kinevezésének személyes levezénylését. Eredeti terve az volt, hogy nem citálja az elfoglalt politikusokat Skóciába, hanem ő utazik Londonba a királyi vonaton. Erről azonban egészségi állapota miatt le kellett mondania. Az egész világ tanúja lehetett, ahogy szeptember 6-án Balmoralban egymás után fogadta a két vezetőt, testileg megtörve, lefogyva, de – mint ezt Truss a szerzőnek megerősítette – szellemileg frissen. A távozó kormányfő 15, az új 20 percet töltött a királynő társaságában. Hivatali kötelezettségének teljesítése állítólag „feldobta” Erzsébetet, aki távozásuk után jó hírt kapott, kancacsikója, Love Affairs versenyt nyert Goodwoodban.

Míg a vacsora előtti aperitifet szűk körű bizalmasai társaságában emelkedett, beszédes hangulatban fogyasztotta el, hamar visszavonult lakosztályába. Ekkor látta őt udvartartása utoljára, alkotmányos miszsziója minden erőt kivett belőle. A másnapi titkos tanácsi ülésen való videós részvételét az utolsó pillanatban lemondta. Puszta véletlen folytán éppen Balmoralban tartózkodott a hozzá különösen közel álló Anna királyi hercegnő, és mellette volt özvegysége alatti legszorosabb bizalmasa, öltöztetőnője, Angela Kelly is. Miután tőle teljesen szokatlanul Erzsébet ágyban töltötte az egész szeptember 7-ét, kihívták mellé a helyi körzeti orvost. Anna még ezen a napon értesítette Károlyt, hogy készüljön fel a legrosszabbra. Az akkori walesi herceg nem akarta egy váratlan lépéssel riasztani a kormányt és a médiát, így csak amikor húga 8-án reggel, egy rossz éjszaka után sürgette, szállt helikopterre és indult el Kamillával együtt Balmoralba. Egyben értesítette öccseit, Andrást és Eduárdot, illetve fiait, Vilmost és Harryt, hogy nagy baj van, bár az orvosi vélemény további egy-két napot adott még Erzsébetnek.

Vilmos és nagybátyjai a kora délutáni órákban szálltak fel a Királyi Légierő gépével a London melletti Northoltról. Katalin nem utazott velük, mert az iskolaév kezdetén három gyermekével akart maradni. Távolmaradása jó alkalmat adott a fiát telefonon felhívó Károlynak, hogy nyíltan közölje, Harry unszolása ellenére Meghan nemkívánatos Balmoralban.

Károly nem volt tanúja édesanyja utolsó perceinek, mert gondolatai összeszedése és feje kiszellőztetése céljából rövid időre visszatért balmorali otthonába, Birkhallba, és ott az erdőben gombászott. Röviddel a királynő hivatalosan 3 óra után 10 perccel bekövetkezett halála után Sir Edward Young, Erzsébet magántitkára hívta fel telefonon. Amikor „királyi őfelségeként” szólította meg, mást már nem is kellett mondani. Sir Edward a Királyi Levéltárnak küldött iratában így fogalmazott: „Nagyon békésen. Álmában. Elaludt. Időskor. Nem volt tudatában semminek. Nem volt fájdalma.” Mi sem jellemzőbb Erzsébetre, mint hogy két nappal a halála előtt két papírt is elhelyezett hivatali vörös táskájában, egy Károlynak szóló bizalmas levelet és az Order of Merit kitüntetés új tagjainak névsorát, akiknek kijelölése az uralkodó szuverén joga.

Áramtermelő zöld algákat azonosítottak

TUDOMÁNY Az eddig ismert fajoknál akár tízszer nagyobb áramtermelésre képes zöldalgatörzset azonosítottak a Szegedi Biológiai Kutatóközpont munkatársai. A fotoszintetizáló mikroalgák elektromos áram termelésére is képesek az úgynevezett biofotovoltaikus (BVP) eszközök alkotójaként, amelyek ígéretes lehetséges megújuló energiaforrások. (A fotovoltaikus folyamat: fényből elektromos feszültséget előállító, napelemként működő eljárás.) A jelenlegi BPV-eszközök hatékonysága azonban egyelőre annyira alacsony, hogy csak távoli tervként szerepel az ipari méretű felhasználásuk. A most azonosított zöldalga-törzs körülbelül tízszer nagyobb áramtermeléssel rendelkezik, mint az irodalomban eddig ismertetett algafajok. A törzs áramtermelése elsősorban fotoszintetikus eredetű, és az algasejtek a folyamat során megőrzik az életképességüket. Alkalmazásukkal így jelentősen növelhető a BPV-eszközök hatékonysága. NÉPSZAVA

NÉPSZAVA
Szociáldemokrata napilap • Alapítva: 1873-ban

Főszerkesztő: NÉMETH PÉTER
Főszerkesztő-helyettes: HORVÁTH GÁBOR, VARGA DÓRA

Fejtő Ferenc 1909-2008; Andrassew Iván 1952-2015
Online főszerkesztő: ÁGOSTON ZOLTÁN • Szerkesztő: MARKOTAY CSABA • Rovatvezetők: BODA ANDRÁS (belpolitika), HÁRS KATALIN (fotó), HOMPOLA KRISZTINA (kultúra), MUZSLAI KATALIN (mozaik), N. KÓSA JUDIT (publicisztika), RÓNAY TAMÁS (külpolitika), TÖRŐ ANDRÁS (gazdaság), VARGA T. RÓBERT (sport) • Mellékletek: BALASSA TAMÁS, BÁLINT ORSOLYA (Visszhang), RÁCZ I. PÉTER (Nyitott mondat), SIMON ZOLTÁN (Szép Szó) • Főmunkatársak: BALOGH GYULA, CZENE GÁBOR, DANÓ ANNA, GÁL MÁRIA, MARNITZ ISTVÁN, SZALAI ANNA. Internet URL-cím: http://www.nepszava.hu; e-mail cím: nepszava@nepszava.hu

Kiadja a XXI. Század Média Kft. (1191 Budapest, Vak Bottyán u. 75/A–C Központi telefon: 06 1 477-9000) • Felelős kiadó: a kft. vezetője • Előfizetéssel kapcsolatos ügyek: 06 1 477 9008 / 06 1 999 9508, terjesztes@nepszava.hu • Hirdetés: 06 1 999-9528 / 06 1 489-8811, hirdetes@nepszava.hu. • Előfizetési díj egy hónapra 7950 Ft, negyedévre 23 550 Ft, fél évre 46 200 Ft, egy évre 91 200 Ft • Árusításban terjeszti: Lapker Zrt. • Előfizetésben terjeszti: Médialog-DMHM Zrt. (mlog.hu) 06 1 999 9689 vagy 06 1 460 2753 ugyfelszolgalat@mlog.hu • Nyomdai előállítás: Mediaworks Hungary Zrt. www.mediaworks.hu • ISSN Bp 0133-1701 ISSN • Vidék 0237-3785. • A NÉPSZAVA példányszámát a MATESZ hitelesíti.

Partnereink: IMEDIA OBSERVER

NÉPSZAVA

Szociáldemokrata napilap

2024. január 16., kedd | 152. évfolyam, 13. szám | Ára: 500 forint

FOTÓ: BÉRES MÁRTON

A fiatal férfiak elmenekülnek a falvakból vagy Ukrajnából is

Szégyenkezés vagy töretlen bizalom

UKRAJNAI MAGYAROK „Most nem jó itt magyarnak lenni. Nem az ukránok miatt. Orbán miatt. Szégyelljük magunkat, hogy Orbán így viselkedik. Szégyen, hogy Magyarország nem akar minket támogatni, és még azt se akarja, hogy az Unió megtegye ezt.” Az Ungváron élő 53 éves István így fogalmazta meg érzéseit. Kárpát-ukrajnai riportunkban arról kérdeztük az ottani magyarokat, miképp élik meg az Orbán–Zelenszkij-ellentétet, és mennyire látják veszélyeztetettnek a magyarság kisebbségi létét, miután az ukrán törvényhozás az elmúlt években szűkítette az itt élő nemzetiségek nyelvhasználati jogát. Ungvár magyarjai közül többen bírálták Orbánt, a régió magyar falvaiban viszont töretlen a bizalom a kormányfő iránt.

RIPORTUNK AZ 5. OLDALON

Lefagyott napelempályázat

KÁOSZ Újra csődöt mondott az adóforintok milliárdjaiból kiépített állami informatikai hálózat, ezúttal egy energetikai támogatás iránti roham miatt.

BATKA ZOLTÁN, MARNITZ ISTVÁN

Hiába ölte adóforintok milliárdjait a kormányzat az állami informatikai hálózatba az elmúlt években, a rendszer tegnap újra csődöt mondott. Ezúttal a lakossági napelempályázat hétfő reggeli elstartolása után adta meg magát a hálózat. A kiírás internetes „előregisztrációjának” jó előre meghirdetett, délelőtt 10 órás indítása után nem sokkal összeomlott az állami ügyek online intézésére szolgáló, Ügyfélkapunak nevezett felület is. Kormányzati közlés szerint az úgynevezett Központi Azonosítási Ügynökkel (KAÜ) akadtak gondok.

Ez a rendszerhiba azután szétterült az egész állami informatikai rendszeren: akadozott az Ügyfélkapu elérése, bizonytalanná vált a lakossági csatlakozás az Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Térhez (EESZT), és forrásaink szerint volt olyan kormányablak, ahol a gépjármű-ügyintézés állt le. Tavaly, szintén a KAÜ hibája miatt, az szja-bevallási dömping okozott súlyos leállásokat, holott az elmúlt években csak hibajavításra, rendszerfejlesztésre elköltött a kormányzat 229 milliót.

FOTÓ: ANATOLIY GLEB

A napelemépítők már az elbírálásra várnak

Az időbeli egybeesés arra utal, hogy a csak ügyfélkapus belépéssel igénybe vehető napelem-támogatás miatti roham „döntötte be” az összes többi állami ügy intézéséhez szükséges belépőoldalt is.

Az Energiaügyi Minisztérium kiírásában az állt: az elbírálást a beadás sorrendje dönti el. Tegnap délután a szaktárca visszakozott, mondván, nem az számít. Azt ugyanakkor nem közölték, mi alapján döntenek.

REFLEKTOR A 2. OLDALON

AJÁNLÓ

Visszaosztott örökség

Nem tartja meg teljes örökségét, 25 millió eurót „visszaoszt” az osztrákoknak Marlene Engelhorn, a német BASF vegyipari cég alapítójának leszármazottja, Traudl Engelhorn-Vechiatto unokája. A 94 éves asszony tavaly ősszel hunyt el, vagyona szakértők szerint 4,2 milliárd euró volt. **7. oldal**

Kihallgatták a focistát

A gólöröm jeleként mutatta fel „100 nap. 07/10” feliratú csuklókötését Szagiv Jehezkel, a török Antalyaspor izraeli labdarúgója egy vasárnapi futballmeccsen, a Hamász Izrael elleni támadásának századik napján. Tette diplomáciai vihart kavart, a török rendőrség letartóztatta – igaz, azóta elengedték. **8. oldal**

Ízletes szavak

Nem csupán receptleírások szintjén költöztek be az ízek a könyvekbe, a kortársirodalom egyik nagy slágertémája a gasztronómia. **11. oldal**

Ismeretlen kór jöhet

A WHO szerint egy új, ismeretlen kór hússzor több halálos áldozatot szedhet, mint a Covid-járvány. Az X-betegségről holnap szekcióülést tartanak a Világgazdasági Fórumon. **16. oldal**

Fideszesek belharca a roma kampányban

VÁLASZTÁS Beindult a roma nemzetiségi választási kampány: Sztojka Attila romaügyi kormánybiztos és fideszes parlamenti képviselő szervezete nekiesett a Farkas Flórián vezette, jobboldali Lungo Dromnak. „Soha többet Farkas Flórián. Soha többet Lungo Drom” – ez a fotóval illusztrált szöveg jelent meg a Sztojka Attila által vezetett Cigány Közösségek Szövetsége Facebook-oldalán.

A belharc mellett az Országos Roma Önkormányzat (ORÖ) kivéreztetésére is jut kormányzati figyelem. Az állami pénzek megvonása nyomán az ORÖ hivatalának munkatársai október óta fizetés nélkül dolgoznak, a székház közüzemi számláit sem tudják fizetni.

BŐVEBBEN A 4. OLDALON

MTA: kell a Horizont

KUTATÓK Az Akadémia üdvözöl minden lépést, ami enyhíteni próbálja azokat a károkat, amelyeket a modellváltó egyetemek kizárása okoz az uniós Horizont kutatási programból. Ám ezzel párhuzamosan mielőbb el kell hárítani a politikai akadályokat az elől, hogy minden magyar kutatóhely ismét teljes és egyenjogú, diszkriminációmentes résztvevője legyen az európai kutatási térségnek – mondta lapunknak Freund Tamás MTA-elnök, miután kiderült, a kormány HU-rizont néven indít saját nemzetközi kutatási programot a kizárt egyetemeknek.

CIKKÜNK A 3. OLDALON

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

Érezhetően kialakult egy szkepszis a magyar tudományos élettel szemben

A Volán-sofőrök többsége aláírt, újabb sztrájk jöhet

BÉRHARC A Volán buszvezetőinek 58 százaléka, 5978 sofőr írta alá a Szolidaritás Autóbusz-közlekedési Szakszervezet (SZAKSZ) bérkövetelését és a sztrájkot támogató ívet – tudta meg a Népszava. Dobi István, a SZAKSZ elnöke lapunknak azt mondta, ezt a követelést nem lehet figyelmen kívül hagyni, jöhet a tavaly decemberihez hasonló munkabeszüntetés, ha nem kapnak megfelelő ajánlatot a mai tárgyaláson. Nem hivatalos értesülés alapján korábban 6-8 százalékos béremelést tervezett a cég, ez mára 10-12 százalékra emelkedett. A pontos szám megismerése után dönt majd Dobi és a SZAKSZ vezetése arról, hogy 58 százalékos felhatalmazással folytathatja-e bérharcot.

ÍRÁSUNK A 3. OLDALON

Kevesebb üzemanyagot tankoltunk tavaly

FOTÓ: BÉRES MÁRTON

Az árstop bumeránghatása okozta a nagy kutak forgalomesését

VISSZAESÉS Tavaly közel 16 százalékkal, 3,9 milliárd literre csökkent a nagy hazai kútláncok üzemanyag-forgalma – jelentette a Magyar Ásványolaj Szövetség. Benzinből 1,5 milliárd liter fogyott, ami 11 százalékos esés. Ezen belül 95-ösből 17 százalékkal kevesebb, 1,3 milliárd liter került a tankokba. A gázolaj iránti igények több mint 18 százalékkal, 2,4 milliárd literre csappantak. A prémiumbenzinek iránti igények viszont 35 százalékkal, 246 millió literre ugrottak. Kiemelt minőségű dízelekből 2 százalékkal több, 175 millió liter fogyott. Az értékesített mennyiség a visszaesés ellenére adatbázisunk szerint a 2022-es rekord, illetve a 2019-es értékesítés utáni, valaha mért harmadik legmagasabb érték.

FOLYTATÁS A 6. OLDALON

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Ha nem kapnak jó ajánlatot, újra beszüntetik a munkát a buszvezetők

Összeomlott az Ügyfélkapu

LEÁLLÁS Az okokat kevéssé vesézték ki a kormányzati szervek, de pont reggel nyílt meg, majd halt le a lakossági napelem-támogatási oldal. A „rend” késő délután állt helyre.

MARNITZ ISTVÁN

Elvileg hétfőn reggel 10 órától indult volna a Napenergia Plusz Program elnevezésű, új, lakossági napelem-telepítési pályázat online „előregisztrációja”. A korábbi bejelentések szerint – amit a tegnap is hatályos pályázati felhívás szintén megerősített – a kérelmeket a beérkezés sorrendjében bírálják el. A kormány sikereiért aggódó informatikusok e szavak olvastán már felvonhatták szemöldöküket: hisz így értelemszerűen mindenki egyszerre akar jelentkezni a tárca által megbízott, többségben magántulajdonú NFFKÜ - Nemzetközi Fejlesztési és Forráskoordinációs Ügynökség Zrt. erre a célra nyitott webcímén. Különös tekintettel arra, hogy az állami energetikai támogatások weboldalai, úgy a világ technológiai fejlődésétől, mint a kormányzati felelős gyakran változó személyétől látszólag függetlenül, az elmúlt évtized során igen gyakran omlottak össze a jelentkezési határidők perceiben. (De a szerverfagyás évek óta visszatérő gond a személyijövedelemadó-bevallás utolsó napjain is.) Bizonyára ezzel volt magyarázható, hogy az elmúlt évek során az EM és elődei már, vélhetőleg az „elektrontolongás” elkerülése végett, előszeretettel éltek a térségenkénti kiírás lehetőségével. Az EM elmúlt hetekben megjelent számos közleménye viszont magabiztosan állította, hogy a benyújtás sorrendjétől függő napelempályázat online jelentkezése mindenki számára egy időpontban indul. A szaktárca semmit se bízott a véletlenre: csak a hétvégén két sajtóközleményben igyekeztek hírverést csapni a lehetőségnek.

> Az állami energetikai támogatások weboldalai az elmúlt évtized során igen gyakran omlottak össze a jelentkezési határidők perceiben.

Lapunk tapasztalatai szerint tegnap fél 11-kor az érdeklődők számára a pályázati oldal „előszobájában” 37 perc várakozási időt jeleztek. De az EM Facebook-oldalán találtunk olyan érdeklődőt, akitől 2696 perc türelmet kértek. Bár a várakozás után még eljutottunk egy másik jelentkezési címre, ott hosszú percekig csak üres képernyőt láthattunk. Ekkor viszont a kezdőoldalon már arról tájékoztatták az érdeklődőket, hogy „a Központi Azonosítási Ügynök (KAÜ belépés) oldalon bekövetkezett rendszerhiba miatt jelenleg akadozik a belépés a Napenergia Plusz Program pályázati felületére; a pályázati felület azonnal elérhető, ahogy a KAÜ belépés helyreáll”. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az állami elektronikus ügyek központi bejelentkezési felülete, az Ügyfélkapu is elérhetetlenné vált. Ezalatt tehát senki semmilyen állami elektronikus ügyét nem tudta intézni. Kora délután állampolgárként érdeklődtünk az Ügyfélkapu 1818-as, illetve az NFFKÜ napelemes forródrótján is. Bár a vonalon egyaránt váratlanul rövid ideig kellett hallgassuk az idegnyugtató zenét, így gyorsan kapcsolatba léphettünk élő személlyel, a két ügyfélszolgálatos, bár visszaigazolták a fennakadást, egyaránt türelmet kértek. Az EM-en túl írtunk az Ügyfélkaput üzemeltető NISZ Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt.-nek és az afelett álló Belügyminisztériumnak is; utóbbi kérdésünket átirányította a Miniszterelnökséghez, ahonnan nem kaptunk választ.

Az EM ugyanakkor fél 4-kor újabb sajtóközleménnyel jelentkezett. Ennek már a címében, saját korábbi tájékoztatásuknak látszólag ellentmondva, arra figyelmeztettek, hogy a támogatási kérelmeket „nem az előregisztráció szerinti sorrendben bírálják el”. Bár az anyagban megerősítették, hogy tegnap megkezdődött a jelentkezések befogadása, elismerték, hogy a belépésben a KAÜ oldalán bekövetkezett rendszerhiba okozott „fennakadást”, aminek elhárításán dolgoznak. Ekkorra már több mint ezer előregisztrációs kérelem beérkeztét nyugtázták. Egyszersmind felhívták a figyelmet, hogy az előregisztrációs és a támogatási kérelmek benyújtása elválik egymástól. A kiírás szerint az előregisztráció jóváhagyásáról a támogató 15 munkanapon belül dönt. A pályázó ezután jelölheti ki a három lehetséges kivitelezőt, akik közül a rendszeren keresztül beérkező ajánlataik alapján választhat. Támogatási kérelmeket az aláírt kivitelezői szerződéssel rendelkezők nyújthatnak be. A beérkező pályázatok elbírálásának, a támogatási források odaítélésének sorrendjét nem az előregisztrációs, hanem a támogatási kérelmek benyújtása befolyásolja – írták. (Kérdéseinkre válasz gyanánt szintén csak ezt kaptuk meg.)

Késő délután viszont a napelemes pályázati oldalon már azt olvashattuk, hogy „a Központi Azonosítási Ügynök (KAÜ belépés) oldalon bekövetkezett rendszerhiba elhárítása megtörtént, a belépés a Napenergia Plusz Program pályázati felületére helyreállt”. Egyszersmind megismételték az elő- és a későbbi jelentkezés eltérő feldolgozásáról szóló EM-közlést. Bár az Ügyfélkapu bejelentkezési felületén nem találtunk tájékoztatást sem a lefagyásra, sem az újraindulásra, késő délután már sikeresen bejuthattunk a napelemes pályázati oldal tényleges adatbeviteli felületére.

Az EM az újraindulást egy késő délutáni Facebook-bejegyzésben is nyugtázta. Ebben közölték, hogy addig már 4 ezer előregisztrációs kérelmet fogadtak be. A reggel hoppon maradóknak tehát érdemes volt folyamatosan frissíteniük és délután befejezni a jelentkezés folyamatát.

Mintha mi sem történt volna.

75 milliárd
forintot osztanak szét valamivel több mint 15 ezer háztartás között

Kevesebb forrás

A Napenergia Plusz Program forrása 75 milliárd forint. Korábbi kutatásaink szerint voltaképp ennyi maradt meg a 2021-es lakossági napelem-támogatási kiírás 202 milliárdos keretéből. Míg az előző körben napelemre 2,9 millió, fűtéssel együtt telepített rendszerre pedig 11,3 millió forintot is el lehetett nyerni, most a kisebbre szabott méretű napelemre és hozzá kapcsolódó áramtárolóra (akkumulátorra) összesen legfeljebb 5 millió forint kapható. Míg az előző kör 36 ezer nyerte visszsza nem térítendő támogatást kapott, most a tervezett 15 160 családi napelemrendszer költségének kétharmadát állják. Bár tehát a mostani pályázati feltételek egyértelműen romlottak, az előző körben a jelentkezést nem akadályozta informatikai hiba. Igaz, akkor a lehetőséget térségenként hirdették meg.

A rohamot a beadási sorrend elsőbbsége okozta, amit csak később oldott fel az Energiaügyi Minisztérium

FOTÓ: NÉPSZAVA

Sokadjára bukott meg az azonosítási ügynök

KUDARC Szétterült az állami informatikai rendszerben a napelempályázat idején keletkezett rendszerhiba: a Központi Azonosítási Ügynök (KAÜ) lefagyása miatt hétfő délelőtt leállt az Ügyfélkapu is. Több olvasónk hétfő kora délután sem tudott belépni a felületére, a rendszer 404-es hibakódot írt ki, azaz a felhasználó gépe nem tudott kapcsolatba lépni az Ügyfélkapu szervereivel. A IX. kerületi kormányablaknál lapunk munkatársának azt mondták: házon belül működött az Ügyfélkapu, de lefagytak a gépjármű-regisztrációs felületek, amelyekre szintén a KAÜ-n át vezet az út. A Telex szerint a Magyarorszag.hu oldalra sem lehetett bejutni jó darabig. Bizonytalanná vált a lakosság számára az EESZT-Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Tér elérése is.

Nem először fordul elő, hogy a KAÜ meghibásodása miatt akadozott az ország hivatali ügyintézése. Korábbi összesítésünk szerint a KAÜ elstartolása óta legalább hét alkalommal fagyott le a rendszer. Először 2018 májusában, aztán 2020 és 2021 januárjában. Ezt követte 2023 áprilisa, amikor két alkalommal mondott csődöt a KAÜ. Egyik esetben az azonosításhoz kötött szolgáltatással összefüggő alkalmazások – a fizetési meghagyások elindítása, az ügyiratbenyújtások – nem voltak elérhetőek a magyar bíróságokon. Ezt követte a tavaly május végi nagy összeomlás, akkor a személyi jövedelemadó (szja) bevallások leadásainak a határidejét kellett az adóhatóságnak két alkalommal is kitolni, mivel összeomlott a KAÜ. Pedig lehetett tudni, hogy az szja-dömping sok felhasználót fog megmozgatni. Láthatóan azóta is próbálják gatyába rázni a rendszert: a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató (NISZ) Zrt. tájékoztatása szerint utoljára december közepén volt karbantartás a KAÜ-nél, illetve az azonosításhoz kötött szolgáltató felületeken.

Egyre kínosabb a kormány számára a közpénzmilliókért fejlesztett rendszerek alkalmatlansága

A sorozatos súlyos hibák azért is kínosak, mert már 2014-ben megtették az első lépéseket a „teljes körű ügyfél-azonosítás” létrehozására, és azóta sem sajnálták rá a pénzt. Pontos összeget nem lehet mondani, mert nem lehet szétszálazni a KAÜ költségeit más, IT-infrastrukturális fejlesztésekre költött pénzektől, de azt biztos: sok százmillió forintról van szó. A KAÜ-t is magában foglaló infrastruktúra kiépítésére 1,7 milliárdot költött a kormány, a KAÜ szoftvereire 69 milliót, ám ennek cirka háromszorosára, 229 millióra rúgott az az összeg, amit hibajavításra, rendszerfejlesztésre költött a kormányzat.

A Magyar Könyvelők Országos Egyesülete – amely szerint 4 óránál hosszabb üzemszünet történt hétfőn – úgy reagált a tegnapi hibára: „Évek óta kínozza a magyar társadalmat ezzel a gyenge színvonalú elektronikus ügyintézéssel a magyar állam, és sajnos ez a helyzet még romlani is fog”, mert erre a bizonytalanul működő rendszerre további elektronikus szolgáltatásokat építenének.

BATKA ZOLTÁN

Freund Tamás: kárenyhítésre jó a kormány kutatási programja

HORIZONT El kell hárítani a politikai akadályokat az elől, hogy minden magyar kutatóhely ismét teljes jogú tagja legyen az európai kutatási térségnek – mondta lapunknak az MTA elnöke.

JUHÁSZ DÁNIEL

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) üdvözöl minden lépést, ami enyhíteni próbálja azokat a károkat, amelyeket a magyarországi modellváltó egyetemek kizárása okoz az uniós Horizont kutatási programból. Ám ezzel párhuzamosan mielőbb el kell hárítani a politikai akadályokat az elől, hogy minden magyar kutatóhely ismét teljes és egyenjogú, diszkriminációmentes résztvevője legyen az európai kutatási térségnek – nyilatkozta a Népszavának Freund Tamás MTA-elnök azt követően, hogy Hankó Balázs innovációért és felsőoktatásért felelős államtitkár bejelentette: a kormány HU-rizont néven indít saját nemzetközi kutatási programot a Horizontból kizárt modellváltó egyetemeknek.

Az Európai Unió pénzügyminiszteri tanácsa 2022. decemberben az Európai Bizottság javaslatára döntött úgy, hogy összeférhetetlenségi problémák miatt kizárja az Erasmus+ és a Horizont Európa programokból azt a 21 magyar egyetemet, amelyek az elmúlt években alapítványi fenntartásúvá váltak, az alapítványok kuratóriumaiban ugyanis több kormánypolitikus és kormányközeli személy kapott helyet. Bár a miniszterek, államtitkárok EU-s nyomásra végül távoztak az egyetemek éléről, az intézmények szakmai és gazdálkodási függetlenségének ügyében továbbra is maradtak nyitott kérdések.

Az MTA elnöke szerint bár a kizárás elsősorban csak a modellváltó egyetemeket sújtja, az valójában az egész magyar felsőoktatásnak, kutatásnak és ezáltal az innovációnak is kárt okoz. Freund Tamás úgy véli, a HU-rizont program nélkülözhetetlen a károk mérsékléséhez, de az ország és a magyar kutatás alapvető érdeke az, hogy az egyetemek ismét az uniós Horizont programban vehessenek részt.

FOTÓ: NÉPSZAVA

Uniós kizárás. A képen a Budapesti Corvinus Egyetem egyik bejárata

Hankó Balázs államtitkár azt is bejelentette, hogy a HU-rizont programra idén 8 milliárd forint áll rendelkezésre, továbbá 6 milliárd forintot különítettek el arra is, hogy külföldi kutatók Magyarországon kutathassanak. Az MTA elnöke ezzel kapcsolatban azt mondta, szintén üdvözli, hogy a kormány jelentős erőforrásokat juttat a felsőoktatásnak és a kutatásnak, ugyanakkor azt javasolja, hogy ezt az EU-s források ismételt megnyílása után is folytassák. A külföldi kutatók, kutatóhelyek támogatásával kapcsolatban Freund Tamás arra figyelmeztetett: ügyelni kell arra, hogy a legkiválóbb és ne a középszerű kutatóhelyekkel próbáljunk kapcsolatokat kialakítani.

TÉVÚT

PÁLINKÁS JÓZSEF:

Azt a nemzetközi kutatási együttműködést, hálózatot, amit az EU összes tagországa együtt épített fel, mi nem tudjuk egyedül újraalkotni, ez egy teljesen irracionális elképzelés

– Nem hiszem, hogy neves kutatók, kutatóhelyek vállalnák, hogy részt vegyenek ebben a programban – erről már az MTA volt elnöke és rendes tagja, Pálinkás József beszélt lapunknak. Sőt szerinte értelmetlen pénzkidobás a HU-rizont, amit össze sem lehet hasonlítani az uniós Horizont programmal. – Attól, hogy félig-meddig plagizálják a nevét és pályázatokat írnak ki, ez messze nem ugyanaz. Azt a nemzetközi kutatási együttműködést, hálózatot, amit az EU összes tagországa együtt épített fel, mi nem tudjuk egyedül újraalkotni, ez egy teljesen irracionális elképzelés – fogalmazott.

Az MTA korábbi elnöke szerint kétségtelen, hogy lesznek olyan külföldi kutatók, akik pályáznak majd ezekre a pénzekre, de azt szinte kizártnak tartja, hogy fontos és hasznos tudományos eredmények szülessenek. Hozzátette: legnagyobb sajnálatára az elmúlt időszakban érezhetően kialakult egyfajta általános szkepszis a magyar tudományos élettel szemben.

IRÁNY

FREUND TAMÁS

úgy véli, az ország és a magyar kutatás alapvető érdeke az, hogy az egyetemek ismét az uniós Horizont programban vehessenek részt

– Képzeljük magunkat egy német kutatásvezető helyébe. Azon fog gondolkodni, hogyan vonja be az uniós kizárás ellenére az érintett magyar intézmények bizonytalan helyzetű kutatóit egy kutatási konzorciumba? Nem. Megoldja egy lengyel vagy egy román kutatócsoporttal, ahol nincsenek ilyen problémák – vélekedett Pálinkás József.

Minisztérium: a HU-rizont nem Horizont

A HU-rizont program nem a Horizont Európa pótlására jött létre, hanem a nemzetközi kutatási együttműködések erősítésére, olyan kutatásokkal a fókuszban, amelyek a magyar társadalom és gazdaság érdekeit szolgálják és illeszkednek a Neumann János Program fókuszterületeihez – közölte a Kulturális és Innovációs Minisztérium a Népszava azon kérdésére, Magyarország esetében a HU-rizont felváltja-e az uniós Horizont programot, illetve a kormányban már letettek-e arról, hogy a Horizontból való kizárás feloldásához szükséges feltételeket teljesítsék?

Bár utóbbi kérdésünkre nem kaptunk választ, azt még hozzátették, hogy jelenleg az előkészítési munkálatok zajlanak, a programban pedig kis létszámú (legalább három-, legfeljebb öttagú), magyarországi kutatóhely által vezetett nemzetközi konzorciumok vehetnek részt bármely országból.

Támogatja a többség, jöhet az újabb Volán-sztrájk

KÖZLEKEDÉS Összesen 5978 sofőr, a Volán buszvezetőinek 58 százaléka írta alá a Szolidaritás Autóbusz-közlekedési Szakszervezet (SZAKSZ) bérkövetelését és a sztrájkot támogató ívet – tudta meg a Népszava. Dobi István, a SZAKSZ elnöke szerint ez már a dolgozók olyan többsége, amelynek követelését nem lehet figyelmen kívül hagyni, így elvileg teljesítettnek tekinthető a munkabeszüntetés feltétele. Mint arról írtunk, Dobi azt mondta, abban az esetben szervez meg egy a decemberihez hasonló munkabeszüntetést január végén, ha a 10 300 Volánbusz-sofőr legalább 60 százaléka egyetért a bérköveteléssel, és aláírásával megerősíti, hogy részt is vesz az esetleges sztrájkban. Pénteken még 49 százalékos volt a támogatottság, akkor 5107 aláírás volt meg, a hét végén gyűlt össze a további 871. Dobi lapunknak elmondta, a Csoportszintű Érdekegyeztető Tanács ülésén ismerteti a MÁV Zrt. 9 leányvállalatát érintő, 2024. évi keresetfejlesztési ajánlatát. Nem hivatalos értesülés alapján korábban 6-8 százalékos béremelést tervezett a cég, ez mára 10-12 százalékra emelkedett. A pontos szám mai megismerése után dönt majd Dobi és a SZAKSZ vezetése arról, hogy 58 százalékos felhatalmazással folytathatja-e a bérharcot. Kijelentette: csak abban az esetben tekintene el a további nyomásgyakorlástól, ha a munkáltató a 25 százalékos bérkövetelésükhöz nagyon közeli ajánlattal állna elő, és 20 százalék alá semmiképpen nem megy.

FOTÓ: PAVEL BOGOLEPOV

5978 Volán-sofőr igent mondott a munkabeszüntetésre

A SZAKSZ már tavaly szeretett volna tárgyalni és megállapodni a bérekről, de erre a munkáltató nem volt nyitott. A december közepén megtartott kétnapos országos sztrájknak ez és a kiszivárgott 6-8 százalékos munkáltató-béremelési terv volt az oka. Akkor lapunknak buszvezetők meséltek arról, hogy normális fizetés helyett túlórára kényszerítik őket. Egy évben 15 hónapnyi munkát végeznek, alapórával a bérük nettó 320–340 ezer között lenne, csak túlórával érik el a 400-450 ezret. A munkaidő-beosztásuk is igen sajátos, mint egyikük fogalmazott: „2.40-kor keltem, és éjfélkor érek majd haza. És mindegy, hogy szombat, vasárnap vagy ünnepnap van, az óradíjunk ugyananyi.” Egy kollégája pedig azt emelte ki: aki teheti, elmegy külföldre dolgozni, Szlovákiában és Szlovéniában az itthoni bérük dupláját megkeresik. „Itthon pedig már akkora a munkaerőhiány, hogy D kategóriás jogosítvány nélkül is felvesznek már embereket, itt beiskolázzák őket, és közben annyi pénzt kapnak, mint én 20 év után” – mondta.

Lázár János építési és közlekedési miniszter és a cég vezetése nem nézte jó szemmel a nyomásgyakorlást. Pafféri Zoltán, a MÁV-csoport vezérigazgatója megjegyezte, hogy a MÁV Zrt. a munkabérek megtartására törekszik, békésen és tárgyalóasztal mellett kíván megállapodni, és a bértárgyalás első napján csak felelős ígéretet fog előterjeszteni, a jövő évre szóló bérfejlesztés mértékével kapcsolatban. Lázár János perrel fenyegetőzött, a bérkövetelést irreálisnak és túlzó mértékűnek, a munkabeszüntetést erősen vitathatónak, a szakszervezetet pedig felelőtlennek minősítette. A bíróság azóta másodfokon is kimondta: a sztrájk jogszerű volt.

Azóta már a mozdonyvezetők is elégedetlenek, a Mozdonyvezetők Szakszervezete is bejelentette: legalább 18 százalékos bért követelnek, ha ezt a szintet nem éri el a munkáltató ajánlata, cselekvési programot határoznak meg a nyomásgyakorlásra, és felkészülnek a sztrájkra is. Ennek előzménye pedig az, hogy az Ügyvivő Bizottság felmérte a tagszervezetek álláspontját, és kiderült, a dolgozók kiállnak a 18 százalékos bérkövetelés mellett. Még ezzel a szinttel is csak a három évvel ezelőtti, 2020-as szintre állna vissza a mozdonyvezetők bérének vásárlóértéke.

MUHARI JUDIT

LAPSZÉL

Szalma Botond újra politizál

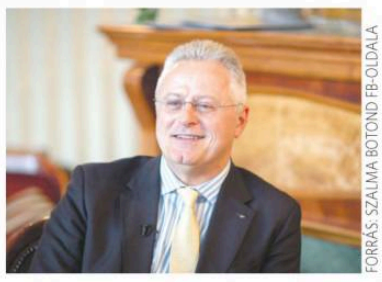

FORRÁS: SZALMA BOTOND FB-OLDALA

Szalma Botond, egykori hajóskapitány, a KDNP volt budapesti elnöke beszállt Márki-Zay Péterékhez és kampányfőnökként dolgozik a volt ellenzéki miniszterelnök-jelölt pártjában, a Mindenki Magyarországa Néppártban – értesült a Magyar Hang. Szalmát 2014-ben zárták ki a kereszténydemokraták közül, miután 2014-ben elindult az akkori fideszes újpesti polgármester ellen, illetve több kritikát is megfogalmazott a kormánnyal szemben. 2019-ben felmerült, hogy összellenzéki támogatással elindul az újpesti kerületvezetői posztért, végül családi okok miatt visszalépett. NÉPSZAVA

Rendszerhiba a NER-propagandában

Alig egy napig tartott a „karrierje” annak a vezércikknek, amelyet a kormányzati propagandista Trombitás Kristóf megafonos influenszer írt a PestiSrácoknak – szúrta ki a Gulyáságyú Média alapítója, felelős szerkesztője. A cikk vélhetően azért tűnt el, mert nem volt kompatibilis a propagandával, mivel többek között arról írt: „Igen, teljesen rendben van, hogy azonos nemű párok is nevelnek gyerekeket.” A vasárnap reggel megjelent írás hétfőn már nem volt elérhető. A PestiSrácok főszerkesztője azt írta a Gulyáságyú Médiának: a cikket a szerző kérésére, „a méltatlan bírálatok és mocskolódás okán törölték”. NÉPSZAVA

Évet indított Novák és Orbán

FORRÁS: NOVÁK KATALIN FB-OLDALA

„Évindító megbeszélés Orbán Viktor miniszterelnökkel” – ezzel a címmel tette közzé Novák Katalin köztársasági elnök azt a fotót, amelyen Orbán Viktor kormányfővel látható. Az államfő hétfőn hivatalában fogadta Orbánt és – mint írta – volt miről beszélgetniük. „Idén 25 éves a NATO- és 20 éves az EU-tagságunk, ráadásul Magyarország az Unió soros elnöke is lesz” – írta. NÉPSZAVA

Még mindig nincs napirenden

Nem tartalmazza a parlament tavaszi programja a svéd NATO-csatlakozás ratifikálását – írta meg az atv.hu. Bár a benyújtott javaslatban Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes jelezte, a program nem tartalmazza a nemzetközi szerződésekkel összefüggő törvényalkotási feladatokat, Magyarország már több mint egy éve halogatja a csatlakozás jóváhagyását. NÉPSZAVA

Soha többet Farkas Flórián

BELHARC Miközben az ORÖ továbbra sem kap állami támogatást, beindult a roma nemzetiségi választási kampány. Sztojka Attila kormánybiztos szervezete nekiesett a fideszes Lungo Dromnak.

CZENE GÁBOR

„Soha többet Farkas Flórián, Soha többet Lungo Drom” – ez a fotóval illusztrált szöveg jelent meg a Sztojka Attila által vezetett Cigány Közösségek Szövetsége (CiKöSz) Facebook-oldalán. Sztojka Attila romaügyi kormánybiztos és fideszes parlamenti képviselő: láthatóan nem tartja aggályosnak, hogy elnöke legyen egy olyan roma civil szervezetnek, amely indulni fog az önkormányzati választásokkal egy időben tartandó nemzetiségi választáson. A CiKöSz nem titkolt célja, hogy többséget szerezzen az Országos Roma Önkormányzatban (ORÖ).

Az ugyancsak kormánypárti Lungo Drom – ahogyan arról beszámoltunk – tavaly ősszel jelentette be indulási szándékát. Akkori cikkünkben megírtuk, hogy ez korántsem volt egyértelmű. Farkas Flórián, a Lungo Drom elnöke perifériára szorult a Fideszben, néhányan – közöttük ORÖ-s képviselők – szervezete feloszlatását kezdeményezték. Sikertelenül. A pénzhiány miatt még az is felvetődött, hogy a Lungo Drom ne vegyen részt a roma választáson.

Az, hogy a CiKöSZ nekitámadt Farkas Flóriánnak, arra utal: Sztojka Attiláék a Lungo Dromot tekintik legfőbb vetélytársuknak. Annak ellenére is, hogy a Lungo Drom politikai irányultsága nem változott, a szervezet hangsúlyozottan jobboldali ORÖ-t szeretne létrehozni. Elvileg amúgy Farkas Flóriánból lehet még ORÖ-elnök, Sztojka Attilából viszont aligha: az összeférhetetlenségi szabályok miatt ehhez meg kellene válnia parlamenti mandátumától.

Az ORÖ működőképessége közben továbbra sem biztosított. Az országos önkormányzat – mondta lapunknak Lakatos Oszkár, az ORÖ vezetésével megbízott elnökhelyettes – máig nem jutott hozzá a 2023-as harmadik és negyedik negyedévre járó költségvetési támogatáshoz. Az ORÖ hivatalának munkatársai október óta fizetés nélkül dolgoznak (akadt olyan alkalmazott, aki már felmondott az áldatlan állapotok miatt), a képviselők hat hónapja nem kapnak tiszteletdíjat. Az ORÖ a Dohány utcai székház közüzemi számláit se tudja fizetni. Ilyen körülmények között Lakatos Oszkár az idei költségvetés elfogadását is lehetetlennek tartja.

FOTÓ: NÉPSZAVA

Farkas Flórián, a Lungo Drom elnöke perifériára szorult a Fideszben és a jelek szerint arra sem adnak neki esélyt, hogy megpróbáljon megerősödni az ORÖ-ben

Az ORÖ a Dohány utcai székház közüzemi számláit se tudja fizetni.

Pintér Sándor belügyminiszter novemberben, a magyarországi nemzetiségek parlamenti bizottságában tartott éves meghallgatásán azt ígérte, hogy „személyesen megnézi” az ORÖ ügyét. A Belügyminisztérium ugyanis korábbi, Farkas Flóriánhoz köthető programok nyomán több mint 1 milliárd forint visszafizetését követeli az ORÖ-től. Ezzel szemben az ORÖ állítja, hogy részletfizetési megállapodást kötött a Belügyminisztérium jogelődjével, az Emberi Erőforrások Minisztériumával (Emmi), és a pénzt már visszafizette.

Lakatos Oszkár december 11-én találkozott Pintér Sándorral, a megbeszélésen Sztojka Attila is részt vett. Lakatos és munkatársai kifejezetten pozitív benyomásokat szereztek, és abban a hiszemben álltak fel a tárgyalóasztaltól, hogy rendeződik az állami támogatás kérdése. A találkozó után átküldték a belügyminiszternek azokat a dokumentumokat, amelyek Lakatos Oszkár közlése szerint igazolják, hogy az Emmivel kötött részletfizetési megállapodásnak megfelelően az ORÖ rendezte tartozását. Az állami támogatás azonban az elmúlt több mint egy hónapban sem érkezett meg, és arról sincs hír, hogy a Belügyminisztérium leállította volna az ORÖ-vel szemben indított végrehajtási eljárásokat.

Sztojka Attila időközben egyeztetésre hívta Lakatos Oszkárt, de ő olyan kormányzati személlyel szeretne tárgyalni, akinek döntési kompetenciája van. Mivel Sztojka Attila nem ilyen személy, Lakatos Oszkár újabb találkozót kezdeményez Pintér Sándorral.

ETIKA

SZTOJKA ATTILA

romaügyi kormánybiztos és fideszes parlamenti képviselő, de ezt nem tartja összeférhetetlennek azzal, hogy elnöke legyen egy olyan roma civil szervezetnek, amely indul nemzetiségi választáson

BYD-támogatás, brüsszeli figyelem

KÍNAI KOCSIK Az Európai Bizottság (EB) a járvány utáni helyreállítást célzó alapból megítélt kifizetések előtt nem vizsgálja, hogy kik, milyen entitások az adott intézkedés végrehajtására kiválasztott kedvezményezettek. A biztosi testület ugyanakkor bevethet célzott kereskedelempolitikai és versenyjogi eszközöket, ha harmadik országok indokolatlanul kapcsolatba kerülnek a gazdaságélénkítésre szánt pénzügyi eszközből megvalósuló beruházással – közölte lapunkkal Veerle Nuyts szóvivő, miután megkérdeztük: az uniós testületnek van-e tudomása róla, hogy a magyar kormány kifejezetten a kínai BYD elektromos járműveinek beszerzését kívánja támogatni uniós pénzből. A hírt nemrégiben a VSquare nevű oknyomozó portál hírlevele közölte. Eszerint Magyarország a kínai járművekre szabta elektromos-autóvásárlási támogatását, amelyhez 240 millió euró (90 milliárd forint) támogatást kért a helyreállítási alaphoz kapcsolódó és az energia zöldítésére használható REPowerEU pénzügyi forrásból. Így az európai adófizetők pénzéből támogatná, hogy magyar vállalatok kínai elektromos járműveket vásároljanak, ráadásul biztosítaná a keresletet a Szegeden megépülő BYD-autógyár termékeire.

FOTÓ: OTOMOBIL

Itthon máris kormányzati hátszelet fogott a Szegedre érkező kínai gyártó

Brüsszelben általában aggodalommal néznek a kínai terjeszkedésre: az EB nemrégiben vizsgálatot indított annak megállapítására, hogy az ázsiai országból származó olcsó kínai elektromos autók nem részesülnek-e túl nagy állami támogatásban, torzítva a piacot és kiszorítva onnan az európai gyártókat. Ez a vizsgálat ugyan nem érinti a BYD szegedi gyárát, de jelzi, hogy nem mindenki tartaná magától értetődőnek e járművek uniós pénzekből történő támogatását.

Magyarország helyreállítási és zöldítési tervét már elfogadta az Európai Bizottság és a pénzügyminiszterekből álló EU Tanács. A kormány azonban mostanáig nem tudott benyújtani egyetlen fizetési kérelmet sem, mert nem hajtotta végre a szükséges jogállamisági és korrupcióellenes reformokat, az úgynevezett „mérföldköveket”. Hozzájutott ugyanakkor a 4,6 milliárd euró hitelt és támogatást tartalmazó REPowerEU forrás 20 százalékához, előleg formájában, amihez nem kellett feltételeket teljesíteni. Ennek első részletét, 779,5 milliót tavaly december végén, a maradékot, 140,1 milliót hétfőn fizette ki az Európai Bizottság.

HALMAI KATALIN (BRÜSSZEL)

Van, aki nem neheztel, de sokan szégyenkeznek

HÁBORÚ Ungvár magyarjai közül többen bírálják Orbán Viktort amiatt, hogy gátolni próbálja Ukrajna uniós támogatását. A régió magyar falvaiban viszont töretlen a bizalom a kormányfő iránt – derült ki helyszíni riportunkból.

FOTÓ: UNGÁR TAMÁS

A falu határában nincs magyar tábla, pedig nincs útépítés

UNGÁR TAMÁS
ÍRÁSA A NÉPSZAVÁNAK

– Most nem jó itt magyarnak lenni. Nem az ukránok miatt. Orbán miatt. Szégyelljük magunkat, hogy Orbán így viselkedik. Az nem gond, hogy nem támogatja Ukrajna uniós meg NATO-tagságát, azok a tárgyalások majd akkor kezdődnek, ha béke lesz, és eltartanak évekig, az most nem érdekes. Az viszont igen, hogy akadályozza az Uniót Ukrajna támogatásában. Az Unió meg fogja oldani nélküle is, de az akkor is szégyen, hogy Magyarország nem akar minket támogatni, és még azt se akarja, hogy az Unió megtegye ezt. Ezzel Magyarország Putyin mellé állt, nem mellénk.

Az Ungváron élő, 53 éves mérnök, István így fogalmazta meg érzéseit. A feleségével két gyermeket nevelő, magyar, ukrán, szlovák és ruszin felmenőkről számot adó férfi – bár szavait magnóra mondta az egyik ungvári étteremben – kérte, hogy vezetéknevét ne írjam le, nem akarja, hogy utóbb bárki is „rászálljon”. Az Istvánnal kvaterkázó, magyar ismerősök is a mérnök igazságát erősítették, és úgy látták, hogy Orbán Viktor konfliktusa Ukrajna elnökével, Volodimir Zelenszkijjel az ukrajnai magyaroknak okoz igazán belső feszültséget. Rossz a közérzetük attól, hogy Magyarország nem segíti Ukrajnát az orosz támadók ellen.

Kárpát-Ukrajnában járva arról kérdeztem az ottani magyarokat, hogy miképp élik meg az Orbán–Zelenszkij ellentétet, illetve, hogy mennyire látják veszélyeztetettnek a magyarság kisebbségi létét, miután az ukrán törvényhozás az elmúlt években szűkítette az itt élő nemzetiségek nyelvhasználati jogát? Igaz, 2023 októberében Magyarország és a Velencei Bizottság elvárásai alapján kedvezően módosították a 2017-es oktatási törvényt (ami csak idén lépett volna életbe), ám az Orbán-kormány elégedetlen a változással, és a 2012-es állapotok visszaállítását várja.

A fenti kérdésekre másképp válaszoltak az ungvári és a környező falvakban élő magyarok. Abban viszont teljes az egyezség, hogy a végül hatályba nem lépő 2017-es oktatási törvény nyíltan kisebbségellenes volt. Hisz a tervek szerint ez a jogszabály 2024-től fokozatosan felszámolta volna az önálló nemzetiségi iskolákat, és a tantárgyak többségét csak ukrán nyelven oktatták volna.

– Ha egy magyar gyereknek a matematikát meg biológiát ukránul tanítják, attól az a gyerek nem fog jobban beszélni ukránul, viszont sokkal gyengébb lesz matekból és bioszból – vélte István, majd hozzátette: – De módosították a törvényt, és így már nincs vele gond.

A közeli, túlnyomó részt magyarok lakta falvakban, Kistégláson, Csongoron, Szürtén is hasonlóan vélekedtek a helybéliek. A 6020 lelkes Nagydobrony lakóinak 98 százaléka magyarnak vallja magát, s az itt élő Balog Éva örül, hogy a 2017-es törvény nem lépett hatályba:

– Ugyanúgy magyarul tanítanak az iskolában, mint régen – mondta a két gyermeket nevelő, online értékesítéssel foglalkozó, 38 éves asszony. – A törvény azt akarta, hogy nemcsak a hivatalokban, de még a boltokban is ukránul beszéljünk. De ez értelmetlen, hisz két magyar nem fog a boltban egymással ukránul beszélni.

Gál Erika a dobronyi református líceum igazgatója is ezt mondta, ám hozzátette:

– Az viszont továbbra is hátrányos a magyar diákoknak, hogy az érettségin és az egyetemi felvételin ukránul kell vizsgázniuk. Nem volt ez így 1995-ben, amikor még én felvételiztem, a törvényt úgy kellene módosítani, hogy erre megint legyen lehetőség. Az se szerencsés, hogy most, ha bemegyünk Ungvárra ügyet intézni, ott csak ukránul van rá mód. A kárpátaljai falvakban élő magyarok, ha értenek is ukránul, nem beszélnek olyan szinten, hogy hivatalos ügyekben megértessék magukat, ezért tolmácsot kell vigyenek magukkal.

Amúgy a kárpátaljai magyar falvakban nem találkoztam húszas és harmincas éveikben járó férfiakkal. Ők vagy a fronton vannak, vagy elbújtak. Bár a mozgósítás alsó korhatára 27 év, ennek ellenére a 18–26 évesek közül is sokan elmenekültek a falvakból és gyakran Ukrajnából is. Balog Éva sem tudja, merre jár a férje. Eddig hétszer próbálták a férfinak kézbesíteni a behívót, de sosem találták otthon. Éva nem titkolja, hogy férje nem akar a frontra menni.

– Mi nem akarunk háborúzni – mondta Éva –, legyen minél hamarabb béke.

Tíz asszonyt kérdeztem meg Dobronyban, s valamennyien ugyanezt ismételték. Megjegyeztem nekik, hogy Zelenszkij csak akkor hajlandó tárgyalni a békéről, ha az orosz csapatokat kiűzik a megszállt területekről, vagy ha a támadók maguktól kivonulnak onnan, s erre egyelőre kevés az esély. Az asszonyok mindannyian azt válaszolták, hogy legyen előbb béke, és utána tárgyaljanak a területekről. Az asszonyok nem neheztelnek Orbán Viktorra azért, mert a magyar kormányfő nem akar fegyvert szállítani az ukránoknak, szerintük Orbán tudja, hogy mi a jó Magyarországnak. Többen úgy vélték: azért se lenne helyes, ha hazánk fegyvert szállítana, mert akkor az oroszok bosszúból bombáznák a kárpátaljai magyar falvakat.

Nagydobrony polgármestere, Nagy Ferenc viszont egyetért az ukrán elnökkel, hogy amíg Kelet-Ukrajnából nem távoznak az oroszok, addig nem szabad tárgyalni. Az állatorvos végzettségű, 49 éves, erős felépítésű férfi hazugnak tartja azt az orosz állítást, hogy a Krímben és Donbászban többségben voltak az oroszok, és ők akartak Oroszországhoz tartozni.

– Nem az oroszok voltak ott többségben, hanem az oroszul beszélő ukránok – érvelt Nagy Ferenc. – Valaha itt mindenki oroszul tanult az iskolában, én is, az ukránt az életben tanultam meg, és ma is gyakran előfordul, hogy orosz szavakat használok, mert nem jut eszembe a megfelelő ukrán szó. Az oroszul beszélő kelet-ukrajnaiak százezrei menekültek el az orosz csapatok elől. Jöttek hozzánk is, volt, amikor félezer menekültről kellett itt gondoskodnunk. Ők csak oroszul tudtak beszélni, még se akartak Oroszországhoz tartozni. Ez a háború nem az ukrán–orosz ellentétről szól, hanem arról, hogy Ukrajna Európához akar tartozni, és Putyin ezt nem akarja. Nehéz lesz majd tárgyalni az oroszokkal, mert a zsoldosaik kínozták, megcsonkították, megölték, lefejezték a foglyokat, és ezt az ukránok sosem bocsátják meg. Ezekről a kegyetlenségekről a magyar tévé nem tudósít.

Megjegyeztem, hogy a kormányhoz közel álló média hallgatja el az orosz zsoldosok tetteit. A polgármester nem tiltakozott, ezért neki is feltettem a kérdést, hogy mindezek miatt, illetve azért, hogy Orbán eddig nem volt hajlandó tárgyalni Zelenszkijjel nem neheztel-e a magyar miniszterelnökre?

– Én egy falusi polgármester vagyok – felelte Nagy Ferenc rövid őrlődés után – nem foglalkozom nagypolitikával.

– Az se bántja, hogy az Orbán-kormány blokkolni akarja az Unió Ukrajnának szánt segítségét?

– Orbánnak vannak szakértői, nagyobb rálátása van a nagypolitikai ügyekre, mint nekem. Zelenszkij és Orbán hamarosan tárgyalni fog, biztos vagyok benne, hogy megegyeznek.

Amikor szóba hoztam Nagy Ferencnek, hogy a falu szélén nem láttam magyar nyelvű helységnévtáblát, határozottan rázta a fejét, hogy ott van az, vagy, ha még se, akkor az útépítők szerelhették le, majd visszateszik.

– Most nincs útépítés.

– De nem rég volt – érvelt kitartóan –, nézze, a falunkban minden intézményen kint a magyar tábla, a hátam mögött – hisz látja – ott a magyar zászló. Az ukránok ezt nem ellenzik.

Magyarországon radikális jobbos körökben fel-felbukkan az a vélekedés, hogy Orbán azért „szorongatja” Zelenszkijt, mert azt reméli – a segítségért cserébe – tárgyalhat az ukrán elnökkel a kárpátaljai magyar falvak területi autonómiájáról. Az általam megszólított ukrajnai magyarok alaptalannak látják ezt a feltevést. István, az ungvári éteremben így beszélt:

– Az ukránok már az autonómiatervek felvetéséből is azt vennék ki, hogy Magyarország néhány falut vissza szeretne szerezni. Nincs olyan ukrán elnök, akivel erről tárgyalni lehetne. Ukrajna rettenetesen nagy áldozatot hoz azért, hogy keleten visszafoglalja a Krímet és Donbászt. Eközben harc nélkül mondjon le néhány faluról nyugaton, mert ott magyarok élnek? Képtelenség! Orbán tudja ezt, és nem is ezért szorongatja Zelenszkijt, hanem mert bizonyítani akarja a választóinak, hogy kiáll a határon túli magyarokért. De most úgy tudna kiállni értünk igazán, ha Ukrajna mellé állna.

70 ezer
Ekkorára becsülik a Kárpát-Ukrajnában élő magyarság létszámát

Nagydobrony polgármestere, Nagy Ferenc egyetért Orbánnal és Zelenszkijjel is

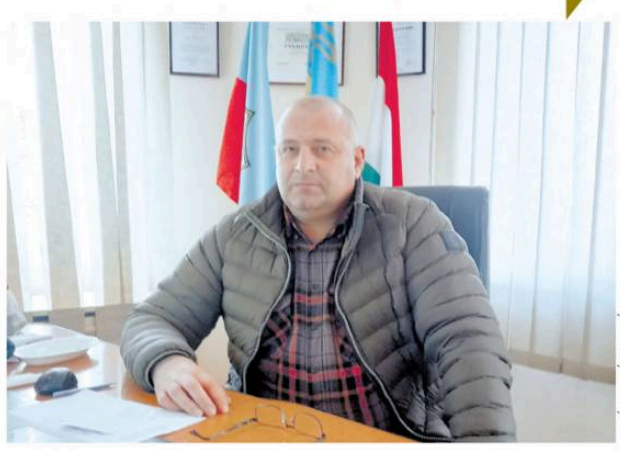

FOTÓ: UNGÁR TAMÁS

Fogyatkozó magyarság

Nehéz pontosan megmondani, hogy Kárpát-Ukrajnában jelenleg hány magyar él, hisz a háború elől sokan elmenekültek a térségből. 2001-ben még 152 ezer magyar élt a régióban, most a demográfusok 70 ezerre becsülik az itteni magyarság létszámát. A városokban jóval kisebb a magyarok aránya, a 116 ezer lelkes Ungvár 6-7, a 86 ezres Munkács 8, a 27 ezres Beregszász 45 százaléka magyar. A körzet falvai között viszont számos olyat találunk, ahol a magyarság aránya meghaladja a 95 százalékot. Ilyen például Akli, Dercen, Fornos, Nagydobrony, Szőlősgyula, Tiszapéterfalva, ezen felül tucatnyi olyan község van, ahol túlnyomó többségben van a magyarság.

Kárpátaljai riportalanyaink kizártnak tartják, hogy Orbán néhány ukrajnai színmagyar falu visszacsatolásában bízna.

€/HUF 378,90 ↓ -0,07% | $/HUF 346,03 ↓ -0,06% | CHF/HUF 404,78 ↓ -0,36%

LAPSZÉL

Tovább esett az építőipari termelés

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Tavaly novemberben az építőipari termelés 12,8 százalékkal elmaradt az egy évvel korábbitól. Az építményfőcsoportok közül az épületek építése 18,3, az egyéb építményeké 3,5 százalékkal csökkent. Az építőipar termelése 2,6 százalékkal kisebb volt az októberinél – jelentette hétfőn a Központi Statisztikai Hivatal (KSH). A megkötött új szerződések mennyisége 60,3 százalékkal emelkedett, ám ez a közlekedési infrastruktúra fejlesztésének köszönhető. Az építőipari vállalkozások november végi szerződésállománya 21,2 százalékkal elmaradt az előző év azonos időszakitól. A múlt év első tizenegy hónapjában az építőipari termelés 5,3 százalékkal csökkent az előző év azonos időszakához képest – írta a KSH. NÉPSZAVA

Kevesebben vennének lakást

Csökkent a lakásvásárlást tervezők aránya a 30–59 évesek táborában – derül ki a K&H biztos jövő felméréséből. A teljes korosztály mindössze 33 százaléka lát rá esélyt, hogy a jövőben lakóingatlant vásároljon, ez jóval elmarad az egy és két évvel korábbi 41, illetve 48 százaléktól. A harmincas korosztály lehet a legaktívabb a jövőben, tízből négyen vennének lakást a következő időszakban. NÉPSZAVA

Nem jön motor, leáll a Suzuki

FOTÓ: MTI/SZIGETVÁRY ZSOLT

A Magyar Suzuki Zrt. esztergomi üzemében a termelés 2023. január 15-től 21-ig szünetel, mert a Vörös-tenger térségében a kereskedelmi hajók elleni támadások késleltetik a Japánból származó motorok érkezését az S-Cross és Vitara modellekhez – értesült a VG.hu. A cég megerősítette, hogy a termelést január 22-től tervezik folytatni. A gyártósor leállása közel kétezer alkalmazottat érint, ugyanakkor ez nem befolyásolja a dolgozók munkabérét – közölte az esztergomi gyár. NÉPSZAVA

RÉSZVÉNYEK

BUX		
63 787,07	↑	+0,25%
Mol		
2832 Ft	↓	-0,21%
MTelekom		
751 Ft	↑	+2,74%
OTP		
16 980 Ft	↑	+0,30%
Richter		
9245 Ft	↑	+0,16%

Kevesebb üzemanyag fogyott

KÖZLEKEDÉS Tavaly nagyot estek a hazai közlekedők benzin- és gázolajigényei, amit a szakértők még mindig a 2022 nagy részén érvényes árstop tovagyűrűző hatására vezetnek vissza.

FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

Bár 2022-ben az üzemanyag-értékesítés 22 százalékos emelkedést mutatott, az első három hónap során – a 2021. november közepétől hatályos, 480 forintos „bestoppolt” árszint első teljes negyedévében – a számláló mutatott 34 százalékot is.

A MÁSZ-adatok alapján végzett számításunk szerint 2023 utolsó negyedében 384 millió liter benzin és kereken 600 millió liter gázolaj fogyott a márkás hálózatokon, ami egyaránt 9 százalékkal múlja alul az előző év hasonló időszakának szintjét. Ez az érték fokozatos csökkenés a második negyedévhez képest, amikor benzinből 14, gázolajból pedig több mint 25 százalékkal kevesebbet adtak el az előző év hasonló időszakához képest.

A visszaesést még mindig egyértelműen és szinte kizárólag a 2022. december 6-áig hatályos üzemanyagárstop bumeránghatásának tudja be Grád Ottó MÁSZ-főtitkár. 2022-ben ugyanis – legalábbis a tilalmak év közben foganatosított, egyre szélesebb körű kiterjesztéséig – zömmel a külföldiek tankolásai mesterségesen feltornászták a keresletet. Igaz, ehhez hozzájárult az úgymond alacsony – valójában minden korábbinál magasabb – 480 forintos üzemanyagárak miatti „spájzolás” is. A MÁSZ-adat további sajátossága, hogy „csak” a – mintegy 2 ezer hazai töltőállomás valamivel több mint felét kitevő – márkás, avagy „színes” kutak forgalmát méri. Az árstop miatt ugyanakkor 2022-ben a MÁSZ-kutak forgalmi adata még az országos üzemanyagforgalom-emelkedési szintet is jócskán meghaladta. Az autósok ugyanis azt észlelték, hogy az árstopos egyentarifával megszűnt a nagy láncokhoz nem tartozó, jellemzően kényelmetlenebbül megközelíthető kutak árelőnye. Így sokan átszoktak a könnyebben megközelíthető, márkásabb kutakra. Ennek visszacsapó hatásaként ugyanakkor valószínűsíthetőleg a MÁSZ-forgalom 2023-as esése is meghaladja a – később megjelenő – országos összesítést. Mivel ugyanis az árstop megszüntetésével újból visszaállhatott a kis kutak árelőnye, a leginkább tarifaérzékeny ügyfelek visszaszokhattak. (Ennek kapcsán megjegyzendő, hogy a kis töltőállomások érdekeit képviselő Független Benzinkutak Szövetsége szerint, több ok miatt, máig nem állt vissza teljes egészében a 2021 vége előtti állapot.)

A gázolajkereslet benzinéhez viszonyított, jóval nagyobb tavalyi visszaesését a főtitkár szintén a főleg dízelalapú átmenőforgalom számlájára írt árstopos többlettankolások megszűntével indokolta.

A többi esetleges gazdasági hatás, így akár az árak, akár a cégek vagy a lakosság anyagi helyzete, az árstophoz képest, eltörpül – tette hozzá. A MÁSZ főtitkára a jövedéki adó 41 forintos emelésével kapcsolatban kialakult, összetett piaci helyzetet egyelőre változatlanul nem kívánta véleményezni. Mindazonáltal rögzítette: a különböző szereplők kiskereskedelmi tarifáikat nemcsak az esetleges adóváltozások, hanem egyéb üzleti megfontolások – így nem kevéssé a világpiaciár- és forintárfolyam-változások, illetve a helyi sajátosságok – nyomán módosítják.

Grád Ottó az elkövetkező hetek során, feltéve, hogy az amúgy számos politikai feszültséggóc nem mutat jelentős változást, nagyjából változatlan hazai üzemanyag-tarifákra számít.

MARNITZ ISTVÁN

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

Az árérzékeny vevők kezdenek visszatérni az olcsóbb kis kutakhoz

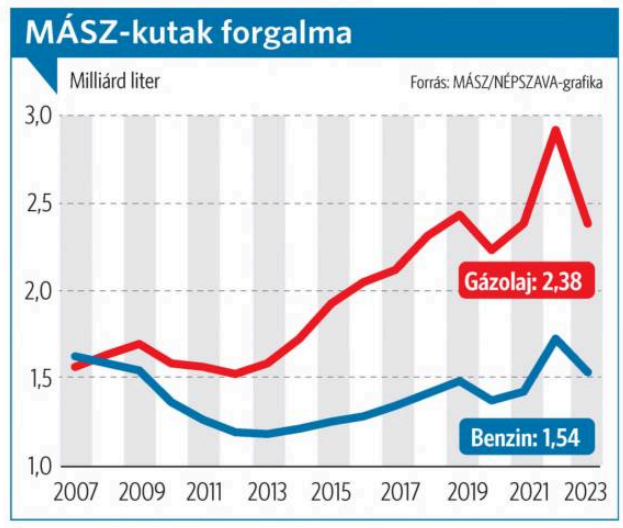

3,9 milliárd literre esett a nagy hazai kútláncok üzemanyag-forgalma, ami 16 százalékos csökkenés

Szerdától tovább nő a gázolajár

Szerdán bruttó 3 forinttal tovább drágul a gázolaj – közölte a Holtankoljak.hu. Ha ezt a kútárakban is érvényesítik, akkor az ár-összehasonlító oldal literenként 609 forintos átlagárakra számít. A benzin 578 forintos átlagtarifája ezúttal nem változik. Tegnap az irányadó, Brent típusú nyersolaj hordónkénti ára az elmúlt két hónap átlagán, 78 dolláron állt. A forint dollárárfolyama – nagyarányú javulást követően – azóta szintén nem mutat jelentős kilengéseket. A kutak zöme ugyanakkor hétfőn (egyébként a Népszava előzetes értesüléseinek megfelelően) érvényesítették a január 1-től hatályos, 41 forintos jövedékiadó-emelés második, 21 forintos részletét – hívta fel a figyelmet a szakportál.

A PM-ben sem tudják, mi legyen a büdzsével

TANÁCSTALANSÁG Gazdasági növekedés és stabilitás – merre tovább, magyar költségvetés? címmel publikált hosszú elemző írást Banai Péter Benő, a Pénzügyminisztérium államháztartásért felelős államtitkára, s ebben reagált, pontosabban visszautasította azokat az elmúlt hetekben elhangzott véleményeket, amelyek a költségvetés helyzetét a 2010 előtti állapotokhoz hasonlították. Az államtitkár a Portfolio.hu-n megjelent írásában azonban csak magyarázta a kialakult helyzetet, a maga által feltett, merre tovább kérdésre nem válaszolt.

A Pénzügyminisztérium előzetes becslése szerint tavaly a megcélzott 3,5 százalékkal szemben a GDP 5,9 százalékára rúgott az államháztartás hiánya, igaz, független kutatók szerint ebből még könnyen lehet 6 százalék feletti hiány is, mire a KSH kiszámolja a múlt évi végleges GDP-t. A jelenleg érvényes 2024-es költségvetési törvény szerint erről a szintről kellene a deficitet 2,9 százalékra, vagyis egyetlen év alatt a felére csökkenteni. Ez mintegy 2500 milliárd forintos kiigazítást jelentene, amely megszorításokkal, tehát adóemelésekkel és a lakosságot érintő kiadáscsökkentő intézkedésekkel együtt sem megvalósítható, ráadásul eközben Nagy Márton nemzetgazdasági miniszter a kormányt a növekedésösztönző gazdaságpolitika beindítására próbálja rávenni. Független elemzők egyöntetű véleménye szerint a mára teljesen elavulttá vált 2024-es költségvetés újratervezésére lenne szükség. Erről egyelőre a kormány hallani sem akar, sőt a PM arra készül, hogy a tavasz végén már a 2025-ös költségvetés tervezetét is a parlament elé viszi.

> A kormány pénzügyi és gazdasági irányítói másképp képzelik el az élénkítést.

Az államtitkár szerint a 2023-as költségvetés azért úszott el, mert kedvezőtlen volt a külső környezet. Ezek között az ukrajnai háborút és az energiaárakat említette, bár az előbbi minimális hatással volt a magyar gazdaságra, az energiaárak pedig tavaly jelentősen csökkentek. További ok volt az infláció, amely összeomlasztotta a lakossági fogyasztást, így az adóbevételeket is, viszont cserébe megemelte a kamatkiadásokat, no és az is, hogy recesszióba került a gazdaság. A kormány tavaly nyáron azért nem döntött a kiigazításról és a költségvetés konszolidálásáról, mert nem akarta veszélyeztetni a már akkor megkezdődött kilábalást – derül ki a cikkből.

Ezzel együtt a 2024-es költségvetés továbbra is teljesíthetetlen, ennek ellenére a cikkben a PM szakpolitikusa nem ad választ arra a kérdésre, hogy „merre tovább, magyar költségvetés?”, ami arra utal, hogy tanácstalanok a PM vezetői, és nem akarnak újabb pótköltségvetést a parlament elé vinni. Látva a tavalyi sikertelenséget ez nem teljesen meglepő.

A „gazdasági növekedés és stabilitás” kérdésben az államtitkár csatlakozik Varga Mihály miniszter korábbi kijelentéséhez, mely szerint a költségvetés csak olyan mértékben élénkítheti a gazdaságot, hogy az ne veszélyeztesse a hiány és az infláció csökkenését. A 2023-as év gazdasági folyamatai bebizonyították: az infláció (pláne annak extrém mértéke) „nem barátja a költségvetésnek”, ezért szerinte kiemelt cél az infláció csökkentése, ami a kamatterhek mellett mérsékelheti a kiadásokat és a hiányt is.

P. ZS.

Elajándékozza az örökségét

BÉCS Eurómilliókat oszt szét honfitársai között a magát aktivistának nevező Marlene Engelhorn. Az összeg odaítéléséről egy testület dönt. Az ügynek politikai vonzatai is lehetnek.

FÖLDVÁRI ZSUZSA
BÉCS

„Huszonötmillió eurót osztok szét az osztrák embereknek, s abba sem szólok bele, hogy ezt a pénzt ki és mire kapja” – jelentette be a 32 éves Marlene Engelhorn nagy feltűnést keltő bécsi sajtóértekezletén. A foglalkozását „aktivistaként” megjelölő fiatal nő, aki germanisztikát tanul, de tanít is német és angol nyelvet, már két évvel ezelőtt is jelezte, ha örököl, akkor nem tartja meg minden pénzét, hanem „visszaosztja” az embereknek, akiktől ez a pénz adó formájában elszármazott. Hogy örökölni fog, az nem volt kétséges, hiszen nagymamája, a német BASF vegyipari óriáscég alapítójának leszármazottja, Traudl Engelhorn-Vechiatto már évekkel ezelőtt elárulta, hogy két számjegyű milliós örökséggel fogja őt meglepni. (A nagymama vagyona szakértők becslése szerint 4,2 milliárd euró volt.) A 94 éves asszony tavaly őszszel hunyt el, a 25 millió kifizetése most vált esedékessé. Az osztrák és német állampolgársággal rendelkező Marlene, ahogy az egy milliárdos család tagjához illik, gazdag környezetben nőtt fel, magánóvodába, magániskolába járatták a finom és halk szavú Salzburgban. Egyetemi éveit viszont Bécsben töltötte, itt vált lázadóvá, s közölte felmenőivel a hírt, hogy öröksége szétosztására készül. Mára a terve már konkrét formát öltött, miután a „várakozás hónapjaiban” kiderült számára, hogy a pénz után nem kell adózni, az örökösödési illetéket ugyanis 2008-ban eltörölték Ausztriában. Az alkotmánybíróság döntött egykor erről.

A gondtalan élettel és nagy igazságérzettel megáldott Marlene három éve már kijelentette, hogy a tekintélyes összegért egyetlen napot sem dolgozott, a pénz az ölébe hullott, ráadásul adómentesen.

Legfrissebb elképzelése szerint 16 éven felüli osztrák állampolgárokból véletlenszerűen kiválasztanak 50 személyt, belőlük hozzák létre a „Visszaosztás jó tanácsát”, a testület tagjai március és június között hétvégenként Salzburgban tanácskoznak majd az örökség felhasználásáról. A pénzt vagyonkezelőnél helyezik el, Marlene-nek sem lesz vétójoga a pénz felhasználását illetően. Bármire elkölthetik, már amennyiben nem tiltja az alkotmány, ha nem veszélyes a demokráciára, vagy ha nem profitszerzés az illető célja. Az ötven tanácstag alkalmanként – utazásra, szállásra, étkezésre – 1200 eurót kap majd, (persze adózniuk is kell.) Az eszmecsere hónapjai alatt Engelhorn az örökségből él majd: nem tudni, hogy pontosan mekkora összegről van szó. Amint jelezte, mihelyst megszületik a döntés, belép a bérből és fizetésből élő milliók közé. Reményei szerint akciója Ausztriában, és szerte a világban további vitákhoz vezet majd az örökösödési adót, illetve az újraelosztást illetően.

FOTÓ: AFP/ALEX HALADA

Engelhorn komoly összeget örökölt, s a pénz egy részének ajándékozásával példát akar teremteni

1200 euró
Ennyit kap majd annak a testületnek a tagja, amely a pénz szétosztásáról dönt

A „pénzosztó” szerint a nagy örökség, nem csak gondtalan életet biztosít majd annak, aki részesül az összegből. Az örökösnő eldöntheti, mit kér a pénzéért cserében, hízelgésre, esetleg megalázkodásra késztetve a segélyezetteket. Marlene Engelhornnak volt alkalma eszmét cserélni további filantrópokkal, akikkel együtt alakították meg 2020-ban a Millionairs für Humanity nevű szervezetet, s akik valamennyien úgy gondolják, hogy nem elég az adakozás, harcolni kell önnön adóztatásukért is.

„Vajon örülne-e az osztrák szociáldemokrata párt (SPÖ), ha az Engelhorn-ükunoka felvételét kérné soraiba?” – gondolkodott el egy újságíró, rögvest igennel válaszolva saját kérdésére. Szerinte ugyanis a nagylelkű adakozó – márpedig ilyenből nincs sok a világban – csak növelné az SPÖ népszerűségét. Amióta a traiskircheni polgármester, Andreas Babler a párt elnöke, előtérbe került a 16 éve megszüntetett örökösödési adó kérdése. Meg is jelent a kidolgozott koncepció, amely szerint minden örökség egymillió euróig mentesül az adóztatás alól, amennyiben az SPÖ kerül az idei általános választáson hatalomra. Ezen összeg fölött viszont minden centet megadóztatnak. A teher több fokozatú lenne, 10 millió euró felett 20-35 százalék közötti adót terveznek (az inflációt egyelőre nem számítanák bele). Kivonnák a megörökölt lakást az adóztatásból, ha az örökös az ingatlanban él.

> Bármire elkölthetik, már amennyiben nem tiltja az alkotmány.

A Wifo gazdaságkutató intézet adószakértője, Margit Schratzenstaller is úgy véli, hogy az örökösödési adót vissza kellene vezetni a gazdaságba, ráadásul jobban kezelhető, mint a „szocdemek” által szintén sürgetett vagyonadó. Az örökség következményeit elég egyszer kiszámítani, a változó nagyságú vagyon adóját viszont újra és újra.

Kizárnák Gusenbauert

Ausztriában az utóbbi hetekben nincs olyan nap, amikor ne szólnának hírek a magyar származású ingatlankirály, René Benko összeomló Signa nevű birodalma újabb és újabb darabjának bedőléséről. Az összeomlás apropóján rengetegen támadják Alfred Gusenbauert, egykori szociáldemokrata kancellárt, aki a Signa felügyelőbizottság elnökeként hatalmas vagyonra tett szert, s közel 30 évig ellenőrizte – a tények szerint rosszul – a cégcsoport működését. Egyre többen sürgetik, hogy a szegény körülményekből az anyagi csúcsra jutott volt politikust zárják ki a szociáldemokraták soraiból, mohósága méltatlanná teszi a tagságra. Babler pártelnököt is faggatták, aki szerint a meggazdagodást nem bünteti a párt alkotmánya. Majd ha kiderül, hogy Gusenbauer ártott az osztrák gazdaságnak, akkor előveszik a kérdést.

Ferenc megvédte a meleg párok megáldását

VATIKÁN Ferenc pápa megvédte az azonos nemű párok megáldását jóváhagyó, mérföldkőnek számító döntését, és azt sugallta, a katolikus egyházban azok, akik jelezték, nem hajtják végre a döntést, „csúnya következtetéseket” vontak le, mert „nem értik”, miről van szó. Az olasz sztárműsorvezetőnek, Fabio Fazionak adott televíziós nagyinterjúban Ferenc először nyilatkozott nyilvánosan azóta, hogy december 18-án a Hittani Dikasztérium közzétette – s a pápa aláírta – a Fiducia supplicans (Esdeklő bizalom) című, széles körű vitát kiváltott dokumentumot, és egyes országok püspökei, különösen afrikaiak, nem engedélyezték papjaik számára annak végrehajtását.

„Néha a döntéseket nem fogadják el, de a legtöbb esetben ez azért van, mert nem értik meg őket” – mondta Ferenc egy konkrét kérdésre válaszolva. „A veszély az, hogy ha valami nem tetszik, ellenállóvá válok, és csúnya következtetéseket vonok le” – folytatta a pápa, aki a vatikáni rezidenciáról adott válaszokat Faziónak az olasz 9-es csatorna Che Tempo Che Fa című műsorában.

FOTÓ: AFP/TIZIANA FABI

Az egyházfő szerint rosszul értelmezték a vatikáni dokumentumot

„Az Úr mindenkit megáld” – hangoztatta a pápa. „Az embereknek az Úr áldása révén kell meglátniuk azt az utat, amelyet az Úr javasol. Nekünk (az egyháznak) kézen kell fognunk őket és vezetnünk kell őket ezen az úton, nem pedig eleve elítélni őket” – tette hozzá. „Ez történt a legutóbbi, az áldásokról szóló döntésekkel is” – mutatott rá, utalva a Fiducia supplicans nyilatkozatra.

Az eredeti nyilatkozat közzétételét követően a Vatikán igyekezett hangsúlyozni, hogy az áldásokkal nem a homoszexuális kapcsolatokat áldják meg. Január elején a dikasztérium egy pontosítást is kiadott, amely például meghatározta, hogy az áldás pontosan mennyi ideig tarthat, ám ez sem hatotta meg az afrikai püspököket. A földrész egyes országaiban a homoszexualitás kiélése börtönnel vagy akár halálbüntetéssel is járhat. A múlt héten levelet adtak ki, amelyben azt írták, hogy a decemberi nyilatkozat „sokak számára nyugtalanságot keltett”, és a kontinens kulturális kontextusa miatt nem alkalmazható.

Miközben több nyugati püspöki konferencia, köztük a német, az osztrák és a belga pozitívan fogadta a Szentszék dokumentumát, néhány francia püspök azt mondta papjainak, hogy megáldhatnak meleg egyéneket, de párokat nem. Hasonlóképpen foglalt állást a magyar püspöki konferencia is.

2013-as megválasztása óta Ferenc megpróbálja befogadóbbá tenni a katolikus egyházat, köztük az egynemű párok számára, anélkül, hogy az erkölcsi tanítást megváltoztatná.

A pápa esetleges lemondásáról is beszélt. Kizárta, hogy egészségügyi okok miatt távozna a katolikus egyház éléről. Hangoztatta, „ez nem kívánság, hanem lehetőség, amely minden pápa számára nyitva áll”. „Amíg úgy érzem, hogy az egyházat szolgálom, addig maradok, de ha a helyzet megváltozik, akkor el kell gondolkodni a folytatáson” – magyarázta a pápa. Arra a kérdésre, milyen az egészségi állapota, a 87 éves egyházfő mosolyogva válaszolt: „Még mindig élek.”

Fabio Fazio két évvel ezelőtt már készített interjút Ferenc pápával, akkor még a Rai3 című közszolgálati csatornán. A műsor rekordot jelentő, 25 százalék körüli nézettséget ért el. Akkor szerepelt első ízben Ferenc egy televíziós talk show-ban.

Vélekedések szerint a Vatikán az áldás után kialakult viták miatt hamarosan a konzervatívoknak is tehet némi gesztust, mivel – mint a National Catholic Register nevű konzervatív portál írta – a Hittani Dikasztérium dokumentumot készül kiadni a nemváltoztatás, a béranyaság és a gender témakörében. A pápa egy hete felszólalt a béranyaság ellen, „sajnálatosnak” nevezve, és a genderelméletet is többször bírálta, „a legveszélyesebb ideológiai gyarmatosítónak” minősítve.

RÓNAY TAMÁS

FOTÓ: AFP/HENRY NICHOLLS

Sir Keir Starmer lehet a következő brit kormányfő

Drámai vereség előtt a toryk

LONDON Megsemmisítő eredményt hozott a YouGov közvélemény-kutató intézet újévi felmérése a kormánypárt szempontjából. Ha most vagy a közeljövőben rendeznék meg a voksot, a 2010 óta hatalmon lévő toryk hasonló földcsuszamlásszerű vereséget szenvednének el, mint 1997-ben 18 éve uralkodó elődeik. Egy bizonyos módszerrel (Multilevel Regression and Poststratificatio, MRP) elvégzett elemzés a megszokott 2000 helyett 14 000 személy véleményét vette figyelembe, minden egyes választókörzet esetében kimutatva a várható eredményt. A Konzervatív Párt a jelenlegi 349-ből csak 169 mandátumot őrizne meg, míg a Munkáspárt 198-ról 385-re emelné meg képviselői számát. Sir Keir Starmer (képünkön) közel 120 fős többséggel vehetné át a kormányzást, és azt legalább egy évtizedig meg is őrizné. Kormánypárt ekkora összeomlást utoljára 1906-ban élt át, amikor a Munkáspárt 11,5 százalékos eltolódást produkált. A drámai kilátásokat illusztrálja, hogy a 2019-ben Boris Johnson által elhódított hagyományos Labour-mandátumokból egyetlenegy sem maradna meg. A kabinet 11 tagja veszítené el kerületét, köztük Jeremy Hunt pénzügyminiszter. Az eredmény mögött a toryk népszerűtlensége és nem a Munkáspárt kiválósága rejlik. A legfőbb problémák a bevándorlás, a megélhetési válság és Rishi Sunak rossz megítélése. R. H. V.

LAPSZÉL

Tovább csatáznak Lengyelországban

WOSCI

FOTÓ: AFP/OLIMPIK/NURPHOTO

Lengyelországban egyre jobban elmérgesedik a vita Andrzej Duda elnök és Donald Tusk kormánya között. Az államfő irodavezetője, Marcin Mastalerek azt mondta, Duda ragaszkodik Dariusz Barski ügyészhez, akit Adam Bodnar igazságügyi miniszter (képünkön) menesztett. Az elbocsátás szerinte törvénytelen volt. Az igazságügyi minisztérium azzal indokolta a lépést, hogy Barski a kinevezésekor már nyugdíjas volt. A kormányváltást követő vita egyre nagyobb belpolitikai feszültségekhez vezet. NÉPSZAVA

Phenjanba készül Putyin

A Kreml szerint Vlagyimir Putyin orosz elnök hamarosan Észak-Koreába utazik. Ezt Dmitrij Peszkov, a Kreml szóvivője jelentette be. Oroszország a nemzetközileg elszigetelt Észak-Koreával az Ukrajna elleni agresszív háború megindulása után aktivizálta kapcsolatait. Putyin ősszel fogadta Kim Dzsong Un észak-koreai vezetőt. Phenjan azóta fegyvereket szállított Moszkvának a háborúhoz. NÉPSZAVA

Felébredt a Nyugat

SEGÍTSÉG Hamarosan megnyílhatnak a pénzcsapok Ukrajna számára, London komoly támogatást ad a háborúban álló országnak.

KEREKES ANDRÁS
ÍRÁSA A NÉPSZAVÁNAK

Az elmúlt hetekben fokozódó orosz, elsősorban légitámadások hatására Ukrajna nyugati szövetségesei mintha fölébredtek volna téli álmukból. Szinte nyomban azután, hogy Rishi Sunak brit kormányfő kijevi villámlátogatásán mindkét részről történelminek és stratégiai jelentésűnek értékelt együttműködési megállapodást írtak alá a biztonsági garanciákról, Bridget Brink kijevi nagykövet bejelentette, hogy az Egyesült Államok is hasonló szerződést készül kötni Ukrajnával. A konzultációk javában folynak, két fordulón már túljutottak – mondta a nagykövet. Washington támogatja Ukrajna majdani NATO-tagságát, és az egyezménynek a biztonság garanciájaként, egyfajta hídként kell szolgálnia azon az úton, amely az észak-atlanti védelmi szövetségbe vezeti Ukrajnát – tette hozzá ukrán újságíróknak nyilatkozva a diplomata.

A brit miniszterelnök látogatásáról beszámoló fényképes tudósításokból kiderül, hogy Rishi Sunak nyakkendőt ugyan nem kötött, pulóverben, kihajtott gallérú fehér ingben ült a megszokott háborús öltözetét viselő Volodimir Zelenszkij ukrán elnök mellett a sajtótájékoztatón, de a hírek inkább arról szóltak, hogy kormánya pénztárcáját viszont nem hagyta otthon: London ezúttal két és fél milliárd font értékű katonai segélycsomagot adott Kijevnek – ez a legnagyobb összegű támogatás, amelyben az Egyesült Királyság a teljes körű háború kezdete óta Ukrajnát részesítette. „Nem kell kérni a segítséget, nem kell bizonygatni, hogy szükség van rá. Nagy-Britannia önökkel van az első pillanattól fogva és marad mindvégig” – hangsúlyozta a politikus. Kiemelte azt is, hogy Vlagyimir Putyin tévedésben van, ha azt hiszi, hogy túlélheti a Nyugatot, vagyis arra számít, hogy Ukrajna szövetségesei idővel egyre kevésbé támogatják majd az orosz agresszió sújtotta országot a szó szoros értelmében létfontosságú honvédelmi háborújában.

Az Egyesült Államok viszont – belpolitikai viták miatt – átmenetileg kénytelen volt felfüggeszteni Ukrajna segélyezését, de a napokban éppen a kakaskodó republikánusok részéről érkeztek kedvező megnyilatkozások. Mitch McConnell, a párt szenátusi frakcióvezetője szokatlanul keményen kelt ki egyik múlt heti beszédében azok ellen, akik akadályozzák az Ukrajnának nyújtandó katonai segítség további folyósítását, és általában mind kevesebb figyelmet fordítanak az ukrán fronton történtekre. A veterán, nyolcvankettedik évét taposó, nagy tekintélyű szenátor Ukrajna elkötelezett támogatójaként ismert, és politikai tapasztalata mondatta vele, hogy a világ az elmúlt hetekben sokkal veszélyesebbé vált, az Egyesült Államok a berlini fal leomlása óta nem szembesült ilyen kihívással. Ha győzni engedik Oroszországot Ukrajnában, az aláássa az Egyesült Államokba vetett bizalmat, meggyöngíti a szövetségi rendszert, és arra készteti az országot, hogy még keményebben álljon ellen a két fő ellenséggel, a másikon nyilván Kínát értve. McConnell a maga részéről elképzelni nem tud ennél rövidlátóbb, stratégiai kalandorságot. Meg kell tehát állapodni a mexikói határon kialakult helyzet javításában, de ugyanilyen fontos, hogy megértsék, a világ gyakorlatilag egy háború állapotában van.

Ukrajnának a republikánus többségű képviselőházban is vannak támogatói: három bizottság részvételével még a múlt év végén kidolgoztak egy 28 oldalas programot az ukrán győzelem elősegítése érdekében, és már folyik is róla a vita. Az RBK ukrán hírügynökség a dokumentumról közzétett rövid ismertetőjében kiemeli, hogy a republikánusok szerint az amerikai kongresszus felelősséggel tartozik a szabadság megvédelmezésében az olyan államokkal szemben, mint Oroszország, Kína és Irán. Bírálják a Biden-kormányzatot, mondván, a Fehér Ház retorikája, miszerint addig támogatják Ukrajnát, ameddig szükséges, valójában vesztes stratégia. Ehelyett arra van szükség, hogy legyen egy győzelmi terv. Ukrajna kapja meg a különösen fontos fegyverzetet, szigorítsák meg a Putyin-rezsim elleni szankciós politikát, és adják át az országnak a 300 milliárd dolláros befagyasztott orosz aktívumot. Fontosnak tartják továbbá az amerikai segélyezés kontrollját, elismerve, hogy az ellenőrzések szabálytalanságokat nem tártak föl, az amerikai segítség elemzésekor pedig kiderült, hogy az Egyesült Államok Ukrajnának nyújtott segítsége elmarad attól, amit az európaiak nyújtottak a honvédő háborúban álló országnak. Ez utóbbi vélhetően szóba kerül majd a davosi világgazdasági fórumon, amelyen kedden Volodimir Zelenszkij ukrán elnök is beszédet mond. A svájci üdülővárosban vasárnap 83 ország részvételével tartottak konferenciát Ukrajnának a háború befejezésére vonatkozó követeléseiről. Andrij Jermak, az elnöki hivatal vezetője konstruktív tárgyalásokról beszélt. Kína nem vett részt az eseményen.

FOTÓ: ILYA OSLYAKOV

Két orosz gépet, egy bombázót és egy A-50-es légtérellenőrző gépet is megsemmisített az ukrán légierő

83 ország vett részt az ukrajnai béke lezárásáról szóló megbeszéléseken

> Washington – belpolitikai viták miatt – átmenetileg kénytelen volt felfüggeszteni Ukrajna segélyezését.

Mélyül a török–izraeli államközi feszültség

KONFLIKTUS „100 nap. 07/10” felirat és egy kis Dávid-csillag állt Szagiv Jehezkel, a török Antalyaspor izraeli labdarúgójának csuklókötésén, amit a gólöröm jeleként mutatott fel a Trabzonspor elleni vasárnapi Süper Lig-mérkőzésen. Vasárnap volt a Hamász Izrael elleni támadásának, a túszok elhurcolásának századik napja.

A meccs után elszabadult a pokol. Az izraeli válogatott labdarúgót először a Török Labdarúgó-szövetség ítélte el, és jelezte, hogy fegyelmi eljárást indít ellene. Ezt követően csapata felfüggesztette, nem sokkal később pedig felbontották szerződését is. A török rendőrség azonnal letartóztatta és kihallgatta.

Jilmaz Tunç török igazságügyi miniszter az X (volt Twitter) közösségi portálon maga jelentette be már vasárnap, hogy az antalyai ügyészség vizsgálatot indít az izraeli játékos ellen „a közérzület megsértése”, „nyilvános gyűlöletkeltés és ellenségeskedés”, valamint „Izrael gázai mészárlását támogató gyűlölködő gesztusa miatt”.

Klubja azzal indokolta Jehezkel szerződésének azonnali felbontását, hogy a labdarúgó „megsértette Törökország nemzeti értékeit”, ami megengedhetetlen. Sinan Boztepe klubelnök a török médiának nyilatkozva azt mondta, nem fogadja el az ilyen viselkedést akkor sem, ha „ez címekbe kerül”.

A történtekre azonnal reagált Izrael. Naftali Bennett korábbi miniszterelnök, az izraeli–török kapcsolatok javításáért sokat tevő politikus a török kormány szégyenének nevezte a Jehezkel-esetet.

Joav Gallant védelmi miniszter arra emlékeztette a török politikusokat, a tavalyi pusztító földrengés után „Izrael volt az első ország, amely jelentkezett és segítséget nyújtott, amivel sok török állampolgár életét mentette meg. Szagiv Jehezkel futballista botrányos letartóztatása a képmutatás és hálátlanság megnyilvánulása”, szögezte le az izraeli politikus.

Tayyip Erdogan elnök szabadságharcos hősöknek tartja a Hamász terroristáit, a gázai háború kitörése óta ismét pattanásig feszült a török–izraeli viszony.

A jeruzsálemi külügy hétfő reggel közölte, a török rendőrség szabadon engedte Szagiv Jehezkelt, aki haza is tért Izraelbe. G. M.

FOTÓ: AFP/DHA

Szagiv Jehezkel és híressé vált csuklókötése

Ellenségkeresőben

BONTA MIKLÓS

A politikusok s a katonai elöljárók – pillanatnyi érdekeiktől vezérelve – kétféle ellenségképet szoktak felvázolni. Vagy eljelentéktelenítik, gyengének, veszélytelennek, könnyen legyőzhetőnek tartják a mindenkori ellenséget, vagy eltúlozzák a súlyát, lehetőségeit, s az elpusztítására, megsemmisítésére törekednek. A NER országlása alatt mindkettőre akadt és akad példa szép számmal. Mégis alapos fejtörésre adott okot az Index egyik vezető anyagának a címe: „Orbán Viktor leszámolt a legnagyobb ellenségével". A hírek szerint sem Soros György és Alex, sem Ursula von der Leyen, de még Gyurcsány Ferenc sem tűnt el a gazdaság vagy a politika színpadáról, így a hangzatos állítás aligha reájuk vonatkozik. Az pedig kizárható, hogy a most folyó háborúk csatatereinek bármelyikén a magyar miniszterelnöknek lapot osztottak volna. Így ez a „földbe döngölt legnagyobb ellenség" nem lehet más, mint a 2023-as infláció. Abban viszont erősen kételkedünk, hogy Orbán Viktor legnagyobb ellensége a fogyasztói árak rekordmagasságokba történő szökkenése lett volna. A KSH jelentése szerinti 17,6 százalékos tavalyi pénzromlási ütemen még nyomokban sem lelhető fel, hogy bárminemű leszámolás történt volna. (Elgondolkodtató, hogy az élelmiszerek mindebből csaknem 26 százalékos drágulással vették ki a részüket.)

Nem eredményezett áttörést az árak tartós csökkenésében az esztendő egy részében még létező árstop vagy az élelmiszer-kereskedelmi láncoknál kötelezően előírt akciózás, sőt az egyébként praktikus, a nagyobb városok vásárlóit segítő árfigyelő rendszer sem. Ennél sokkal jelentősebb hatása volt a hónapokig tartó reálbércsökkenésnek, valamint annak, hogy a családok visszafogták a vásárlásaikat, s ha ennek hatására az árak növekedési ütemét nem mérsékelték volna a kereskedők, akkor az eladhatatlan készletek tömeges üzletbezárásokhoz vezettek volna. De intő jel lehetett az is, hogy soha ennyi bolt ajtajára nem került lakat, mint 2023-ban.

Akadnak a remélhetően véget ért történelmi magasságokba szökkent áremelkedésnek haszonélvezői is. Az inflációkövető, kamatprémiumos államkötvények tulajdonosai akár 17-19 százalékos hozamot is bezsebelhetnek az idén. A banki ügyfeleknek viszont rosszul indult ez az év. A pénzintézetek a tavalyi infláció mértékével emelik meg a felszámított díjaikat, amelynek logikája nehezen érthető. Hasonlóképpen gondolkodtak a Magyar Postánál is, igaz, hogy szolgáltatásaik átlagosan „csak" 10 százalékkal drágultak. Furcsa helyzetet teremtett az is, hogy a hosszú idő óta halogatott pedagógusbér-emelés vagy a minimálbér és a garantált bérminimum jelentős korrekciója miatt hirtelen nagyobb vásárlóerő jelenik meg a piacon, ami gerjesztőleg hat a jelenlegi 5-6 százalékos évesített inflációra. Ha a bérek rendezése folyamatosan, elnyújtva már korábban megtörtént volna, akkor nem lenne ilyen gond. Most viszont az ismét beinduló árbérspirál miatt az infláció tartósan beragadhat a jelenlegi szinten, miközben a feszes munkaerőpiacon tovább nőnek a jogos bérigények.

JEGYZET

Balassa Tamás

Szuterenitás

Igaz ugyan, hogy az orosz titkosszolgálatok évek óta otthonosan mozognak a magyar külügyminisztérium informatikai rendszereiben (és az orosz hekkerek szintén, attól függően, ki mikor ér rá), felvetve a kérdést, vajon személyesen Orbán Viktornak, de az ő Ötödik Kormányának különösen van-e még egyáltalán szabad akarata a honvédségi repülőgépes toszkán kitérő helyszínének vagy az évi rendes disznóvágás napjának a kijelölésén túl (vö.: alert, szuverenitási kockázat!), és igaz ugyan, hogy Szijjártó miniszter már két éve megkapta a „Béke és Barátság" kitüntetést Putyin elnök döntésére, mire a politikus büszkén híresztelte, hogy „szövetségesi kötelezettségeik tiszteletben tartásával párhuzamosan" fenn tudták tartani a nemzeti érdekeknek megfelelő együttműködésüket Moszkvával, (ami merő egy hülyeség, merthogy a szövetségesi kötelezettségek minimumát is alig sikerül kinyögni, amennyiben az európai értékek, köztük a szolidaritás annak tekinthető, de nem tekinthető annak az illiberális államcsíny elkövetése), és ugyanez a miniszter nem adta vissza a kitüntetést, amikor Putyin rárontott egy szuverén államra, és lassan két éve öldösi az ukránokat a háborúsbűnös-gyanús gennyládáknak kijáró hágai bírósági körözéssel a fején; és igaz ugyan, hogy a kormány az oltási regisztrációhoz megadott személyes e-mail-fiókokat Fidesz-propagandával tömi tele, mire a Human Rights Watch a magyar állam adatkezelési gyakorlatának sürgős kivizsgálását javasolta az EU-nak; és igaz ugyan, hogy a Kubatov-listázás készségszintű ujjgyakorlat Orbán-kormányéknál; szóval mindez igaz ugyan, de ifjabb Lomnici alkotmányjogásznak mégis Juhász Péter polgármesterjelölt-jelölti adatgyűjtése miatt sikerül szívszélhűdést kapnia nagy nyilvánosság előtt.

Mondanám, hogy félnek, de valószínűbb, hogy elkalibrálták a mérleget. Csalóknál szuterén jog.

PÁPAI GÁBOR RAJZA

FORRÓSODIK

PAPP ZSOLT

Törékeny forint

A mögöttünk hagyott év végére a forint éve volt. A forint ugyanis hosszú idő után, éven belül, öt százalékot erősödött, ezzel megtört a két évtizede tartó forintgyengülés. Ám ennek az ötszázalékos erősödésnek hatalmas ára volt. Megelőzte a forint árfolyamának 2022-es összeomlása, már a célkeresztben volt a 440 forintos euró, így onnan nem volt kunszt erősödni. Ehhez hasonló brutális ár az a mintegy 2000 milliárd forintos tavalyi éves veszteség, ami a jegybank mérlegében keletkezett a 18 százalékra emelt kamatok miatt. Mert a forint erősödéséhez kellettek magas kamatok.

A kamatszint és a gazdasági kormányzás látszatának fenntartása elég volt a befektetőknek, hogy megadják a bizalmat a forintnak és a magyar gazdaságnak, mondván: 2024 csak jobb lehet, mint 2023 volt. Ha pedig javulnak a kilátások, akkor nincs miért aggódni – mondhatják.

Azért van miért aggódni az idén is: mi lesz az inflációval, hogyan alakul az MNB és az Európai Központi Bank kamatpolitikája, fennmarad-e a magyar kormánnyal szemben a törékeny bizalom, vagy a miniszterelnök előhúz egy újabb konfliktuskártyát a brüsszeli pakliból.

Ha az idei évet meg is ússza az árfolyam, nagy kérdés, mi lesz 2025 elején. Jelenleg ugyanis a forint fő támasza a kiszámítható monetáris politika. Azonban a kormány nem minden tagja érdekelt az erős forintban, az infláció csökkenésében; újra a növekedés hajszolása, a költekezés, az alacsony kamatok lennének számukra kívánatosak. És itt a bibi.

Jövőre az MNB jelenlegi vezetésének közel fele távozhat a Monetáris Tanácsból, ezzel pedig kiszámíthatatlanná válik a monetáris politika. A piac jelenleg arra számít, hogy Matolcsy Györgyöt vagy Nagy Márton, vagy Varga Mihály követi. Nagy Márton megítélése finoman szólva sem egyértelmű, Vargát – a megfontolt politikust – talán szívesebben fogadnák. A piac most még alszik, de a jövő márciusi MNB-elnök-váltás hamarosan téma lesz. Ha pedig nem születik a kormányfő részéről megnyugtató válasz, akkor véget érhet a törékeny béke a forintpiacon.

A kormány nem minden tagja érdekelt az erős forintban, az infláció csökkenésében; újra a növekedés hajszolása, a költekezés, az alacsony kamatok lennének számukra kívánatosak.

Hozott szalonna

BEUGRÓ

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

Tegnap tortillát ettem grillezett csirkemellel, kaliforniai paprikával és pepperonival meg egy kis bécsi biouborkával, aztán legurult délben egy kis csevapcsicsának árult, de inkább miccsnek kinéző hús lerben pirult krumplival, és volt teljes kiőrlésű lisztből készült palacsinta, megkésett desszert gyanánt. Bele se merek gondolni, hogy ez vajon milyen értékrend lehet. Minimum egy katyvasz, de nem nehéz ráhúzni a libsis kozmopolitát, vagy még az is lehet, hogy amolyan hazátlan Soros-bérenc étrend ez. Pedig nagyjából ez maradt csak a hűtőben, a boltok vasárnap Bécsben zárva tartanak, abból főzünk, ami van.

Onnan jut eszembe, hogy a minap a nemzeti pop nagyasszonya olyan képpel lepte meg a követőit, igazából a fél országot, amelyen tán a villásreggelije látszott, és ott virított a tányéron a hamisítatlan kolbász, szalonna, májkrémes kenyér, amihez hagyma és paradicsom dukált. Majd mindezt felcímkézte sokatmondóan: értékrend. Nem mondom, én is szemezgettem volna belőle, én sem vagyok fából, viszont nagyon meglepődnék, ha rendszeresen ezt tolná a pop nagyasszonya. Én csak kétszer ettem zsírosabb húst az elmúlt fél évben, a háziorvosom máris halálra vált arccal mutogatta a koleszterinemet. Ja, hát a gének. És a hozott szalonna.

És olyan finom kis részletekre is ügyelt, hogy Stop Soros sityakban vágja a disznót, hiszen a nép fia a velős üzenet minden árnyalatát kézben tartja.

De hát van, akin a kolbász sem fog hosszú távon.

Az viszont már erősen látszik, hogy ezzel a (és más egyéb) coming outtal a Németh Szilárd-féle vonalat viszi tovább a NER égisze alatt, aki szintén a minap hatalmas cubákok között volt látható. És olyan finom kis részletekre is ügyelt, hogy Stop Soros sityakban vágja a disznót, hiszen a nép fia a velős üzenet minden árnyalatát kézben tartja. A másik véglet a Rogán- és Mészáros-féle pólus, akik a luxus elviselhetetlen könnyűségét prezentálják, mintegy felvillantva, hogy mi vár itt a hűséges szolgákra, elkötelezett országépítőkre, kétely nélküli teherbírókra. A bizonytalan pedig választhat vagy akár késhegyre menő vitát folytathat, hogy melyik a párt igazi arca: a népközeli vagy az úrhatnám. Más vita amúgy sincs már jó ideje, a közmédiát a vallásos révültség és az engesztelhetetlen igazmondás jellemzi, a parlament pedig az osztálytalálkozók hangulatát hozza, ahol a rég klikkek szólogatnak be egymásnak nosztalgikus felhanggal. Van ez olyan fontos kérdés, mint az oktatás és az egészségügy összevonva.

Hát akkor már miért ne inkább a zsírban tocsogjon az és nem a bánatban, aki számára a Mészáros-birodalom portási állása is elérhetetlen? Miért ne higgye el, hogy tényleg az az igazi értékrend, ami reggelente a tányérjára kerül, olykor szerényebb formában? És amúgy is, ahol májkrém van, ahol disznót perzselnek, ott mégis csak az otthonosság szalonnaszaga lengi be a szűk hazát, ad erőt a konzultációs ívek kitöltéséhez. Egy szó mint száz, kell a kalória. A hit fenntartásához, a kételyek elhessegetéséhez és az olykor jóllakottsággal tompított gyűlölet karbantartásához. És eközben szólhat a nemzeti pop, hogy jobban csússzon az egész. Hogy teli szájjal ordíthassuk világgá ezt a zsíros boldogságot.

Avatár a tankerületben

BESSENYEI ISTVÁN
oktatás-szociológus

Képesek-e a mesterséges intelligencia nagy, prediktív nyelvi modelljei más, magasabb minőségű tudást generálni, mint amilyent betanítóik beléjük tápláltak? „Megértik”-e a felhasználói beviteleket (hisz többnyire adekvát válaszokat adnak) vagy csak szimulálják a megértést? Ha egy középiskolai tanuló a bevitelek (tanári magyarázat, tankönyv, külső információk) alapján „megtanulja” a tananyagot, és jó válaszokat ad, akkor ő is csak szimulálja a tudást?

A válaszadás komoly akadályba ütközik, hiszen az érdemi válaszhoz nagyobb pontossággal kellene tudnunk, hogy mit is értünk tudáson, megértésen vagy akár tanuláson. A kérdés pedig messze nem akadémiai: az MI képességeinek rohamos fejlődése és mindennapjainkba való benyomulása elengedhetetlenné teszi, hogy újratervezzük a mesterséges intelligencia tudást generáló eszközei és az iskolarendszer közötti munkamegosztást.

A két nagy tudásmenedzsment-rendszer közötti feladatmegosztás körvonalai megrajzolhatók a két rendszer egymástól nagyban eltérő képességei alapján. Nyilvánvaló, hogy az MI minden adatalapú feladat kezelésében verhetetlen, ami miatt egy sereg adminisztratív munka rábízható. Az osztályteremben vagy a nagyelőadóban elhangzó előadással szemben jelentős előnyben van a virtuális, interaktív tudásmegosztás, hiszen az előadásokat tartalmazó podcast megállítható, időtől, iskolai tértől függetlenül hallgatható, megosztható és egy-egy speciális önszervező tanulási hálózatban meg is vitatható. A magas fokú interaktivitást biztosító MI-eszközök segítségével rákérdezhetünk az online tananyagok nem világos részleteire, kérhetünk háttéranyagokat, ellenőriztethetjük saját munkáinkat, és a chatbotok – egyéni igényeinkhez igazodva – fáradhatatlanul válaszolnak is.

Ezzel szemben a tanároknak – a személyes interakciók lehetőségei miatt – a hagyományos szocializációs tanárszerepben, azaz a motiválásban, az érzelmi ráhatásban, a csoportépítésben vannak a gépnél hatásosabb eszközeik. A tanári adminisztratív munka és a rutinszerű tudásközlő feladatok átadása nyomán pedig megnyílhat a lehetőség, hogy több idő jusson a specifikusan humán feladatokra.

Az eredményes munkamegosztás menedzselésének persze elengedhetetlen feltétele, hogy elegendő ismeretünk legyen a két nagy alrendszer tulajdonságairól. Az MI esetében a szakemberek a mesterséges intelligencia algoritmusai által kifejlesztett programokat három nagy csoportba sorolják. Az elsőbe tartoznak azok a csetelőprogramok, amelyek egy átlagos érettségizett műveltségi szintjét és feladatmegoldó képességét érik el. Ezekkel – például a chatGPT-vel, a Binggel és a Barddal – találkozik az átlagos felhasználó, és ezek egyre gyakrabban teljesítenek az átlagot jóval meghaladó szinten is. Ráadásul amióta a Bing és a Bard esetében a szöveggeneráló és kereső képességet integrálták, megbízhatóságuk foka is nagyban megnőtt.

A második csoportba tartoznak azok a programok, amelyek csak egyetlen szűk területen teljesítenek, de azon a legkiemelkedőbb emberi produktumokat is magasan felülmúlják. Ilyenek a bonyolult szabályokon alapuló játékok (emlékszünk, hogyan kapott ki a számítógéptől a sakk és a go világbajnoka), vagy ilyenek azok a programok, amelyek nagy gyógyászati adatbázisok gyors és pontos kiértékelésében múlják felül a legjobb szakorvosokat is.

Végül a harmadik (még a fejlesztés stádiumában lévő) szintet általános mesterséges intelligenciának (Artificial general intelligence, AGI) nevezték el. Ezen a szinten a gép minden területen képes minden emberi teljesítményt meghaladni. (Vannak olyan kutatók, akik azt mondják: ha a chatbotok képesek megoldani olyan újszerű feladatokat is, amelyekre nem voltak betanítva, és képesek szöveges utasítások alapján rajzolni, programozni, zenét szerezni, akkor már tulajdonképpen közel állnak a harmadik fokozathoz.)

A tanulási alrendszert a különböző intézmények és személyek közötti bonyolult hálózatok alkotják. Működéséhez el kell tervezni a tanórákat, az órarendeket, a vizsgarendet, a terembeosztásokat, a szüneteket, a helyettesítéseket. Létre kell hozni országos érvényű tanterveket, ezeket össze kell hangolni a helyi és egyéni igényekkel. Ki kell találni az iskolai és az otthoni tanulási tevékenységek viszonyát, tartalmát, az állami, egyházi és magánintézmények, az üzleti alapú továbbképző intézmények működési rendjét. Szembe kell nézni az MI kihívásaival. Össze kell gyűjteni és rendszerezni a minőség-ellenőrzések eredményeit, ezeket vissza kell csatolni a tanárképzésbe és továbbképzésbe. Ki kell tűzni az oktatáskutatás stratégiai irányait, el kell tervezni a munkaerőpiaci szükségletekhez való igazodás mikéntjét, az általános és a szakmai tartalmak arányait, és fel kell becsülni a nemzetgazdaság tudásszükségletét. Ezek a tevékenységek viszont olyan hatalmas adatfeldolgozó, tervezői, minőség-ellenőrzői, kutatói, koordináló kapacitást igényelnek, amivel az oktatásirányító intézmények általában nem szoktak rendelkezni.

Ebben a helyzetben segítségül lehetne hívni magát a mesterséges intelligenciát. Lássunk el például egy hologramos avatárt harmadik típusú mesterséges intelligenciával. Ültessük be „őt” az oktatáspolitika kulcsfontosságú vezetői helyére, és bocsássunk rendelkezésére egy speciálisan a tanulási alrendszerre trenírozott, nagy prediktív nyelvi modellt. Miután az MI-vel folytatott kísérletezések azt mutatták, hogy a világ csupán nyelvi adatokból is felépíthető, avatárunktól joggal várhatjuk el, hogy képes lesz a bonyolult alrendszer adatai közötti összefüggés elemzését elvégezni, a rendszer elemeinek belső dinamikáját összehangolni és mindezek nyomán hatékony oktatáspolitikát megvalósítani.

Ehhez azonban avatárunkat megfelelő hatalommal is fel kell ruházni. De mielőtt ezt megtennénk, gondoljuk át, hogy mi történne akkor, ha avatárunk hirtelen felindulásból megteremtői ellen fordítaná a tőlük frissen megkapott hatalmát.

Miután az MI-vel folytatott kísérletezések azt mutatták, hogy a világ csupán nyelvi adatokból is felépíthető, avatárunktól joggal várhatjuk el, hogy képes lesz a bonyolult alrendszer adatai közötti összefüggés elemzését elvégezni.

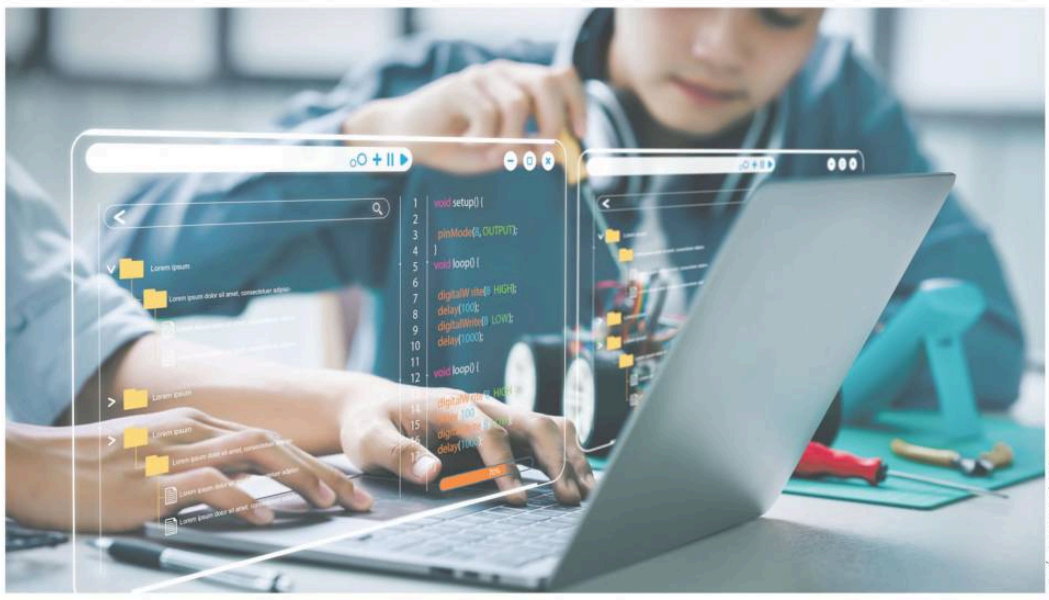

FOTÓ: SHUTTERSTOCK

A munkanélküliek bővített újratermelése

TOTYIK TAMÁS
tanár, a Pedagógusok Szakszervezete elnöke

A magyar gazdaság helyzetének és jövőjének elemzése során nagyon ritkán veszik figyelembe az oktatás helyzetét. Az uniós források felhasználásáról szólva az Európai Bizottság is többször jelezte, hogy a magyar gazdaság célkitűzései nincsenek összhangban a közoktatás jelenlegi eredményességével, pontosabban eredménytelenségével. Nézzük meg, hogy miért lenne fontos a gazdaság szempontjából az oktatás teljesítményének magasabb szintre emelése.

Neves közgazdászok megállapítása szerint a magyar gazdaság hatékonysága (produktivitása) nagyon alacsony, az EU átlagának felét sem éri el; ugyanakkor az EU-ban itt a legmagasabb a beruházási ráta. Ez azt jelenti, hogy a magyar gazdaságnak – az energiahordozókkal való alacsony ellátottsága ellenére – nagy az anyag- és energiaigénye. Alapvetően összeszerelő üzemeket (autógyárak, akkumulátorgyárak) építenek fel hatalmas állami támogatással, ezeknek azonban nagyon alacsony a hozzáadott értékük: az MNB elnöke szerint maximum 15-18 százalék az ideálisnak gondolt 30-40 százalékkal szemben.

Ezzel párhuzamosan azzal szembesülnek a gazdaság szereplői, hogy elfogytak a munkaerőpiac számára hasznosítható, magasan kvalifikált hazai munkavállalók, ezért olcsó külföldi munkaerőt hoznak be a multinacionális és hazai cégek is. Lenne még bőven munkaerő-tartalék, de ők nem elég képzettek. A PISA-mérések eredményei azt mutatják, hogy „bővítetten termeljük újra” a gyengén teljesítőket, akik nem tudnak a munkaerőpiac elvárásainak megfelelni. A jövőkutatók állítása szerint azok munkáját, akik a PISA-mérések 7 fokú skáláján nem érik el a 4-es szintet, a robottechnológia ki fogja váltani. Ez a 15 éves magyar tanulók 60 százaléka. Azok, akik a minimumszintet, vagyis az egyest sem érik el, még a jelenlegi összeszerelő sorok melletti munkavállalásra sem lesznek alkalmasak. Ők a 15 éves magyar tanulók több mint egynegyede.

A jelenleg zajló két jelentősebb háborús konfliktus a globális világ gazdasági állapotát is megbillentette. Kína növekvő hegemóniája, valamint az USA és Kína között zajló gazdasági küzdelem váltásra kell, hogy kényszerítse Európa gazdaságát. Közelebb kell hozni egymáshoz a részegységeket gyártó üzemeket, és meg kell erősíteni a felsőfokú, valamint a vállalati kutatás-fejlesztést. Ha nem tudunk elegendő képzett munkaerőt előteremteni „hazai forrásból”, akkor még inkább a világgazdaság perifériájára szorulunk: marad az összeszerelő üzemek, a környezetet szennyező akkumulátorgyárak üzemeltetése. Lehet itt Ipar 4.0 szakképzési reformról beszélni, de felesleges, ha a köznevelési rendszer nem tud megfelelő alappal rendelkező gyermekeket biztosítani a szakképzésnek.

A kormány talán érzi, hogy a dolgok rossz irányba mennek, mert létrehozta a Nevelésügyi Kormánybizottságot. A nagy kérdés az, hogy politikai vízióik megszilárdítására állították-e fel a testületet vagy a gazdasági irányváltást/fellendülést szolgáló oktatáspolitikai intézkedéseket fogják majd elősegíteni a szakemberek bevonásával.

Új NAT-ra szükség van, ebben a többség egyetért. Az erről szóló szakmai vitának most már nem arról kell szólnia, hogy Wass Albert vagy Esterházy Péter, hanem arról, hogy egy adott szöveget hogyan tudnak a diákok a leghatékonyabban értelmezni és feldolgozni. Nem a XIX. századi pedagógiai módszertannak megfelelően, memoriterekkel kell terhelni a diákok kapacitását, hanem azt kell elérni, hogy értsék és szintetizálják a különböző folyamatok közötti kapcsolatokat.

Nem azon kell búsongani, hogy keveset tudnak a fiatalok, és ezért hogyan töltsünk még több tananyagot a fejükbe, hanem arra kell megoldást találni, hogy a mesterséges intelligencia által előidézett kihívásokat hogyan tudja majd kezelni a magyar oktatási rendszer, hogyan lesz növelhető a tanulók kreativitása. Nem ahhoz kellene mereven ragaszkodni, hogy az egységes műveltséget a rendszer minden tanulóval elsajátíttassa, hanem ahhoz, hogy az egyénre szabott oktatás feltételei megvalósuljanak.

Nem a mai, a felső középosztály igényeihez igazodó tantervet kell újragondolni, hanem olyan tantervet kell létrehozni a „nulláról”, amely rugalmas, és megteremti annak lehetőségét, hogy a családi háttérből fakadó lemaradást minden gyermek le tudja dolgozni. Még az is, akit a szociális körülményei visszahúznak.

Ez a befektetés (most nem a tanárok béréről beszélek) hosszú idő alatt térül meg, és sziszifuszi munkát igényel, de ha most nem lépünk, és nem alapozzuk meg a társadalmi kohéziót segítő oktatást, akkor lehet a gazdaságban bármilyen nagyot álmodni, eurómilliárdokat beruházni, nem indul el olyan gazdasági növekedés, amelynek hatása a jelenleginél nagyobb védelmet tudna nyújtani a magyar emberek számára.

Most a házi feladat az oktatás új pályára állítása. Ehhez azonban a – stabil többséggel rendelkező kormánypárti – döntéshozók politikai bátorsága is kell.

A jövőkutatók állítása szerint azok munkáját, akik a PISA-mérések 7 fokú skáláján nem érik el a 4-es szintet, a robottechnológia ki fogja váltani. Ez a 15 éves magyar tanulók 60 százaléka.

Az oldalon megjelenő vélemények nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját. Lapunk fenntartja magának a jogot a beérkező írások szerkesztésére, rövidítésére.

Szívtől a hasig

ESZEM-ISZOM Az irodalomnak megvannak a maga slágertémái, jelenleg a gasztronómia az egyik ilyen, de nem csupán receptleírások szintjén költöztek be az ízek a könyvek világába.

ROSZNÁKY EMMA

Bár a gasztronómia irodalma szempontjából egészen könnyen meghatározható, mi készült alkalmazott irodalomnak (szakácskönyv, receptkönyv) és mi az, ami a gasztronómiát alkalmazza (szépirodalom), a kettő ma már – főként, ha a külön műfajként létező gasztrofotó diadalmenetét is figyelembe vesszük – szétválaszthatatlan. Az internet korában általában nem azért veszünk szakácskönyvet, hogy abból főzzünk, a befogadók művészi igénnyel is fordulnak az ilyen szövegek felé.

FOTÓ: NÉPSZAVA

A táplálkozás mint alapvető szükségletünk a nyelvünkben is meghatározó helyet kap

KONYHANYELV

A gasztronómia, az ételek elkészítése, tálalása, az ízvilág, de még a diéta is az önkifejezés egyik legfontosabb formája manapság, és ezzel egyetemben egyre népszerűbbek a főzéssel kapcsolatos textusok. Ennek hátterében több minden állhat, például az egészségkultusz, mely által előtérbe kerültek a rostban gazdag vagy akár a zsírszegény, tartósítószermentes, illetve vegetáriánus, vegán étrendek, de az egyre gyakrabban jelentkező egészségügyi probléma, az ételallergia és ételintolerancia különböző fajtái is arra késztetik (elsősorban) a fejlett országok társadalmait, hogy jobban figyeljenek oda a táplálkozásra. Bár az étkezés valójában mindig is a figyelem középpontjában állt.

A táplálkozás mint alapvető szükségletünk a nyelvünkben meghatározó helyet kap, mivel a világot a látás, szaglás, hallás, tapintás és ízlelés során érzékeljük, ezen funkciókhoz rengeteg kifejezés kapcsolódik, például „eltekint valamitől”, „kiszimatol valamit”, „süket fülekre talál”. Az evésre könnyű asszociálni, egyszerű kifejezni általa egy jelenség pozitív vagy negatív voltát, így számos jelző, szókapcsolat vagy közmondás is szoros viszonyban áll az ízleléssel és a gasztronómiával, például: „mézédes”, „rossz szájízzel”, „savanyú a szőlő”, „cukorfalat”, „sótlan”, „sütögeti a pecsenyéjét”, „se íze, se bűze”, „sava-borsa”, „nagy kanállal eszik”, „tudásszomj”, „megette a kenyere javát”, és még sorolható oldalakon keresztül, a nyelvi kifejezések tárháza kimeríthetetlen.

Ma már eladhatatlan egy szakácskönyv történet nélkül, szólhat például a szakácskönyv írójának személyéről, életéről.

Az étkezés olyan mindennapi folyamat, aminek témájához, szimbólumrendszeréhez kivétel nélkül bárki tud kapcsolódni, és az, hogy az ételek, italok megválasztása szorosan kapcsolódik egy ember személyiségéhez, ideológiájához, már a Bibliában kifejeződik a tiltott fa gyümölcsének elfogyasztásával. Ahogy a nyelvben, úgy automatikusan a gondolkodásunkban fontos szerepet kap az, hogy miként vélekedünk bizonyos ételekről, az ételek minőségéről, mennyiségéről, külön sztereotípia-rendszere van a táplálkozásnak, így nem véletlen, hogy egy alkotásban milyen étel kerül elő. Míg egy csendélet gyümölcstálja általában nem hordoz önmagán túlmutató, mélyebb tartalmat, addig például egy irodalmi karakter táplálkozási szokásai rengeteget adnak hozzá jellemléhez.

ÍZES SZAVAK

Aki jól beszél, jól ír az ételekről, italokról, az hamar megkedvelteti magát a befogadóval: irodalmi témaként az étel bősége, hiánya, jó vagy rossz íze, esztétikája, illata mellett megjelenik az étkezés mint közösségi élmény, illetve a fogások művésze, a szakács is. Természetesen még a fentebb írt bibliai példa előttről is említhető Platón A lakoma című filozófiai munkája, mely dialógus formájában íródott, kerete pedig egy közös étkezés és ivászat. Ugyanakkor természetesen előbb születtek meg az „alkalmazott irodalmi művek”, azaz a szakácskönyvek. Platón művénél is régebbi az első receptkönyv, körülbelül háromezer éves és Ázsiából származik, a nyomtatott szakácskönyvek pedig csak hogy nem egyidősek Gutenberg találmányával, 1475-ben jelent meg az első, latin nyelven. Bár hazánkban szép számmal maradtak fenn kéziratos szakácskönyvek, a magyar gasztronómiai irodalom „hivatalos” megjelenésére még bő kétszáz évet kellett várni, ekkor jelent meg nyomtatásban Kassán a Szakácsmesterségnek könyvecskéje című munka. Hogy ez mekkora hatással volt a kor konyhaművészetére, azt igen nehéz volna kikövetkeztetni, de megjelenése mindenképpen fontos mérföldkő a magyar gasztronómiai témájú írások tekintetében.

Krúdy Gyula elsőként foglalkozott az írók étkezésével

A magyar barokk irodalomban már számos példája van az ételkultúra művészi felhasználásának, két meghatározó véglete ennek Esterházy Pál és Koháry István, kettejük ételversei ugyanis más-más helyzetből születtek. Míg Esterházy Pál gróf szabad nemesként előszeretettel vall kedvenc fogásairól a Palas s Ester kedves tánca című költeményében, főúri lakomák leírásán keresztül, addig Koháry István börtönben ülve teszi ugyanezt (Embernek ételében... kezdetű vers). A líra kedvelőinek érdemes összehasonlítani a két verset, az éhséggel küzdő Koháry ugyanis sokkal bőségesebb, mértéktelenebb képet fest az étkezésről, mint a semmit sem nélkülöző Esterházy, aki még válogat is a finomságok közt.

Idővel a konyha művésze, a szakács is előkerül az írásokban. Az Alföld folyóirat 2007. évi 9. száma a gasztronómia témakörében született, ebben Kovács Sándor Iván Egy ismeretlen irodalmi hős: a szakács címmel jegyzett írása foglalja összse a szakács irodalombeli megjelenését. Kovács Sándor Iván kiemeli, hogy elsősorban maguk a szakácskönyvek említik a szakácsot, gyakorlati tanácsokat adva a mestereknek, Gárdonyi Géza például pont ilyen forráshoz nyúlt, amikor az Egri csillagok ökörsütéses jelenetét írta meg.

FOTÓ: FORTEPAN

Móricz Zsigmond munkásságában is kitüntetett helyen áll a gasztronómia, híres novellája, a Tragédia a túlevésről szól

A XVIII. századtól számítva már konkrétan föl se lehetne sorolni, ki mindenki dolgozott gasztrotémával a szépirodalomban: Faludi Ferenc, Mikes Kelemen, Bessenyei György, Petőfi Sándor, Arany János, Jókai Mór (nevét még étel is viseli), Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Berda József vagy éppen Krúdy Gyula, aki talán az egyik legmeghatározóbb magyar író ilyen szempontból, életművében jól behatárolható és elegáns helyet foglalnak ez irányú elbeszélései. Krúdy Gyula A gyomor örömei című munkája talán az első magyar mű, mely az írók étkezési szokásaival is foglalkozik.

SZÜKSÉG SZÜLTE SZAKÁCS

Bár az elmúlt évek egyik legjövedelmezőbb biznisze épp az ételkiszállítás, a Covid nagyon sokat tett hozzá a szakácskönyvek népszerűségéhez. Nyáry Krisztián egy podcastadásában említette, hogy a koronavírus-járvány óta világszerte 42 százalékkal megugrott a szakácskönyvek iránti kereslet. Mindez semmi mással nem magyarázható, mint a karanténidőszak miatti kényszerrel: bezártak az éttermek, a munkahelyi és iskolai menzák, a bizonytalan pénzügyi helyzetben kevesen engedhették volna meg maguknak, hogy állandóan ételt rendeljenek, ha erre egyáltalán volt lehetőség, s végül, de nem utolsósorban rengeteg ideje lett az embereknek a főzésre.

A karanténidőszak alatt többen szerették meg a főzést és jöttek rá, hogy milyen könnyű és gazdaságos, ez pedig a gasztrokönyveknek sokat hozott a konyhára. A közösségi média kajaposztjai közt határozottan megnőtt a szükséglet a művészi gasztrofotókra, a jelenkor szakácskönyvei bővelkednek ezekben, viszont nem csupán a vizuális, de az irodalmi igény is növekvő tendenciát mutat. Ma már úgymond eladhatatlan egy szakácskönyv történet nélkül, szóljon az bár a szakácskönyv írójának személyéről, életéről, az ételek és italok múltjáról, híres emberek kedvenc fogásairól, tálalási technikákról, fogyókúrákról, tulajdonképpen bármiről.

A kortárs irodalomba is befészkelte magát a főzés, Dragomán György már két gasztrokönyvet tudhat magáénak (Főzőskönyv, Adjuk meg a módját!), Grecsó Krisztián rendszeresen oszt meg recepteket, gasztronovellákat olvasóival, de jeles képviselője a főzés témájának Tóth Krisztina, Szécsi Noémi, Lackfi János és Varró Dániel is. A már említett Nyáry Krisztiánnak pedig tavaly karácsony előtt jelent meg a nagy sikerű Így szerettek ők című magyar irodalmi szerelmes könyvére utaló Így ettek ők, mely természetesen a magyar szerzők kulináris érdeklődését kutatja. A szívtől eljutottunk a hasig.

INFÓ

Nyáry Krisztián: Így ettek ők – magyar írók és ételeik
Corvina, 2023

LAPSZÉL

Schütz Ilára emlékeznek

FOTÓ: NÉPSZAVA

Január 19-én a Bajor Gizi Színészmúzeumban, a múzeumi teadélután keretében a nyolcvan éve született Schütz Ilára emlékeznek. Vendég: Sztankay Ádám újságíró, beszélgetőtárs: Szebényi Ágnes. NÉPSZAVA

Újra Sufni-projekt a Katonában

A Katona József Színház újra meghirdeti mentorprogramját, a Sufni-projektet fiatal alkotók számára. A programra 35 év alatti művészek jelentkezhetnek. A Katona a legkisebb játszóhelyén (Sufni) tervezi megvalósítani azt a két pályázatot, melyet legalkalmasabbnak ítél a színház vezetése. Továbbra is a jelenlegi repertoárhoz képest újat, más elveket, módszert kereső produkcióknak szándékoznak teret nyújtani. Egy színpadi megvalósításra szánt szöveggel kell jelentkezni. Az alkotó lehet rendező, dramaturg, színész, a szöveg klasszikus vagy mai mű, vagy éppen most készülő alkotás. A pályázatokat március 3-ig lehet benyújtani az igazgatosag@katonaszinhaz.hu címre, „Sufni-projekt” megjelöléssel. Az elbírálás április 30-ig megtörténik, hogy a júniusi évadzáró társulati ülésen már a közreműködő színészek értesülhessenek a szereposztásokról. A program keretein belül eddig Bagossy Júlia Médeia-rendezését, illetve A politikusok című előadást mutatták be. Utóbbit Dohy Balázs állította színpadra. Ebben az évadban a Sufni-projekt II. részeként, először Megrág, kiköp címmel Kizlinger Lilla készít előadást, majd Antal Bálint Sárszeg című bemutatójára kerül sor. NÉPSZAVA

Zeneszerzők elismerése

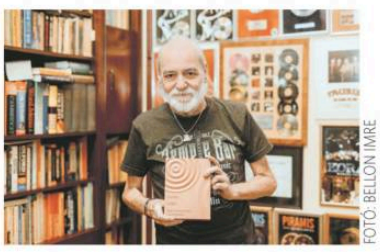

FOTÓ: BELLON IMRE

Díjat alapított a Magyar Könnyűzeneszerzők és Szövegírók Egyesülete (SZERZŐK), és három, régóta magas színvonalon alkotó művész munkáját ismerte el. Példakép kategóriában Dorozsmai Péter dobos, hangmérnök, producer, életmű kategóriában Horváth Attila dalszövegíró (képünkön), míg újító kategóriában az Anima Sound System kapta a különleges betonplakettet. A Magyar Könnyűzeneszerzők és Szövegírók Egyesülete 250 tagot számlál, és sok ismert zenészt tud a soraiban. A szervezet a közelmúltban a díjat azzal a céllal alapította, hogy a magas színvonalú alkotó és előadó-művészeti tevékenységeket elismerje és ösztönözze. NÉPSZAVA

Századokon át épülő pompa

MÚLT A Budavári Palota a történelem során számos változáson esett át, az épületet az uralkodók a hatalmi helyzetüknek megfelelően bővítették.

P. SZABÓ DÉNES

A fővárosban utazva az ember gyakran rácsodálkozik a Budavári Palotára, melynek pompája beragyogja a Várhegyet. Az épület történetét viszont nem feltétlenül ismeri mindenki, ahogy azt sem, mikor nyerte el jelenlegi formáját. Éppen ezért érdemes felmenni a várba és megnézni a Budapesti Történeti Múzeum két állandó kiállítását, melyek közül a mínusz első és második szinten a palota középkori történetét, míg a földszinten és az első emeleten 1686-tól a Kádár-korszakig tartó változásait ismerhetjük meg.

A túrát ezért javasolt az alagsorban kezdeni, ahol a középkori terekben sétálva úgy érezhetjük, mintha több évszázadot repültünk volna vissza az időben. A budai Várhegyen ugyanis IV. Béla kezdett erődített város építésébe, de állandó székhelyet a 14. században az Anjou-ház uralkodói hoztak létre, bár Károly Róbert is csak néhány évet töltött Budán, mert tartósan Visegrádon tartózkodott. A fia, I. (Nagy) Lajos pedig, bár tovább építette a palotát, szintén Visegrádon maradt – az akkori maradványok ma is láthatók a múzeum területén.

Az igazi fordulatot Luxemburgi Zsigmond hozta el, aki a királyi székhelyet végleg Budára helyezte, majd Mátyás király a palotát reneszánsz stílusúvá tette, hisz miután elvette a nápolyi király leányát, Aragóniai Beatrixot, Itáliából mesterembereket hozatott a palotába. Ennek eredményét láthatjuk a Reneszánsz teremben, ahol itáliai kőfaragók vörösmárványból készített faragványai díszelegnek, illetve olyan padlózat, melyet reneszánsz stílusú majolika padlótéglákkal burkoltak.

Az 1526-os mohácsi vész és Buda 1541-es eleste után a palota gazdátlanná vált, pusztulni kezdett, a törökök ostromai pedig további károkat okoztak. Az épület életében – ahogy hazánk történelmében is – a fordulatot Budavár 1686-os visszavétele hozta el, miután, ha lassan is, de megindult a palota újjáépítése és bővítése.

Ennek történetét már a földszinten ismerhetjük meg, ahol tervrajzok, régi festmények mutatják be a fejlődést. Az egyik legfontosabb változás 1748-tól történt, mikor is Grassalkovich Antal megszerezte Mária Terézia engedélyét, hogy a palotát U alaprajzú, szimmetrikus épületté bővíttesse ki. Az 1769-ben befejezett épületbe azonban a királynő nem költözött be, de Sankt Pöltenből ideköltöztette az angolkisasszonyok szerzetesrendet, majd 1777-ben Nagyszombatról az egyetemet. Az épület ezután tovább bővült: egy év múlva Mária Terézia centrális kápolnát emeltetett a Ragusából (ma: Dubrovnik) visszahozatott Szent Jobb számára – az új épületrészt viszont Hauszmann Alajos lebontatta a 19–20. század fordulóján.

Az 1850-es évek elején aztán újabb rekonstrukció következett, a császári lakosztályokat felújították, Ybl Miklós pedig az épület bővítésére az 1870-es években terveket dolgozott ki. Az építész 1891-es halála után viszont a tervezést Hauszmann Alajos főépítész és irodájának vezetője, Györgyi Géza vette át, az építés irányítását pedig a várépítési bizottság végezte, melynek elnöke Podmaniczky Frigyes volt. A bővítés során került fel 1896-ban a kupola a komplexum tetejére, 1900 körül pedig kialakították a történelmi dísztermeket. A krisztinavárosi szárnyban a Mátyás korának uralkodását idéző neoreneszánsz Hunyadi terem kapott helyet, a déli szárnyban az Árpád-házi királyokat és szenteket ábrázoló Szent István terem, míg a kupola alatt az aktuális uralkodóházat bemutató Habsburg terem. Később egy negyedik termet is létrehoztak: Horthy Miklós idejében, 1937-ben a Corvin termet, mely a revizionista kultúrdiplomácia sikerét akarta igazolni. Itt állították ki a kormányzó által Lord Rothemere-től ajándékba kapott Mátyás király-portrét, a Giovanni Dalmatának tulajdonított, Mátyás királyt és Beatrixot ábrázoló domborműpárt, illetve az 1933-ban Bécsből és Modenából visszakerült corvinákat.

A második világháború a palotát sem kímélte: 1945-ben egy hetekig tartó tűzvész miatt nagymértékben megsérült, szinte a teljes tetőzete leégett, a kupola roncsolódott, a második és a harmadik emelete pedig jórészt elpusztult. 1949-ben az első ötéves terv keretében az épületet szerkezetileg helyreállították, 1956 után viszont kérdésessé vált, hogy azt államhatalmi rezidenciaként vagy tudományos központként hasznosítják-e. A döntés 1959-ben megszületett, a palotát kulturális célokra kezdték el használni. Falai között először 1967-ben a Budapesti Történeti Múzeum nyílt meg, 1975-ben a Magyar Nemzeti Galéria, 1985-ben pedig az Országos Széchényi Könyvtár.

FOTÓK: ILLYÉS BENCE

A kiállításon láthatjuk Benczúr Gyula 1915-ben készített, Mátyás fogadja a pápa követeit című olajképét, melyet a Hunyadi teremben helyeztek el

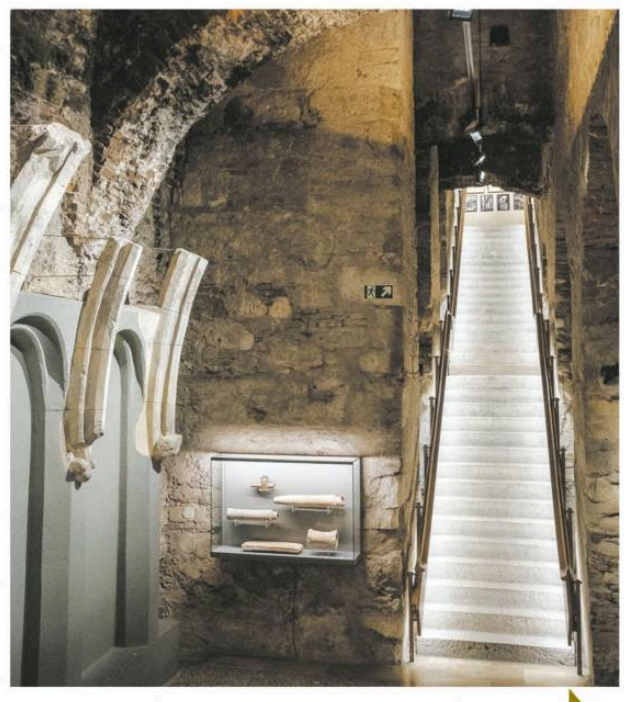

A föld alatti szinteken sétálva úgy érezhetjük, mintha több évszázadot repültünk volna vissza az időben

INFÓ

Buda, „A királyi méltóság széke és trónusa”
A középkori királyi palota
A királyi palota – A kultúra vára
A Budavári Palota története 1686-tól napjainkig
Budapesti Történeti Múzeum – Vármúzeum
Budapest I. kerület, Szent György tér 2. Budavári Palota, E épület

Kristen, Rocco és Marty Berlinben

MUSTRA Noha a február 15-én kezdődő 74. Berlinale programját csak január 22-én hozzák nyilvánosságra, a szervezők elkezdték csöpögtetni a mellékes szekciók nagy címeit: a Kristen Stewart főszereplésével készült Love Lies Bleeding és a Netflix Supersex című sorozata bekerült a filmfesztivál különleges, Specials nevű programjába – adta hírül a fesztivál.

A Love Lies Bleeding – melynek világpremierje a nemsokára induló Sundance fesztiválon lesz, egy testépítő és edzőterem-menedzser köré épülő romantikus thriller, amelyet a Saint Maud rendezője, Rose Glass jegyez. A Love Lies Bleeding főszereplői az Oscar-jelölt Stewart mellett Katy O’Brian, Ed Harris, Jena Malone, Anna Baryshnikov és Dave Franco. Az előzetes alapján egy igazi őrületre lehet számítani, mely egyben Harris nyugdíj utáni nagy dobása lehet. A nagy kérdés ezek után, hogy Kristen Stewart duplázik-e, azaz a Love Me című sci-fije (Sam és Andy Zuchero rendezői debütje) vajon versenyben lesz-e, mint a Sundance-en. Erre amúgy minden esély megvan, lévén a színésznő tavaly zsűrielnök volt Berlinben és az európai fesztiválok nagy kedvence.

A Supersex az amerikai streamer első nagy idei „látványossága”, mely a hazánkban is népszerű Rocco Siffredi pornósztár életén alapul. Francesca Manieri a show kreátora és írója, melynek online premierje március 6-án lesz a Netflixen, azt mutatja be, Rocco Tano – egy egyszerű srác Ortonából (azaz egy közép-olaszországi kisvárosból) – hogyan lett Rocco Siffredi, a világ leghíresebb pornósztárja. Nagy kérdés, mennyire mélyül el majd a témában a produkció.

Egy másik kiemelkedő alkotás még a klasszikusok szekcióba meghívott Made in England (Powell és Pressburger filmjei), mely részben magyar relevanciával is rendelkezik, lévén utóbbi alkotó miskolci születésű. David Hinton dokumentumfilmje a filmkészítők ritka archív, eddig nem látott anyagait is tartalmazza, és Martin Scorsese a mű narrátora, aki az alkotópáros Vörös cipellők című művének nagy rajongója. Olyannyira, hogy ő finanszírozta a film felújításának költségeit. És mivel életműdíjat kap, majd felvezetheti személyesen a dokumentumfilmet.

CSÁKVÁRI GÉZA

FOTÓ: A24/ANNA KOORIS

A Love Lies Bleeding a Sundance után megy Berlinbe

Rejtett város Amazóniában

2500 éves várost fedeztek fel az amazonasi dzsungelben Ecuadorban, lidarral. A település azért érdekes, mert eddig azt gondolták, ezen a vidéken csak félig-meddig nomád őslakosok éltek. 10–100 ezer ember élhetett ott 1500 évvel ezelőttig 6000 téglalap alakú építményben. NÉPSZAVA

A banán csökkenti a bogyós gyümölcsök jótékony hatását

Bár tele van káliummal és hasznos vitaminokat tartalmaz, mégsem ajánlatos banánt keverni a reggeli frissítő turmixba – erre a megállapításra jutott egy kutatás, amely szerint 84 százalékkal csökkenti a bogyós gyümölcsökben található jótékony antioxidánsok hatását a trópusi gyümölcs. ORIGO

Aranynyelvű egyiptomiak

Újabb két aranynyelvet fedeztek fel egyiptomi múmiákban, ezzel 16-ra nőtt számuk. A római korban (i. e. 29.–i. sz. 641.) vált szokássá, hogy az egyiptomiak aranyból készített nyelvet helyeztek a múmiákba, hogy beszélgetni tudjanak az istenekkel a túlvilágon, mert úgy gondolták, az arany az istenek húsa. NÉPSZAVA

Keveset teszünk a klímaváltozás ellen

ÉGHAJLAT Egyelőre inkább csak a szavak szintjén tapasztalhatjuk, hogy a nagy szennyező országok komolyan veszik a kitűzött klímacélokat. Az intézkedéseik ugyanis édeskevesek a globális felmelegedés megfékezésére.

NÉPSZAVA

Nem elegendőek a jelenlegi, fokozatos változtatások a 2050-re kitűzött globális nettó zéró kibocsátás eléréséhez. A legnagyobb kibocsátó nemzetek közül ugyan több is növelte a klímasemlegességre vonatkozó célkitűzéseit, és a megújuló energia előállítása is növekszik világszerte, de sok még a tennivaló – állapítja meg a KPMG Net Zero Readiness Report (Nettó nulla készenléti jelentés) 2023-as jelentése, amely 24 ország felkészültségét kutatja éghajlatváltozási szakértőkkel készített interjúk alapján. A szakemberek olyan, az éghajlatváltozás elleni küzdelem szempontjából kulcsfontosságú ágazatokban mérték fel a globális tendenciákat, mint például a villamosenergia-ipar, a közlekedés, az olaj- és gázipar, valamint a mezőgazdaság.

A jelentés országonként mutatja be, hogy az egyes gazdasági ágazatok hogyan járulnak hozzá az üvegházhatású gázok kibocsátásához, és ezek az arányok mennyit változtak 2005 és 2022 között, mind ágazatonként, mind a gazdaság egészét tekintve.

A tanulmány szerint még az egyes országok fokozott erőfeszítései ellenére is sokkal több intézkedésre van szükség ahhoz, hogy a világ kibocsátási pályája tovább csökkenjen, és elkerüljük az éghajlatváltozás legsúlyosabb hatásait. Az érdemi előrelépést akadályozza az ellenállás az olyan intézkedésekkel szemben, amelyek jelentős további költségekkel terhelik a lakosság megélhetését. A gyorsan növekvő gazdaságokban a szintén gyorsan növekvő energiaigény ösztönzi mind az alacsony szén-dioxid-kibocsátású, mind a fosszilis tüzelőanyagokból történő energiatermelésbe való beruházásokat.

A KPMG kutatása szerint a különböző ágazatokban elért haladás sem egyforma. Az elektromos meghajtású járművek részesedésének jelentős növekedése persze globális sikertörténet, a nemzetközi légi közlekedési és hajózási ágazatban azonban a változás üteme lényegesen lassabb, és a 2050-re kitűzött nettó nullára vonatkozó cél elérése a fenntartható repülőgép-üzemanyagok gyártásának növekedésétől, valamint kormányzati ösztönzőktől függ.

FOTÓ: BENJAMIN OLSEN/SHUTTERSTOCK

Vízi erőmű a norvégiai Askimban. Az ország szinte a teljes áramszükségletét vízenergiából állítja elő

A legnagyobb kibocsátók Kína, az Egyesült Államok és India, a 2021-es adatok szerint ez a három ország felel a globális kibocsátás 52 százalékáért, egyúttal ezek a legnépesebb országok is. Kína jelenleg az üvegházhatású gázok legnagyobb kibocsátója. Az ország folyamatos gazdasági növekedése a szénfogyasztás rövid távú növekedését támogatja, a szén-dioxid-semlegesség eléréséhez tehát Kína széngazdálkodásának mélyreható átalakítására lesz szükség. A szén továbbra is Kína legfontosabb tüzelőanyaga, amelynek a felhasználása a 2021-es kormányzati tervek szerint 2025-ig folyamatosan fog növekedni, és csak ezután kezd csökkenni. Kína nemzeti szén-dioxid-kibocsátási rendszert indított útjára 2021-ben. Ez a világ legnagyobb online szén-dioxid-piaca, amely egyelőre csupán az energiatermelési ágazatot fedi le. A kormány tervei szerint a rendszert nyolc fő iparágra terjesztik ki, és 2017 után újraindítják a Chinese Certified Emission Reduction (Kínai hitelesített kibocsátáscsökkentés) rendszert, amely pénzügyi ösztönzőket biztosít a kibocsátás csökkentésére – erre a regisztráció már tavaly októberben elindult.

Az Amerikai Egyesült Államok történetében 2022 volt az első olyan év, amikor a megújuló energiaforrásokból származó villamosenergia-termelés meghaladta a szénen alapuló termelést. Az innováció terén elért jelentős eredményekkel az USA-nak jó esélye van arra, hogy az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való átállás élére kerüljön, de ezt még számos tényező befolyásolhatja.

> Svédországban a villamos energia több mint 90 százaléka alacsony szén-dioxid-kibocsátású forrásokból, elsősorban víz- és nukleáris energiából származik.

India energiafogyasztása 2000 óta a duplájára nőtt. Az országnak gazdasági és környezetvédelmi motivációi is vannak, hogy megváltoztassa az energiamixét, bár a nettó zéró kibocsátást számításaik szerint csak 2070-re tudják elérni. 2021-ben a miniszterelnök az energiafüggetlenség elérését tűzte ki célul 2047-ig, ekkor van az ország nemzeti függetlenségének századik évfordulója. Ez magában foglalná a hidrogén előállításának és felhasználásának sokkal nagyobb mértékű növelését és az elektromos járművek nagyobb arányát is. 2022 februárjában a kormány bejelentette, hogy az országot a zöld hidrogén termelésének és exportjának egyik élharcosává tennék. A mezőgazdaság komoly kihívást jelenthet az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése során. A műtrágya államilag támogatott, ami ösztönözheti a túlzott felhasználást, és ugyancsak nehéz csökkenteni a tejelő állattartásból származó metánkibocsátást. Ez az az ágazat, amelynek a szén-dioxid-mentesítése valószínűleg a legtöbb időt fogja igénybe venni.

Norvégia és Svédország a példakép

Követendő példákat is említ a KPMG tanulmánya, ilyen többek között Norvégia és Svédország. Norvégia világelső a dekarbonizációs erőfeszítésekben. Szinte a teljes áramszükségletét vízenergiából állítja elő, a legtöbb otthonban ezt használják. Emellett élen jár az elektromos járművek bevezetésében is: tavaly minden három eladott gépjárműből kettő már elektromos volt, és a tervek szerint 2025-re megszűnik a fosszilis üzemanyag-meghajtású új autók értékesítése. A 2021-ben megválasztott kormány azonban inkább fejleszti, mint leépíti az ország gazdaságilag kulcsfontosságú olaj- és gázkitermelését. Januárban például rekordszámú területet ajánlott fel az északi-sarkvidéki felségvizeken olaj- és gázfeltárásra. A kihívások ellenére Norvégiában a társadalom továbbra is széles körben támogatja a szén-dioxid-mentesítést, beleértve a vállalatok által elfogadott szabványokat, terveket és célokat, és ez segíti majd az átállást a nettó nulla kibocsátásra. Az ország jogilag kötelező érvényű célt tűzött ki, hogy 2050-re elérje a nettó nulla kibocsátást, de a cél az, hogy kibocsátásainak kompenzálásával már 2030-ban szén-dioxid-semlegessé váljon, többek között az EU-val kötött megállapodás révén, amely szerint részt vesz a kibocsátáskereskedelmi rendszerében annak ellenére, hogy nem tagja az EU-nak.

Svédország évtizedek óta éllovas a fenntarthatóság terén, a villamos energia több mint 90 százaléka alacsony szén-dioxid-kibocsátású forrásokból, elsősorban víz- és nukleáris energiából származik. A közlekedés szén-dioxid-mentesítése komoly kihívás, mivel a közlekedéshez a közúti és a vasúti árufuvarozást is igénybe kell venni. Svédországban számos vállalat gyárt elektromos teherautókat, és akkumulátorokat is fejlesztenek. Tavaly májusban bejelentették, hogy állandó „dinamikus töltést" létesítenek az E20-as autópályán közlekedő járművek feltöltésére 2025-ig, és a tervek szerint ezt további 3000 kilométernyi úton vezetik be 2045-ig.

HIRDETÉS

NÉPSZAVA
Fizessen elő!
Olvassa kényelmesen, otthonában a Népszavát!

LEGALÁBB 40% KEDVEZMÉNY a bolti árhoz képest

Rendelje meg online a www.nepszava.hu weboldalon

vagy hívja ügyfélszolgálatunkat a +36-1 477-9008-as telefonszámon!

3 hónapra: ~~39 170 Ft~~ helyett 23 550 Ft (ez 15 620 Ft megtakarítás)

6 hónapra: ~~78 340 Ft~~ helyett 46 200 Ft (ez 32 140 Ft megtakarítás)

12 hónapra: ~~156 680 Ft~~ helyett 91 200 Ft (ez 65 480 Ft megtakarítás)

LAPSZÉL

Marco Rossi nem hívta

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Az Irish Examiner újságírója tényként közölte, hogy Marco Rossi (képünkön) szövetségi kapitány meghívta a magyar labdarúgó válogatottba a Blackburn bomba formában futballozó támadó középpályását, Sammie Szmodicsot. A Nemzeti Sport megkeresésére az MLSZ ezt közölte: „A férfi A-válogatott idei első kerethirdetése márciusban lesz. Ebből fakadóan Marco Rossi szövetségi kapitány senkit sem hívott meg a válogatottba 2024-ben. Emellett a válogatási elvek már jól ismertek" – írta a szövetség. NÉPSZAVA

Madarász továbbjutott

Bejutott az utolsó fordulóba Madarász Dóra a női egyes selejtezőjében az asztaliteniszezők dohai WTT-versenyén, míg Dari Helga kiesett. A katari főváros egy héten belül a második WTT-tornának ad otthont, a most kezdődött contender besorolású viadal 80 ezer dollár összdíjazású. MTI

Hanga a keretben

FOTÓ: AFP/A. GOCHER/M. EAST IMAGES

Meghívta a magyar férfi-kosárlabdaválogatott februári Európa-bajnoki selejtezőire kijelölt keretébe Hanga Ádámot a decemberben kinevezett szövetségi kapitány, Gasper Okorn. A Crvena zvezda magyar klasszisa mellett Valerio Bodon-Vincent is meghívót kapott, aki októberben a Los Angeles Lakersnél készült. A szlovén szakember tétmérkőzésen február 22-én az izlandi Eb-selejtezőben ül először a kispadon. MTI

MK-döntő Káposztáson

Jövő hétvégén a káposztásmegyeri Vasas Jégcentrumban rendezik a jégkorong Magyar Kupa négyes döntőjét. A mezőny tagja már a címvédő Budapest JAHC, a Hydro Fehérvár AV19. A másik két helyért pedig UTE–FTC és Dunaújváros–BJA párharcokat rendeznek. MTI

HIRDETÉS

APRÓ

JÁRMŰ

AUTÓJÁT megvenném 06-1/420-2703, 06-30/362-0674.

AUTÓ és kisteherautó felvásárlás díjtalan kiszállással, akár műszaki vizsga nélkül is. Tamás, 06-20/442-9002.

RÉGISÉG

FIGYELEM! Készpénzért vásárolunk festményeket, dísztárgyakat, bundákat, öltönyöket, Zinger varrógépet, karórákat, porcelánokat, ezüsttárgyakat, pénzérméket, bizsukat, arany ékszereket, teljes hagyatékot. Üzlet: 2. kerület, Szilágyi Erzsébet fasor 25. Tel.: 06-1/488-7910, 06-20/334-9091.

APRÓHIRDETÉS-FELVÉTEL:
Tel.: 06-1/475-0802, 3skarakter@gmail.com,
EGYÉB HIRDETÉS ESETÉN kérjük,
hívja a 06-1/9999-528-as telefonszámot, vagy
írjon a hirdetes@nepszava.hu e-mail-címre.

Brutálisan jó volt a kézis védekezés

GYŐZELEM Szuperlatívuszokban beszélt a kapus az előtte lévőkről, a kapitány pedig azt mondta, „teljes szívvel küzdött" a magyar válogatott, amikor megverte a szerbeket az Eb-n.

NÉPSZAVA

„Mindenki azt csinálta, amit megbeszéltünk és elemeztünk. Látszott, hogy ez jól működött. Brutális védekezést raktak le a srácok ezen a mecscsen, tényleg csak szuperlatívuszokban tudok róluk beszélni" – idézte az MTI Bartucz Lászlót, a Tatabánya kapusát, miután a férfi-kézilabdaválogatott vasárnap lapzártánk után 28-27-re verte Szerbiát a németországi Európa-bajnokság csoportmérkőzésen. Bartucz az első félidő végén és a második felvonás elején már pályán volt néhány másodperc erejéig, majd a 44. perctől csak ő állt a magyar kapuban, és hat – káprázatos – védéssel járult hozzá a sikerhez.

A válogatott az 52. percben öt, az 59. percben három góllal vezetett, de végül csak egy találattal nyert. A magyar együttes az előző héten pénteken Montenegrót 26-24-re győzte le, a szerbek elleni sikerrel pedig biztosította helyét a középdöntőben – kedden 20.30-tól Izland ellen zárul a csoportkör.

Bánhidi Bence kilenc góllal mattolta a szerb riválist, messze ő volt a meccs legeredményesebb játékosa

FOTÓK: MTI/CZEGLÉDI ZSOLT

Hihetetlenül eredményes volt a kapuban Bartucz László, aki hat káprázatos védést tett hozzá a szerbek elleni győzelemhez

„Hoztuk azt, amit előzetesen terveztünk, a játékosok nagyon jó munkát végeztek" – nyilatkozta Chema Rodríguez, a magyarok spanyol szövetségi kapitánya. Hozzátette, a két csapat közötti különbség annak köszönhetően ütközött ki, hogy minden magyar játékos teljes szívvel küzdött. Úgy vélte, mindkét csapat jól teljesített, a magyar válogatott azonban nagyszerűen védekezett az egész meccsen.

„Ez a győzelem nagyon fontos számunkra, büszke vagyok a srácokra, megérdemlik ezt a győzelmet. Ők voltak a főszereplők, mi adjuk a támogatást, a hátteret, de nekik kell megvalósítani a mi elképzeléseinket. Ilyen játékosokkal pedig jó dolgunk van nekünk, edzőknek" – szögezte le. A magyar válogatott kedden lapzárta után Izland ellen zárja a csoportkört.

Ezt nem hiszem el! Chema, a magyar kapitány reakciója

Az C csoport állása

1. (és továbbjutott) MAGYARORSZÁG 4 pont, **2. Izland** 3, **3. Szerbia** 1, **4. Montenegró** 0.

Heten is hosszabbítottak az FTC női csapatában

Az előző idényben Bajnokok Ligája-döntős, a női bajnokságot pillanatnyilag vezető FTC-Rail Cargo Hungaria hét játékosával hosszabbított szerződést. A zöld-fehér klub honlapján jelentette be, hogy nyártól is az együttesben szerepel az „elmúlt évek sikereiben elévülhetetlen érdemeket szerzett" Klujber Katrin, Márton Gréta, Tomori Zsuzsanna, Andrea Lekic, Angela Malestein, Dragana Cvijic és Emily Bölk is.

Wawrinka most derűsen búcsúzott

ÜTŐS ROVAT

TENISZ Stan Wawrinka kedélyesen búcsúzott a melbourne-i maratoni után, Andy Murray viszont úgy érezte, skót a sors hozzá – ez a rezüméje az Australian Open magyar idő szerint hétfő hajnali eseményeinek.

Tízéves jubileuma van annak, hogy Wawrinka megnyerte az ausztrál teniszbajnokság férfi egyesét. Nem könnyű ágon: már a negyeddöntőben szembejött vele Novak Djoković. Megörültek egymásnak, sokáig maradtak együtt: a népszerű svájci Stan az ötödik játszmában 9:7-re nyert.

A szerb extraklasszis akkor így méltatta: „Tudja, hogyan kell a nagyszínpadon játszani."

Megmutatta azt a döntőben is: a spanyol Rafael Nadal ellen 6:3, 6:2, 3:6, 6:3-ra győzött.

Kicsit későn érő típus, első Grand Slam-diadala idején már betöltötte a 28-at. Mire abban az esztendőben nyert Wimbledonban is, majd – Roger Federer társaként – a Davis-kupával szintén megörvendeztette Svájcot, 29 is elmúlt.

Harminc volt, amikor először győzött a Roland Garroson és másodszor Wimbledonban. Harmincegy, amikor „behúzta" a US Opent is.

Teljes lett a kör.

Most 38, és mindjárt öt szettet mért rá a sors az izzasztó Melbourne-ben. Négy játszmáig kitartott a francia Adrian Mannarino ellen, a harmadik után még vezetett is (4:6, 6:3, 7:5, 3:6), aztán az ötödikben semmi másra nem vágyott, csak egy hűsítő fürdőre. Nem érte tehát hideg zuhanyként, hogy a döntő szettben 6:0-ra kikapott.

Kedélyének megőrzését derűs nyilatkozata is bizonyította: „Maradhatok még szurkolni Ausztráliában, aztán következnek az újabb versenyek, hiszen még csak az év eleje van. Szóval, lehetnek az idén is jó eredményeim, ráadásul jövőre visszatérhetek ide javítani."

A másik nagy öreget, a skót Andy Murray-t az argentin Tomas Etcheverry volt szíves megkímélni a nagyobb megerőltetéstől: három sima szettben győzött ellene (6:4, 6:2, 6:2). Murray a legkevésbé sem mutatkozott hálásnak ezért: „Nem azzal a tervvel érkeztem, hogy feltétlenül megnyerem a tornát, de ennél többre számítottam – mondta. – Csalódott vagyok, mert a játékom nagyon lapos volt. A legroszszabb az, hogy nem érzem magam fáradtnak; pihenten búcsúzni, az az igazán bizarr." Murray legutóbb a 2021-es US Openen maradt alul mindjárt az első körben. A szenzációt azonban nem az ő kiesése okozta Melbourne-ben.

A 23 éves ukrán Dajana Jasztremszka csupán a 96. helyen áll a világranglistán, ám ezúttal legyőzte annak 7. helyezettjét, a cseh Markéta Vondroušovát. Nem is akárhogyan: 6:1, 6:2-re.

A vesztes tavaly megnyerte a wimbledoni bajnokság női egyesét. Igaz, a múlt nyáron nem küzdött csípősérüléssel, mint legújabban. Ez a nem elhanyagolható körülmény egyáltalán nem zavarta Jasztremszkát, aki vidáman csicseregte: „Nagyon szép meccs volt a mai."

Az ukrán lány a következő fordulóban az orosz Varvara Gracsovával találkozik. Pardon, a francia Grachevával. Ő Moszkvában született, de 16 éves kora óta Franciaországban él, az elegáns Cannes-ban edz, és tavaly megkapta a francia állampolgárságot. Nem sokkal azután Miamiban legyőzte a tunéziai Ons Jabeurt.

Most pedig 6:3, 6:4-gyel jutott túl a belga Yanina Wickmayeren.

Az exorosz lány ugrani készül.

H. I.

Wawrinka négy játszmáig kitartott, aztán az ötödikben semmi másra nem vágyott, csak egy hűsítő fürdőre, jött is a hideg zuhany

FOTÓ: AFP/MARTIN KEEP

Hivatalos: újabb magyar kvóta

A Nemzetközi Tekvandószövetség levélben értesítette a Magyar Olimpiai Bizottságot, hogy az 58 kilogrammos kategóriában kvótát szerzett Salim Omar Gergely, aki a világranglistáról kvalifikálta Magyarországot a párizsi olimpiára. Salim Omar első olimpiáján, Tokióban az ötödik helyen zárt. OLIMPIA.HU

O'Sullivan a sznúkerkirály

Ronnie O'Sullivan nyerte a londoni sznúker Masterst, miután a döntőben 10–7-re verte Ali Cartert, amiért 110 millió forint kapott. O'Sullivan eddig 7-szer nyert vb-t, 8-szor lett az Egyesült Királyság bajnoka és szerzett 8 Masters győzelmet is. NÉPSZAVA

Születésnapra Szilágyi-bronz

A háromszoros olimpiai bajnok kardozó Szilágyi Áron vasárnap, a születésnapján nyert bronzérmet a tuniszi GP-viadalon, miután az elődöntőben „fiatalos lendületével felülkerekedett" rajta az amerikai Heathcock. A vívó a szezont az olimpiára építette fel, addig három vk-versenyen indul. MTI

Vinícius varázsszőnyegen

FEHÉR HOMOKVIHAR Szuper Real Madrid, szuperszonikus Júnior, négy brazil gól a Barcelona hálójában a hallatlanul egyoldalú rijádi klasszikuson.

HEGYI IVÁN

Lunyin 9 – Carvajal 9, Rüdiger 9, Nacho 8, Mendy 8 – Valverde 9, Tchouaméni 8, Kroos 8 – Bellingham 9 – Rodrygo 9, Vinícius Júnior 10. Edző: Ancelotti 10.

A Real Madrid kezdő tizenegyének tagjai és a nagymester ilyen osztályzatokat kaptak a Marca című madridi sportlaptól a Barcelona rijádi legyőzése után. Ebből is kitűnik, hogy a királyi gárda még a Fehér Balett szintjén is egészen kiemelkedő produkciót nyújtott a spanyol Szuper Kupa döntőjében az edzőtárssá lefokozott örök vetélytárs Barcelona ellenében.

A 4-1-es végeredmény nem fejezi ki a két csapat közti szaúdi különbséget.

Abban, hogy a Real Madrid ilyen könnyen nyerte el a trófeát, „a megállíthatatlan Vinícius pusztító rajtjának döntő szerepe volt" – írta a Marca, amely szerint a brazil csatár „varázsszőnyegen repült a Barça védelme felett". A szuperszonikus balszélső 38 perc alatt mesterhármast ért el, miután nagyszerű kiszolgálást kapott az angol Jude Bellinghamtől és honfitársától, Rodrygótól.

A fehérek első, azaz a Barcelona kapujához a legközelebb lévő triója a legmagasabb szinten futballozott, derűs, játékos, virtuóz volt. Ezzel szemben a Vinícius őrzésére kirendelt Ronald Araujo labdát nem, csak lábat vagy nyakat talált, nem csoda, ha tizenegyest hozott össze, és a második félidőben kiállították. Aztán csak Martínez Munuera játékvezető kegyelmének köszönhette a két cserejátékos, az Araujóhoz hasonlóan izgága és tisztátalan Fermín, valamint a Rüdigert megtaposó João Félix, hogy a pályán maradhatott.

Mindegy volt, a Real Madrid létszámazonosságnál is úgy játszadozott, mintha emberelőnyben lenne. A negyediket Rodrygo passzolta be, a lengyel Robert Lewandowski szépítő kapásgólja 2-0-nál, noha gyönyörű volt, mintha meg sem történt volna.

A meccs után még a barcelonai Sport is azt írta: „Xavi és a Barça szerencséjére a fehérek már nem okoztak több »vérontást«, de az elkövetkező napokban mélyreható elemzésre van szükség. A Barcelona szezonja rossz, és meg kell akadályozni, hogy még rosszabb legyen."

Kívülről úgy tetszik, ez Xavival nehéz lesz; a mester, amilyen nélkülözhetetlen volt extraklasszis játékosként a pályán, olyan tehetetlennek mutatkozik trénerként. Márpedig a Sport már katalán krízist emleget...

A Madrid megalázta a puhány Barçát főcímmel megjelenő, szintén barcelonai Mundo Deportivo a következő érdemjegyeket adta a vörös-kékek labdarúgóinak (a legjobb e lapnál az 5-ös): Iñaki Peña 1 – Araujo 1, Koundé 1, Christensen 1, Baldé 1 – Gündogan 2, Sergi Roberto 1 (Fermín 2), De Jong 1 – Ferran Torres 2 (João Félix 1), Lewandowski 2, Pedri 1 (Lamine Yamal 1).

Különösebben ezt sem kell magyarázni.

A kupát felemelő Nacho a 24. serleget nyerte a Real Madrid játékosaként, megelőzve a 6-szoros BEK-győztes Francisco Gentót (23). A 33 éves hűséges védőt csupán Karim Benzema és Marcelo (25–25) előzi meg.

A Real Madriddal a 11. trófeáját begyűjtő, Zinedine Zidane-t utolérő Ancelotti, aki előtt az edzők közül már csak Miguel Muñoz áll 14-gyel, a mérkőzést követő sajtótájékoztatón igyekezett elejét venni, hogy az Atletico Madridnak és a Barcelonának Szaúd-Arábiában összesen kilenc gólt bevágó királyi gárda hátradőljön a trónon. „Bellingham sarkazgatott, Vinícius sarkazgatott... Egy idő után már túl sok volt a flikk-flakk, ezt nem szeretem" – mondta.

Szerintem azt nem szeretné, ha túl kevés volna a trükk.

De ilyen veszély láthatóan nem fenyeget.

„A megállíthatatlan Vinícius pusztító rajtjának döntő szerepe volt" – írta a Marca a Real szuperszonikus brazil csatáráról, aki 38 perc alatt mesterhármast ért el

FOTÓ: AFP/GIUSEPPE CACACE

„Bellingham sarkazgatott, Vinícius sarkazgatott... Egy idő után már túl sok volt a flikk-flakk, ezt nem szeretem" – mondta Ancelotti Real-edző.

A madridi sportlap értékelése szerint Ancelotti mester 10-es osztályzatot érdemelt ki.

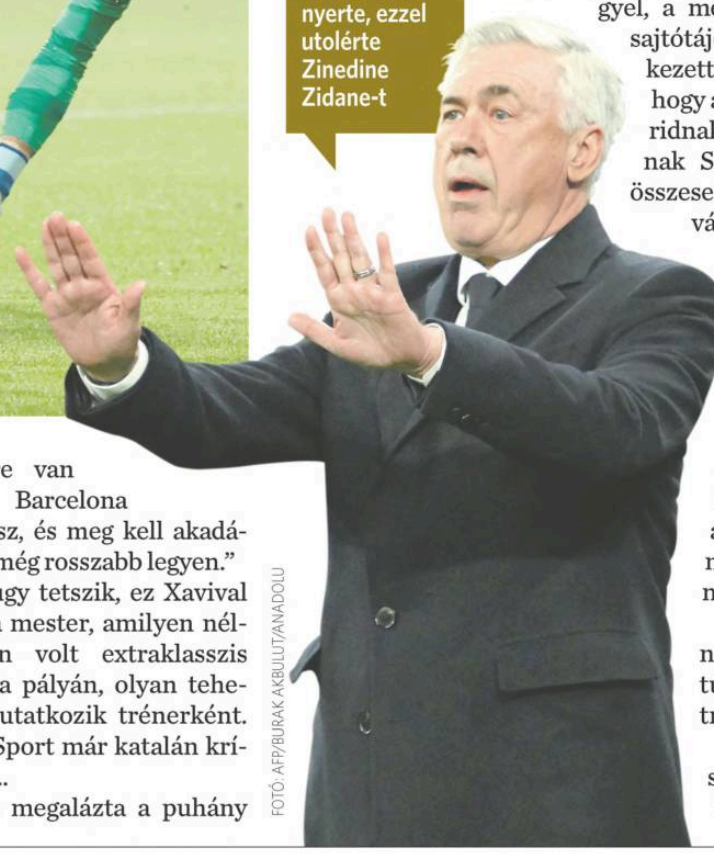

FOTÓ: AFP/BURAK AKBULUT/ANADOLU

Carlo Ancelotti a Real Madriddal 11. trófeáját nyerte, ezzel utolérte Zinedine Zidane-t

Megoldotta bokából, góllal tért vissza a védő

EB-ÁLMOK A válogatott kerettag Mocsi Attila azt mondta, szerinte jó úton jár és nagyon boldog, hogy egy hónapos sérülése után a hétvégén góllal tért vissza a török élvonalbeli Rizespor labdarúgócsapatába.

A gárda 1-0-ra győzte le a vendég Adana Demirsport a 20. forduló szombati játéknapján, a 23 éves védő, aki végigjátszotta az összecsapást, az 54. percben talált be a riválisa kapujába. „Több mint egy hónapja sérültem meg, jó érzés volt újra a pályán lenni, különösen, hogy góllal tértem vissza, bár a pálya talaja igencsak alkalmatlan volt a játékra. A küzdelemé volt a főszerep, de megérdemelten nyertük meg a rangadót, és értékes három pontot szereztünk" – idézte a távirati iroda az M1 aktuális csatornának nyilatkozó Mocsi Attilát.

A hátvéd mesélt bokasérüléséről, s mint mondta, több problémával is szembesült és kicsit siettették a visszatérését, ami nem tett jót. Másfél hete azonban már a csapattal edzett és bár a bokája még érzékeny, jól reagált a mérkőzésre. „Bízom benne, hogy most már közelítek a száz százalék felé. Nyilván még erősítenem kell, mert sok volt a kihagyás" – utalt a sérülésére, hozzátéve, hogy még legalább három hétig rehabilitációs kezelések, gyakorlatok várnak rá.

A védő tavaly nyáron a ZTE-től igazolt Rizébe, és most úgy vélte: nagyon jó döntést hozott, talán még többet is kapott a légiós élettől, mint amit várt. A kezdetektől élvezi a vezetőedző bizalmát, ő pedig minden hétvégén próbál élni a lehetőséggel. „Úgy érzem, jó úton járok. A fejlődésem töretlen, szeretném így folytatni és meglátjuk, hogy hova vezet az utam" – fogalmazott, kiemelve, hogy szerinte az egyéni védőmunkában fejlődött a legtöbbet Törökországban, ahol hétről hétre „komoly játékosok" ellen kell teljesítenie.

A válogatottal kapcsolatban azt mondta, az elsődleges célja az, hogy teljesen rendben legyen a lába, rendszeresen tudjon játszani és hívják be a keretbe. „Szeretnék készen állni akkor, amikor eljön a bizonyítás lehetősége, hogy utána ne legyen kérdés, hogy helyem van-e a válogatottban" – jelentette ki. Ahogy fogalmazott, gyerekkori álma valósulna meg, ha ott lehetne a nyári, németországi Eb-n.

Mocsiék 20 kör után az ötödik helyen állnak a török élvonalban, három ponttal maradnak el a már európai kupaszereplést érő negyedik pozíciót elfoglaló Besiktastól.

NÉPSZAVA

FOTÓ: MTI/ILLYÉS TIBOR

Góllal tért vissza, és bizonyítani akarja, hogy helye van Marco Rossi Eb-válogatottjában

Csendes szuperszonikus repülő

A NASA bemutatta régóta várt gépét, az X-59 Quesstet, amely a hangsebességet meghaladó tempója ellenére nem generál majd hangrobbanást, csak egy tompa durranást, mint egy porszívó zaja. A Concorde csendes rokona hamarosan már lakott területek felett száll, hogy teszteljék a lakosság reakcióját az általa keltett zajokra. RAKÉTA

Keress fülesbaglyot!

Január 19–24. között országos telelőhely-felmérést hirdet a madártani egyesület, amelyhez a lakosság segítségét kéri. Az erdei fülesbaglyok a téli időszakban csapatosan keresik fel a falvak és városok belterületeit a gazdag egér- és pocokfajokból álló zsákmányállat-kínálat miatt. NÉPSZAVA

App segíti a horgászokat

Applikáció segíti az idei évtől a horgászkártyával rendelkezőket. Az app valamennyi érvényes horgászokmányt tartalmazza majd. Az e-fogási napló első körben a turista horgászoknál, majd 2025-től minden horgásznál elérhető lesz. MTI

Az „X-betegség” a következő világjárvány okozója

WHO A szervezet figyelmeztetése szerint egy új, ismeretlen kór hússzor több halálos áldozatot szedhet, mint a Covid-járvány. A témában szekcióülést tartanak a Világgazdasági Fórumon.

VARGA PÉTER

A Világgazdasági Fórum a tervek szerint szerdán Felkészülés az X-betegségre elnevezésű találkozót tart, ahol többek között felszólal a WHO főigazgatója, Tedros Adhanom Ghebreyesus, Michel Demaré, az AstraZeneca igazgatótanácsának elnöke. A téma egy olyan betegség, amelynek kórokozója még ismeretlen, de valahogy, valamikor, akár a közeljövőben súlyos nemzetközi járványt okozhat, amelynek hússzor több halálos áldozata lehet, mint a Covid–19-nek. A WHO 2018-ban tette közzé azoknak a fertőző betegségeknek a listáját, amelyek tudósai szerint súlyos járványokat okozhatnak az elkövetkezendő időben, egyrészt azért, mert potenciálisan képesek erre, másrészt azért, mert nincsenek megfelelő intézkedések ellenük. A lista kidolgozásában több mint háromszázan vettek részt, 26 vírus- és baktériumtörzset vettek számításba. A közzétett lista végén, amelyen a legveszélyesebbnek tartott betegségek szerepelnek, függetlenül attól, vannak-e vagy nincsenek megfelelő ellenintézkedések ellenük, ott a rejtélyes „X-betegség” is, amelyről nem tudni pontosan mi, és mi az okozója, de tudni lehet, hogy feltűnése a kórokozók mutációinak következtében valamikor bekövetkezik, és súlyos nemzetközi járvány lesz a következménye. Az egyik lehetséges ok a klímaváltozás, amihez hozzájárul az egyre nagyobb és az adott területeken sűrűbben élő népesség is. A WHO a saját programja szerint cselekszik majd, amely kutatásokat és fejlesztéseket irányoz elő egy esetleges járvány esetére: tesztek, vakcinák, gyógyszerek sürgős létrehozását.

FOTÓ: AFP/CHENG MIN/XINHUA

A koronavírus-járvány nemrégiben megtanított minket arra, hogy a gyors cselekvés milliók életét mentheti meg

De mi várható valójában X-betegség néven, és miért került ez most fókuszba Davosban?

Múlt hét elején a közösségi médiában jobboldali platformokon kritizálták a tervezett találkozó szervezőit: azzal, hogy megelőlegez egy „hipotetikus” járványt, kötelező vakcinációt akar bevezetni, valamint korlátozni akarja a szólásszabadságot. Monica Crowley, a Trump-kormány pénzügyminisztériuma közönségkapcsolati osztályának volt főtitkárhelyettese azt az alaptalan vádat tweetelte, hogy egy járvány kötelezővé tenne egy új WHO-egyezményt, amely éppen a választások előtt lezárásokkal, a szabad beszéd korlátozásával és a szabadságjogok további csorbulásával járna. Stuart Ray, a Johns Hopkins Egyetem Orvosi Kara adatelemző központjának elnökhelyettese a Fortune magazinnak úgy nyilatkozott, felelőtlenség volna a világ vezetői részéről, ha nem találkoznának Davosban. „Sokszor történtek már hasonló események az írott történelemben, és a koronavírus-járvány nemrégiben megtanított minket arra, hogy a gyors cselekvés milliók életét mentheti meg. A közegészségügyi válaszok összehangolása nem konspiráció, hanem egyszerűen felelősségteljes tervezés” – magyarázta.

A WHO a veszélyesnek tartott kórokozók lassan ötéves listáját ez év első felében fogja naprakésszé tenni, mert az még messze nem kimerítő, és azt sem feltétlenül jelzi, melyek azok a vírusok, baktériumok, amelyek a következő járványok kiváltói lehetnek. Jelenleg többek között az Ebola- és a Marburg-vírusok okozta betegségek, a krími-kongói vérzéses láz, a Lassa-láz, a súlyos akut légzőszervi szindróma, amit a SARS-CoV-1-vírus okoz, a MERS, vagyis a közel-keleti légzési szindróma, amit szintén egy koronavírus okoz, és a Zika-vírus általi betegségek szerepelnek. Az Egyesült Királyságban, Salisburyben már meg is kezdte működését a Vakcinafejlesztő és Kiértékelő Központ (VDEC), amely a legmodernebb eszközökkel felszerelve azon dolgozik, hogy a jövőbeli járványokat éppen a Covid által szerzett tapasztalatok és eredmények segítségével időben megfékezzék, hogy ne okozhassanak olyan leállásokat az életünkben, mint az az elmúlt években történt.

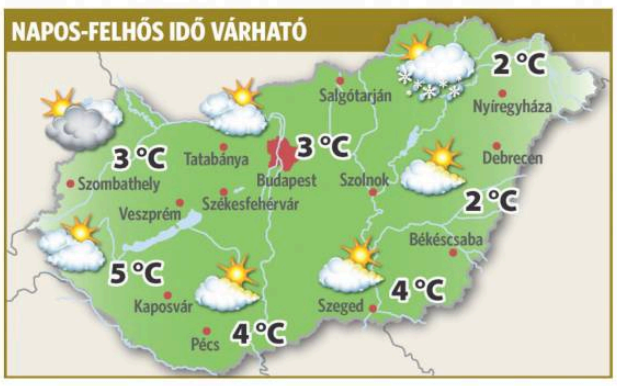

Boldog névnapot, Gusztáv!

A Gusztáv északi germán (skandináv) eredetű férfinév. Elemeinek jelentése: harc + támasz.

KENÓ

Január 15.

1	9	10	14	16	17	26	27	28	41
52	54	55	57	63	64	67	73	77	79

Egész várost öntött el a feltörő láva

IZLAND Újabb hasadékok nyíltak a földben az izlandi Reykjanes-félszigeten, miután ismét kitört a helyi vulkán. A láva vasárnap reggel óta ömlik a felszínre, és már több ponton áttörte a Grindavik várost védő falat. Ennek ellenére a halászvárosban senki nem sérült meg, mivel a mintegy 4000 fős lakosságot korábban már evakuálták. Az Izlandi Meteorológiai Hivatal a Reykjanes-félsziget térségében narancssárga jelzést adott ki hétfő reggel, ami azt jelenti, hogy további kitörések várhatók, viszont csak kisebb mértékű hamukibocsátásra számítanak. A félszigeten a helyzet rendkívül veszélyes, mivel a vasárnap megnyílt hasadékokból kiömlő láva még hétfőn is ugyanolyan sebességgel hömpölygött. A vulkáni tevékenység során káros, irritáló gázok szabadulnak fel, mint például a kén-dioxid. A szennyezett levegő különösen veszélyes lehet azok számára, akik valamilyen légzőszervi megbetegedésben, asztmában, allergiában szenvednek. A repülőgép-forgalomban nem történt fennakadás, a közeli Keflavik repülőtéren a megszokott módon fogadják a gépeket.

FOTÓ: AFP/ HALLDOR KOLBEINS

Lávafolyam Grindavik evakuált városának külterületén

Indonéziában sem nyugszanak a természet erői: a Lewotobi Laki-laki vulkán kitörésével a levegőbe került nagy mennyiségű hamu miatt mintegy 6500 embert telepítettek ki az elmúlt napokban Flores szigetén. A Lewotobi nevű ikervulkán egyik csúcsát alkotó, 1584 méteres tűzhányó többször is kitört az elmúlt hetekben, csak vasárnap óta 40 alkalommal okádott a légtérbe fél-másfél kilométer magas, barnás színű forró füstoszlopot. Halálesetekről, sérülésekről, valamint károkról nem érkezett jelentés. A hatóságok a legmagasabb fokozatú riasztást adták ki, és négy kilométeres sugarú körben lezárták a vulkán körüli térséget, a kitelepített embereket iskolákba, középületekbe, katonai bázisokra szállították, vagy a rokonaik fogadták be őket.

NÉPSZAVA

NÉPSZAVA
Szocialdemokrata napilap • Alapítva: 1873-ban

Főszerkesztő: NÉMETH PÉTER
Főszerkesztő-helyettes: HORVÁTH GÁBOR, VARGA DÓRA

Fejtő Ferenc 1909-2008; Andrassew Iván 1952-2015
Online főszerkesztő: ÁGOSTON ZOLTÁN • Szerkesztő: MARKOTAY CSABA • Rovatvezetők: BODA ANDRÁS (belpolitika), HÁRS KATALIN (fotó), HOMPOLA KRISZTINA (kultúra), MUZSLAI KATALIN (mozaik), N. KÓSA JUDIT (publicisztika), RÓNAY TAMÁS (külpolitika), TÖRŐ ANDRÁS (gazdaság), VARGA T. RÓBERT (sport) • Mellékletek: BALASSA TAMÁS, BÁLINT ORSOLYA (Visszhang), RÁCZ I. PÉTER (Nyitott mondat), SIMON ZOLTÁN (Szép Szó) • Főmunkatársak: BALOGH GYULA, CZENE GÁBOR, DANÓ ANNA, GÁL MÁRIA, MARNITZ ISTVÁN, SZALAI ANNA. Internet URL-cím: http://www.nepszava.hu; e-mail cím: nepszava@nepszava.hu

Kiadja a XXI. Század Média Kft. (1191 Budapest, Vak Bottyán u. 75/A–C Központi telefon: 06 1 477-9000) • Felelős kiadó: a kft. vezetője • Előfizetéssel kapcsolatos ügyek: 06 1 477 9008 / 06 1 999 9508, terjesztes@nepszava.hu • Hirdetés: 06 1 999-9528 / 06 1 489-8811, hirdetes@nepszava.hu. • Előfizetési díj egy hónapra 7950 Ft, negyedévre 23 550 Ft, fél évre 46 200 Ft, egy évre 91 200 Ft • Árusításban terjeszti: Lapker Zrt. • Előfizetésben terjeszti: Médialog-DMHM Zrt. (mlog.hu) 06 1 999 9689 vagy 06 1 460 2753 ugyfelszolgalat@mlog.hu • Nyomdai előállítás: Mediaworks Hungary Zrt. www.mediaworks.hu • ISSN Bp 0133-1701 ISSN • Vidék 0237-3785. • A NÉPSZAVA példányszámát a MATESZ hitelesíti.

Partnereink: IMEDIA OBSERVER

17. oldal

Az Európai Unió nem állam, hanem nemzetközi szervezet

Beszélgetés Lattmann Tamással

Úgy tűnik, az Európai Unió lassan megérik egy alapszerződés-módosításra. Egyre több az olyan szituáció, amelyet a jelenlegi jogszabályokkal nem tud hatékonyan kezelni. Hogyan lehet elkerülni, hogy egy állam vétójoga ne akadályozzon meg egy fontos döntést? Hiszen aligha lehet a vezetőjét mindig kiküldeni kávét inni. Hogyan lehet szankcionálni egy tagországot, ha nincs idő megvárni a hosszadalmas kötelezettségszegési eljárásokat? Hogyan nem lehet nemkívánatos személy az Európai Tanács ideiglenes elnöke? Lattmann Tamás nemzetközi jogász úgy látja, minden struktúra, így a nemzetközi szervezetek, föderációk is a saját válságaikon keresztül fejlődnek. Kialakul valami, amit nem láttak előre, nincs megfelelő jogi szabályozása. De választ kell adni rá, és ilyenkor születnek a változások, módosítások, amelyek persze valahol szintén tökéletlenek lesznek. Azért biztos nem Orbán Viktor a felelős, hogy lehetne ideiglenesen az Európai Tanács elnöke, hanem Charles Michel, aki meggondolatlanul lemondott a pozíciójáról, amire vonatkozóan ugyanúgy nincs szabály, mint helyettesítés módjára. Sajnálatos, hogy az Uniónak ilyen problémákkal kell foglalkoznia a Covid-járvány hatásainak kezelése, a bővítéssel kapcsolatos kérdések, az ukrán–orosz háború vagy az izraeli–palesztin konfliktus idején.

Lattmann Tamás hangsúlyozza, hogy az Európai Unió egyelőre nemzetközi szervezet és nem állam. Ezért a nehézkességéért sem lehet úgy bírálni, mint egy államot. Nincsenek hatáskörei külpolitikai téren. Ilyen döntést csak az összes állam egyetértésével tud hozni. Morálisan ugyan el lehet ítélni Orbán Viktor vétóját, de jogilag nem, és ki tudja, kinek jöhet még jól a vétójog a későbbiekben. Hiszen az izraeli–palesztin konfliktusban sem egységes az álláspont, főleg Franciaország és Németország között. El kell fogadni az érdekellentéteket, a vitákat, és belátni, hogy bármilyen szép terv is a föderációs elképzelés, az Európai Egyesült Államok, megvalósulásához a tagállamok és az európai polgárok közös akarata kell. A beszélgetésben a fenti problémák részletes kibontása mellett szó esik még az Ukrajnának szánt, Magyarország által megvétózott támogatás megvalósításáról, a többsebességű Európa lehetőségéről, illetve Palotás Jánosnak az idei uniós parlamenti választások hazai tisztaságát biztosító javaslatáról.